

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ANKARA'DA İKAMET EDEN MÜLTECİLERİN HAYVANSAL ÜRÜN TÜKETİM YAPISI VE ALIŞKANLIKLARI

Jaffan DAYUB

**HAYVAN SAĞLIĞI EKONOMİSİ VE İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Yavuz CEVGER**

**ANKARA
2020**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ANKARA'DA İKAMET EDEN MÜLTECİLERİN HAYVANSAL
ÜRÜN TÜKETİM YAPISI VE ALIŞKANLIKLARI**

Jaffan DAYUB

**HAYVAN SAĞLIĞI EKONOMİSİ VE İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Yavuz CEVGER**

**ANKARA
2020**

Etik Beyan

Ankara Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doktora tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Ankara’da İkamet Eden Mültecilerin Hayvansal Ürün Tüketim Yapısı ve Alışkanlıkları” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan deneysel çalışma/araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Jaffan DAYUB

Tarih: 16.12.2020

İmza:

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖNSÖZ	V
SIMGELER VE KISALTMALAR	VI
ŞEKİLLER	VII
ÇİZELGELER	X
1. GİRİŞ	1
1.1. GÖÇ TANIMI –DÜNYA VE TÜRKİYE'DE MEVCUT DURUM	6
1.1.1 Sığınma Olgusu	6
1.1.1.1. Göç	6
1.1.1.2. Mülteci Tanımı	6
1.1.2 Dünyada Mültecilerin Durumu	8
1.1.3 Türkiye'de İltica	9
1.1.4 İltica'nın Ekonomik Etkisi	11
1.1.5 İlticadan Entegrasyona	24
1.2 HAYVANSAL ÜRÜNLERİN ÖNEMİ- ÜRETİMİ- TÜKETİMİ	25
1.2.1 Hayvansal Ürünlerin Beslenmedeki Önemi	25
1.2.2 Dünya ve Türkiye'de Hayvansal Ürün Üretimi	27
1.2.3 Dünya ve Türkiye'de Hayvansal Ürünlerin Tüketimi	32
2. GEREÇ VE YÖNTEM	38
3. BULGULAR	44
3.1 SOSYO-EKONOMİK NİTELİKLER	44
3.1.1. Ailenin Ortalama Kişi Sayısı	44
3.1.2. Yaş Dağılımı	44
3.1.3. Cinsiyet Dağılımı	45
3.1.4. Ailenin Eğitim Durumu	45
3.1.5. Ev Hanımlarının Eğitim Durumu	46
3.1.6. Aile Reisinin Eğitim Durumu	47
3.1.8. Türkiye'de Oturma Süresi	48
3.1.9. Ankara'da Oturma Nedeni	49
3.1.10. Aile Reisinin Türkiye'ye Gelmeden Önceki Mesleği	50
3.1.11. Aile Reisi Mesleğini Türkiye'de Yapabiliyor Mu?	51
3.1.12. Ailede Çalışan Kişi Sayısı	52
3.1.13. Ailenin Aylık Geliri	53
3.1.14. Aylık Gıda Harcamaları	54
3.1.15. Gelir Kaynakları	55
3.1.16. Gıda Malzemeleri Temin Etme Durumu	56
3.1.17. Sebze Tüketimindeki Değişiklik	57
3.1.18. Meyve Tüketimindeki Değişiklik	59
3.1.19. Karbonhidrat Tüketimindeki Değişiklik	59
3.1.20. Bakliyat Tüketimindeki Değişiklik	60

3.1.21. Kanatlı Eti Tüketimindeki Değişiklik.....	61
3.1.22. Kırmızı Et Tüketimindeki Değişiklik	61
3.1.23. Süt ve Süt Ürünleri Tüketimindeki Değişiklik	62
3.1.24. Yumurta Tüketimindeki Değişiklik	63
3.2. KANATLI ETİ VE YUMURTA TÜKETİMİ	63
3.2.1. Kanatlı Eti Tüketim Durumu	63
3.2.2. Kanatlı Eti Tüketmeme Nedenleri	64
3.2.3. Kanatlı Eti Tercih Etme Nedenleri	65
3.2.4. Kanatlı Eti Temin Yeri	66
3.2.5. Kanatlı Eti Temin Noktalarını Tercih Etme Nedenleri	67
3.2.6. Kanatlı Eti Satın Alımında Dikkate Alınan Ölçütler	68
3.2.7. Kanatlı Eti Tüketim Sıklığı.....	69
3.2.8. Kanatlı Eti Pişirme Yöntemleri	70
3.2.9. Kanatlı Eti Satın Alma Şekilleri	71
3.2.10. Yumurta Tüketim Durumu	74
3.2.11. Yumurta Tüketmeme Nedenleri	74
3.2.12. Yumurtayı Tercih Etme Nedenleri	75
3.2.13. Yumurta Alımında Dikkate Alınan Ölçütler	76
3.2.14. Yumurta Tüketim Sıklığı.....	77
3.2.15. Yumurta Tüketimin Artıran Faktörleri	78
3.2.16. Yumurta Fiyatlarını Değerlendirme Durumları	79
3.2.17. Tüketicilerin Yumurta Yeterli Tüketip Tüketmedikleri Algısı	80
3.3. SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ TÜKETİMİ	84
3.3.1. Süt Tüketim Durumu	84
3.3.2. İçme Sütü Tüketmeme Nedenleri	84
3.3.3. İçme Sütü Tercih Etme Nedenleri	85
3.3.4. İçme Sütü Temin Yeri	86
3.3.5. Sokak Sütünü Tercih Etme Sebepleri	87
3.3.6. İçme Sütü Temin Noktalarını Tercih Etme Nedenleri	88
3.3.7. Süt Satın Alımında Dikkate Alınan Ölçütler	89
3.3.8. Süt Tüketim Sıklığı.....	90
3.3.9. Süt Tüketimin Artıran Faktörleri	91
3.3.10. Tüketicilerin Süt Yeterli Tüketip Tüketmedikleri Algısı	92
3.3.11. Ailenlerin Sağlığı İçin Süt Yeterli Tüketmedikleri Algısı	93
3.3.12. Süt Fiyatlarını Değerlendirme Durumları	94
3.3.13. Süt Ürünleri Tüketim Durumu.....	96
3.3.14. Tüketilen Süt Ürünleri Çeşitleri.....	97
3.3.15. Yoğurt Tüketim Sıklığı.....	98
3.3.16. Peynir Tüketim Sıklığı.....	100
3.4. KIRMIZI ET TÜKETİMİ	102
3.4.1. Kırmızı Et Tüketim Durumu	102
3.4.2. Kırmızı Et Tüketmeme Nedenleri	102
3.4.3. Kırmızı Et Tercih Etme Nedenleri	103
3.4.4. Kırmızı Et Temin Yeri.....	104
3.4.5. Kırmızı Et Temin Noktalarını Tercih Etme Nedenleri	105
3.4.6. Kırmızı Et Satın Alımında Dikkate Alınan Ölçütler.....	106
3.4.7. Kırmızı Eti Tüketim Sıklığı.....	107
3.4.8. Kırmızı et satın alma şekilleri.....	108
3.4.9. Kırmızı Et Tüketme Şekilleri	109
3.4.10. Kırmızı Et Tüketimin Artıran Faktörleri	110

3.4.11. Kırmızı Et Fiyatlarını Değerlendirme Durumları	111
3.4.12. Tüketicilerin Kırmızı Et Yeterli Tüketip Tüketmedikleri Algısı	112
3.4.13. Tüketicilerin Kırmızı Et Yeterli Tüketmedikleri Algısı	113
3.4.14. Tüketilen Kırmızı Et Çeşitler	113
3.5. ŞARKÜTERİ VE SAKATAT	115
3.5.1. İşlenmiş Et Ürünlerinin Tüketim Durumu	115
3.5.2. Tüketilen İşlenmiş Et Ürünleri Çeşitleri	116
3.5.3. Sakatat tüketim durumu	117
3.5.4. Sakatat Tüketmeme Nedenleri	117
3.5.5. Sakatat Tercih Etme Nedenleri	118
3.5.6. Tüketilen Sakatat Çeşitleri	119
3.5.7. Sakatat Tüketim Sıklığı	120
3.5.8. Sakatat Sağlıklı Koşullarda ve Yetkili Kişilerce Kesildiğine Güvenme Algısı	121
3.6. BALIK ETİ TÜKETİMİ	122
3.6.1. Balık Eti Tüketim Durumu	122
3.6.2. Balık Eti Tüketmeme Nedenleri	123
3.6.3. Balık Türleri Tüketim Durumu	124
3.6.4. Balığı Tercih Etme Nedenleri	125
3.6.5. Balığı Temin Yeri	126
3.6.6. Balık Temin Noktalarını Tercih Etme Nedenleri	127
3.6.7. Balık Satın Alımında Dikkate Alınan Ölçütler	128
3.6.8. Balık Etini Tüketim Sıklığı	129
3.6.9. Balık Tüketimin Artırabilen Faktörleri	130
3.6.10. Balık Fiyatlarını Değerlendirme Durumları	131
3.6.11. Tüketicilerin Balık Yeterli Tüketip Tüketmedikleri Algısı	132
3.6.12. Tüketicilerin Balık Eti Yeterli Tüketmedikleri Algısı	133
4. TARTIŞMA	135
4.1. SOSYO-EKONOMİK NİTELİKLER	135
4.2. KANATLI ETİ TÜKETİMİ	145
4.3. YUMURTA TÜKETİMİ	149
4.4. SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ TÜKETİMİ	151
4.5. KIRMIZI ET TÜKETİMİ	153
4.6. ŞARKÜTERİ VE SAKATAT TÜKETİMİ	157
4.7. BALIK ETİ TÜKETİMİ	158
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	160
ÖZET	168
SUMMARY	169
KAYNAKLAR	170
EKLER	189
EK-1. ETİK RAPORU	189
EK-2. AYDINLATILMIŞ ONAM FORMU	190
EK-3. TEZ SAHA ÇALIŞMASI ONAYI (GİGM)	191
EK-4. ANKET	192
ÖZGEÇMİŞ	212

ÖNSÖZ

Doktora tez çalışmamın yürütülmesinde ve tüm doktora eğitimim süresince yardımlarını esirgemeyen ve tezimin her aşamasında değerli fikirlerini benimle paylaşan kıymetli hocam Prof. Dr. Yavuz CEVGER'e,

Doktora süresince bana her konuda yardım eden ve desteğini esirgemeyen, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği Anabilim Dalı öğretim üyeleri değerli hocalarıma ve arkadaşlarıma,

İkinci ülkem olan Türkiye'de, bana doktora yapma fırsatı sunanlara ve Türkiye bursları programında çalışanlara,

Kişisel ve meslek hayatım boyunca bana her türlü desteği sağlayan Babam: Mofed DAYOUB, annem: Mofeda SHADOUD, kız kardeşlerim ve arkadaşlarıma,

Yurtdışındaki hayatım boyunca yaşadığım her koşulda yanımda duran eşim Rana ZAHRA'ya,

Teşekkür ederim

“Kendilerinden çok şey öğrendiğim, dünyamızı terk eden ruhlar ve iyi bir yaşam arayışıyla memleketlerini zorla terk edenler ve acılara katlananlar, Dünyadaki Mülteciler ve Sevgili kardeşim Evan DAYOUB'un ruhuna ve anısına”.

SIMGELER VE KISALTMALAR

BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
GK	Geçici Koruma
GSYİH	Gayri Safı Yurıçi Hasıla
IOM	International Organization for Migration
Kg	Kilogram
Lt	Litre
R ²	Belirlilik Katsayısı
TL	Türk Lirası
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UGÖ	Uluslararası Göç Örgütü
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
X	Bağımsız Değişken
Y	Bağımlı Değişken

ŞEKİLLER

Şekil 1.1. Yıllara göre Suriye ithalat-ihracat.....	18
Şekil 1.2. Kişi başına GSYİH'ye göre et tüketimi.....	28
Şekil 1.3. Kişi başına GSYİH'ye göre et tüketimi.....	28
Şekil 1.4. Kıtalara göre süt üretimi.	30
Şekil 1.5. Türkiye ve dünya süt üretimde değişim oranı.....	31
Şekil 1.6. Çeşitli ülkelere göre yumurta üretimi ve gelişim trendi.	32
Şekil 1.7.Dünyada kıtalara göre kişi başına et tüketimi.....	34
Şekil 1.8. Dünya'da kişi başına süt tüketimi.	35
Şekil 1.9.Kıtalara göre kişi başına süt tüketimi.....	36
Şekil 1.10. Dünya ve kıtalar'da kişi başına yumurta tüketimi.....	37
Şekil 1.11. Ülkeye göre kişi başına yumurta tüketimi	37
Şekil 3.1. Yaş dağılımı	44
Şekil 3.2. Cinsiyet dağılımı.....	45
Şekil 3.3. 18 yaş üstü cinsiyete göre eğitim durumu	45
Şekil 3.4. Ev hanımının eğitim durumu	47
Şekil 3.5. Aile reisinin eğitim durumu	48
Şekil 3.6. Katılımcıların Turkiyede kalma süresi	49
Şekil 3.7. Katılımcıların Ankarada kalma süresi	49
Şekil 3.8. Ankara'da kalma sebebi	50
Şekil 3.9. Türkiye'ye gelmeden önce aile reisi iş tecrübeleri	51
Şekil 3.10. Aile reisi mesleğini Türkiye'de yapılması	52
Şekil 3.11. Ailede çalışan kişi sayısı.....	53
Şekil 3.12Ailenin Aylık Geliri	54
Şekil 3.13.Hane gelir kaynağı	56
Şekil 3.14. Gıdayı temin etme yeri	57
Şekil 3.15. Sebze tüketimindeki değişiklik	58
Şekil 3.16.Meyve tüketimindeki değişiklik	59
Şekil 3.17.Karbonhidrat tüketimindeki değişiklik	60
Şekil 3.18. Bakliyat tüketimindeki değişiklik	60
Şekil 3.19. Kanatlı eti tüketimindeki değişiklik.....	61
Şekil 3.20. Kırmızı et tüketimindeki değişiklik	62
Şekil 3.21. Süt ve süt ürünleri tüketimindeki değişiklik	62
Şekil 3.22. Yumurta tüketimindeki değişiklik	63
Şekil 3.23. Kanatlı eti tüketim durumu	64

Şekil 3.24. Kanatlı eti tüketmeme nedeni	65
Şekil 3.25. Kanatlı eti tercih etme nedeni	66
Şekil 3.26. Kanatlı eti temin etme yeri.....	67
Şekil 3.27. Temin noktalarının tercih etme nedenleri	68
Şekil 3.28. Kanatlı eti satın alırken öncelikle dikkat etme noktaları	69
Şekil 3.29. Kanatlı eti tüketim sıklığı	70
Şekil 3.30. Kanatlı eti tüketim şekli	71
Şekil 3.31. Kanatlı eti satın alma şekli	72
Şekil 3.32. Yumurta tüketim durumu.....	74
Şekil 3.33. Yumurta tüketmeme nedenleri.....	75
Şekil 3.34. Yumurta tercih etme nedeni.....	76
Şekil 3.35. Yumurta satın alımda dikkat alınan noktalar	77
Şekil 3.36. Yumurta tüketim sıklığı	78
Şekil 3.37. Yumurta tüketimi artıran faktörler	79
Şekil 3.38. Yumurta fiyatın durumu	80
Şekil 3.39. Yumurta tüketme durumu	81
Şekil 3.40. Yumurta tüketmeme durumu	82
Şekil 3.41. Süt tüketim durumu	84
Şekil 3.42. Süt tüketmeme nedenleri.....	85
Şekil 3.43. Sütü tercihin nedenleri	86
Şekil 3.44. Sütü temin etme yeri	87
Şekil 3.45. Sokak sütünü tercih etme sebebi.....	88
Şekil 3.46. Temin etme yerini tercih etme nedeni	89
Şekil 3.47. Süt satın alımda dikkat etme noktaları.....	90
Şekil 3.48. Sütü tüketim sıklığı.....	91
Şekil 3.49. Süt tüketimin artıran faktörleri.....	92
Şekil 3.50. Sütü tüketme durumu	93
Şekil 3.51. Sütü tüketmeme durumu	94
Şekil 3.52. Süt fiyatlarının durumu	95
Şekil 3.53. Süt ürünleri tüketim durumu	97
Şekil 3.54. Tüketilen süt ürününün türü.....	98
Şekil 3.55. Yoğurt tüketim sıklığı.....	98
Şekil 3.56. Peynir tüketim sıklığı.....	100
Şekil 3.57. Kırmızı et tüketim durumu	102
Şekil 3.58. Kırmızı et tüketmeme nedeni.....	103
Şekil 3.59. Kırmızı et tercih etme nedeni.....	104
Şekil 3.60. Kırmızı et temin etme noktaları	105
Şekil 3.61. Temin noktalarının tercih etme nedeni	106
Şekil 3.62. Kırmızı et satımında dikkat alınan faktörleri	107
Şekil 3.63. Kırmızı et tüketim sıklığı.....	107
Şekil 3.64. Et satın alınmasında tercih edilen bölümleri	109
Şekil 3.65. Kırmızı et tüketim şekli	110

Şekil 3.66. Kırmızı et tüketimi artıran faktörleri	111
Şekil 3.67. Kırmızı et fiyatların durumu	112
Şekil 3.68. Kırmızı et tüketim durumu	113
Şekil 3.69. Kırmızı etin tüketilen türü.....	114
Şekil 3.70. İşlenmiş etin tüketim durumu	116
Şekil 3.71. Tüketilen işlenmiş etin türü	116
Şekil 3.72. Sakatat tüketim durumu	117
Şekil 3.73. Sakatat tüketmeme nedini	118
Şekil 3.74. Sakatat tercih etme nedeni	119
Şekil 3.75. Tüketilen sakatat türü.....	120
Şekil 3.76. Sakatat tüketim sıklığı	121
Şekil 3.77. Sakatatların sağlıkla ilgili düşünceleri	122
Şekil 3.78. Balık eti tüketim durumu	123
Şekil 3.79. Balık eti tüketmeme nedini	124
Şekil 3.80. Tüketilen balık türü.....	125
Şekil 3.81. Balığı tercih etme nedeni	126
Şekil 3.82. Balığı temin etme yeri.....	127
Şekil 3.83. Temin noktalarını tercih etme nedeni	128
Şekil 3.84. Balık satınında dikkat alınan faktörleri	129
Şekil 3.85. Balık etini satın alma sıklığı	130
Şekil 3.86. Balık tüketimin artıran faktörleri	131
Şekil 3.87. Balık fiyatlarının durumu.....	132
Şekil 3.88. Balık tüketim durumu	133
Şekil 3.89. Sağlık için yeterli miktarda balık tüketmeme sebebi.....	134

ÇİZELGELER

Çizelge 1.1.Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin dağılımı	5
Çizelge 1.2. Türkiye’de Suriyelilerin Ekonomik Etkilerine İlişkin SWOT Analizi ..	13
Çizelge 1.3..Dünya et üretimi	29
Çizelge 1.4.Türkiyenin et üretimi	30
Çizelge 3.1. 18 yaş üstü cinsiyete göre eğitim durumu.....	46
Çizelge 3.2. Aylık ortalama gıda harcamasına etki eden faktörler	55
Çizelge 3.3. Hane halkı haftalık kanatlı eti tüketimi.....	73
Çizelge 3.4. Hane halkı haftalık yumurta tüketimi	83
Çizelge 3.5. Hane halkı haftalık Süt tüketimi	96
Çizelge 3.6. Hane halkı haftalık yoğurt tüketimi	99
Çizelge 3.7. Hane halkı peynir tüketimi.....	101
Çizelge 3.8. Hane halkı haftalık kırmızı et tüketimi	115

1. GİRİŞ

Gelişmiş ülkelerde uygulanan diyet programları ile gelişmekte olan ülkelerdeki diyet programları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Yüksek gelire sahip toplumlarda uygulanan programlar içerik açısından çok daha kapsamlıdır. Bu duruma neden olarak, kullanılan kaliteli besinler (et, süt, yumurta, vb.) ve kişi başına düşen tüketim oranları gösterilmektedir.

Buradan hareketle, hassas beslenme grupları için (küçük çocuklar, hamileler ve emziren kadınlar vb.) hayvansal besin kaynaklı uygulanan diyetler beslenme kalitesini önemli ölçüde arttırabilir. (Randolph, ve ark., 2007).

Hayvansal ürünlerin yoğun kullanıldığı beslenme şekilleri yetersiz beslenme sorunları ile mücadeleye uygundur. Öncelikle hayvansal besinler enerji bakımından yoğun olup, çok iyi bir protein kaynağıdır. Eksikliği durumunda oluşan ciddi problemlerin ise –içerdiği A vitamini, demir, çinko, kalsiyum, riboflavin ile temel besin maddesidir. Böylelikle hassas beslenme gruplarında görülen beslenme eksiklikleri ve oluşan problemler için gerçek bir çözüm sunmaktadır. İkinci durum ise hayvansal besinlerin diğer besin türlerine göre daha fazla biyoyararlanıma (bioavailability) sahip olmasıdır. Diğer yandan hayvansal ürün tüketiminin az olduğu toplumlarda hayvansal besin tüketiminde oluşan artış kronik hastalıklarla mücadelede önemli bir rol oynamaktadır (Randolph, ve ark., 2007).

Öyle ki hayvansal besinler bin yılı aşkın süredir insan gelişiminde kritik bir öneme sahip olmuştur (Milton, 2003).

FAO 2008 yılı beslenme raporlarına göre yetişkin bir insanın günlük hayvansal protein gereksinimi 35 gr civarında seyretmektedir. Buna karşılık dünyada kişi başına düşen hayvansal protein tüketim oranı ortalama 27 gr'dır.

Dünya ortalaması dikkate alındığında kişi başına düşen ortalama yıllık kırmızı et (sığır, keçi ve koyun), tüketim miktarı 11,29 kg iken bu oran Türkiye

için 14,37 şeklinde bildirilmiştir. Dünyada ortalama tavuk ve balık eti tüketimi sırasıyla 14,52 ve 14,22 kg iken, Türkiye için bu miktarlar sırasıyla 19,02 ve 6,77 kg olarak gerçekleşmiştir. Türkiye bu bağlamda dünya ortalamasının üstünde oranlara sahipken, kıyaslama yapılan diğer ülkelere göre tüketim oranı geride kalmaktadır (FAO, 2014).

FAO 2013 verilerine göre, AB’de kişi başına düşen et tüketimi 81,26 kg iken dünya da bu oran ortalama 43,22 kg olarak ölçülmüştür. Bu binaen Türkiye’de 35,13 kg dolayla. Bu durum Türkiye et tüketim ortalamasının dünya ortalamasının altında oluşunu göstermektedir. Türkiye’de ikamet eden kişilerin günlük ortalama et tüketimi 96.22 gr iken bu miktar ABD’de yaşayan kişilerde 315.43 gr, AB’de yaşayanlarda ise 222.64 gr’dır. Et tüketimleri tür cinsinden değerlendirildiğinde ise, yıllık bazda 35,13 kg üzerinden 11.64 kilogramının sığır, 18.78 kilogramının piliç, 4.68 kilogramının ise koyun ve keçi eti şeklinde olduğu görülmüştür. Geriye kalan miktar ise av hayvanlarından elde edilen et türünü kapsamaktadır (FAO, 2013). Tüketicinin düşük gelir düzeyi ve et fiyatlarının yüksekliği, kişilerin gerektiği kadar et tüketebilmelerini engellemektedir.

Mülteciliğin yasallaştırılması ve dünya kamuoyunun kabulü ikinci dünya savaşı sonucunda gerçekleşmiştir. Savaşın büyüklüğü 20 milyon insanın evini veyahut ülkesini terk etmesine sebep olmuştur. Bu sebepten ötürü günümüzde mültecilik, yasal bir hak olarak kabul edilmektedir. 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi’nde (Md.14/1) “Herkesin zulüm karşısında başka ülkelere sığınma ve bu ülkelerde sığınmacı işlemi görme hakkı vardır.” ifadesi durumu açıklar niteliktedir.

Birleşmiş Milletler mültecilik kavramını “ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönmeyen veya dönmek istemeyen kişi” olarak tanımlamaktadır. Söz konusu geçerli sebeplerden ötürü kendi ülkesinden kaçarak diğer ülkelere sığınan kişiler ‘mültecilik’ statüsü almaktadır.

Türkiye’de hayatını sürdüren mültecilerin büyük çoğunluğunu 2017 yılı itibariyle Suriye’den gelen mülteciler oluşturmuştur. Bunun nedeni Suriye’de 2011 yılında nükseden siyasi karışıklıkların iç savaş haline dönüşmesidir. Bu iç savaş 22 milyon nüfusun yarısının evlerini, 5,5 milyon insanın ise bizzat ülkelerini terk etmesine sebep olmuştur. Türkiye başta olmak üzere komşu ülkelerde yaşayan Suriyeli mültecilerin varlığı, azımsanamayacak ölçüdedir. İç savaşın ne zaman biteceği, huzur ve istikrarın ne zaman sağlanacağı konusunda ise kesin bir cevap bulmak mümkün değildir. Diğer ülkelerde yaşam mücadelesi veren bu nüfusun varlığı göz ardı edilemeyecek büyüklüktedir.

2011 Nisan ayı itibariyle Türkiye’ye giriş yapan mülteci sayısı 4,5 milyonun üzerindedir. Bu rakamın 1 milyonu aşkın kısmını Irak, İran, Pakistan, Afganistan gibi ülkelere gelen mülteciler oluşturmaktadır. 3,5 milyonu ise Suriyeli mültecilere aittir. Bu bağlamda gelen toplam mülteci sayısının 1-1,5 milyonu 2014 ve 2015 yılları arasında farklı ülkelere göç etmişlerdir. 2017 itibariyle Türkiye’de yaşayan mülteci sayısı 3,5 milyon civarındadır (Erdoğan ve ark., 2017).

Sayısı 5,5 milyonu bulan Suriyeli mültecilerin 3,1-3,2 milyonu Türkiye’de yaşamaktadır. Bu oran toplam rakamın yarısından fazlasına denk gelmektedir. Böylelikle Suriyeli mülteci sayısını genel nüfusa oranladığımızda Türkiye’nin toplam nüfusunun %4,3’üne tekâmül ettiği görülmektedir (TUİK 2019). Diğer ülkelere gelen mültecilerin sayısı Suriyeli mültecilerle kıyaslandığında az gibi görülse de 2011 yılı öncesinde Türkiye’de bulunan mülteci sayısının 100 binin altında olması ve şu an Suriyeli olmayan mülteci sayısının 300 binin üzerinde olması Türkiye’nin son yıllarda büyük bir kitlesel göçe maruz kaldığını kanıtlar niteliktedir.

Türkiye’nin iki kıtayı birleştiren bir jeopolitik konumda olması sebebiyle 2014 ve 2015 yılları arasında 1 milyon mültecinin transit geçiş için Türkiye’ye geldiği kaydedilmiştir. Türkiye üzerinden Avrupa’ya geçen 1 milyon mültecinin yarısını Suriye diğer yarısını ise farklı ülkelere gelen mülteciler oluşturmaktadır.

Dünyada süre gelen pek çok iç savaş, karmaşa ve bunalımlardan dolayı Türkiye'ye bu tür kitlesel göçler önceki zamanlarda da olmuştur. Bu problemlerin kontrol altına alınmasıyla birlikte gelen mülteciler ülkelerine geri dönmüşlerdir. Ancak iç savaştan ötürü Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin durumu daha farklı seyretmektedir. Mülteci sayısının planlanan rakamdan yüksek olması, alınan önlem ve yardımların yetersiz kalmasına sebep olmuştur. 26 kamp alanı 270 bin aileyi konuk edebilecek düzeyde hazırlanmasına rağmen gelen insan sayısının çok olması sebebiyle bu durum mülteci nüfusunun, bir arada yaşamasına olanak verilen alanlar dışına -sınır bölgelerinden Türkiye'nin iç bölgelerine- yayılmasına sebep olmuştur.

Şubat 2020 yılı itibariyle Türkiye'ye yerleşen Suriyeli mültecilerin %1,75'i sınıra yakın oluşturulmuş kamplarda yaşamlarını sürdürmektedir ki bu oran 3,587 milyon Suriyeli mültecinin yalnızca 64 048'ne denk gelmektedir. Kampların oluşturulduğu şehirler seçilirken sınıra yakın olmaları ve sosyo-politik konumları dikkate alınmıştır. Bu şehirler Şanlıurfa, Adana, Hatay, Kilis, Osmaniye, Adıyaman, Kahramanmaraş, Malatya, Gaziantep ve Mardin'dir. Buna binaen "Geçici Koruma" kapsamında yalnızca bu illerde kamp alanları ve kent merkezlerinde yaşayan Suriyeli mülteci sayısı 2 milyondur. Bu sayı, güncel mülteci rakamının yarısına denk gelmektedir. Diğer yarısı ise başta İstanbul ve Ankara olmak üzere büyük şehirlerde yaşamlarına devam etmektedir.

Geçici Koruma kapsamında tercih edilen 10 il dışında, 1,23 milyon Suriyeli mülteciye kucak açan, en çok mülteci barındıran ilk 6 il sırasıyla İstanbul, Bursa, Mersin, İzmir, Konya ve Ankara'dır. Bu durum ise kent mültecileri kavramının ülke içerisinde yayılmasına sebep olmuştur. Çünkü 2012 yılında Suriyeli mültecilerin kamplarda korunması ve süregelen yıllarda illere yayılması ve hala iki farklı alanda yaşamlarını sürdürmesi, mülteci ve kentli mülteci gibi kavramların kullanılmasına sebep olmuştur.

Çizelge 1.1. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin dağılımı (GİGM, 2020)

İl	Kayıt edilen	Nüfus	İl nüfusu karşılaştırma yüzdesi
Adana	245 484	2 220 125	% 11,06
Adıyaman	21 531	624 513	% 3,45
Gaziantep	452 278	2 028 563	% 22,30
Hatay	440 569	1 609 856	% 27,37
Kahramanmaraş	93 059	1 144 851	% 8,13
Kilis	115 129	142 541	% 80,77
Malatya	28 874	797 036	% 3,63
Mardin	88 032	829 195	% 10,62
Osmaniye	49 599	534 415	% 9,28
Şanlıurfa	424 635	2 035 809	20,86%

Çilge 1.1’de anlaşıldığı üzere Gaziantep en çok ardından Hatay ve Adana’nın en çok Suriyeli mültecisine sahip gelmekte olduğu görülmektedir. Diğer yandan nüfus oranına göre Kilis ilinin %80,77’sini Suriye mültecileri oluşturmaktadır. Mültecilerin barınma, gıda gibi ihtiyaçlarının karşılanıp yaşam standartlarının iyileştirilmesi, onların psikolojik ve fiziksel deformasyona uğradığı bu dönemde hayatta kalmaları açısından oldukça büyük bir önem arz etmektedir. Kısa süreli barınma çözümleri uzun vadede yetersiz kalmaktadır. Sürecin uzaması barınma ile birlikte pek çok ihtiyacın karşılanması problemini getirmektedir. Örneğin; insanların normal yaşamlarını devam ettirebilmeleri için alması gereken proteinler hayati önem taşımaktadır. Bu noktada hayvansal besinlerin tüketimi oldukça etkili bir çözüm olacaktır. Bu bağlamda, Ankara’da hayatını sürdüren mültecilerin sosyo-ekonomik durumları göz önünde bulundurularak, hayvansal besin tüketim oranlarının saptanması, tüketim tercihlerine yön veren etkenlerin incelenmesi, hayvansal besin tüketimine ilişkin sorunların tespit edilmesiyle mülteci toplulukları konu alan bilimsel araştırmalara ve çalışmalara yön verilmesi ve ilgili kişilerin bilgilendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışma ve hedefler, gelecekte kamu kurumları ve STK’ların planladığı projelere, uygulayacağı politikalara yol göstermesi açısından oldukça önem arz etmektedir.

1.1. Göç Tanımı –Dünya ve Türkiye'de Mevcut Durum

1.1.1 Sığınma Olgusu

1.1.1.1. Göç

Bir ülke sınırları içerisinde bireyin bir yıldan az olmamak kaydıyla yaşadığı ortamı değiştirmesi iç göç, bireyin ülke sınırlarının dışında herhangi bir ülkeye yaşadığı ortamı değiştirmek amacıyla gitmesi ise dış göç olarak adlandırılır (Bülbül ve Köse, 2010, s. 7). Birleşmiş Milletler tanımında ise uluslararası göç kavramının gerçekleşebilmesi için, kişinin bir yıldan fazla bir süreyi göz önüne alıp ülkesini değiştirmesi ve en az bir yıl süreyle ikametini orada devam ettirmesi gerekmektedir (Gençler, 2005, s. 174). Ulusal göç ve uluslararası göç için önem teşkil eden faktörün göç süresi olduğu söylenebilir.

1.1.1.2. Mülteci Tanımı

Türk Dil Kurumu (TDK) göç (migration) kavramını; “ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma” şeklinde tanımlamaktadır.

Siyasi huzursuzluk, ekonomik veya sosyolojik sebeplerle öz iradesiyle ülkesi dışında ikamet etmek isteyen, hedeflenen ülkenin yasal prosedürlerini kabul edip kendi ülkesini terk eden kişilere göçmen (immigrant) adı verilmektedir. Bununla birlikte Uluslararası Göç Örgütü, herhangi bir zorunluluk veya problem olmadan yalnızca kişisel rahatlık sebebiyle göç eden kişilerin de göçmen olduğunu kabul etmektedir. Kişinin gittiği ülkede hakkı olarak yasal yollardan elde ettiği yaşam süresinin dışına çıkması veya yasal bir çıkış yapıp yasal olmayan yollarla diğer ülkeye giriş yapıp orada çalışma ve kişisel hayatını devam ettirmesi yasadışı göç (illegal immigration) olarak tanımlanır. Yasal olmayan yollardan göç eden kişiye “illegal immigrant” adı verilmektedir. Göçmen kaçakçılığı (migrant smuggling), maddi menfaatler için yasal

olmayan yollar kullanılarak, göçmenlerin ülkeye giriş veya ülkeden çıkışlarının gerçekleştirilmesi durumudur. İç savaş, siyasi koşullar, ileri toplumsal baskı gibi sebeplerle ölüm korkusu yaşayan, işkence ve eziyet görmesi muhtemel olan ve ülkesinde en doğal hakkı olan korunma ve emniyet hakkına erişememiş, yeniden ülkesine dönmekte isteksiz kişiler ise mülteci (refugee) olarak tanımlanmaktadır. Sığınmacı (defector) kavramı ise ülkesini terk edip bir başka ülkeye sığındığı halde yasal merciler tarafından mülteci sıfatını henüz almamış kişiler için kullanılmaktadır. Sığınmacı veya mülteci sıfatıyla gerçekleşen bu eylem iltica (asylum) olarak adlandırılır. Bireyleri şiddet ve tehdit gibi baskıcı yollarla zorlayan, alıkoyan, çalıştıran her türlü yasal olmayan yolu deneyebilecek yeterlilikte kişilere insan taciri (human trafficker), gerçekleştirdikleri bu eylem ise insan ticareti (trafficking in human) olarak isimlendirilmektedir (Deniz, 2014, s. 177-178).

Genellikle şiddet, çatışma ve savaş gibi ortamlardan uzaklaşmak isteyen insanların oluşturduğu kitlesel göçleri koruma altına almak için devletlerin uyguladığı politika ise “Geçici Koruma” (temporary protection) şeklinde tanımlanmaktadır (IOM, 2013).

Mülteci ve sığınmacıları göçmen statüsünde değerlendirmek mümkün iken, göçmen kimselere sığınmacı veya mülteci gibi isimler verilememektedir. Bu hususta temel fark öz irade ile ülkenin terk edilmesidir (Ünal, 2014, s. 71). İnsanlar kendi hür iradesiyle daha iyi koşullarda yaşamak için ülkelerini terk ettiklerinde göçmen, bu olayı zorunlu koşullarda gerçekleştirdiklerinde ise mülteci ismini almaktadır. Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi (1951) gerçek kapsamlı tanımı şu şekilde yapmaktadır; “Menşei ülkesi dışında bulunan, ırkı, dini tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü sebebiyle zulüm görmekten haklı nedenlerle korku duyan ve ülkesinin korunmasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen veya zulüm korkusu nedeniyle buraya dönmek istemeyen kişi “mülteci” olarak tanımlanır” (Tunç , 2015, s. 32).

Bu kapsamda Türkiye’de mülteciler için uygulamaya konulan Geçici Koruma durumu, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91. ve Geçici Koruma Yönetmeliği 61 ila 95. maddelerinde ayrıntılarıyla düzenlenmiştir. Suriyeli mülteciler Türkiye Hükümeti tarafından koruma sağlanan tek gruptur. Ancak sayısı bir hayli olan

bu grubu tanımlayan tek atıf kanunda yer alan "ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak Türkiye sınırlarına gelen veya Türkiye sınırlarını geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir" maddesidir (Madde 91/1). Bu sebepten ötürü geçici koruma kapsamında yaşayan mülteciler için Geçici Koruma Yönetmeliği düzenlenmiştir. (Gümüş ve Utku, 2015). Bu kapsamda madde 25'e göre sınırlar içerisinde yaşayan mülteciler Türkiye'de kalma hakkına ve madde 27'ye göre ücretsiz sağlık hizmetlerinden faydalanma hakkına sahiptir. Ayrıca madde 5 ve 6'ya göre kişilerin yasadışı girişlerinden dolayı cezalandırılmamaları ve geri gönderilmemeleri güvence altındadır. Bununla birlikte kişilerin devlet okullarında okumaları ve çalışma izinleri için gerekli müracaatları yaparken kullanacakları kimlik belgesinin düzenlenmesi madde 22 ve madde 29 ile düzenlenmiştir. Ayrıca resmî kurumlar vasıtasıyla gerçekleşen her türlü işlem için ücretsiz tercümanlık hizmeti sunulmasına dair hüküm ise madde 30'da düzenlenmiştir. Tüm bu düzenlemeler ve sağlanan haklara rağmen mülteciler hala bir dizi sorunla mücadele ettiklerini savunmaktadır.

1.1.2 Dünyada Mültecilerin Durumu

Birleşmiş Milletler'e bağlı Ekonomik ve Sosyal İşler Organizasyonu (DESA)'nın açıkladığı 2019 verilerine göre dünyadaki göçmen sayısı 272 milyona ulaşmıştır. Bu rakam dünya nüfusunun yüzde 3,5'ine denk gelmektedir. Aynı zamanda bu oran dünya tarihinde ulaşılan en yüksek göçmen sayısını ifade etmektedir. 1910 yılında ölçülen göçmen sayısı 33 milyon, 1990 yılında 154 milyon, 2000 yılında 175 milyon ve 2013 yılında bu rakam 232 milyona ulaşmıştır. Dünya üzerinde son on beş yılda göçmen sayısı %41 artarak, 2015 yılında 245 milyona ulaşmıştır. Bu veriler dünyadaki göçmen nüfusunun her geçen yıl arttığını göstermektedir (Ünal, 2014, s. 66).

Göç insanlık tarihinin ayrılmaz bir parçası olmuştur, hatta o kadar ki dünyada bazı ülkeler yapılan göçlerle kurulmuşlardır. ABD, Avustralya, Kanada bu duruma bir örnektir. Ayrıca BBC'nin 2016 yılında yapmış olduğu araştırmaya göre AB üyesi ülke

vatandaşlarının %8'i, kendi ülkesi dışında bir AB üyesi ülkede yaşamaktadır (BBC, 2016).

Uluslararası Göç Örgütü'nün yayınlamış olduğu 2015 yılı Uluslararası Göç Trendleri Raporuna göre; 2015 yılı sonunda, dünya 21,3 milyon mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Bu rakamın 16,1 milyonu Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) çatısı altında bulunmaktadır. Savaş, şiddet ve doğal afetler gibi sebeplerle ölçülen mülteci sayısı 2011'in sonundan bu yana %55 artmıştır. 2014'te 1,2 milyon olan ve 2015'te 1,8 milyona yükselen mülteci sayısındaki değişime Suriye'de yaşanan iç savaş ve artan gerilim büyük ölçüde etki etmiştir (Sezer ve Bayram, 2017, s. 1251).

“Suriye, 2015 yılının sonunda yani iç savaşın beşinci yılında 4,9 milyon mülteci nüfusuyla halkı en fazla mülteci olan ülke konumuna gelmiştir. BMMYK rakamlarına göre 2015 yılının ikinci yarısında ülkedeki mültecilerin sayısı yaklaşık 700.000 kişi artmıştır. Bu mültecilerin çoğu Suriye'ye komşu ülkeler olan Türkiye Lübnan Ürdün Irak ve Mısır tarafından barındırılmaktadır. Elde edilen verilere göre 2015'te, göç sırasında en az 5.740 göçmen hayatlarını kaybetmiş ya da kaybolmuştur. Bu ölüm ve kayboluşların 3.770'ten fazlası Akdeniz'de meydana gelmiştir.” (IOM, 2015, s. 14).

1.1.3 Türkiye'de İltica

İnsanlık tarihine bakıldığında Anadolu, stratejik konumu, zengin doğal kaynakları ağırladığı medeniyetler açısından büyük bir güzergah olmuş, pek çok göçe ev sahipliği yapmıştır. Pek çok medeniyete ev sahipliği yapan topraklara sahip Türkiye'nin göç tarihi önemli siyasi ve sosyal gelişmelerin de tarihi şeklinde yorumlanabilir.

Türkiye, göç tarihinde önemli bir yer tutan 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde mültecilere bakış açısının çekimsiz olduğunu belirtmiştir. 1967 yılı ve sonrası yapılan

tüm uluslararası anlaşmalarda da bu durum tekrarlanmış, çekinik bir siyasi tavrın benimseneceği açıklanmıştır. Buna binaen yalnızca Avrupa'dan göç eden kişilerin mülteci statüsünde değerlendirileceği bu bölge dışında gelen kimselere mülteci hakkının verilmeyeceği belirtilmiştir. Elbette göç üzerinde yapılan kayıtlar, o yıllarda siyasi koşulların ve dünyanın göç ve mültecilere bakış açısının günümüzden çok farklı olduğunu kanıtlar niteliktedir (Kaya ve Kıracı, 2016, s. 9).

Türkiye'ye yapılmış ilk toplu göç, 1979 yılında İran devrimi ile birlikte olmuştur. 1988'de Irak'tan kaçarak gelen yarım milyon Kürt sığınmacının olduğu kaydedilmiştir. Buna ek olarak 1989'da balkanlarda azınlık haklarını hiçe sayan, asimilasyon politikaları sebebiyle yalnızca Bulgaristan'dan 310 bin Türk Türkiye'ye sığınmıştır. Balkanlarda yaşayan Türk nüfusları Osmanlı dönemi uygulanan iskan politikaları sebebiyle bizzat Osmanlı devleti bünyesindeyken orada bulunan halklardır. Türkiye peşi sıra gelen yıllarda Yugoslavya savaşı sebebiyle 18 bin Kosovalı ve 25 bin Boşnak'ı da himayesi altına almıştır (Kaya ve Kıracı, 2016, s. 8).

“ Suriyeli mültecilerin gelmeye başladığı 2011 yılından önceki 87 yılda toplam 1,8-2 milyon civarında -çok ciddi bölümü Türk soylu olan- göçmen-mülteci, Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin sayısal büyüklüğünü değerlendirmek ve politikalar üretmek bakımından önemli ipuçları vermektedir. Balkanlardan, Orta Asya'dan, Kafkaslardan, Orta Doğu'dan gelen Osmanlı bakiyesi ve çoğunlukla da Türk soylu olan bu göçmen ve mülteciler, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin sadece sosyal değil, aynı zamanda en ciddi siyasi ve stratejik kararlarından birisi olmuştur. Bu göçmenler ile Türkiye toplumu çeşitlenmiş ve güçlenmiştir. Göç; Nüfus ve İskân Kanunları ile o yıllarda oldukça başarılı bir biçimde yönetilmiş ve katkıya dönüştürülmüştür.” (Erdoğan ve ark., 2017, s. 16).

Türkiye 2011-2017 yılları arasında, başta Afganistan, Irak, İran ve Pakistan olmak üzere 850-900 bin mülteciyi kabul etmiştir. 2014 ve 2015'te kabul edilen bu mültecilerin yaklaşık olarak 500 bini Avrupa'ya transit geçiş yapmıştır. Yaklaşık olarak 350 bini ise Türkiye'de kalmayı tercih etmiştir.

Türkiye bulunduğu konum itibariyle çeşitli göç sistemleri için kritik öneme sahip bir ülkedir. Mültecilerin büyük çoğunluğu batıda iş bulabilmek için bu güzergahı kullanmaktadır. 1990 yılından itibaren süregelen bu durum Türkiye'yi en çok göç ve mülteci üreten ülkeler (Afganistan, Bangladeş, Irak, İran gibi) için çarpık göç güzergahı üstünde bir konuma yerleştirmiştir. Aslında Türkiye'nin dört denize kıyısının olması illegal birtakım girişimlerinde bu çarpık göç durumu içerisinde değerlendirilmesine sebep olmuştur. Örneğin Karadeniz bölgesi insan kaçakçılığı faaliyetlerinde öne çıkan bir bölge olmuştur. En büyük mağduriyeti yaşayan insanlar çoğunlukla Moldova, Ukrayna, Rusya Federasyonu, Kırgızistan ve Özbekistan'dan gelmektedir. Başta Doğu Avrupa ve SSCB'den gelen göçmenler Türkiye'yi yeni bir iş alanına dahil olmak veya batıda iş bulabilmek için tercihleri arasına almıştır (İçduygu, 2009, s. 9).

1.1.4 İltica'nın Ekonomik Etkisi

1.1.4. 1 Dünyada etkisi

Çeşitli piyasalar göçten ekonomik yönden etkilenmiştir. İş gücü piyasasına katılan göçmenlerden yola çıkıldığında, GSYİH üzerindeki ekonomik etki, göç şekli (transit/direk) koruma statüsü durumu, göç eden kişilerin profilleri, ev sahibi ülkenin ekonomik koşulları, sosyal uyum ve entegrasyon becerileri gibi sebeplere bağlıdır. Göç; işgücü piyasası, emeklilik sistemleri, işsizlik oranları, ithalat ve ihracat oranları, tüketim marjı gibi pek çok alana etki etmektedir.

Göçmenlerin işgücü piyasasına katılımı, emek verimliliğinde bir artışa neden olmaktadır. Bu durum kişi başına düşen GSYİH'yı olumlu yönde etkilemektedir. Gerçek şudur ki üretmeden tüketen herhangi topluluk hiçbir ülkede hoş karşılanmayacaktır. Bundan hareketle göçmen girişimciliği, son yıllarda pek çok ülke için büyük önem arz etmektedir. Büyük Avrupa şehirlerinin ekonomik refahının arkasındaki itici güç arasında sayılabilecek bu sektör vasıflı göçmenlerin üretkenliği

ve harcama becerileriyle birleşince çeşitli sektörleri olumlu yönde etkilemiştir. Burada esas husus ekonominin sorunsuz bir şekilde çalışmaya devam etmesidir. Göçmenler ise bu makine için doldurulması gereken boşluğu doldurmaktadır. Bu duruma en iyi örnek 50’li yıllarda başlayan ve toplu göçlerle Almanya’ya kabul edilen Türk nüfusudur. Genç işgücü azlığı sebep gösterilerek bir politika haline gelen bilinçli göçmen alımlarıyla birlikte günümüz Almanya’sını Türkler inşa etmiş ve ekonomi aksamadan çalışır hale getirilmiştir. Bununla birlikte, olumlu etkilerinin yanında, birçok çalışma ve işe alım yönteminin göçmenlerin menşei ülkesi için yıkıcı olabileceği de göz ardı edilmemelidir. Farklı ülkelerde üretime katkı sağlayan insanlar kendi ülkeleri için bir üretim kaybıdır.

“Yasadışı veya vasıfsız göçmenler, yerel bir işe alınmak yerine ucuz işgücü bulmayı tercih eden kâr arayan iş seçkinleri tarafından işe alındığında bir sorun ortaya çıkar. İşgücü piyasasına katılmayan bu üçüncü ülke vatandaşları, yerliler için bir vergi ağırlığıdır. Bu nedenle işgücü piyasasına katılım, mevcut AB göçmenlik uygulamalarının ana hedeflerinden biridir.” (Georgiev, 2011).

Bu verilerden hareketle göçün ev sahibi toplum üzerindeki ekonomik etkilerinin büyük ölçüde değiştiği sonucuna varabiliriz. Bu etkiler değerlendirilirken göçmen eğitimi ve beceri yeterlilikleri, yasal statü, sendikalar gibi işgücü piyasasına ilişkin kurumsal çerçeveye, işgücü esnekliği, arzı, talebi, verimlilik düzeyi gibi çeşitli değişkenlere dikkat edilmesi gerekmektedir. Hem göçmenlerin hem de yerlilerin refah sistemine olan bağımlılığı ve üçüncü ülke vatandaşlarının kalış süresi her türlü olası tehdit veya olumsuz etkinin değerlendirilmesi oldukça önemlidir.

“Uluslararası göç ve mülteciler sorunu kontrolsüzce yoğun şekilde gerçekleştiğinde hedef ülkelerde yabancı korkusu ve etnik şiddet gibi güvenlik tehditlerine dönüşebilmekte, siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel yapıları olumsuz etkileyebilmektedir” (Deniz, 2014, s. 177).

1.1.4.2 Türkiye'deki etkisi

Suriyelilerin Türkiye üzerindeki ekonomik etkilerini belirlemeye ilişkin olarak Tunç (2015, s. 50) tarafından yapılan SWOT Analizi çizelge 1.2’de sunulmuştur.

Çizelge 1.2. Türkiye’deki Suriyelilerin Ekonomik Etkilerine İlişkin SWOT Analizi

Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
<ul style="list-style-type: none">•Ortadoğu ülkeleri ile ticaret ve yatırım ilişkisi olan ve o pazarları iyi bilen Suriyeli tüccar ve yatırımcıların varlığı	<ul style="list-style-type: none">•Mülteci krizinin yüksek maliyeti•Uluslararası mali desteğin yetersizliği•Alt gelir grubundaki mülteci sayısının fazlalığı•Düşük eğitim düzeyindeki mülteci sayısının fazlalığı•Eğitim maliyeti
Fırsatlar	Tehditler
<p>Makro düzeydeki fırsatlar:</p> <ul style="list-style-type: none">•Suriyelilerin sermaye, yatırım ve ticari bağlantılarını Türkiye’ye taşıması,•Dış sermaye girişi•Tüccarların Türkiye mallarını sahip oldukları ticari iş bağlantıları üzerinden Ortadoğu pazarına ulaştırması (ihracata katkı) <p>Mikro düzeydeki fırsatlar:</p> <ul style="list-style-type: none">•İnsani yardım malzemelerinin yerel firmalardan temin edilmesinin sınır illerin ekonomisine canlılık sağlaması•Suriyeli yatırımcılar için limanın sunduğu ticaret imkânı ve bazı illerin ticaret potansiyeli•İşgücü artışının yatırımcılara sağlayacağı katkı•İşlerini Türkiye’ye taşıyan Suriyeli küçük işletmecilerin üretime katkı sağlaması•Suriyelilerin yarattığı yeni ekonomi, illere ekonomik hareketlilik getirmesi	<p>Makro düzeydeki tehditler:</p> <ul style="list-style-type: none">•Mülteci krizinin yüksek maliyeti•Maliyetin Genel Bütçeye getirdiği yük•İşletmelerin kaçak olmasından kaynaklı vergi kaybı <p>Mikro düzeydeki tehditler:</p> <ul style="list-style-type: none">•Sınır illerindeki kira fiyatlarında artış•Sınır illerinde kiralık ev bulmada zorluk•Sınır illerinde hayat pahalılığı ve enflasyon artışı•Kaçak küçük işletme sayısındaki artış•Suriyeli esnaf ile yerel esnaf arasında haksız rekabet <p><i>Algı düzeyindeki riskler</i></p> <ul style="list-style-type: none">•Halkın Türk ekonomisinin Suriyelilerden dolayı zarar gördüğü algısı•Halkın Türkiye’de yoksullar varken Suriyelilere yardım yapılmasına itirazı

1.1.4.2 .1 İstihdam üzerindeki etkileri

Türkiye’de bulunan Suriyeli mültecilerin ülke ekonomisine yaptığı etkiler sosyal çevre ve sektöre bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Ekonomisi genel olarak tarıma dayalı olan Suriye’nin insan gücü de o sektörde ilerlemiştir. Akabinde gelen hayvancılık, inşaat, tekstil sektörlerinde faaliyet gösteren halkın çoğunlukta olması, Türkiye’de bu sektörlerde talep doğurmuştur. Suriyeli mültecilerin katkı sağladığı ve emek piyasasında etkin rol oynadığı sektörler; tarım, hayvancılık, imalat, inşaat, tekstil sektörü şeklinde sıralanabilir. Ancak mülteci işçi talebi her sektör için aynı yönde seyretmemektedir. Turizm sektöründe Suriyeli mültecilerin katkısı diğer sektörlerle oranla azdır, bunun nedeni ise turizm sektörünün Suriyeli çalışanlar noktasında uzak bir tutum içerisinde olmasıdır (M.Murat ve Üniver, 2015).

“Suriyeli mülteciler Türkiye’nin sınır bölgesindeki illerin ekonomik yapısını da etkilemektedir. Konut kiralardaki artış, yerli halkın yerine istihdam edilmeleri sonucu artan işsizlik bölge ekonomisi için olumsuz gelişmeler olarak görülmektedir. Ancak Suriyeli göçmenlerin yeni iş yerleri açmaları ve düşük ücret nedeniyle üretim sektöründe işgücü maliyetlerinin düşmesi de olumlu bir gelişme olarak görülmektedir.” (Gündoğar ve Oytun, 2015).

Bahadır ve Uçku (2016), yılında yaptıkları çalışmada, 6-17 yaş arası her üç mülteci çocuktan birinin çalıştığını veya çalışmak için iş baktığını belirtmektedir. Yapılan çalışmada katılımcı çocukların %25,6’sının hali hazırda çalıştığı, %9,8’inin ise iş aradığı belirtilmektedir. Ayrıca çalışmada eğitilmiş olan mültecilerin ve dil bilenlerin daha kolay iş bulduğu veya kabul aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gaziantep Ticaret Odası’nın yaptığı çalışmaya göre, olumsuz etkiler ülke genelini çok fazla etkilememektedir. Ancak durum bölgesel bazda değerlendirildiğinde olumsuz etkiler daha fazla hissedilmektedir. Komşu ülke olan Suriye ile ticaretin azalması ve ticari ilişkiler kurulabilecek farklı ülkelerin aranması dolayısıyla Türkiye için dış ticaretin de kötü etkilenmesi anlamına gelmektedir. Çalışmada ayrıca potansiyel ucuz iş gücü olarak görülen mültecilerin yerli sermaye için önemli olduğu, konu ile alakalı düzenlenen uygulamaların genişletilmesi ve

kolaylaştırılması ile bu sermayeye büyük katkılar sunacağı belirtilmiştir (Gaziantep Ticaret Odası, 2015).

Tüm dünya da gözlemlenen bir durum olan iş kaybetme korkusu, hali hazırda işsizlik oranlarının yüksek olduğu ülkelerde mülteci veya göçmenlerin gelişiyle artmaktadır. Suriyeli mültecilerin Türkiye ve diğer ülkelere gitmesi daha az ücretle daha çok iş gücü mantığını benimseyen işverenler için büyük bir avantaj olmuştur. Pek çok yerli çalışanını bu sebeple işten çıkaran firmalar olduğu bilinmektedir. “Dünyanın her yerinde toplu göçlerde yerel halkı huzursuz eden ve hatta yabancı düşmanlığına iten hususların başında “iş kaybetme” ya da “gelir azalması” gelmektedir. Bu nedenle evrensel olarak bütün kitlesel göç olaylarında “çalışma hakları” önemli bir yer tutmaktadır.” (Erdoğan M., 2014, s. 19) Son dönemlerde artan mülteci ve göçmen rakamlarının getirdiği halk tarafından alınacak muhtemel negatif reaksiyonlara çözüm olarak, ülkede yaşayan insanların dil, din, ırk fark etmeksizin çalışma özgürlüğünü kapsayacak, haklarını koruyacak detaylı bir yasa tasarısı konuşulmaktadır.

ORSAM bünyesindeki uzmanlar tarafından yapılan araştırmanın bulguları; “İşverenlerin Suriyelileri yerel halkın çalışmak istemediği vasıfsız işgücü gerektiren iş kollarında çalıştırdıklarını, böylece bu iş kollarındaki açığı kapattıklarını ifade ettiklerini göstermektedir.” (Gündoğar ve Oytun, 2015, s. 18). Bu durum mülteci çalışan nüfusun iş gücüne katılımını arttırmakta ve piyasa için bir avantaj olarak nitelendirilmektedir.

Mülteci çalışma haklarını kapsayan yasaların eksikliği veya yasalarda olan birtakım boşluklar sebebiyle resmi olarak ilerlemesi gereken birkaç prosedür işveren ve çalışanlar tarafından ihlal edilmektedir. Küçük ölçekli işletmelerin kayıt dışı veya kaçak işçi çalıştırması sorunu konuyu özetler niteliktedir (Gündoğar ve Oytun, 2015, s. 17). Bu durum kısa vadede yıkıcı sonuçlar barındırmasa da uzun vadede istenmeyen sonuçları beraberinde getirecektir. İş gücü piyasası için tehdit oluşturan bu unsur, işletmeler arasında ortaya çıkan haksız rekabetle daha çok risk teşkil etmeye devam etmektedir. Mülteci yaşamın getirmiş olduğu zorluklardan belki de en büyüğü sosyal yardımların artan nüfusa yeterli gelmemesiyle ihtiyaçların günden güne artmasıdır. Buna binaen pek çok mülteci, çocuklarının eğitim görmesinden ziyade çalışmalarını istemektedir. Ucuz iş gücü dünyanın her yerinde ve her yüzyılda ülkeler için risk

oluşturmuştur. Diğer taraftan elde edilen tüm veriler Türkiye’de işsizlik oranlarının her geçen gün arttığını göstermektedir. TÜİK verilerine göre Ocak 2011’de işsizlik rakamı %8,8 iken Ocak 2015’de %11,3’e çıkmıştır. Ucuz iş gücü, kaçak işçi çalıştırılması gibi illegal uygulamalar da bu artışa hizmet etmektedir. Suriyeli istihdamı ise ülke içi işsizlik oranını etkilemesi açısından risk teşkil edebilmektedir.

Yapılan bir araştırmada Suriyeli çalışanların genel itibariyle nitelikli işgücü olmadığı, kayıt dışı istihdam edildiği, düşük ücretlerle çalıştırıldığı ve bunun sonucunda ülkenin işgücü piyasasını olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Yine Suriyeli göçmenlerle Türk işverenlerin çalışmak istemediği sadece bazı alanlarda çalışarak bu alanlardaki (tarım, inşaat, hizmet) işgücü eksikliğini kapattıkları da elde edilen sonuçlardandır (Diken ve Demirel, 2016, p. 58).

Bu süreçten olumsuz etkilenen alanlarda yapılan iki taraflı hatalar da göz ardı edilmemelidir. Çalışma izni almayan mülteciler yukarıda belirtilen pek çok soruna da sebep olabilmektedir. Çalışma sahasına katılım açısından dil öğreniminin önemi büyüktür. Pek çok işveren oluşabilecek iletişim sorunu nedeniyle mülteci işçi alımına sıcak bakmamaktadır. Böylelikle çalışma izinlerinin uzun bir süreç olması ve hem zaman hem de maddi açıdan getirdiği yük ile Suriyeliler bu yasal yükümlülükleri yerine getirmekten kaçınmaktadır (Yılmaz, 2013, s. 12). Niteliksiz işgücü piyasasında düşük ücret karşılığı kaçak işçi olarak çalışmaya başlamaları, işveren açısından önemli oranda bir kazanç sağlamış, ancak yerelde çalışan işçilerin daha ucuz çalışan işgücü ile rekabet etmesini zorlaştırmıştır.

Diğer bir husus ise Suriyelilerin stratejik olmayan girişim kararları, yerel ticari düzeni olumsuz yönde etkilemektedir. Vergi ve ruhsat gibi süreçleri yüklenmekten kaçınan Suriyelilerin yasal olmayan işletmeler kurması esnafları zor durumda bırakmış, haksız bir rekabet ortamı oluşturmuştur (Kaypak ve Bimay, 2016, p. 97).

Suriyeli mültecilerin gelişi ve iş gücü piyasasında etkin hale gelmesi, Türk nüfusunun genel yaş ortalamasını etkilemektedir. Bu durum demografik açıdan bir fırsat olacaktır. Çünkü çalışan, aktif bir genç nüfusun desteklenmesi bağımlı ve pasif olan nüfusa oranla daha yüksektir. Demografik fırsat penceresi uygulaması, nüfus artış hızı azaldığı takdirde daha fazla kişinin çalışması gerektiğini ispatlamaktadır. Türkiye

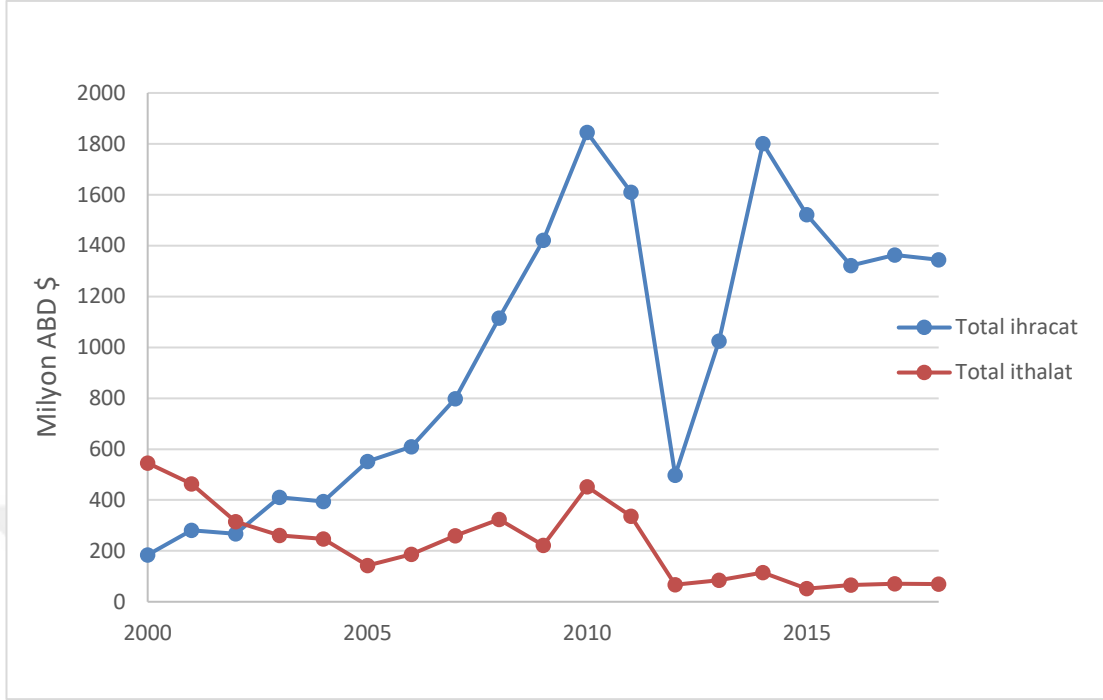
bu uygulamaya 2010 yılında başlamıştır ve 2030'da etkinliğinin bitmesi beklenmektedir. Ancak gelen genç mülteciler bu uygulamaya kesin bir katkı sağlayacaktır ve bu sürecin genç ve aktif nüfusun büyümesine yardımcı olacağı aşikardır (Esen ve Binatlı, 2017, s. 2).

15 Ocak 2016 tarihinde yayınlanan Başbakanlık Genelgesi'nde Suriyeli mültecilere belirli şartlarla çalışma izninin verilmesi ve çalışma haklarının korunmasıyla ilgili olarak, işyerlerinde çalıştırılacak mültecilerin sayısı Türk çalışan sayısının %10'undan fazlası olmayacak şekilde düzenlenmiştir. Ancak genelgenin geç tarihlerde yayınlanması sebebiyle pek çok mülteci ve nitelikli işgücü başka ülkelere gitmeyi tercih etmiştir. Böylelikle Türkiye nitelikli iş gücünden yeterli ölçüde istifade edememiştir (Diken & Dmirel, 2016, s. 56).

Suriyeli mülteciler yalnızca işgücü arzıyla değil, girişimcilik becerileriyle de ekonomide önemli aktörlerden biri olmuştur. 2012 yılında mültecilerin kurmuş olduğu şirket sayısı 157 iken, 2015 yılında 1599, 2016 yılında ise 1777'ye yükselmiştir. 2015 yılında Suriyeli şirketlerin yabancı ortaklıklar içindeki payı %26'ya ulaşmıştır. Bu şirketlerin büyük çoğunluğu ihracat yapmakta ve Türkiye Suriye arasında devamlı bir ticaret gerçekleşmektedir (Esen ve Binatlı, 2017, s. 1).

Suriye'deki krizin ilk on yılında Türkiye, güneyde sıkı ticaret bağları geliştirmiştir. 2012'de ilişkilerin daha sonraki çöküşü ve buna bağlı ekonomik kısıtlamalar, özellikle Gaziantep ve Kilis gibi Türkiye'nin güney illerinde ekonomik bir etki yaratmıştır. Ancak son zamanlarda Türkiye'nin iki ülke arası krizden kurtulduğunu ve hatta Suriye ile ihracat ticaretini arttırdığını söylemek mümkündür (Cagaptay ve Menekse, 2014, p. 23).

Türkiye-Suriye arasında ticaret

Şekil 1.1. Yıllara göre Suriye ithalat-ihracat (TÜİK, 2018).

Şekil 1.1'de gösterildiği üzere, Türkiye-Suriye arası ticaret hacmi giderek artmaktadır. 2010 yılında ihracat zirvesine ulaşıldığı rakamın 1,845 milyar ABD dolarına denk geldiği görülmektedir. Suriye'de yaşanan olaylar sonrasında ihracatın 497,9 milyon dolara ulaştığını 2012 yılında ise en düşük seviyede seyrettiği görülmektedir. Beklenmeyen bir şekilde 2014 yılında ihracat 1.800 milyon ABD dolarına yükselmiştir. Savaş sonrasında Suriye'de yaşanan göç, ülke sanayi yapısının özellikle savaşın olduğu bölgelerde faaliyet gösterememesi, ithalat rakamlarının hızla artmasına neden olmuştur. Ülkenin Savaş öncesi teknoloji ağırlıklı ürünler ithal ederken savaş sonrası temel ihtiyaç maddelerini ithal ettiği gözlemlenmiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki firmaların Suriye yakın olmasından dolayı sağladıkları lojistik avantajı ile birlikte, yıllardır Irak'taki birçok temel ihtiyaç maddelerini karşılayan bölge olduğundan dolayı, bu sektörde uzmanlaşmayla birlikte mevcut kapasiteleri veya artırarak Suriye talebini karşılayarak ihracat rakamlarına artmasına neden olmuştur.

1.1.4.2 .2 Fiyatlar genel seviyesinin artması (enflasyon)

Mültecilerin gelmesiyle karşılaşılan ekonomik etkilerin yanı sıra fiyatlar genel seviyesinin de arttığını görmek mümkündür. Bu artışa örnek olarak ev kiralarını gösterebiliriz. Kiralardaki artış, orta ve yüksek gelir seviyesinde bulunan ev sahipleri için olumlu bir etki oluştururken bu durum kiracılar için problem olmuştur. Diğer yandan gıda malzemelerine artan talep ile doğru orantılı olarak fiyatlarda da yükselme olmuştur. Mültecilerin yaşamlarına devam ettikleri sınır illerde ölçülen enflasyon oranı ülke ortalamasının üstünde seyretmektedir (Sandıklı ve ark., 2015, p. 50).

Gaziantep Ticaret Odası'nın yayınladığı 2015 raporuna göre, mültecilerin gelmesi bölge enflasyonunu arttırmaktadır. Dolayısıyla mültecilerin gelişiyle fark edilen maddi refahın bir süre sonra kendini krize çevirdiği görülmüştür. Ortaya çıkan kriz ise öncelikle konut fiyatlarını etkilemiştir.

Çok yönlü etkilere sahip olan mülteciler, ilk süreçte bölge ekonomisini işgücüne katılımları ve ihracattaki payları ile olumlu yönde etkilemiştir. Ancak kira ve genel fiyatlar seviyesindeki artış enflasyona sebep olmuştur. Bu tür temel ihtiyaçlardaki fiyat artışı, işe olan talebi arttırmış ve ücret miktarı göz önünde bulundurulmadan çalışan mülteciler sebebiyle Türk işsizlik oranı artmıştır. Böylelikle halk enflasyon sebebi olarak Suriyelileri görmektedir (M.Murat ve Üniver, 2015, s. 56).

Batman'da 2016 yılında yapılan bir araştırmada mülteciler tarafından gelen paranın piyasadaki canlılığı arttırdığı, ülke içi ekonominin ana kaynağı satışları arttırdığı dolayısıyla piyasayı canlandırdığı belirtilmiştir. Ancak bu koşullara rağmen mal ve hizmetlere ödenen rakamlarında doğru orantılı arttığı gözlemlenmiştir. Sadece göçmen ve mültecileri değil yerli halkı da zor durumda bırakan bu duruma sebep olarak ev kiralama ve satış oranlarının yükselmesi gösterilmektedir (Kaypak ve Bimay, 2016, p. 97).

Yapılan çalışmalarda belirli bölgelerde hesaplanan TÜFE endeksi, genel ortalamanın üstündedir. Bu bölgelere Gaziantep ve Adana örnek verilebilir. Örneğin 2015 yılında Türkiye'de ortalama TÜFE endeksi %9,6 iken, Gaziantep ve Adana'da

bu rakam %10,8 olarak kaydedilmiştir. Yapılan çalışmada oranın yüksek seyretmesine kira artışlarının fazla olması ve gıda fiyatlarındaki ani artışlar sebep gösterilmektedir. (Üstün, 2016, Karasu, 2016, Sönmez ve Mete, 2015).

1.1.4.2 .3 Kamu bütçesi (Kamu harcamaları artışı)

Makroekonomi ve maliye alanlarını ilgilendiren bir konu olan kamu bütçesi toplumlar için büyük önem arz etmektedir. Göçün beraberinde getirdiği ani nüfus artışı ise hali hazırda uygulanan kamu hizmetlerinin yetersizliğine, yasadışı yerleşimler sebebiyle çarpık kentleşme problemine ve bunun sonucunda kentsel dönüşüm maliyetlerindeki artışa sebebiyet vermektedir. Mültecilere yaşama hakkı veren ülkeler sosyal devlet statüsünde değerlendirildiğinde, kendi vatandaşı için yaptığı tüm yardımların (eğitim, sağlık, konut vb.) göçmen ve mültecilere de verilmesi gerekmektedir (Canbay ve Gülden, 2016, s. 100). Örneğin, Suriyeli mültecilere Türkçe öğretimi, eğitim alanında yapılmış bir yardımdır.Devlet bu desteği sağlayabilmek için STK'larla anlaşma yapıp fon sağlamıştır. Bunun gibi birtakım desteklerin sağlanması devlet bütçesine ekstra yük olmaktadır.

Vatandaşlar için uygulanan politikaların mülteciler için yetersiz kalmasıyla yeni politikaların geliştirilmesi de ülkeleri bütçesel anlamda zorlayabilmektedir. Yani göç alan ülkelerin artan nüfusla orantılı olarak kamu harcamalarında da bir artış olacağını ve Suriyeli mültecilerin kamu bütçesi ve işsizlik oranlarına doğrudan etkisinin olduğunu söylemek mümkündür (Sandıklı ve ark., 2015, s. 50). Türkiye, mültecilere 2011 ve 2017 yılları arasında GSYİH'sının %1'lik bir oranı kadar yardım sağlamıştır (Esen ve Binatlı, 2017, s. 1).

Gündoğar ve Oytun'un (2015), yayınladıkları raporda Suriyeli mültecilerin ülkesel bazda Türkiye ekonomisine katkı sağladığı, yerel bazda ise farklı kanallardan katkılar sunduğu belirtilmektedir. Ayrıca raporda Türkiye'de Suriyeli mülteciler için yapılan 7,6 milyar dolarlık harcamanın mali etkilerinin de göz ardı edilmemesi ve üzerinde çalışılması gerektiği belirtilmektedir.

1.1.4.2 .4 Ekonomik büyüme, canlanma, kalkınma

Göçe bağlı ani nüfus artışı ekonomiyi olumlu yönde etkilemektedir. Olumlu etkiler büyüme, canlanma ve kalkınma şeklinde sıralanabilir. Bu durum ekonomik ve ampirik pek çok çalışmayla incelenmektedir. Yabancı sermayenin ülke içine girişi, işletmelerin artışı, bununla birlikte dış ticarete sağladığı katkı göz önünde bulundurulduğunda genel üretimdeki artış sonucuna ulaşılmaktadır. Üretim seviyesindeki artış ise ekonomik büyüme ve kalkınmanın vazgeçilemez bir unsurudur.

Bu bilgilerden hareketle yapılan çalışmada gayri safi yurtiçi hasıla üzerinde seyreden finansal etkilerin; göç şekline, kişilere verilen koruma statüsüne, kişilerin sahip olduğu statü ve profillerine, göç edilen ülkenin ekonomik ve entegrasyon koşullarına bağlı olarak değişebileceği belirtilmektedir (Çizel ve ark., 2018, s. 62).

Türkiye’de gözlenen yabancı sermaye oranındaki artışa sebep olarak Türkiye’nin ekonomik açıdan güvenli bir bölge olması gösterilmektedir. Çoğunlukla mültecilerin yaşadığı sınır şehirlerdeki yabancı sermaye yatırımları 2011 yılından bu yana artmıştır. Bu yatırımların tamamına yakını Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır. Bu durum elbette ülke genelinde yabancı sermayede artışa neden olmuş ve ülke refahı için olumlu bir etki bırakmıştır. Suriyeli mülteciler aileleriyle birlikte işlerini gittikleri ülkeye taşıyarak, buldukları ülkenin ticaret ve üretimine büyük oranda katkı sağlamıştır (Akşit ve ark., 2015).

Ekonomistler Platformu’nun 2017 raporuna göre TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği)’nin verilerine göre Suriyeli yatırımcılar 2011- 2017 yılları arasında 360 milyon doları aşkın bir yatırıma imza atmışlardır. Piyasada etkin bir rol üstlenen Suriyeli yatırımcılar, yabancı yatırımcılar arasında %14’lük bir payla işletme sayılarını giderek büyütülmektedir. Suriyeli yatırımcıların Türk iş birlikleriyle açmış olduğu işletme sayısı 6322 olup Türkiye’de ortaklarıyla kurulan firmanın ortalama yatırımı 57 bin dolar civarındadır (Ekonomistler Platformu, 2017). Ticaret Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre 26 Şubat 2019 tarihi itibarıyla en az bir ortağı Suriye uyruklu olan şirket sayısının 15 bin 159 olduğu ve bu şirketlerin en fazla İstanbul, Gaziantep, Mersin, Hatay, Bursa’da, toptan ve perakende ticaret alanında faaliyet gösterdiğini bildirdi.

Ürdün'de 2018 yılında yayınlanan göçmenler raporunda, Ürdün'deki göçmenlerin yapmış olduğu yatırımların artış göstermesi ile daha fazla istihdam ve güçlü bir ekonomi için imkan yaratacağı belirtilmiştir. Yatırımlar üzerinden alınan vergilerin devlet tarafından kamu harcamalarında kullanılması ile ülke genelinde pozitif bir etkiye sebep olacağı tespit edilmiştir (Çizel ve ark., 2018, s. 63).

Olumlu etkinin yanı sıra; haksız rekabet, yasal olmayan çalışma şekilleri, istihdamda oluşan aksaklıklar, vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığı gibi birtakım sorunları da göz ardı etmemek gerekmektedir. Mültecilerin olumsuz etkileri ve ekonomiye sağlamış olduğu katkılar genel olarak mali etkiyi oluşturmaktadır. Mali etki, işgücündeki verimlilik, yabancı sermaye artışı, ülkeye sıcak paranın girişi, tam istihdama yaklaşılması gibi etmenleri kapsamaktadır. Bu etkinin oluşmasında mülteci veya göçmen profilleri çok önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin gelen mültecilerin yaş ortalamasının 50 üstü olduğunu varsaydığımızda, bu rakam bize sosyal destek ve kamu harcamalarına daha fazla talebin olduğunu gösterecektir. Genel olarak yaşlı nüfus ev sahibi ülke için maddi bir külfet yaratacaktır. Tam tersi düşünüldüğünde ise genç ve dinamik bir mülteci profilinin olumlu mali etkisin gözlemlemek mümkündür.

Ortadoğu ve Türkiye ile ilgili yapılan çalışmalarda, göçmenler tarafından oluşan ekonomik etkiler incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre iş yapan yetenekli kişilerin pozitif yönde bir katkısının olduğu genç ve dinamik olmayan, yaşlı baskın bir göçmen toplumunun ekonomik anlamda negatif etkilere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Çizel ve ark., 2018, s. 64).

Mali etkinin en baskın olduğu alan ticarettir. İki ülke arası siyasi ilişkiler, ticaret bağları 2003'den bu yana sıkı tutulmuştur. Kriz patlak vermeden hemen önce, 2010'da Türkiye ile Suriye arasında 2,3 milyar dolara ulaşan hacmiyle zirve noktasında olan ticari hareketlilik, 2011 yılından itibaren savaşın sonucu olarak durma noktasına gelmiş, 2012 yılında ticaret hacmi yarım milyara kadar düşmüştür. Ancak resmi olarak kayıtlara geçen ticaret 2013 yılının özellikle ilk yedi ayında yaklaşık yüzde 60 oranında genişleyerek 381 milyon dolardan 575 milyon dolara ulaşmıştır (Dinçer, ve ark., 2013, s. 15).

Yapılan araştırmalarda 2013'te, net rakamlara ulaşılamamakla birlikte, Türkiye'de Suriyeli mültecilerin kurmuş olduğu Şirket sayısının geçmiş yıllara göre  kat daha fazla olduğu belirtilmektedir. Pek ok Suriyeli iş adamı firma ve fabrikalarını Türkiye'ye taşımışlardır. Örneğin bu iş adamlarının Mersin'de 4 milyar dolar civarında yatırımları mevcuttur (ORSAM ve Orhan, 2014, s. 16).

T.C. Ticaret Bakanlığı'nın açıkladığı verilere göre Haziran 2015'te Türkiye'de bulunan Suriyeli firma sayısı 2.827'dir. 2019 güncel rakamlarına göre en az bir ortağı Suriyeli olan Şirket sayısı 15 bin 159'dur. Bu Şirketlerin büyük çoğunluğu toptan ticaret alanında faaliyet göstermektedir. Şirketlerin çoğunlukta olduğu iller sırasıyla İstanbul, Gaziantep, Mersin, Hatay ve Bursa'dır.

T.C. Ekonomi Bakanlığı'nın 2015 verilerine göre Türkiye'deki ticaret ve sanayi odalarına ye olarak faaliyetlerini sürdüren Suriyeli firmaların %60'ından fazlası, İstanbul'da faaliyet göstermektedir. İstanbul'u 471 işletme (%16,6) ile Gaziantep, 250 işletme (%8,8) ile Hatay takip etmektedir. Kilis'te 70, Şanlıurfa'da 56 ve Kahramanmaraş'ta da 22 Suriyeli firma faaliyettedir. Suriyeli firmaların faaliyet alanlarında toptan ticaret (978 firma), tamircilik (606 firma) ve inşaat (288 firma) gibi  ana grup dikkat çekmektedir (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2015).

Bu veriler dışında, kayıt dışı çalışan, iş kuran Suriyeli kişilerle sayının daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Yapılan yerel araştırmalara göre ekonomik etkisinin büyük olduğu ancak zor ve uğraştırıcı prosedürlerin mültecileri bu kayıt dışılığa ittiği düşünülmektedir (Dünya, 2015).

Gaziantep Ortak Akıl Platformu'nun Mart 2014'de yayınladığı "Suriyeli Misafirlerle İlgili Yaşanan Sorunlar ve çözüm nerileri" başlıklı raporda, Türkiye ile Suriye arasındaki ekonomik ilişkilerin son  yılda etkinliğini kaybettiği ancak iki ülke arası ticaretin hala devam ettiği belirtilmiştir. Savaşın tüm bölgelerde etkin olmaması Suriye'deki sosyal hayatın belirli illerde devam ediyor olması ise ticaretin en önemli sebeplerindendir. Öyle ki bu raporda, Gaziantep'in Suriye'ye ihracatının 2010 yılında 133 milyon dolar iken 2013'te artarak 278 milyon dolar olduğu beyan edilmiştir. Bu artışa sebep olarak ise iki ülke arası yardım faaliyetleri gösterilmiştir (Gaziantep Kent Konseyi, 2014).

Türkiye'nin Suriye'de hakları ihlal edilen ve zorla yerinden edilen halka yapmış olduğu yardımların tamamına yakını yerel firmalar vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Öyle ki Türkiye'de yerli üretime verilen destek son yıllarda önem kazanmıştır ve devlet bu uygulama kapsamında yardım faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu noktada kritik önem arz eden sınır iller tüm ihtiyaçların karşılanması noktasında büyük bir çaba sarf etmektedir. Sınır illerin Suriye'ye yakın oluşu, sınır illerde yaşayan mülteci sayısı, kurulan Suriye uyruklu firmaların pazar bilgisi yardım faaliyetlerinin en doğru şekilde yapılması için avantaj sağlamaktadır (M.Murat ve Üniver, 2015, s. 57).

1.1.5 İlticadan Entegrasyona

Göç, hayatta en zor verilen kararlarından biridir. Nitekim yepyeni bir alanda yeni bir dil ve bazen yeni bir kimliğe bürünerek yeni bir hayat inşa etmektir. Çoğunlukla planlı olan bu durum, içinde bir dünya bilinmezlik barındırır. Yaşama şartları, halkın tepkisi, kişisel hak ve özgürlüklerin ihlali yahut desteklenmesi, ekonomik koşullar bu bilinmezliklerin içindedir. Göç pek çok sorunu da beraberinde getirir. Bunların en önemlisi, hayata tutunma zorunluluğu, aileden uzak kalınması gibi faktörlerin etkisiyle yaşanan psikolojik sorunlardır. Uyum süreci de ülkeden ülkeye değişmektedir. Bu sürecin uzaması da ayrıca sorunlara sebep olmaktadır. Göç, önceki toplumda kullanılan sıfatları sıfırlar, insanlara farklı sıfatlar yükler. Örneğin, "Suriyeli mülteci" hangi işi yaptığına bakılmaksızın genel kabul görmüş bir sıfattır. Bu yüzden pek çok insan yeni bir kimlik yaratma mecburiyetinde kalır. Ancak göçmen yahut mülteci profilleri bu beceri için uygun olmayabilir, böylelikle kişiler buhrana sürüklenebilmektedir (Balcıoğlu , 2007, s. 70).

Stanley'e göre, mültecilerin göç ettikleri ülkeye uyum sağlaması veya sağlayamaması, yerleşilen ülkedeki sosyo-politik tutumlara göçmenler için sunulan sosyal destek ve uyum programlarının etkinliğine ve ek olarak mültecilerin genel ruhsal ve bedensel sağlığına bağlıdır. Tüm bunlara ek olarak göç alan ülkenin kültürel yapısı, dini görüşleri, konuşulan dil benzerlikleri de mültecilere sosyal uyumda yardımcı olmaktadır (Stanley, 1977, s. 620).

1.2 Hayvansal Ürünlerin Önemi- Üretimi- Tüketimi

1.2.1 Hayvansal Ürünlerin Beslenmedeki Önemi

Son dönemlerde tüm dünyayı saran COVID-19 salgını insanlığa sağlıktan daha önemli hiçbir değer olmadığını göstermiştir. Sadece salgın sürecinde değil her koşulda sağlıklı kalmak, dünya geleceği için büyük önem arz etmektedir. Sağlıklı yaşam için en doğru yol besinlerin doğru olarak tüketilmesi ve düzenli beslenme şekilleridir. Protein, demir, çinko gibi pek çok önemli besinin kaynağı olan kırmızı et, beyaz et, balık ve yumurta mümkün olduğunca günlük veya sık tüketilmelidir. Süt ürünleri zengin kalsiyum kaynağıdır. Hayvansal ürün içermeyen diyetler, muadil besinler veya besin takviyeleri kullanılmadıkça özellikle 6-24 ay arası bebeklerin gelişimi için gerekli olan besin ihtiyacı karşılanamaz.

Süt ürünleri, protein, kalsiyum ve riboflavin gibi birçok önemli besin maddesinin kaynağıdır. Diğer hayvansal ürünler yeteri miktarda ve düzenli olarak tüketildiğinde günlük tüketilmesi gereken süt miktarı yaklaşık olarak günde 200-400 ml arasındadır. Hayvansal ürünlerin tüketimi düzensiz veya az olduğunda tüketilmesi gereken günlük süt miktarı yaklaşık olarak 300-500 ml arasında değişmektedir. Kabul gören süt çeşitleri tam yağlı olmak koşuluyla inek, keçi, manda, koyun ve deve sütleridir. Ayrıca ultra yüksek sıcaklık (UHT) sütü, sulandırılmış buharlaştırılmış (ancak yoğunlaştırılmamış) süt, fermente süt-yoğurt veya anne sütü (anne HIV pozitifse tedavi edilmiş olması gerekir) de bu çeşitler arasında değerlendirilmektedir (WHO, 2005, s: 12).

Bebeklik döneminin ilk iki yılı metabolizma gelişimi ve büyüme hızı nedeniyle bebeklerin vücut ağırlığına oranla besin ihtiyacı çok yüksektir. 6-24 ay arasında tüketilen gıdaların küçük miktarları göz önüne alındığında, diyetin besin yoğunluğunun (her 100 kalori için besin maddesi miktarı) çok yüksek olması gerekir. Üç bölge baz alınarak yapılan bir araştırmada bitki ağırlıklı beslenme şekillerinin bazı mikro besinleri (vitamin demir çinko vb.) karşılayamadığı ortaya çıkmıştır. Araştırmada Güney Amerika'da Peru, Honduras ve Guatemala, Asya'da Bangladeş ve Afrika'da Gana ülkeleri seçilmiştir. Bitkisel beslenme şekillerinin insan sağlığı için yeterli olmadığı, günlük besin ihtiyacının karşılanamadığı ortaya çıkmıştır. Bu

nedenle Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) bitkisel beslenme şekillerinin besin değeri açısından yeterli olmadığı, hayvansal besin takviyelerinin olması gerektiği, hayvansal ürünlerin beslenme şekillerine adapte olmasının önemini vurgulamaktadır (WHO, 2005, s: 13).

Hayvansal besinlerdeki protein oranı bitkisel proteinlerine oranla %65 ila 70 arası sindirilebilirlik özelliğine sahiptir. Ayrıca hayvansal ürünlerin aminoasit oranı bitkilerin aminoasit oranından daha yüksektir. Hayvansal proteinler için biyolojik değerler 90 ila 100 arası seyrederken bu değer bitkiler için 50 ila 70 arası seyretmektedir. Ayrıca mineral açısından hayvansal besinler bitkisel besinlere kıyasla daha zengindir. Buradan hareketle hayvansal besinleri yalnızca protein açısından değerlendirmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Hayvansal besinleri önemli kılan özellik aslında mikro besin zenginliğidir.

Hayvan kaynaklı proteinler (süt, yumurta, yoğurt vb.) vücudun günlük ihtiyacı kadar amino asit sağlamaktadır, bu besinler tam protein kabul edilir. Yumurta hem maliyeti açısından uygun oluşu hem de besin değerlerinin zenginliği açısından en çok tavsiye edilen ürünler arasındadır. Yumurta tek başına riboflavin, demir, çinko, A vitamini, B12 vitaminlerini bol miktarda içermektedir. Bu avantajlarla her ülke ve maddi koşula uyum sağlayabilen bir besin olacaktır (Drewnowski , 2010).

Demir, çinko gibi temel besin maddeleri karşılanmadığında yeteri miktarda mikro besin takviyesine ihtiyaç duyulmaktadır. Doğrusal programlama analizlerine göre bu miktarlar, günlük olarak, 1 yumurta, 14-75 gr kırmızı-beyaz et, balık şeklinde belirlenmiştir (WHO, 2005, s. 14). Ancak bebekler doğal yaşam koşullarında bunları tüketemez. Bu nedenle, emziren annenin bu ihtiyacı kendi vücudunda karşılaması ve anne sütünü zenginleştirmesi gerekir. Anne sütü alamayan bebekler için ise hazırlanan mamaların besin değerleri bu ihtiyaca göre ayarlanmalıdır.

Tüm bu özelliklerden yola çıkarak, sınırlı gıda alım kapasitesine sahip nüfus grupları, çocuklar, hamile ve emziren anneler, HIV ve AIDS virüsüne sahip hasta grupları için hayvansal besin tüketimi oldukça önem arz etmektedir. Calloway ve ark. (1988), çeşitli ülkelerdeki çocukların hem fiziksel hem de zihinsel gelişimlerinin beslenme sistemleri içinde bulunan hayvansal besin miktarları ile güçlü ve pozitif bir

ilişki olduğunu göstermiştir (Calloway, Murphy, & Beaton, 1988). Hayvansal besin yararlarının protein içeriğinden çok mikro besinle ilişkili olduğu görülmüştür. Yani hayvansal besinler büyük oranda mikro besin (A vitamini, B-12, riboflavin, kalsiyum, demir, çinko) içermektedir. Örneğin B-12 vitamini bitkisel besinlerin içinde neredeyse hiç bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu mikro besin ancak hayvansal gıdalar vasıtasıyla karşılanabilmektedir.

Böylece, hayvansal besin takviyeleri, düşük bir alımla büyük etkiler yaratabilmektedir. Örneğin 100 gr pişmiş dana eti, günlük demir, riboflavin, B-12 vitamini ve çinko alımını sağlarken, günlük protein ihtiyacını da kapatmaktadır. Aynı şekilde 100 ml süt günlük kalsiyum ihtiyacını karşılar ve günlük alınması gereken benzer mikro besinlerin karşılanmasına yardımcı olur. Vejetaryen beslenme şekline eklenen küçük miktardaki hayvansal besinler, vitamin ve mineral yetersizliklerinin çoğunu telafi edebilmektedir (Murphy ve Allen, 2003, s: 3933).

1.2.2 Dünya ve Türkiye'de Hayvansal Ürün Üretimi

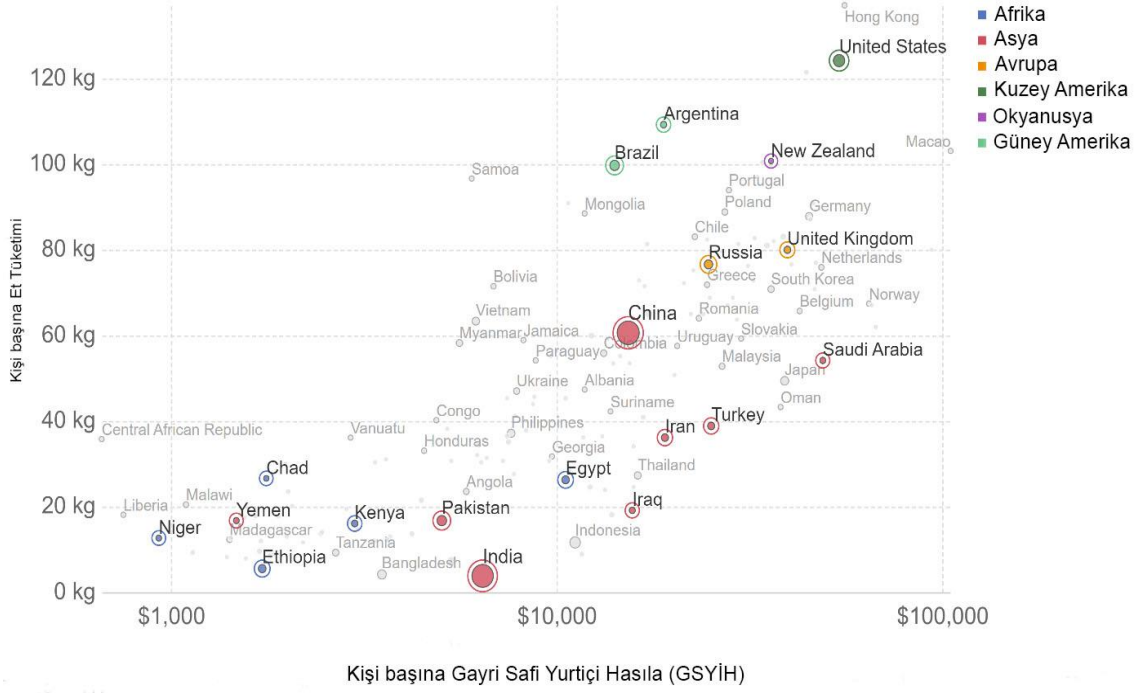
Hayvansal ürün üretimi, doğrudan otlatma yoluyla veya dolaylı olarak yem temini ile dünyanın en büyük üretim şekillerinden biridir. Küresel olarak, hayvansal ürün üretimi (mandıralar, çiftlikler) şu anda tarımsal üretimin brüt değerinin yüzde 40'ını oluşturmaktadır (FAO, 2003).

Et ve Süt Kurumundan alınan verilere göre, 2002 yılında büyükbaş et üretimi 329 259 ton iken 2016 yılında bu rakam 1.059.546 yükselmiştir. 2019 yılında ise bu üretim diğer yıllara oranla artarak 1 075 552 ton şeklinde kaydedilmiştir (E S K, 2017). Buna ek olarak Türkiye’de toplam et üretiminin büyükbaş et payı 2019 yılında %89,5 iken küçükbaş etin payı %10,5 de kalmıştır (TÜİK, 2017).

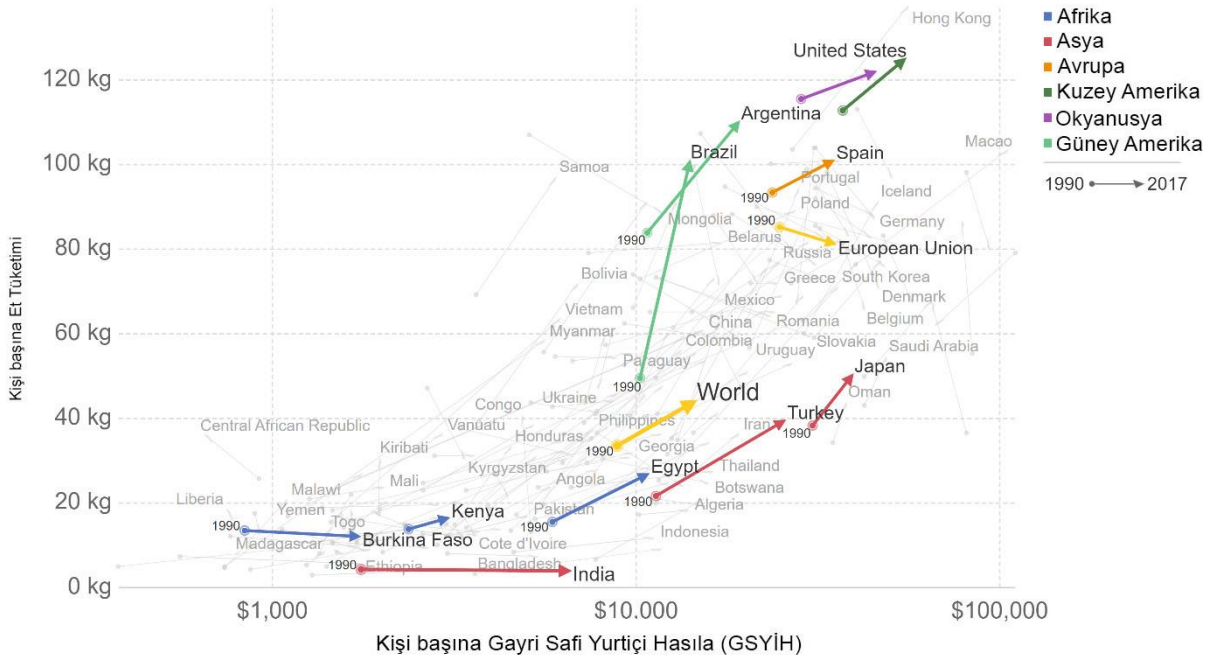
Hayvancılık sektöründeki büyüme, yarattığı katma değer açısından diğer üretim sektörlerindeki büyümeyi aşmıştır. Bununla birlikte gelişmekte olan ülkelerdeki toplam hayvansal ürün talebinin 2030 yılına kadar iki katından fazla olması beklenmektedir.

1.2.2.1. Et üretimi

Dünya 50 yıl önce ürettiği etin 4 katını üretiyor, zenginleştikçe dünya et tüketimi artıyor. Şekil 1.2 ve Şekil 1.3'te, kişi başına et tüketimi ile kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla (GSYİH) arasındaki ilişkiyi görüyoruz, burada şeklin solunda ve

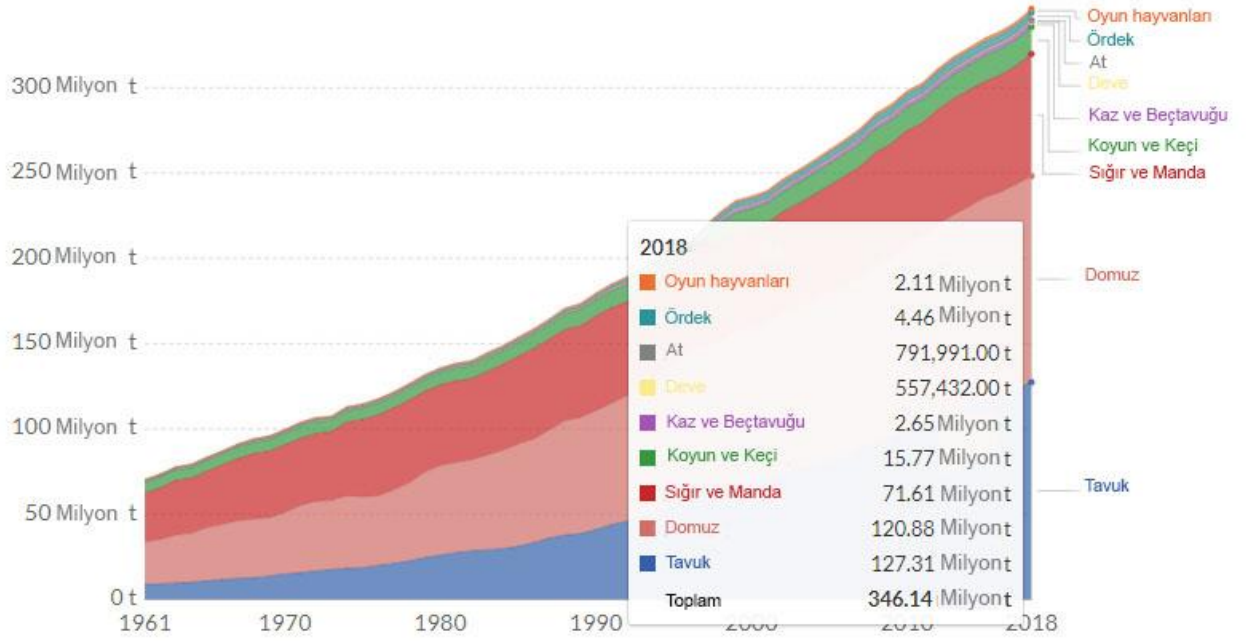
Şekil 1.2. Kişi başına GSYİH'ye göre et tüketimi, 2017 (FAO ve Dünya Bankası)

Şekil 1.3. Kişi başına GSYİH'ye göre et tüketimi, 1990-2017 (FAO ve Dünya Bankası).

altında az gelişmiş olan ülkelerin ve şeklin sağında ve üstünde gelişmiş ülkelerin yoğunlaştığını görülmektedir.

Şekil 1.4 Domuz eti ve tavuk, ardından sığır, koyun ve keçi tüketim miktarları.

Şekil 1.4. Dünya et üretimi (FAO, 2018).

Çizelge 1.3, çeşitli hayvan türleri için küresel et tüketimini göstermektedir ve farklı et türlerine kıyasla tavuk ve domuz eti tüketimindeki artış.

Çizelge 1.3..Dünya et üretimi (FAO, 2018)

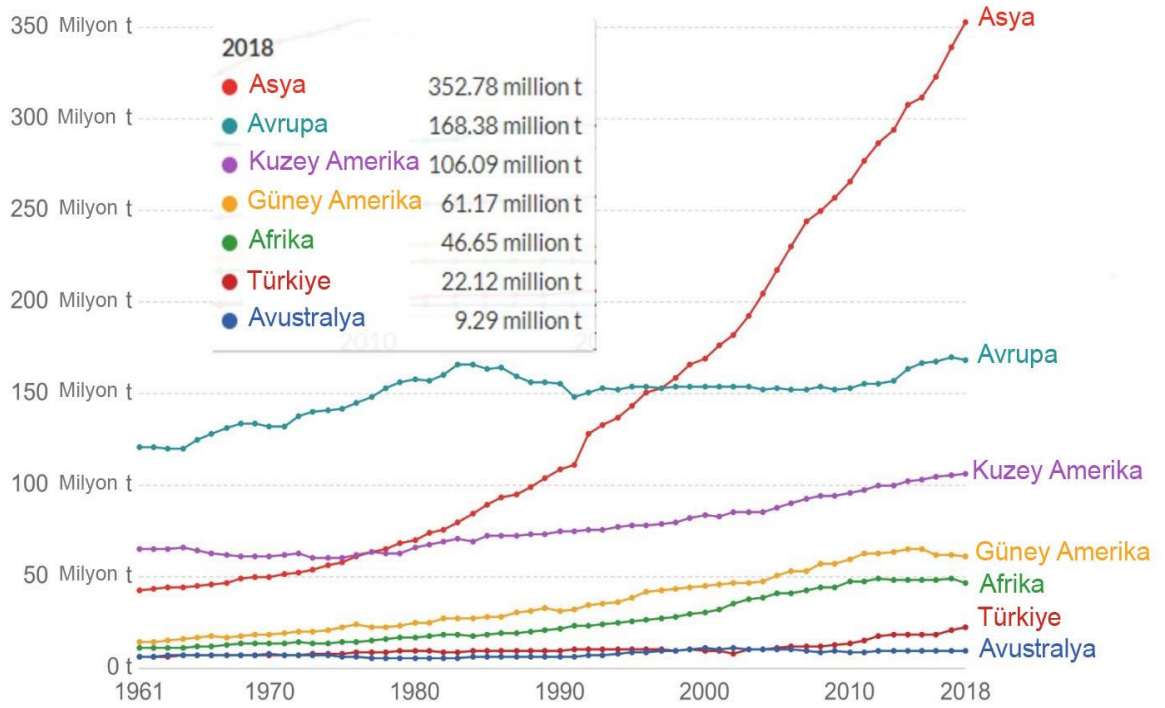
Yıl/(ton)	Kaz	Ördek	Tavşan	Koyun ve keçi	Sığır eti ve Buffalo	Domuz eti	Kanatlı hayvanları
1961	149 761	335 924	396 115	6 032 191	28 755 714	24 760 707	8 922 991
1970	226 332	500 875	490 702	6 830 942	39 662 457	35 825 806	15 021 370
1980	282 487	707 221	725 145	7 341 533	47 172 698	52 657 665	25 947 107
1990	607 520	1 222 363	935 834	9 700 135	55 296 249	69 961 242	40 997 366
2000	1 896 865	2 896 020	1 274 290	11 541 612	58 918 981	86 266 628	68 638 943
2010	2 449 524	4 031 386	1 684 729	13 380 130	66 661 508	107 436 186	99 296 537
2013	2 719 430	4 367 273	1 739 780	14 054 819	67 994 737	112 333 009	110 438 697
2018	2 646 233	4 464 925	-	15 768 418	71 609 950	120 881 269	127 313 050

Çizelge 1.4, Türkiye'nin diğer değişken et tüketimine göre artan tavuk, sığır eti, koyun ve keçi eti tüketimini.

Çizelge 1.4. Türkiye'nin et üretimi (FAO, 2018)

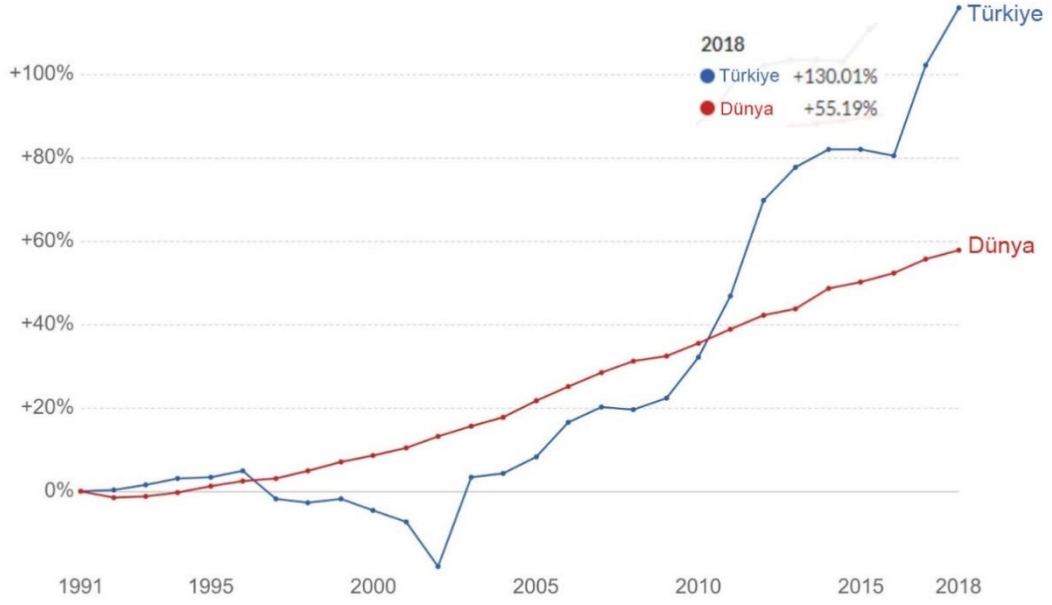
Yıl, Et üretimi (ton)	Kaz	Ördek	Tavşan	At eti	Deve	Koyun ve keçi	Sığır eti ve Buffalo	Domuz eti	Kanatlı hayvanları
1980	2 375	962	38	4 058	67	292 000	141 040	325	249 883
1985	2 675	1 044	37	3 288	261	380 000	332 893	505	284 194
1990	3 250	1 092	35	2 844	75	370 000	372 149	330	413 477
1995	4 250	1 235	35	2 678	10	372 000	298 545	445	502 871
2000	4 250	1 337	35	1 914	8	374 000	358 683	274	652 189
2005	3 250	806	35	1 925	18	315 000	323 258	14	959 462
2010	2 350	429	35	1 602	-	273 900	621 971	-	1 462 175
2013	1 472	416	35	1 603	-	350 480	869 628	-	1 771 524
2018	2 409	480	35	1 174	-	432 437	1 004 261	-	2 229 096

Şekil 1.5, Asya'nın, ardından Avrupa ve Kuzey Amerika'nın dünyanın en büyük süt üretici olduğu ortaya çıktığından, farklı kıtalardan süt üretimi göstermektedir.

Şekil 1.4. Kıtalaraya göre süt üretimi (FAO, 2018).

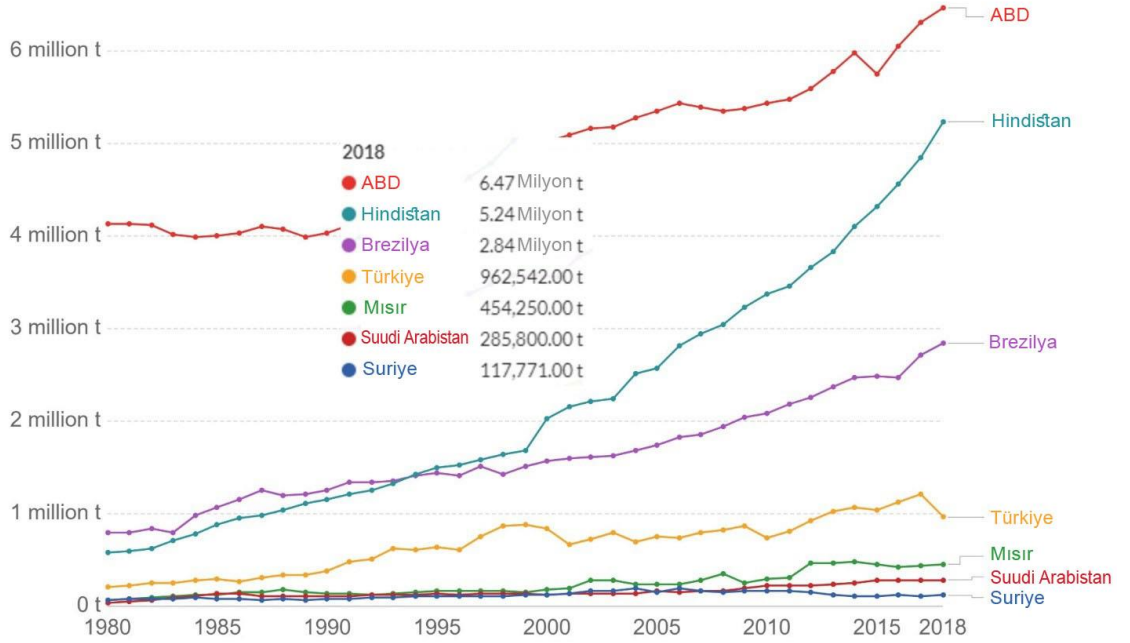
Şekil 1.5 gösterdiği gibi 2018 yılında dünyanın süt üretimi 841 841 289 tonudur. Türkiye'nin ise 22 120 716 ton oluşmuştur.

Şekil 1.5. Türkiye ve dünya süt üretimde değişim oranı (FAO, 2018).

1.2.2.3. Yumurta üretimi

Şekil 1.7. incelemesinden Amerika, dünyanın en büyük yumurta üreticisi olup, onu Hindistan, Meksika ve Brezilya izlemektedir ve rakam da Brezilya'nın üretiminin Türkiye'nin yumurta üretiminin yaklaşık 3 katı olduğunu göstermektedir.

Şekil 1.6. Çeşitli ülkelere göre yumurta üretimi ve gelişim trendi (eğilimler) (FAO, 2018).

1.2.3 Dünya ve Türkiye'de Hayvansal Ürünlerin Tüketimi

Gelişmiş ülkelerde 1960 ila 1970 arası günlük et tüketim oranı 44 gram iken 55 grama yükselmiştir. 2000'li yıllara kadar bu tüketim oranı sabit kalmıştır ve ciddi bir değişmeye uğramamıştır. Ancak gelişmekte olan ülkelere bakıldığında 1960'da 9 gram olan et tüketimi 1999'da 20 grama yükselmiştir. Gelişmekte olan ülkeler için artış potansiyeli hala bulunmaktadır (FAO, 2003).

1999 ve 2030 yılları arasında, gelişmekte olan ülkelere yıllık et tüketiminin kişi başına 25,5'ten 37 kg'a çıkması, gelişmiş ülkelere ise bu oranın 88 kg'dan 100 kg'a çıkması beklenmektedir. Süt ve süt ürünleri tüketimi gelişmekte olan ülkelere 66 kg iken, gelişmiş ülkelere 212-221 kg arasında değişmektedir. Yumurta tüketimi

gelişmekte olan ülkelerde 6,5 ila 8,9 kg iken ve gelişmiş ülkelerde 13,5-13,8 kg arasında seyretmesi beklenmektedir.

Dünyanın farklı bölgelerinde hayvansal ürünlerin kişi başına yıllık tüketim payı çizelge 1.5'te verilmiştir (Anonim, 2009).

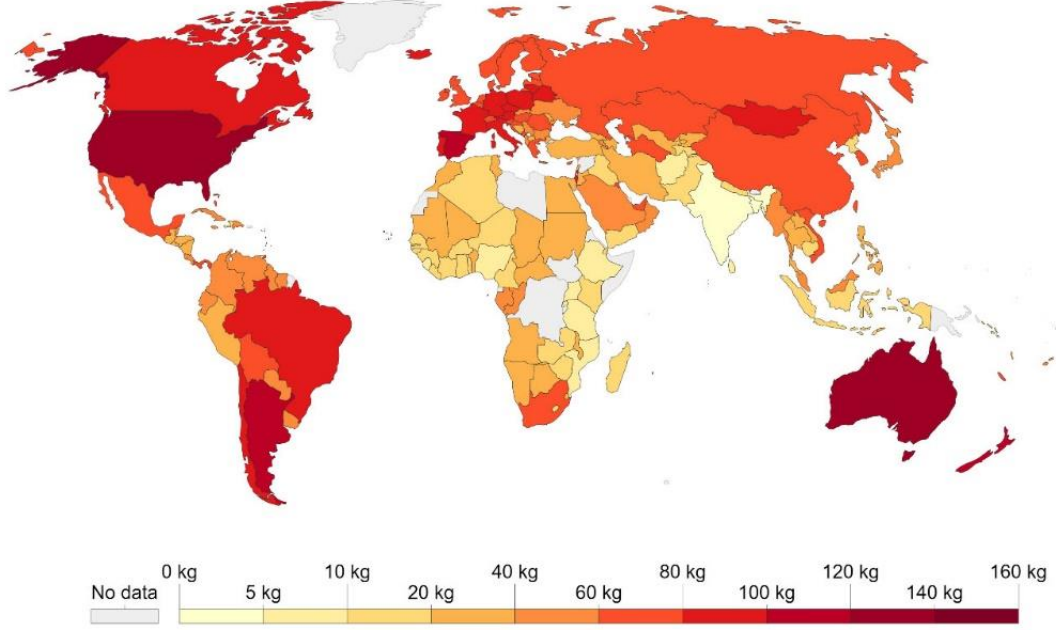
Çizelge 1.5. Dünyanın farklı bölgelerde hayvansal ürünlerin kişi başına yıllık payı tüketimi (kg) (FAO, 2013)

	Sığır, Koyun ve Keçi Eti	Kanatlı Eti	Toplam Et	Eggs	Süt - Tereyağı Hariç
Asya	6.34	9.79	32.55	9.39	60.31
Afrika	9.11	6.73	19.01	2.65	43.82
Avrupa	16.8	23.35	77.34	12.99	215.11
Batı Asya	14.03	24.57	39.7	7.35	122.86
ABD	36.67	50.01	115.13	14.58	254.69
Türkiye	16.32	18.78	35.12	8.2	193.94

Suriye İstetistik Kurumu verilerine göre Suriyede 2009 yılındaki hayvansal ürünlerin kişi başına yıllık tüketim payı sırasıyla; kırmızı et 6.612 kg, kanatlı eti 16.848 kg, balık 2.772 kg, süt 16.536 kg, yoğurt 30.78 kg, peynir 5.148 kg, yumurta 136.56 adet, Tereyağı 0.852 şeklindedir (CBCSYR, 2009).

1.2.3.1. Et tüketimi

Her yıl 80 milyar hayvan et için kesiliyor, 2014 yılında dünyadaki ortalama kişi başına yaklaşık 43 kilo et tüketmiştir. Bu, ABD ve Avustralya'da 100 kg'dan Hindistan'da sadece 5 kg'a kadar değişmektedir.

Şekil 1.7. Dünyada kıtalara göre kişi başına et tüketimi (FAO, 2017).

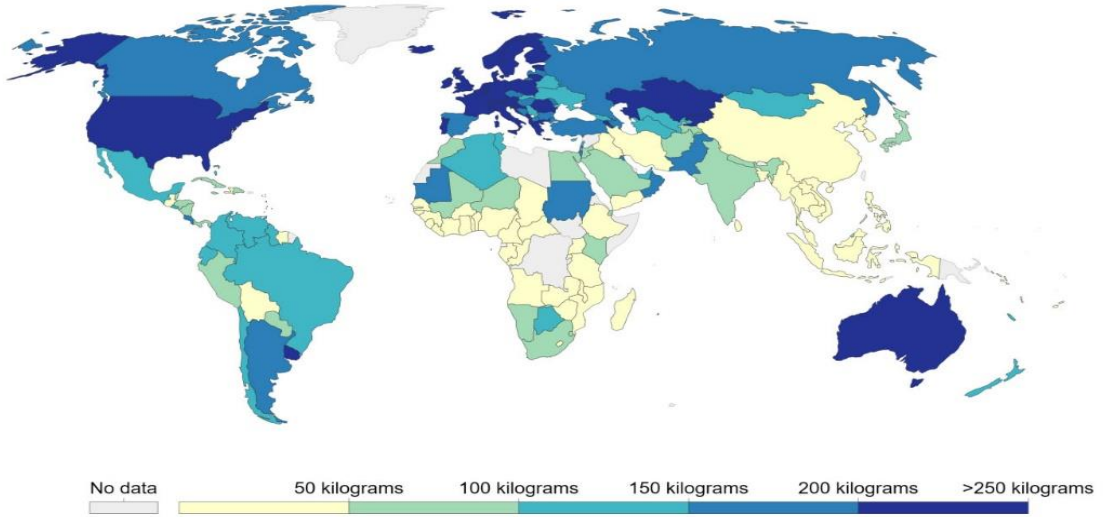
Çizelge 1.6. Dünyada kıtalara göre kişi başına et tüketimi (kg) (FAO, 2013)

Afrika	19.01
Türkiye	35.12
Asya	32.55
Avrupa	77.34
Kuzey Amerika	112.72
Güney Amerika	81.49
Avustralya ve Yeni Zelanda	113.83
Dünya	43.22

Çizelge 1.7. Ünelere göre kişi başına et tüketimi (kg) (FAO,2017)

Arjantin	109.38
Brezilya	99.83
Kamerun	11.98
Orta Afrika Cumhuriyeti	35.9
Mısır	26.29
Fransa	83.04
Gine	13.05
İran	35.98
Yeni Zelanda	100.89
Arabia Suudi Arabistan	54.12
İspanya	100.25
Türkiye	38.87
Amerika Birleşik Devletleri	124.1

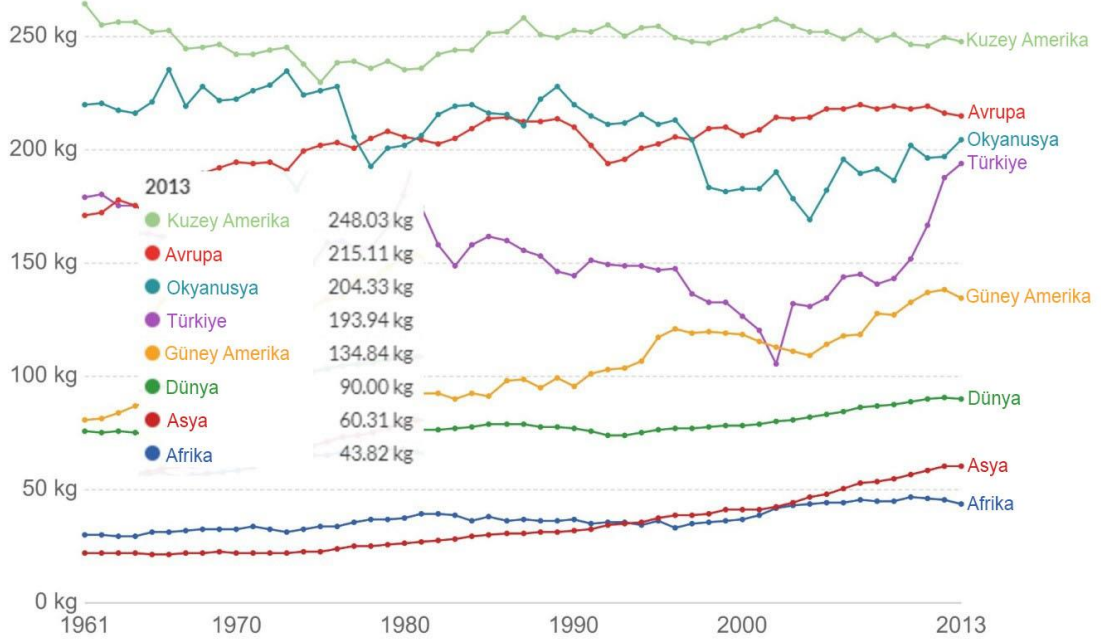
1.2.3.2. Süt tüketimi

Şekil 1.8. Dünya'da kişi başına süt tüketimi (FAO,2013).

Şekil 1.9'de gösterdiği gibi zengin ülkelerde kişi başına diğer ülkelere göre daha fazla süt tüketiyor

Şekil 1.10'dan dünyanın zamanla daha fazla süt tükettiğini görüyoruz. Dünyanın yıllık üretimi 800 milyon ton süt, bu da 50 yıl öncesinin iki katıdır.

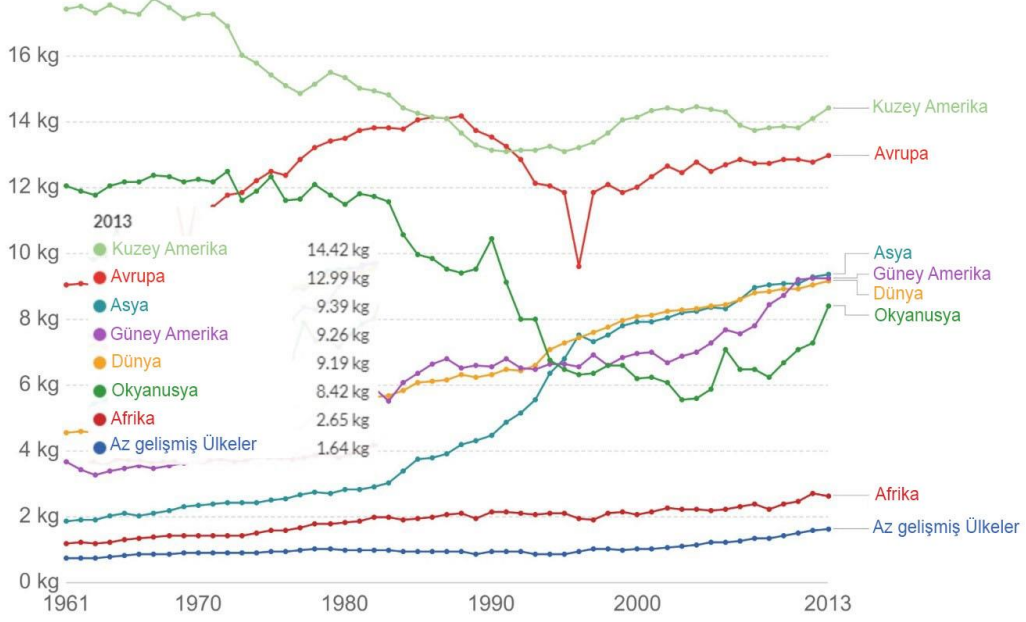
Şekil 1.9.Kıtalara göre kişi başına süt tüketimi (FAO,2013).

1.2.3.3. Yumurta tüketimi

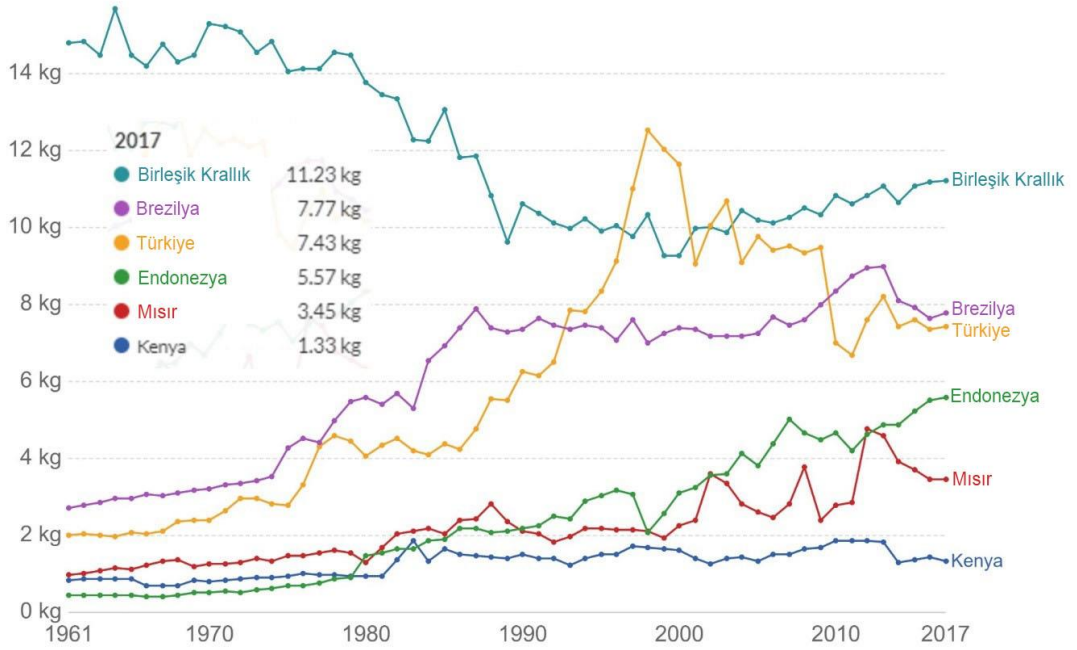
Çizelge 1.8. Türkiye'de yıllara göre kişi başına yumurta tüketimi (FAO,2017).

Yıl	Kg	Endeks
1961	1.99	%100
1970	2.41	%121
1980	4.07	%205
1985	4.39	%221
1990	6.25	%314
1995	8.35	%420
2000	11.65	%585
2005	9.78	%491
2010	7.01	%352
2013	8.2	%412
2017	7.43	%373

Şekil 1.11 ve 1.12, farklı kıtalarda ve bazı ülkelerde, kişi başına düşen yıllık yumurta tüketiminde 50 yıl öncesine kıyasla iki kat artış olduğunu fark ettiğimiz yıllık kişi başına tüketimi göstermektedir.

Şekil 1.10. Dünya ve kıtalar'da kişi başına yumurta tüketimi (FAO,2013).

Şekil 1.11. Ülkeye göre kişi başına yumurta tüketimi (FAO,2017).

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Materyal

Araştırmada verilerin toplanıp değerlendirilmesi için bireysel görüşme yöntemi kullanılmıştır. Yöntemin bir kısmı kurumların resmi sitelerinden yayınladıkları istatistik ve raporlar izlenerek oluşturulmuştur. Bu yöntemin en uygun tarafı ise yüksek oranda yanıt alınması, katılımcıların yüksek reaksiyona sahip olması ve uzun detaylı görüşmelerin yapılmasına olanaklar sunmasıdır (Fowler, 1993).

Bu yöntem, katılımcıları eğitim fırsat eşitliğine zorlamamakta, okuma yazma bilmeyen kişiler de bu araştırmanın bir parçası olabilmesine olanak tanımaktadır. Önemli olan deneyimlerin paylaşılıp, sözlü yolla aktarılmasıdır. Örneklerin rastgele seçilmesi, ek birtakım maliyetlere sebep olmaktadır. Olası özel eğitim gerektiren durumlar, bu eğitimlerin maliyetlerini yükseltmektedir (Fraenkel ve ark., 2012, s. 396).

Bireysel görüşme yöntemi kullanılırken birtakım değişikliklere gidilmiştir. Katılımcıların her kesimden seçilmesi bazılarının soruları anlamakta güçlük çekmesine sebep olmuş, bu durumda önceden hazırlanan soruların değiştirilmesi ekleme ve çıkarmaların yapılması için ekip toplantısı yapılmıştır. Konu ile alakalı uzman görüşleri alınmış, veriler toplanmaya başlamadan 30 aile ile ön görüşme gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmanın ana materyalini, 2018 yılında Temmuz ve Ekim aylar arasında Ankara ilinde ikamet eden mültecilerin yoğun olarak bulunduğu ilçe ve mahallelerde (Altındağ: Önder-Solfasol, Ulubey mahallesi, Yenimahalle: Beştepe mahallesi, Keçiören: Yeşilöz mahallesi, Çankaya: Ümitköy mahallesi) mülteci tüketiciler ile yüz yüze yapılan görüşmelerden elde edilen veriler oluşturmuştur. Ayrıca yöntemin belirlenmesinde çeşitli raporlardan ve literatür bilgilerden faydalanılmıştır.

Veri toplama için yardımcı olarak, cep telefonlarına ve tabletlere kurulan (KoBoToolbox) uygulaması kullanılmış, ayrıca mültecilerin kültürel özellikleri göz önünde bulundurulmuş, ekipte bir erkek araştırmacı ve bir kadın araştırmacı (asistan) da yer almıştır.

Görüşmeler, Ankara'daki Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nden gerekli onaylar alındıktan sonra mülteci tüketicilere yapılan ev ziyaretleri ile gerçekleştirilmiş olup, iki temel koşulun gerçekleşmesi dikkate alınmıştır.

1- Katılımcı yaşı: Katılımcılar 18 yaş üstü olmalıdır.

2- Katılımcı profili ve ikamet süresi: Katılımcılar geçici koruma kimliğine sahip olmalıdır ve bir aydan fazla bir süredir Ankara'da ikamet etmelidir.

Yöntem

- Bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır (bkz. Ek 1).
- Anket kapalı uçlu sorularla (iki seçenekli yanıtlar-en iyi yanıt-ölçekli yanıtlar) hazırlanmıştır.
- Bu sorular; sıralı seçenekler-grup halindeki seçenekler-birden fazla seçeneği olan yanıtlar şeklinde hazırlanmıştır.
- Katılımcıların yanıt olarak birden fazla seçeneği işaretleyebildiği, çok yanıtlı sorularda her seçeneğin kaç kez işaretlenmiş olduğu “vaka yüzdeleri” ifadesiyle gösterilmiştir.

Araştırma için hazırlanan veri temin formu için, araştırma konusuna benzer olarak hazırlanmış geçmiş anket formları ve literatür çalışmaları incelenmiştir. Veri temin formu altı bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölüm, sosyo-ekonomik nitelikleri kapsamaktadır. Bu nitelikler;

- Aile üyelerinin sayısı
- Ailenin yapısı

- Yaş, cinsiyet ve eğitim durumları
- Aileye bakmakla yükümlü olan kişi, hanehalkı reis ile yakınlık derecesi
- Ailedeki bireylerin çalışma durumları (her biri ayrı ayrı gözlemlenmektedir.)

Ayrıca birinci bölüm aşağıdaki soruları da içermektedir:

- a) Türkiye ve Ankara'da kalış süresi ne kadardır?
- b) Ankara'da kalma nedeni nedir?
- c) Türkiye'ye gelmeden önceki mesleği nedir?
- d) Ailede çalışan kişi sayısı kaçtır?

Bu bölüm ek olarak, ailenin gelir kaynakları, aylık gelirleri, bu gelir içerisinde gıda için ayrılan pay, kullanılan gıda malzemeleri, aylık gelir, aylık gelirden elde edilen gıda maddelerine harcanan pay, sebze, meyve, karbonhidrat, bakliyat, kanatlı eti, kırmızı et, süt ve süt ürünleri ve yumurta tüketimindeki değişimleri içeren sorularda barındırmaktadır.

Sonraki beş bölümde sırasıyla kanatlı et ve yumurta tüketimi, süt ve süt ürünleri tüketimi, kırmızı et tüketimi, şarküteri ve sakatat tüketimi ile balık eti tüketimiyle ilgili olarak, hanelerin satın alma davranışlarına ilişkin sorular bulunmaktadır.

Bu beş bölümün her biri, ürünün aylık tüketim miktarı, tüketim durumu, tüketmeme nedeni, tercih etme nedeni, temin etme yeri, tüketim sıklığı, temin noktalarının tercih etme nedenleri, satın alırken dikkat edilen hususlar, tüketim şekli, tüketimi artıran faktörler, ürün fiyatı, vb. sorular içermektedir.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın örnek hacmi, “Ana Kitle Oranlarına Dayalı Basit Tesadüfi Olasılık Örnekleme” yöntemi ile tespit edilmiştir.

Her aileye eşit fırsatlar sunularak verilerin toplanmasına özen gösterilmiştir. Ailelerin ziyaretleri hafta içi ve hafta sonları öğle yemeği molası da dahil olmak üzere

10:00-18:00 saatleri arasında deneyimli veri toplayıcılar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Haftanın sonuna ek olarak öğle yemeği mola süresinin eklenmesi, söz konusu hedef kitleye eşit fırsatlar sunulması açısından, rastgele örnekleme seçilmiştir.

Ziyaretlerin yerleri Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından önerilen Ankara ilindeki mültecilerin dağılımını incelendikten sonra aşağıdaki gibi seçilmiştir:

Altındağ ilçe:137 hane (Önder 30, Doğu 26, Ulubey 26, Alemdağ 17, Solfasol 15, Başpınar 10, Doğanentepe 5, Yıldıztepe 3, Bostancık 2, PTT evleri 1, Altınpark 1, Gülpınar 1).

Keçiören ilçesi: 14 hane (Hasköy 8, Yeşilöz 6)

Çankaya ilçesi: 10 hane (Ümitköy 9, Koru 1)

Etimesgut ilçesi: 4 hane (Dodurga 3, Mustafa Kemal 1)

Yenimahalle ilçesi :13 hane (İvedik 9, Avcılar 3, Yuvaköy 1)

Örnekleme Yöntemi

Araştırmaya dahil edilen örnek hane halkı sayısının belirlenmesinde aşağıdaki formülden yararlanılmıştır (Sümbüloğlu & Sümbüloğlu, 2005).

$$\text{Örnek Sayısı (n)} = \frac{N \times (t)^2 \times (p \times q)}{(d)^2 \times (N-1) + (t)^2 \times (p \times q)}$$

Bu formülde;

n= Belirlenecek örneklem sayısı

$N = \text{Evrendeki eleman sayısı} = 88739^1 / 6^2 = 14\,790$ Hane

$t = t$ tablo değeri (Sd 1000 üzerinde ve sonsuz için 0.05 olasılıkta 1.96)

$p = \text{İncelenen olayın görülüş sıklığı} = 0.95$

$q = \text{İncelenen olayın görülmeiştir sıklığı} = 0.05$

$d = \text{Etki büyüklüğü, hoşgörü sınırı (miktarı)} = 0.05$ dir.

Ayrıca

Ortalama hane halkı büyüklüğü 6 kişi

Hayvansal ürün tüketim oranı %95 olduğu varsayılmıştır.

Buna göre örneklem sayısı

$$n = \frac{14790 \times (1.96)^2 \times (0.95 \times 0.05)}{(0.05)^2 \times (14790 - 1) + (1.96)^2 \times (0.95 \times 0.05)}$$

$$n = \frac{14790 \times 3.8416 \times 0.0475}{36.9725 \times 0.182476}$$

$$n = \frac{2698.82}{37.154976} = 72.63$$

olarak hesaplanmıştır.

¹ Ankara ilinde Suriyeli mültecinin sayısı 88 739 kişidir (GİGM, 2018).

² Aile büyüklüğü varsayımı 6 kişidir.

Buna göre, örneklem hacminin minimum değeri 73 aile olarak belirlenmesine rağmen, ana kitleyi daha iyi temsil edebilmesi amacıyla, anket sayısı mümkün olduğunca yükseltilmeye çalışılmış ve bu rakam 178 aileye ulaşmıştır.

Görüşmeyi kabul ederek araştırma kapsamına alınan mülteci ailelerle yüz yüze görüşülerek hayvansal ürün tüketim yapısı ve alışkanlıklarına ilişkin sorular sorulmuş, yanıtları alınmaya çalışılmıştır. Görüşme verilerinin derlenmesinde Kobo Toolbox uygulamasından yararlanılmıştır.

Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntem

Veri temin formları aracılığıyla elde edilen veriler, SPSS ve MS Excel programlarından da yararlanılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu veriler üzerinden tanımlayıcı istatistiki sonuçlar hesaplanmıştır ve frekans tabloları ile şekiller oluşturulmuştur. Bunun yanı sıra, hayvansal ürün tüketim miktarı ve tüketim sıklığı gibi bulgularla, hanehalkı geliri, eğitim düzeyi ve hanehalkı büyüklüklerine ilişkin bulgular arasında korelasyon ve regresyon ilişkileri incelenmiştir. Bu amaçla veri yapısına uygun korelasyon ve regresyon analizleri ile bunların istatistiki önem kontrolleri yapılmıştır. Çalışmada verileri ile yapılan çoklu doğrusal regresyon analizlerinde Enter metodu kullanılmıştır.

Çoklu Regresyon

Çoklu regresyon analizi, bağımlı değişkenle ilişkili olan iki ya da daha fazla bağımsız değişkene dayalı olarak, bağımlı değişkenin tahmin edilmesine yönelik bir analiz türüdür (Tarı,1999). Bağımsız değişkenler tarafından bağımlı değişkende açıklanan toplam varyansın yorumlanması ve bağımsız değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki ilişkinin yönüne ilişkin yorum yapma imkânı verir. Gerçek doğrusal ilişkiyi gösteren matematiksel model, n tane bağımsız değişken için aşağıdaki gibi yazılabilir:

$$Y = \alpha + \beta_1 X + \beta_2 X + \beta_3 X + \dots + \beta_n X_n$$

3. BULGULAR

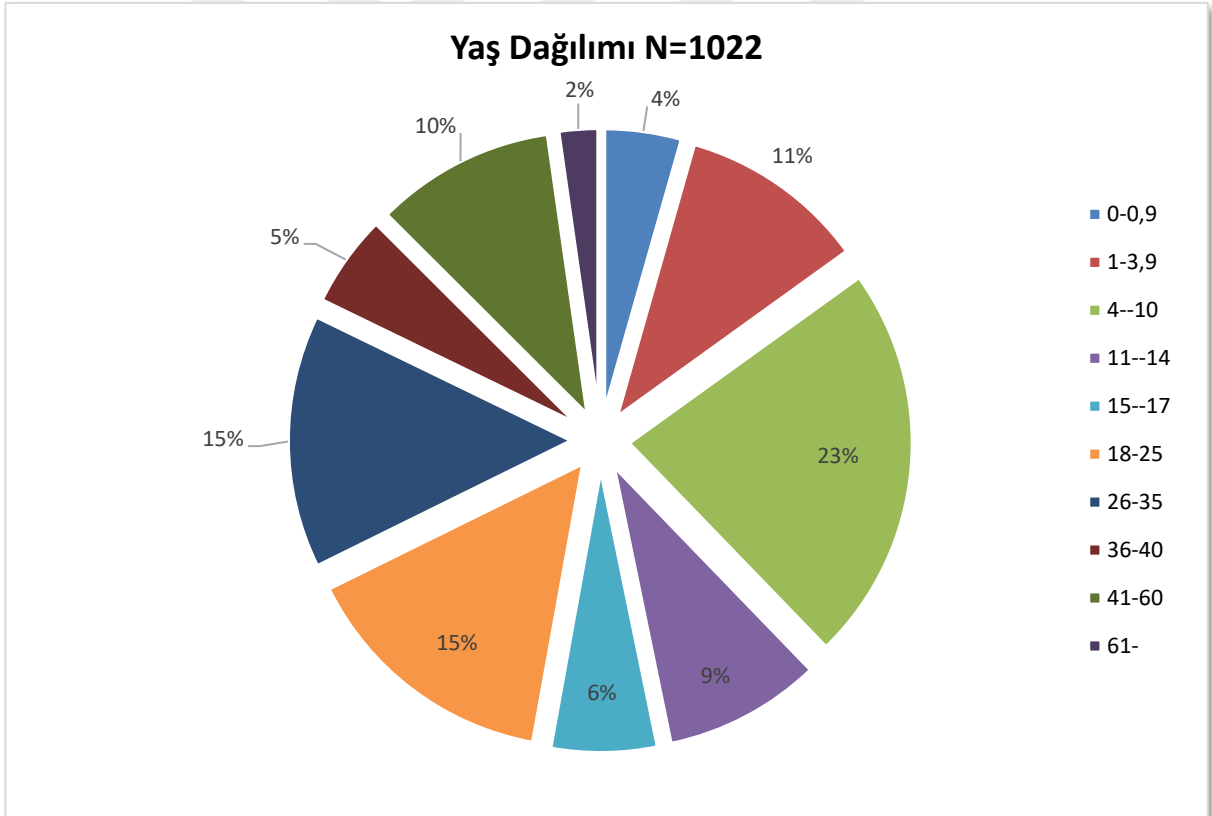
3.1 Sosyo-Ekonomik Nitelikler

Ankara ilindeki mülteci toplumunu anlamak için bu başlık altında aile ortalama kişi sayısı ve yaş dağılımı gibi sosyo-ekonomik nitelikler incelenecektir.

3.1.1. Ailenin Ortalama Kişi Sayısı

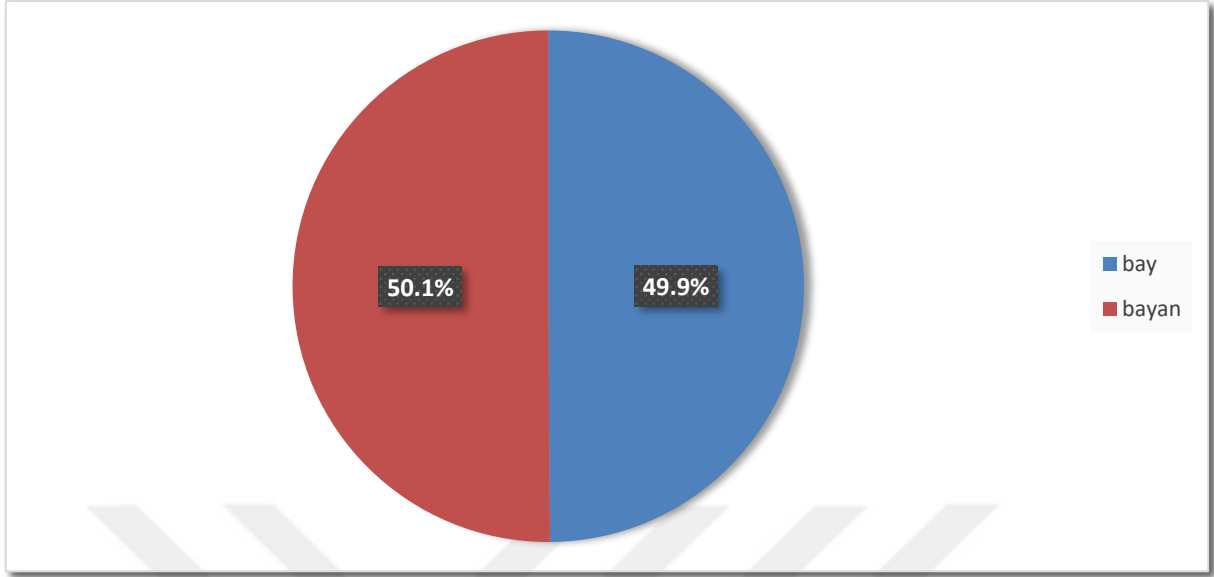
Ankete katılan ailelerdeki ortalama birey sayısı 5.78 (± 0.18) olarak bulunmuştur.

3.1.2. Yaş Dağılımı

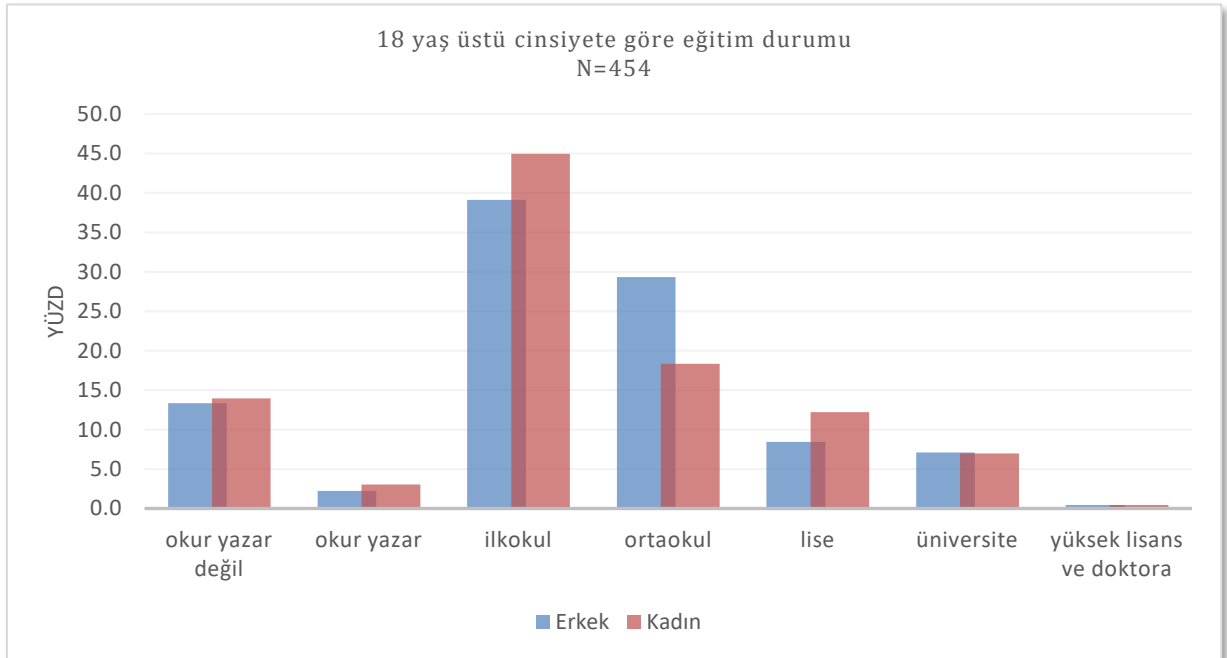
Şekil 3.1. Yaş dağılımı

3.1.3. Cinsiyet Dağılımı

Şekil 3.2. Cinsiyet dağılımı

3.1.4. Ailenin Eğitim Durumu

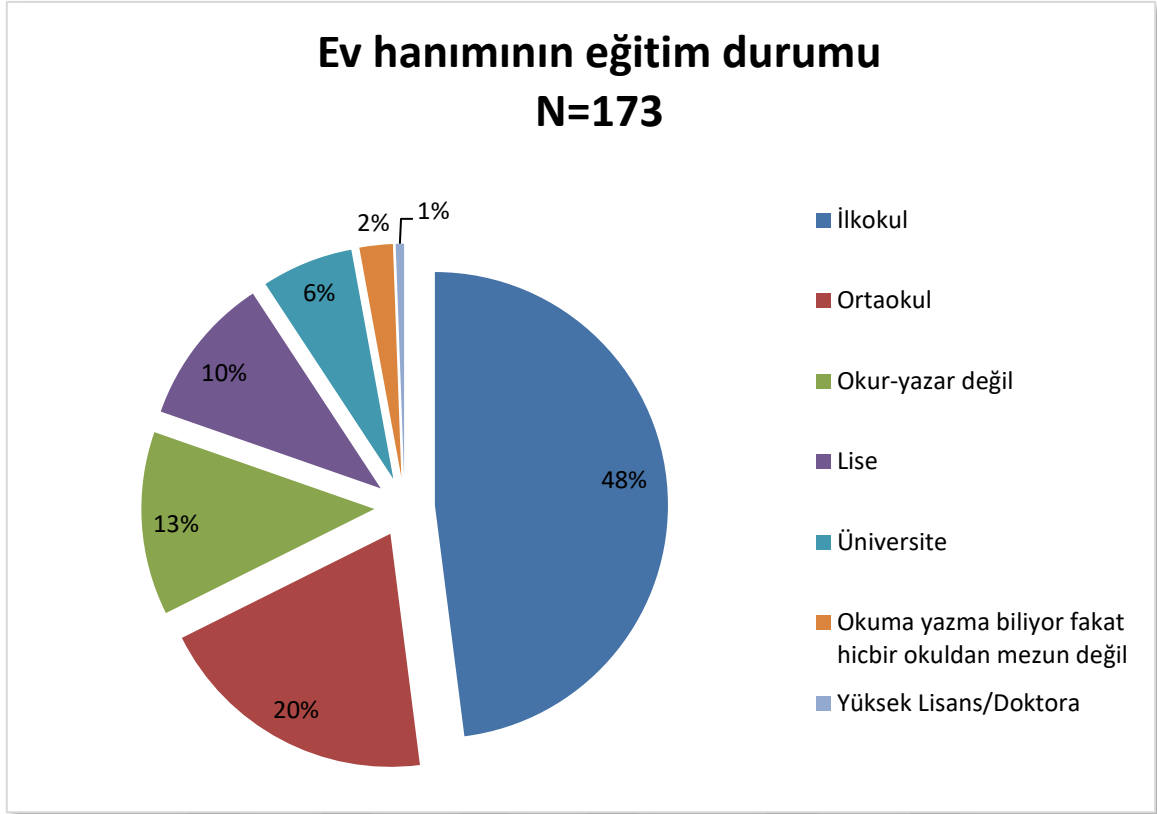
Şekil 3.3. 18 yaş üstü cinsiyete göre eğitim durumu

Çizelge 3.1. 18 yaş üstü cinsiyete göre eğitim durumu

18 ve üstü eğitim düzeyi	Cinsiyet	
	%Erkek	%Kadın
Okur yazar değil	13.3	14.0
Okur yazar	2.2	3.1
İlkokul	39.1	45.0
Ortaokul	29.3	18.3
Lise	8.4	12.2
Üniversite	7.1	7.0
Yüksek lisans	0.4	0.4

3.1.5. Ev Hanımlarının Eğitim Durumu

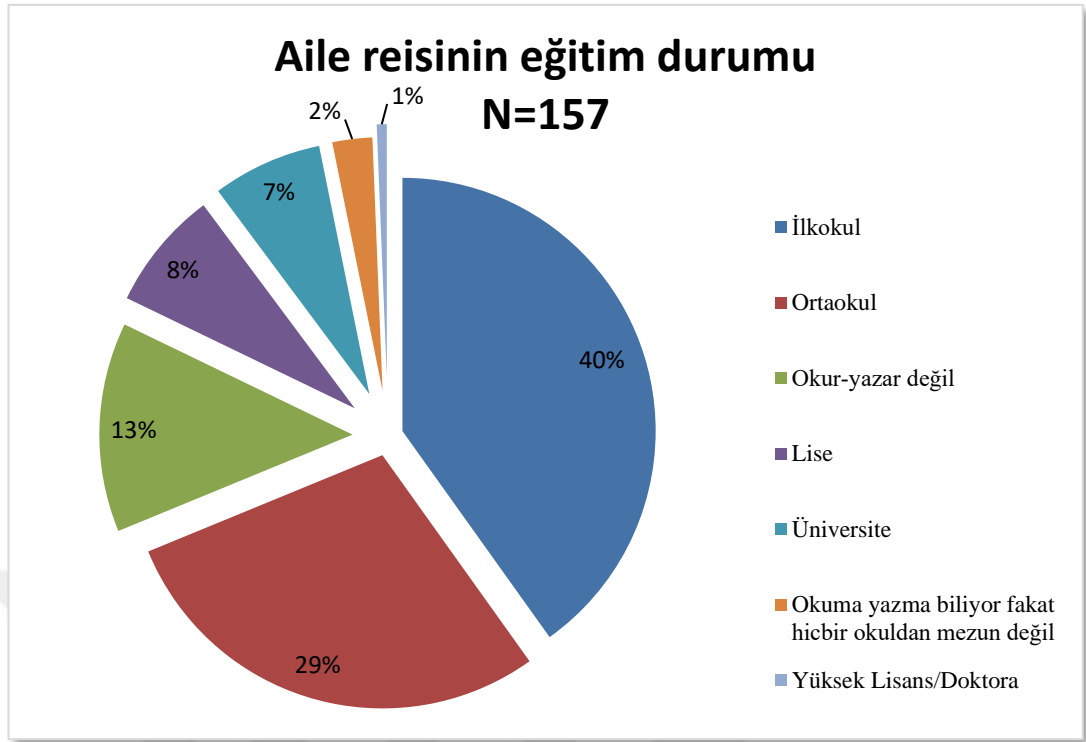
Ankete katılan ailelerdeki ev hanımlarının %48'i (83 kişi) ilköğretim mezunu olduğunu, %20'si (34 kişi) ortaokul mezunu olduğunu, %13'ü (22 kişi) ise okur-yazar olmadığını belirtmiştir. Araştırmaya konu ev hanımlarının %10'u (18 kişi) lise mezunu ve %6'sı (11 kişi) üniversite mezunu olup %2'si (4 kişi) okuma yazma bildiğini fakat hiçbir okuldan mezun olmadığını belirtmiştir. Ev hanımlarının %1'i ise (1) Yüksek Lisans/Doktora mezunu olduklarını beyan etmişlerdir.

Şekil 3.4. Ev hanımının eğitim durumu

3.1.6. Aile Reisinin Eğitim Durumu

Ankete katılan aile reislerinin eğitim durumları incelendiğinde; %40'nın (63 kişi) ilkökul ve %29'unun (45 kişi) ortaokul mezunu olduğu görülmüştür. Aile reislerinin %13'ünün (21 kişi) okur-yazar olmadığı, %8'inin (12 kişi) lise ve %7'sinin (11 kişi) üniversite mezunu olduğu tespit edilmiş olup bununla birlikte %2'sinin (4 kişi) okuma yazma bildiği fakat herhangi bir okuldan mezun olmadığı, %1'inin ise (1 kişi) Yüksek Lisans/Doktora mezunu olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Şekil 3.5. Aile reisinin eğitim durumu

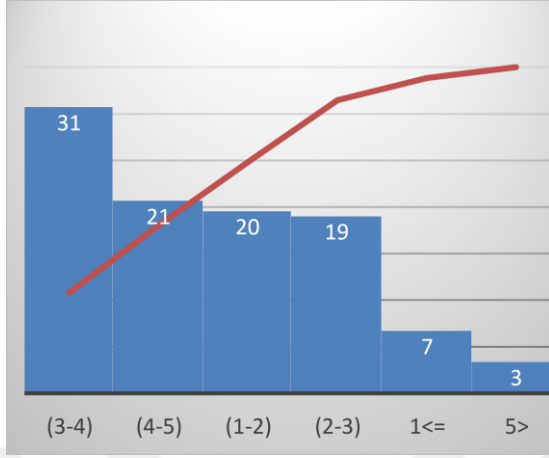
3.1.8. Türkiye'de Oturma Süresi

Araştırma katılımcılarına ne zamandan beri Türkiye’de olduğu sorulduğunda alınan cevaplar doğrultusunda ortalama olarak 3.43(\pm 0.10) yıldır Türkiye’de buldukları sonucu elde edilmiştir. Katılımcılardan ne kadar süredir Ankara’da oldukları sorusuna verilen yanıtlara göre ise ortalama olarak 2.88(\pm 0.10) yıldır Ankara’da ikamet ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ankara’ya yerleşmeden önce mültecilerin %36’sı başka şehirlere yerleşmiştir.

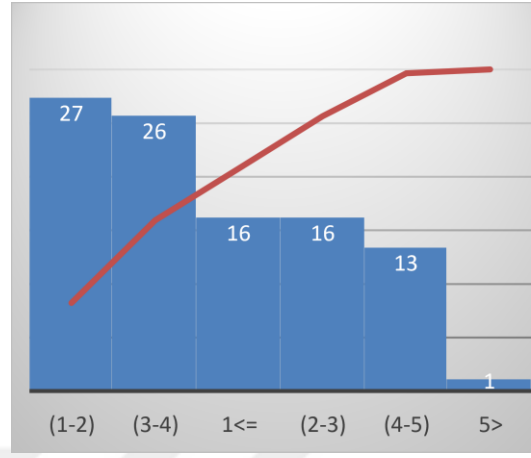
Katılımcıların Türkiye’de kalma süresi değerlendirildiğinde %7’sinin (12 aile) bir yıl ve altı, %20’sinin (35 aile) 1-2 yıl arasında, %19’unun (34 aile) 2-3 arasında, %30’unun (54 aile) 3-4 arasında, %21’inin (37 aile) 4-5 arasında, %3’ünün (6 aile) ise 5 yıldan fazladır Türkiye’de yaşadıkları kaydedilmiştir.

Çalışmamızda Ankara’da kalma süresi sorulan katılımcıların %16’sı (29 aile) bir yıl ve altı, %27’si (48 aile) 1-2 yıl arasında, %16’sı (29 aile) 2-3 arasında,

%26'sı (46 aile) 3-4 arasında, %13'ü (24 aile) 4-5 arasında, %1'i (2 aile) 5 yıldan fazla bir zamandır Ankara'da yaşadıklarını belirtilmiştir.

Şekil 3.6. Katılımcıların Türkiye'de kalma süresi

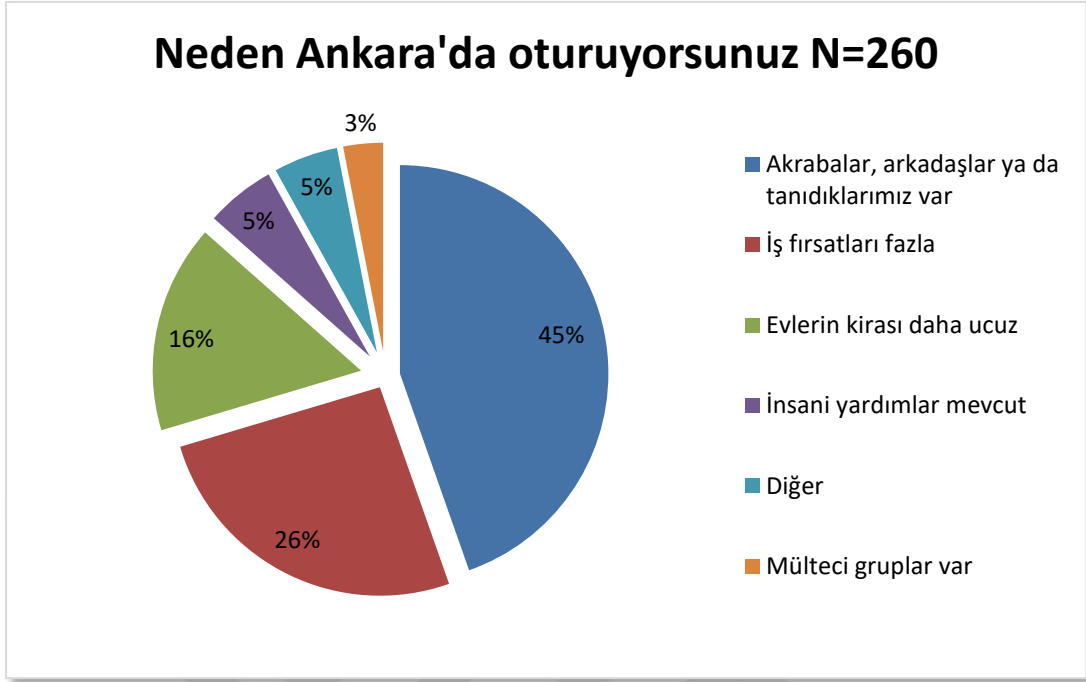

Şekil 3.7. Katılımcıların Ankara'da kalma süresi

3.1.9. Ankara'da Oturma Nedeni

Katılımcı ailelere neden Ankara'da oturdukları sorulduğunda; %45'i (116 kişi) akraba-arkadaş-tanıdıkları olduğu için, %26'sı (67 kişi) iş fırsatları fazla olduğu için, %16'sı (42 kişi) ev kiralari daha ucuz olduğu için, %5'i (14 kişi) insani yardımlar fazla olduğu için, %5'i (13 kişi) diğer sebeplerden ve %3'ü (8 kişi) mülteci grupları olduğu için Ankara'da oturduklarını belirtmişlerdir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; akraba arkadaş ve tanıdıkları olduğu için tercih edenler %65,2, iş fırsatları fazla olduğunu düşünenler %37,6, ev kirası ucuz olduğu için tercih edenler %23,6, insani yardımlar daha çok olduğu için tercih edenler %7,9, diğer sebeplerden tercih edenler %7,3 ve mülteci grupları olduğu için tercih edenler %4,5'tir.

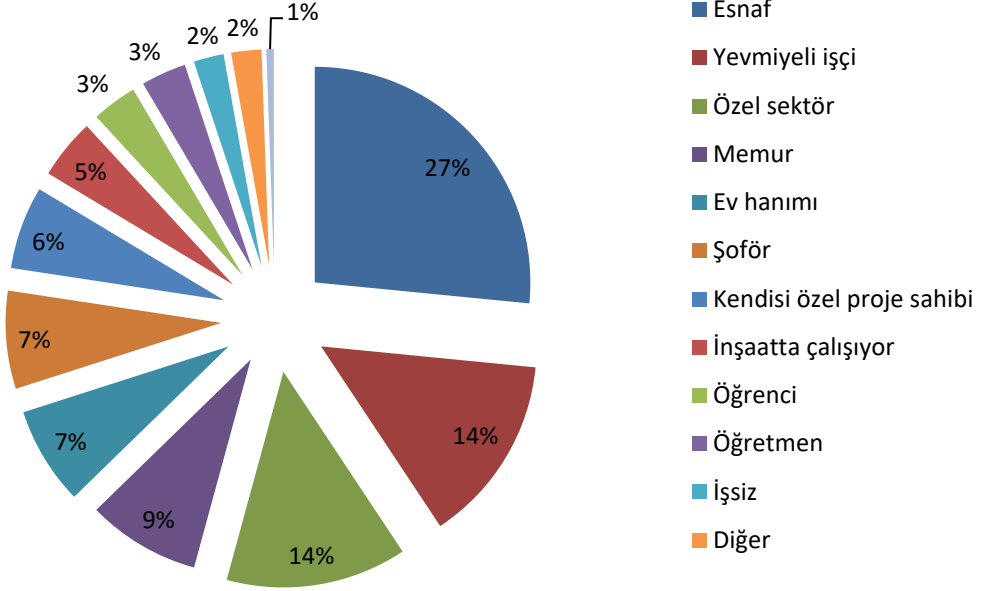
Şekil 3.8. Ankara'da kalma sebebi

3.1.10. Aile Reisinin Türkiye'ye Gelmeden Önceki Mesleği

Katılımcıların aile reislerinin Türkiye'ye gelmeden önceki meslekleri sorulduğunda alınan yanıtlar doğrultusunda; %27'sinin (47 kişi) esnaf, %14'ünün (25 kişi) yevmiyeli işçi, %14'ünün (24 kişi) özel sektör çalışanı, %9'unun (15 kişi) memur, %7'sinin (13 kişi) ev hanımı, %7'sinin (13 kişi) şoför, %6'sının (11 kişi) kendine ait özel işletme, %5'inin (8 kişi) inşaat çalışanı, %3'ünün (6 kişi) öğrenci, %3'ünün (6 kişi) öğretmen, %2'sinin (4 kişi) işsiz, %2'sinin (4 kişi) diğer meslek grubu çalışanı ve %1'inin (1 kişi) çiftçi olduğu hesaplanmıştır.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; esnaflık yapanlar %27,2, yevmiyeli işçi olanlar %14,5, özel sektörde çalışanlar %13,9, memur olanlar %8,7, ev hanımı olanlar %7,5, şoförlük yapanlar %7,5, kendi özel projesinin sahibi olanlar %6,4, inşaatta çalışanlar %4,6, öğrenci olanlar %3,5, öğretmenlik yapanlar %3,5, işsiz olanlar %2,3, diğer işlerde çalışanlar %2,3, çiftçilik yapanlar %0,6'dır.

Türkiye'ye gelmeden önce aile reisi ne gibi iş tecrübelerine sahipti N=177

Şekil 3.9. Türkiye'ye gelmeden önce aile reisi iş tecrübeleri

3.1.11. Aile Reisi Mesleğini Türkiye'de Yapabiliyor Mu?

Ankete katılan aile reislerinin %61'i (108 kişi) Türkiye'ye gelmeden önceki mesleklerini Türkiye'de yapamadıklarını, %39'u (70 kişi) ise önceki mesleklerine devam ettiklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılan ailelerde, çalışan bireylerin sayısı ortalama olarak 1.19 (± 0.05) kişi olarak tespit edilmiştir.

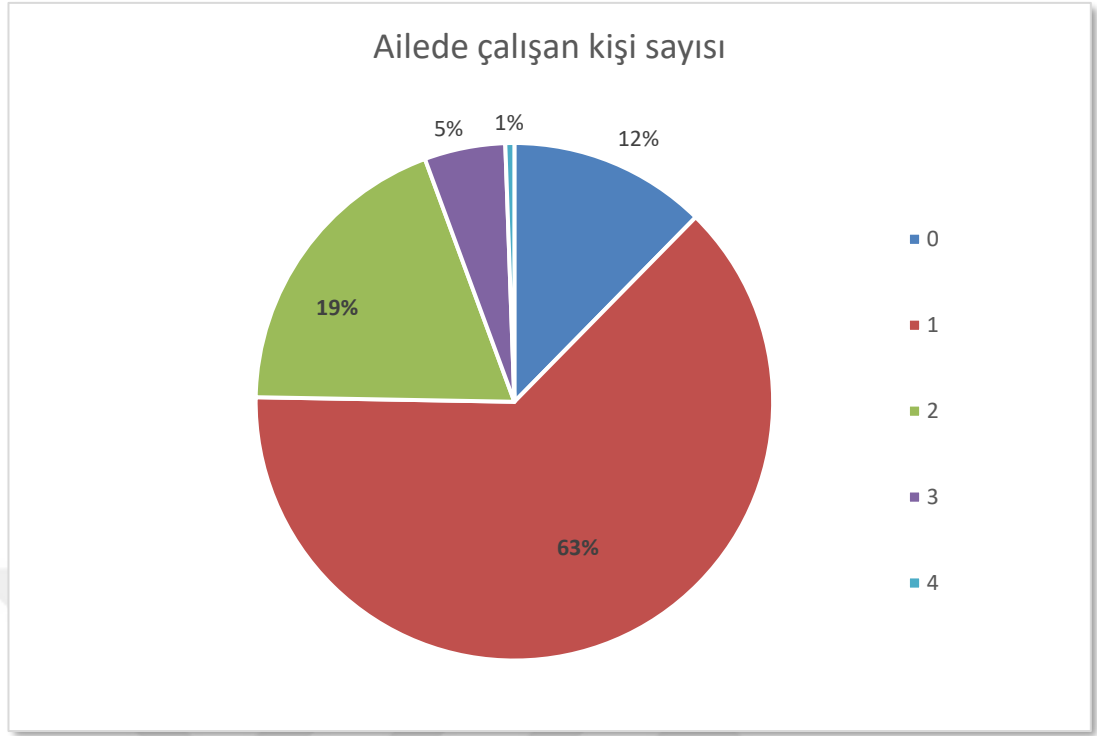

Şekil 3.10. Aile reisi mesleğini Türkiye'de yapılması

3.1.12. Ailede Çalışan Kişi Sayısı

Araştırmaya katılan ailelerde, çalışan bireylerin sayısı ortalama olarak 1.19 (± 0.05) kişi olarak tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan 178 ailede çalışan kişi sayısı 1 olan 112 aile, 2 olan 34 aile, 3 olan 9 aile, 4 olan 1 aile ve hiç çalışanı olmayan 22 aile tespit edilmiştir.

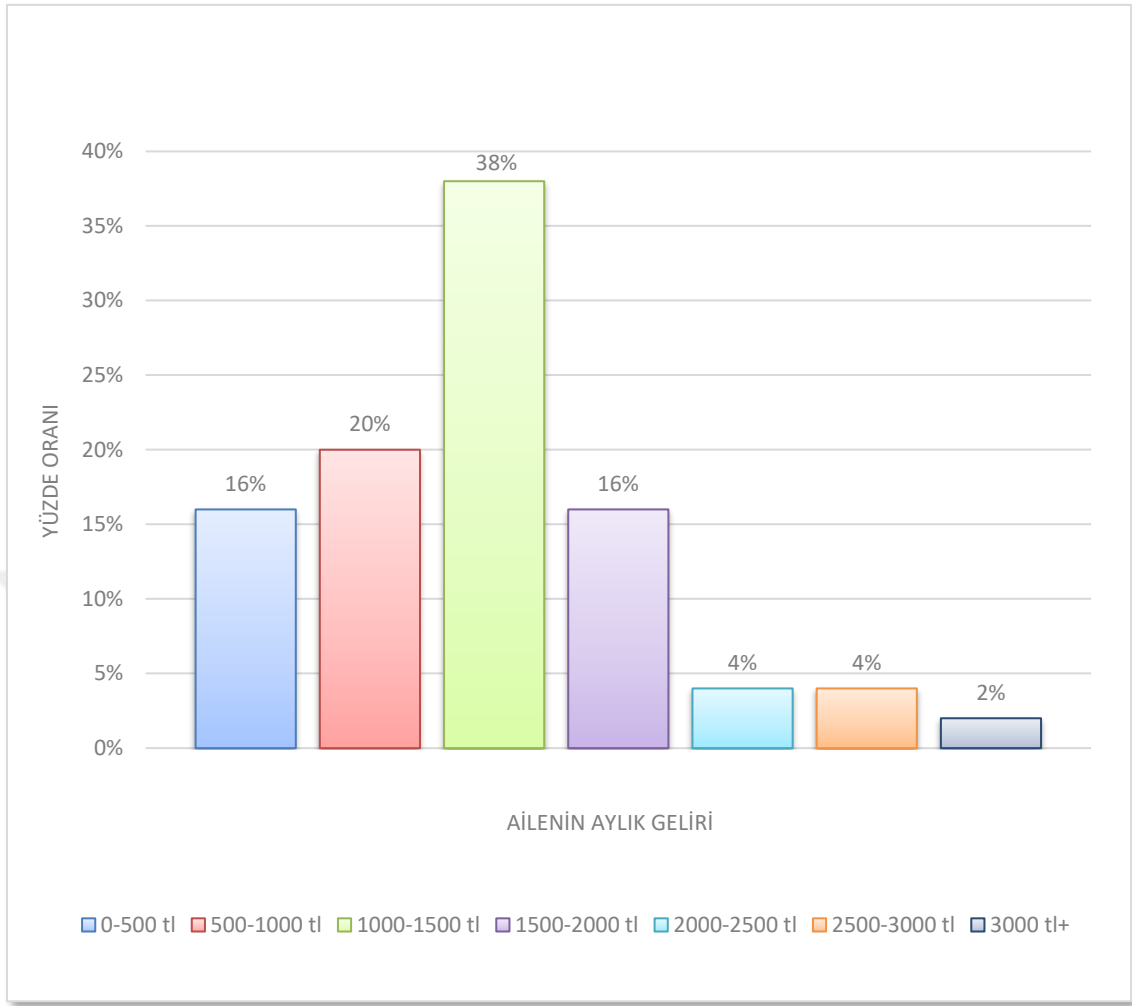

Şekil 3.11. Ailede çalışan kişi sayısı

3.1.13. Ailenin Aylık Geliri

Araştırmaya katılan 178 ailenin aylık geliri ortalama olarak 1282.30(±60.31) TL olarak hesaplanmıştır.

Ankara’da yaşayan mültecilerle yapılan araştırmaya katılan ailelerden yardım alanlara, almış oldukları aylık yardım miktarı sorulduğunda verilen cevaplar doğrultusunda 82 ailenin aldıkları aylık ortalama yardım miktarının 745.30(±28.64) TL olduğu sonucu elde edilmiştir.

Şekil 3.12 Ailenin Aylık Geliri

3.1.14. Aylık Gıda Harcamaları

Katılımcı ailelerin aylık gelirleri içindeki gıda harcamalarının payı sorulduğunda alınan cevaplara göre 178 ailenin aylık ortalama gıda harcaması giderleri 855.98(±33.32) TL olarak bulunmuştur.

Çalışmada incelenen hanelerde hane halkı sayısının, toplam aylık gelirin ve alınan parasal yardımların, hanenin aylık gıda harcamaları üzerindeki etkisini tespit etmek üzere yapılan çoklu doğrusal regresyon analizinin sonuçları Çizelge 3.2 de verilmiştir.

Çizelge 3.2. Aylık ortalama gıda harcamasına etki eden faktörler

Bağımlı değişken: Aylık ortalama gıda harcaması (Y)					A ve β için %95 Güven Sınırları			
Bağımsız Değişkenler	b _j	S(b _j)	Beta	VIF	ALT S	ÜST S	t	p
Sabit	193,713	79,827	-	-	36,159	351,266	2,427	0,016
Hane halkı sayısı (x ₁)	65,124	14,489	0,347	1,615	36,528	93,721	4,495	0,000
Aylık gelir (x ₂)	0,152	0,035	0,275	1,105	0,082	0,222	4,311	0,000
Parasal yardım (x ₃)	0,266	0,084	0,246	1,629	0,100	0,431	3,173	0,002
N=178, Durbin-Watson=1,934, R=0,598, R ² =0,358, Adj.R ² = 0,347, (F= 32,364; p=<0,001)								

Tabloda χ_1 (Ailede kişi sayısı), χ_2 (Toplam aylık gelirin ne kadardır) ve χ_3 (Parasal yardım miktarı) değişkenlerinin anlamlılık değeri (p) 0,05'ten küçük olduğu için regresyon denkleminde yer almıştır.

Buna göre standart çoklu regresyon denklemi şu şekilde oluşmuştur:

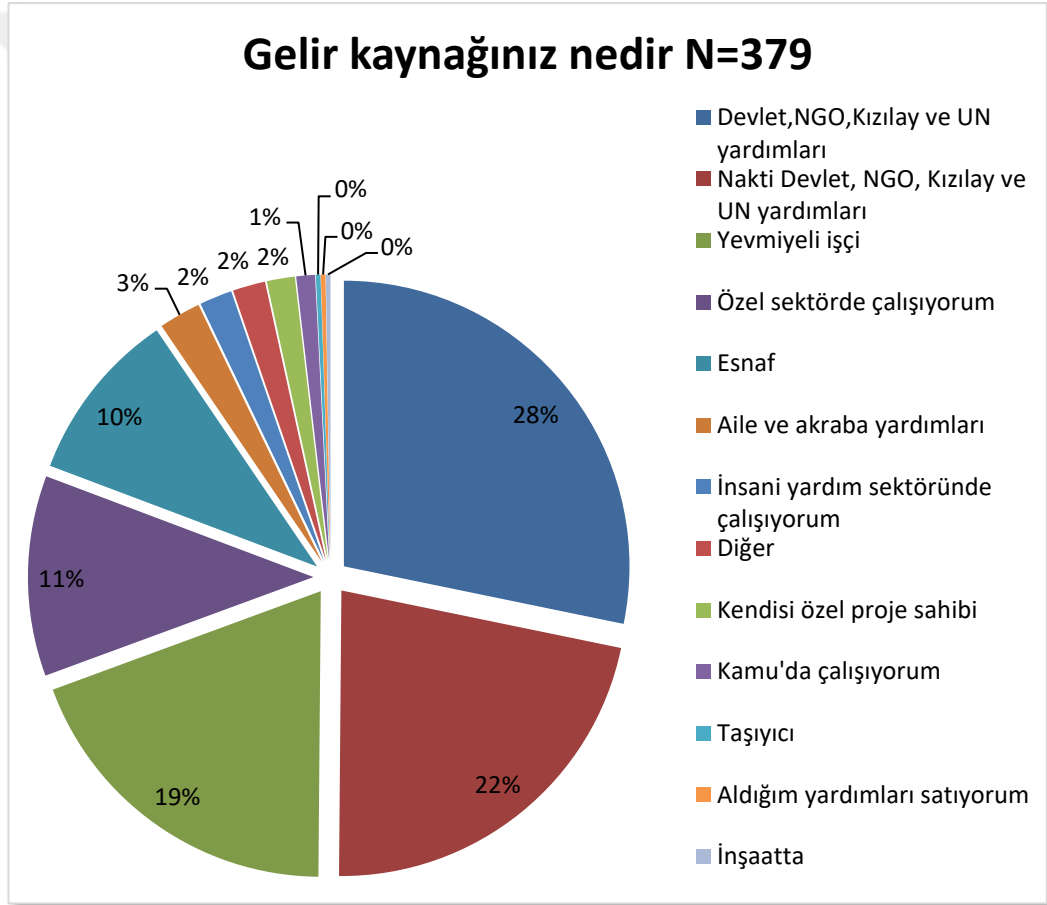
$$\gamma = 193.713 + 65.124 \chi_1 + 0.152 \chi_2 + 0.266 \chi_3$$

3.1.15. Gelir Kaynakları

Araştırmaya katılan ailelere Türkiye'deki gelir kaynakları sorulduğunda; %28'inin (107 kişi) Devlet-NGO-Kızılay-UN yardımları ve %22'sinin (83 kişi) nakdi yardımlar aldığı belirlenmiştir. Çalışmaya konu aile bireylerinin %19'unun (73 kişi) yevmiyeli işçi, %11'inin (43 kişi) özel sektör çalışanı ve %10'unun (37 kişi) esnaflık yaptığı sonucu elde edilmiştir. Bununla birlikte aile bireylerinin %3'lük kısmı (9 kişi) aile-akraba yardımlarıyla geçindiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu bireylerin %2'lik kısmının (7 kişi) insani yardım sektöründe çalışarak, %2'lik bir diğer kısmının (7 kişi) diğer mesleklerde çalışarak, %2'lik başka bir kısmının (6 kişi) özel proje sahibi olarak, %1'lik kısmının (4 kişi) kamu çalışanı olarak, 1 kişinin taşıyıcılık yaparak, 1 kişinin aldığı yardımları satarak ve 1 kişinin de inşaatta çalışarak gelir elde ettiği belirlenmiştir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; gelir kaynağı

Devlet-NGO-Kızılay ve UN yardımları olanlar %60.1, Nakti Devlet-NGO-Kızılay ve UN yardımları olanlar %46.6, yevmiyeli işçilik olanlar %41.0, özel sektörde çalışmak olanlar %24.2, esnaflık olanlar %20.8, aile-akraba yardımları olanlar %5.1, insani yardımlar olanlar %3.9, diğer mesleklerde çalışmak olanlar %3.9, kendi özel projesi olanlar %3.4, kamuda çalışmak olanlar %2.2, taşıyıcılık olanlar %0.6, aldığı yardımları satmak olanlar %0.6, inşaatta çalışmak olanlar %0.6'dır.

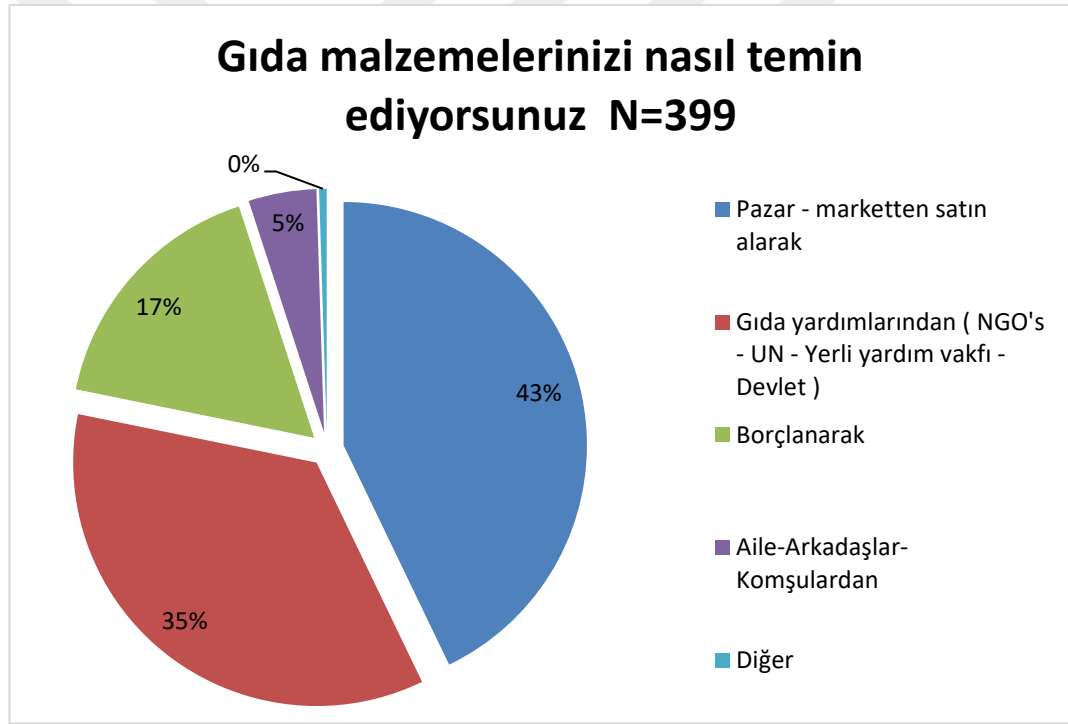
Şekil 3.13. Hane gelir kaynağı

3.1.16. Gıda Malzemeleri Temin Etme Durumu

Araştırma kapsamında katılımcılara gıda maddelerini nasıl temin ettikleri sorulmuştur. Alınan cevaplara göre bireylerin %43'lük kısmının (171

kişi) gıda maddelerini pazar-marketlerden satın aldığı, %35'lik kısmının (141 kişi) gıda yardımlarından (NGO-UN- yerel vakıflar- devlet) faydalandığı, %17'lik kısmının (67 kişi) borçlanarak elde ettiği, %5'lik kısmının (18) aile-arkadaş-komşularından destek aldığı, 2 kişinin ise diğer şekillerde temin ettiği sonucu elde edilmiştir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; gıda malzemelerini pazar-marketten satın alanlar %96.1, gıda yardımlarından (NGO - UN - Yerli yardım vakfı - Devlet) sağlayanlar %79.2, borçlanarak temin edenler %37.6, aile-arkadaş-komşularından sağlayanlar %10.1, diğer şekillerde temin edenler %1.1'dir.

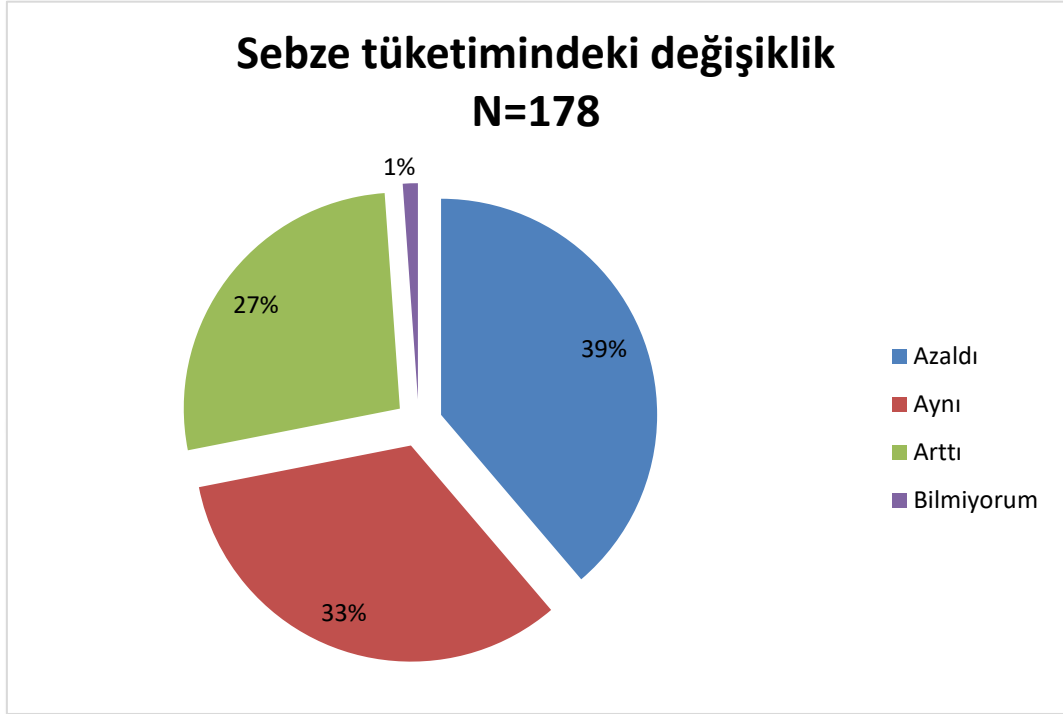

Şekil 3.14. Gıdayı temin etme yeri

3.1.17. Sebze Tüketimindeki Değişiklik

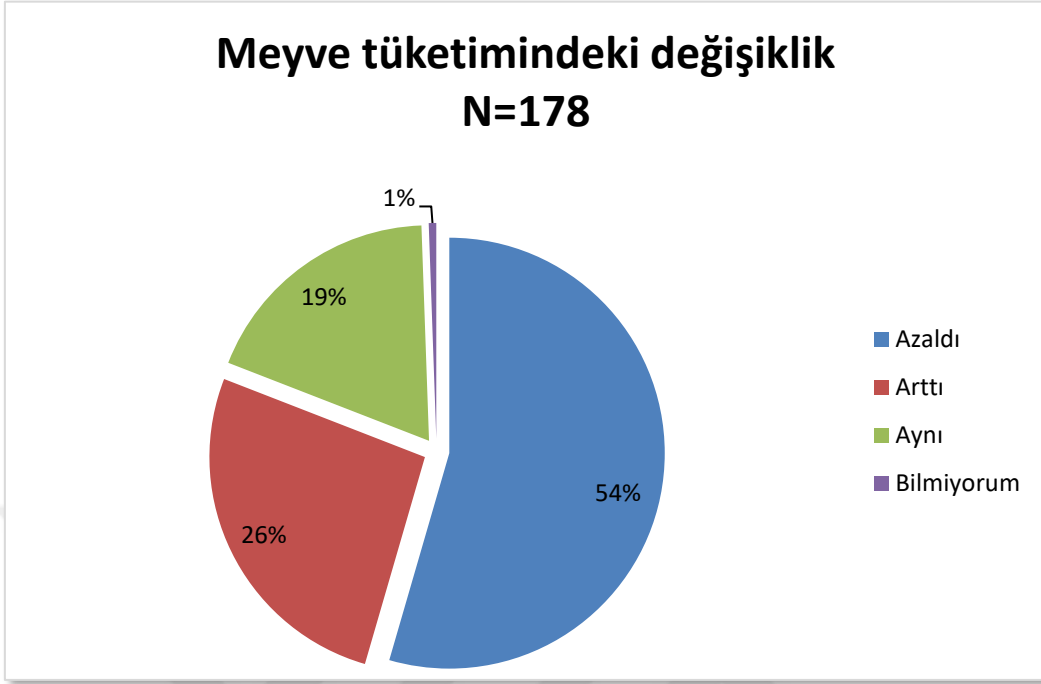
Katılımcı ailelere Türkiye'ye geldikten sonra, sebze tüketimindeki değişiklik durumu sorulduğunda %39'luk kesim (69 aile) sebze tüketimlerinin azaldığını, %33'lük kesim (59 aile) öncesine göre bir değişiklik olmadığını, %27'lik kesim (48 aile) sebze tüketimlerinin arttığını belirtmiş ve %1'lik kesim

(2 aile) ise bir değişiklik olup olmadığını bilmedikleri cevabını vermiştir.

Şekil 3.15. Sebze tüketimindeki değişiklik

3.1.18. Meyve Tüketimindeki Değişiklik

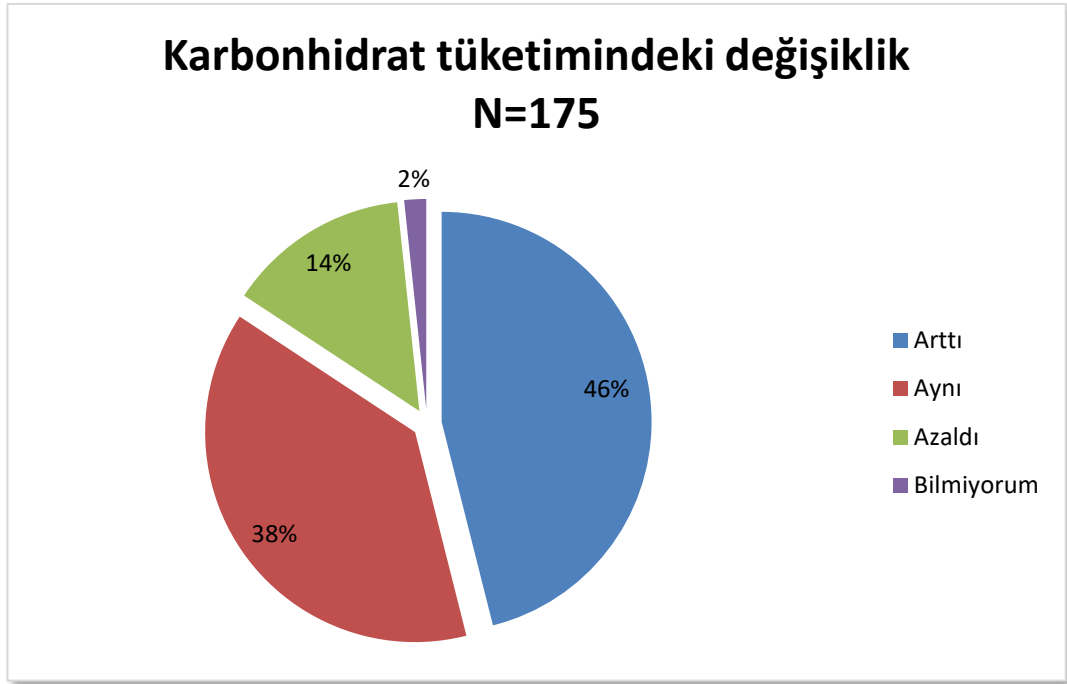

Şekil 3.16. Meyve tüketimindeki değişiklik

Türkiye'ye geldikten sonraki meyve tüketimindeki değişiklik sorulduğunda katılımcı ailelerin %54'ü (97 aile) meyve tüketimlerinin azaldığını, %26'sı (47 aile) arttığını, %19'u (33 aile) tüketimlerinin aynı olduğunu, %1'i (1 aile) ise değişiklik olup olmadığını bilmediklerini belirtmiştir.

3.1.19. Karbonhidrat Tüketimindeki Değişiklik

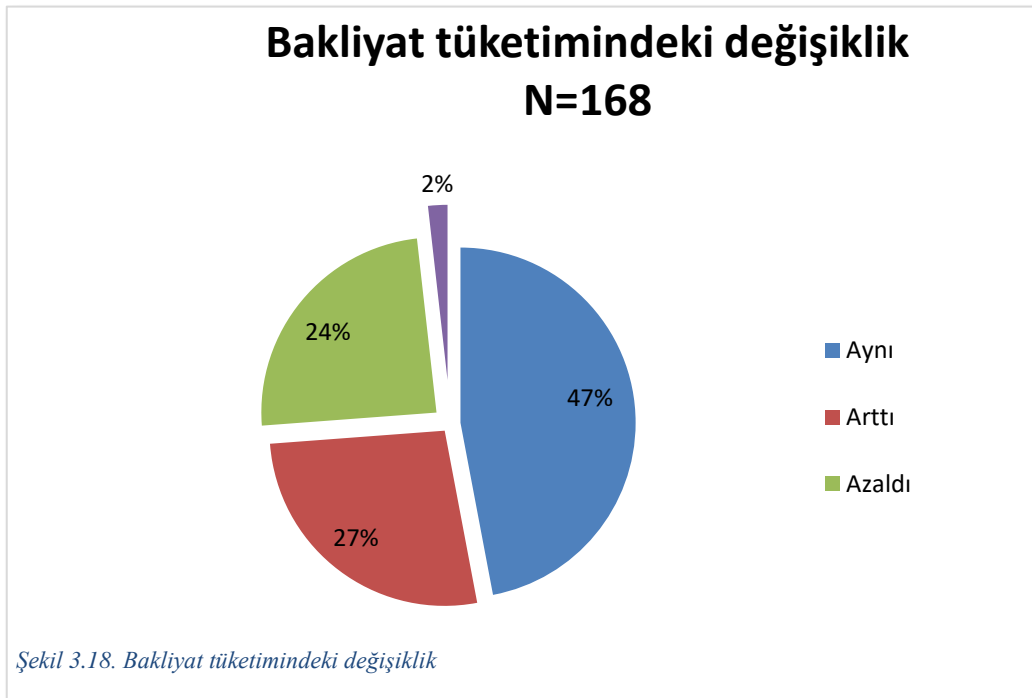
Katılımcı ailelerin karbonhidrat (ekmek, makarna, pilav vb.) tüketimindeki değişiklik incelendiğinde ailelerin %46'sının (82 aile) karbonhidrat tüketiminin arttığı, %38'inin (68 aile) aynı kaldığı, %14'ünün (25 aile) azaldığı, %2'sinin ise (3 aile) tüketimindeki değişiklik konusunda bilgilerinin olmadığı tespit edilmiştir.

Şekil 3.17. Karbonhidrat tüketimindeki değişiklik

3.1.20. Bakliyat Tüketimindeki Değişiklik

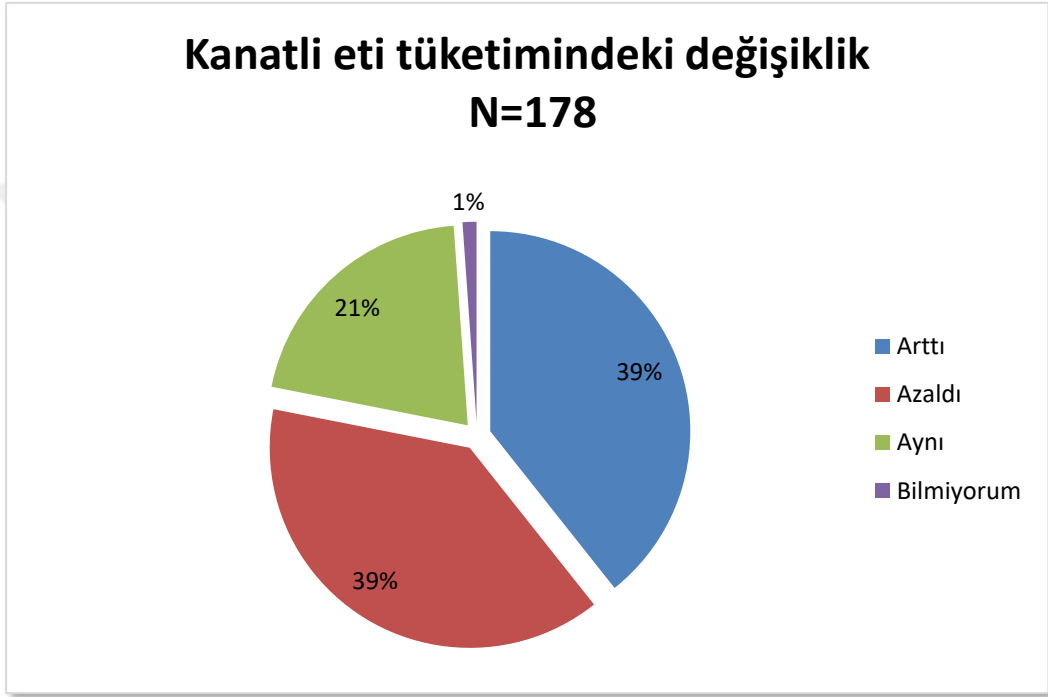
Katılımcıların Türkiye'ye geldikten sonraki bakliyat tüketimindeki değişiklik sorulduğunda verilen cevaplardan ise ailelerin %47'sinde (79 aile) tüketimin aynı kaldığı, %27'sinde (45 aile) arttığı, %24'ünde azaldığı ve %2'sinde (3 aile) ise bakliyat tüketimlerinde bir değişiklik olup olmadığının bilinmediği yönünde bir sonuç elde edilmiştir.

Şekil 3.18. Bakliyat tüketimindeki değişiklik

3.1.21. Kanatlı Eti Tüketimindeki Değişiklik

Türkiye'ye geldikten sonraki kanatlı eti tüketimlerindeki değişiklik sorulan katılımcıların %39'u (70 aile) tüketimlerinin Türkiye'ye geldikten sonra arttığını, %39'u (69 aile) azaldığını, %21'i (37 aile) tüketimlerinde değişiklik olmadığını, %1'i ise (2 aile) değişiklik konusunda bilgilerinin olmadığını ifade etmiştir.

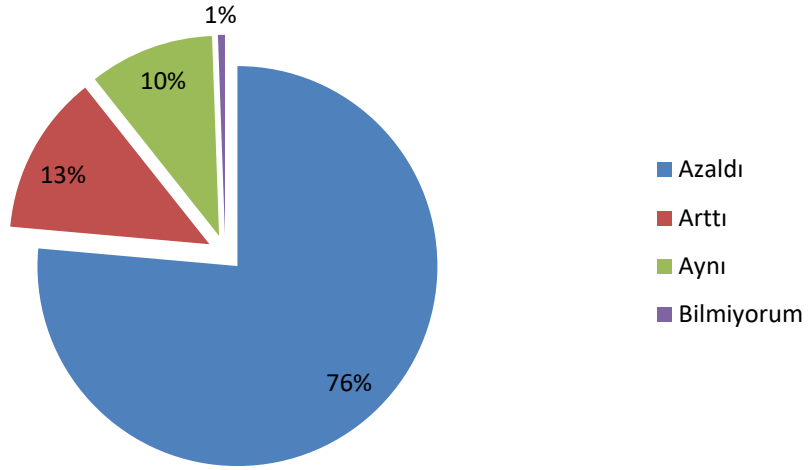

Şekil 3.19. Kanatlı eti tüketimindeki değişiklik

3.1.22. Kırmızı Et Tüketimindeki Değişiklik

Katılımcıların Türkiye'ye geldikten sonraki kırmızı et tüketimlerindeki değişiklik incelendiğinde; %76'sının (136 aile) kırmızı et tüketiminin azaldığı, %13'ünün (23 aile) arttığı, %10'unun (18 aile) değişmediği ve %1'inde (1 aile) değişiklik olup olmadığını bilmediği doğrultusunda veriler elde edilmiştir.

Kırmızı et tüketimindeki değişiklik N=178

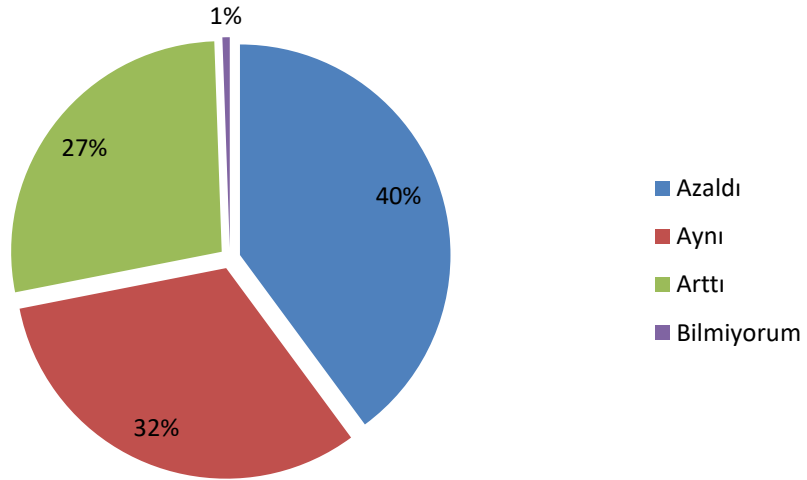

Şekil 3.20. Kırmızı et tüketimindeki değişiklik

3.1.23. Süt ve Süt Ürünleri Tüketimindeki Değişiklik

Türkiye'ye geldikten sonraki süt ve süt ürünleri tüketimindeki değişiklik sorulan katılımcıların %40'ının (70 aile) tüketimlerinin azaldığı, %32'sinin (57 aile) tüketim miktarının aynı olduğu, %27'sinin (49 aile) tüketiminin arttığı ve %1'inin de (1 aile) tüketimindeki değişiklik konusunda bilgisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

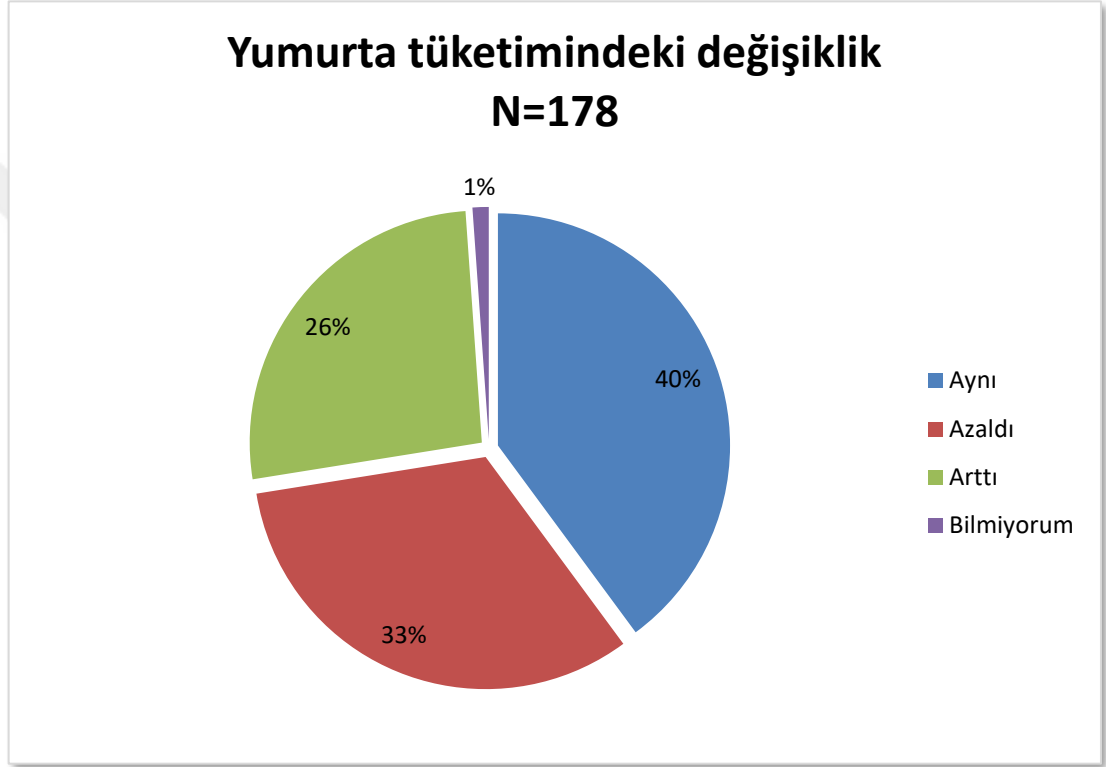
Süt ve süt ürünleri tüketimindeki değişiklik N=178

Şekil 3.21. Süt ve süt ürünleri tüketimindeki değişiklik

3.1.24.Yumurta Tüketimindeki Değişiklik

Araştırmaya katılan ailelerin Türkiye'ye geldikten sonraki yumurta tüketimleri incelendiğinde %40'ının (71 aile) tüketiminde bir değişiklik olmadığı, %33'ünün (58 aile) tüketiminin azaldığı, %26'sında (47 aile) artış olduğu ve %1'inin değişiklik konusunda bilgisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 3.22. Yumurta tüketimindeki değişiklik

3.2. Kanatlı Eti ve Yumurta Tüketimi

3.2.1. Kanatlı Eti Tüketim Durumu

Katılımcı ailelere kanatlı eti tüketip tüketmedikleri sorulduğunda %93'ü (165 aile) tükettikleri, %7'si ise (13 aile) tüketmedikleri bilgisini vermişlerdir. Katılımcı ailelerin kanatlı eti tüketen kesiminin haftalık kanatlı eti tüketim miktarının, verilen bilgiler doğrultusunda ortalama olarak 2.52 (± 0.16) kg olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

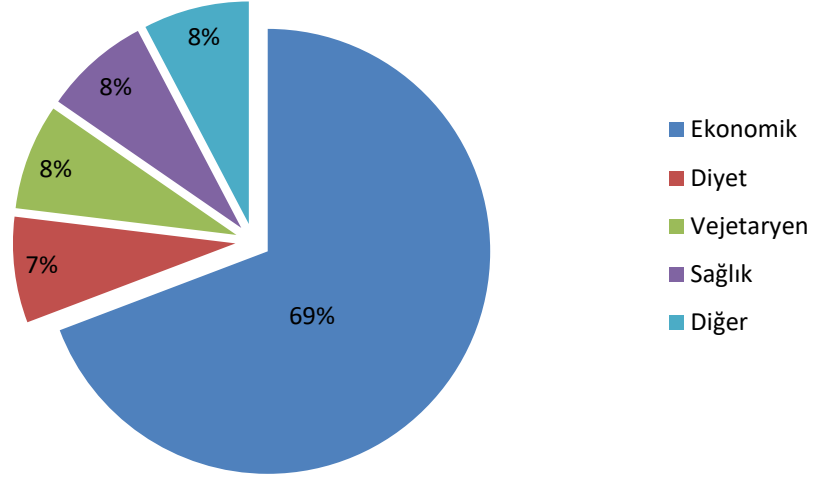
Şekil 3.23. Kanatlı eti tüketim durumu

3.2.2. Kanatlı Eti Tüketmeme Nedenleri

Şekil 3,23'ün incelemesinden, kanatlı eti tüketmediklerini belirten ailelere, bu durumun nedeni sorulduğunda %69'luk kısım (9 aile) ekonomik sebeplerden, %7'lik kısım (1 aile) diyet nedeniyle, %8'lik kısım (1 aile) sağlıkla alakalı sebeplerden ve %8'lik kısım (1 aile) ise başka sebeplerden tüketmediği bilgisini vermiştir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; kanatlı etini ekonomik sebeplerle tüketmeyenler %69,2, diyet nedeniyle tüketmeyenler %7,7, vejetaryen olduğu için tüketmeyenler %7,7, sağlık sebebiyle tüketmeyenler %7,7, diğer nedenlerden tüketmeyenler ise %7,7'dir.

Kanatlı eti tüketmiyorsanız, nedenini aşağıdaki seçeneklerden belirtiniz N=13

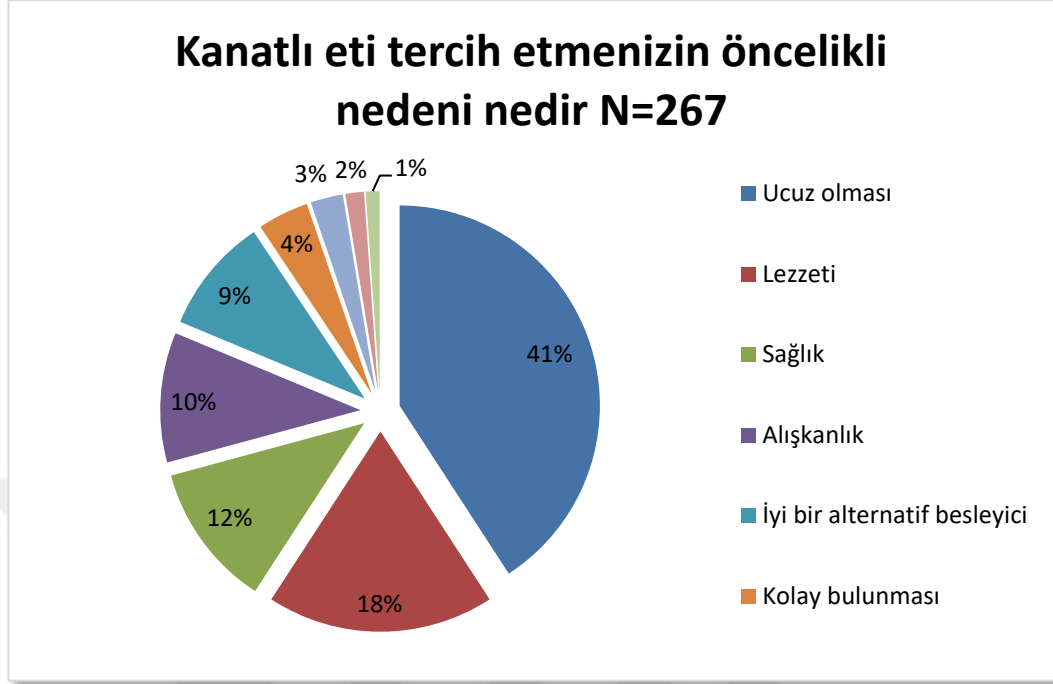

Şekil 3.24. Kanatlı eti tüketmeme nedeni

3.2.3. Kanatlı Eti Tercih Etme Nedenleri

Şekil 3,24'ün incelemesinden görüldüğü üzere kanatlı etini tercih etmelerinin öncelikli sebebi sorulan katılımcı ailelerin %41'i (109 aile) ucuz olmasından ötürü, %18'i (49 aile) lezzetli olmasından dolayı, %12'si (31 aile) sağlıklı olmasından dolayı, %10'u (28 aile) alışkanlıktan dolayı, %9'u (25 aile) iyi bir alternatif besin olduğunu düşündükleri için, %4'ü (11 aile) kolay ulaşılabilir olduğu için, %3'ü (7 aile) çeşitli yemeklerle kullanılabildiği için, %2'si (4 aile) diğer sebeplerden ve %1'i ise misafir geldiğinde kullanılabiliyor olmasından ötürü tercih ettikleri yönünde cevap vermişlerdir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; kanatlı eti tercih etmesinin öncelikli sebebi ucuz olması olanlar %66,5, lezzeti olanlar %29,9, sağlıklı olması olanlar %18,9, alışkanlık olanlar %17,1, iyi bir alternatif besleyici olması olanlar %15,2, kolay bulunabilirliği olanlar %6,7, çeşitli yemeklerle kullanılabilirliği olanlar %4,3, diğer sebepler olanlar %2,4, misafire ikram edilebilirliği olanlar %1,8'dir.

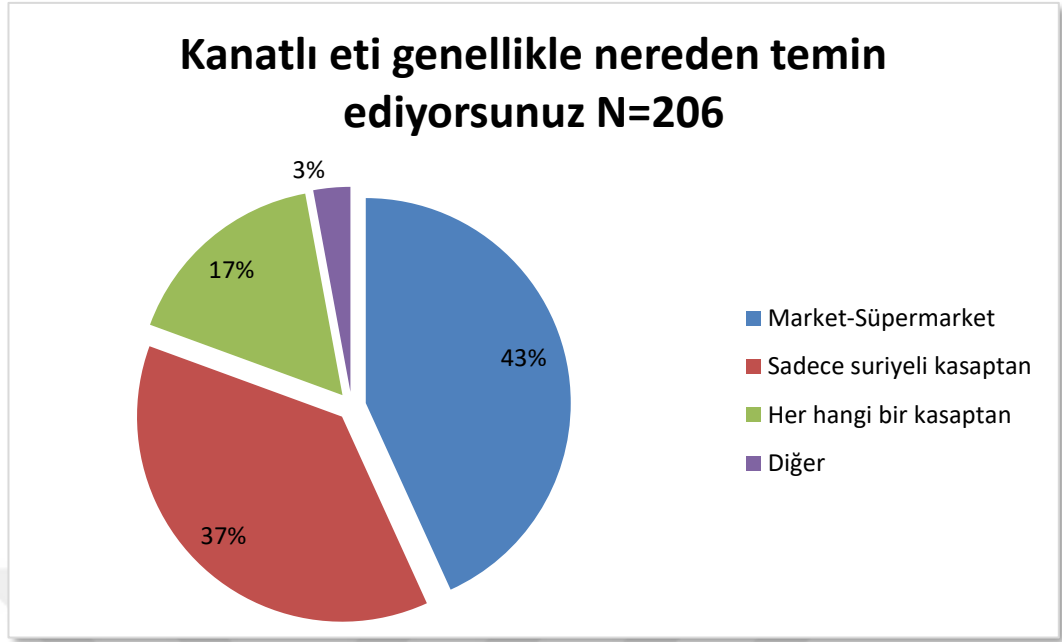

Şekil 3.25. Kanatlı eti tercih etme nedeni

3.2.4. Kanatlı Eti Temin Yeri

Kanatlı eti alırken nereden temin ettikleri sorulan katılımcıların %43'ü (89 kişi) market-süpermarketleri, %37'si (77 kişi) sadece Suriye'li kasapları, %17'si (34 kişi) herhangi bir kasabı, %3'ü (6 kişi) ise diğer temin noktalarını kullandıklarını ifade etmiştir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; market-süpermarketler %53,9, sadece Suriyeli kasaplardan temin edenler %46,7, herhangi bir kasaptan temin edenler %20,6 ve diğer yollarla temin edenler %3,6'dır.

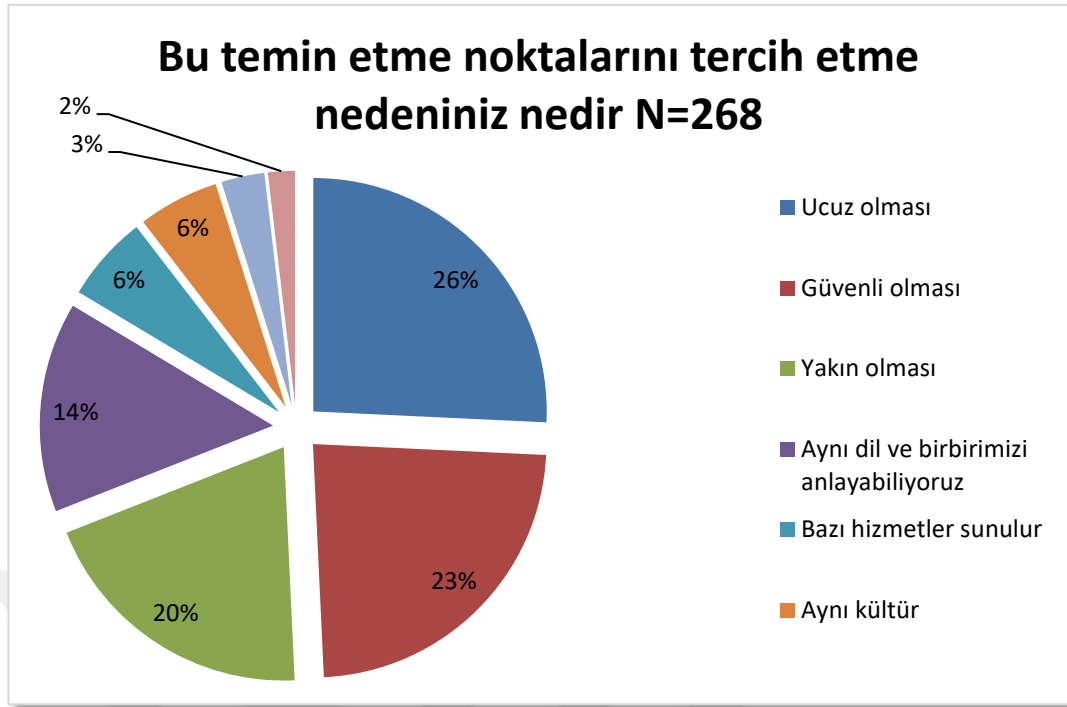

Şekil 3.26. Kanatlı eti temin etme yeri

3.2.5. Kanatlı Eti Temin Noktalarını Tercih Etme Nedenleri

Kanatlı et temin ettikleri noktaları tercih etmelerinin sebebi olarak katılımcıların %26'sının (69 kişi) tercih ettikleri yerin ucuz olmasını, %23'ünün (63 kişi) güvenilir olmasını, %20'sinin (53 kişi) konum olarak yakın olmasını, %14'ünün (39 kişi) aynı dili konuşmaları ve birbirlerini anlamalarını, %6'sının (16 kişi) sunulan hizmetleri, %6'sının (15 kişi) aynı kültüre sahip olmalarını, %3'ünün (8 kişi) diğer sebeplerden, %2'sinin ise borç alma imkanının olmasını göz önüne alarak tercihlerini yaptığı sonucuna ulaşmıştır.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; kanatlı eti temin noktalarını seçme sebepleri ucuzluğu olanlar %42,1 güvenilirliği olanlar %38,4 yakınlığı olanlar %32,3 aynı dili konuşmaları ve anlaşabilmeleri olanlar %23,8 sunduğu hizmetler olanlar %9,8 aynı kültürü paylaşmaları olanlar %9,1 diğer nedenler olanlar %4,9 borç alabilmeleri olanlar %3'tür.

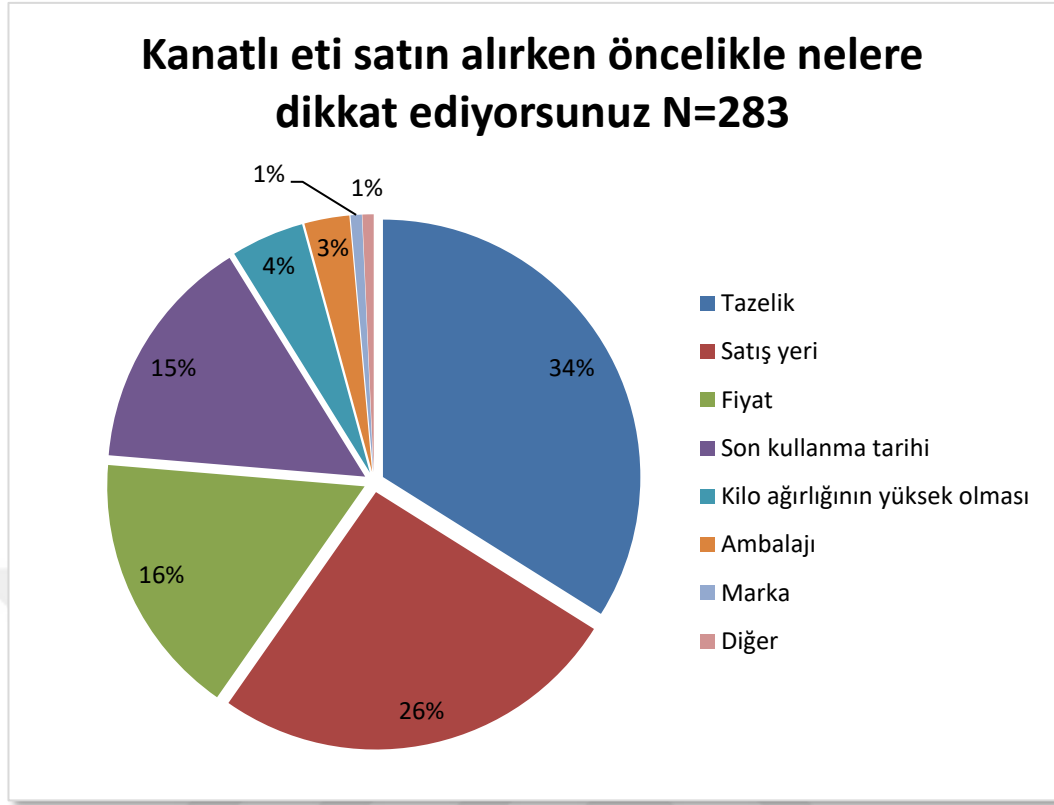

Şekil 3.27. Temin noktalarının tercih etme nedenleri

3.2.6. Kanatlı Eti Satın Alımında Dikkate Alınan Ölçütler

Katılımcıların kanatlı eti satın alırken öncelikli olarak dikkat ettikleri etmenler sorulduğunda alınan cevaplardan %34'ünün (96 kişi) tazeliğine, %26'sının (73 kişi) satış yerine, %16'sının (47 kişi) fiyatına, %15'inin (42 kişi) son kullanma tarihine, %4'ünün (13 kişi) ağırlığının yüksek olmasına, %3'ünün (8 kişi) ambalajına, %1'inin (2 kişi) markasına ve %1'inin de (2 kişi) diğer şeylere dikkat ettiği verileri elde edilmiştir.

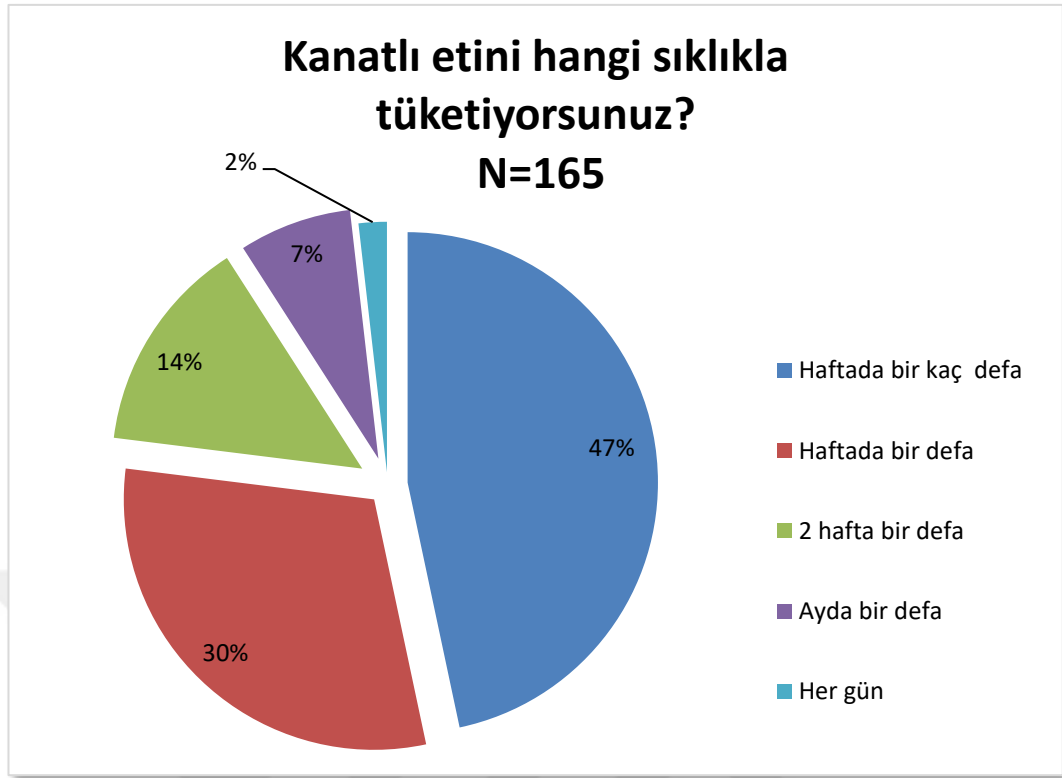
Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; kanatlı eti satın alırken öncelikle tazeliğine dikkat edenler %58,9 satış yerine dikkat edenler %44,8 fiyatına dikkat edenler %28,8 son kullanma tarihine dikkat edenler %25,8 kilo-ağırlığının çok olmasına dikkat edenler %8,0 ambalajına dikkat edenler %4,9 markasına dikkat edenler %1,2 ve diğer şeylere dikkat edenler %1,2 olarak bulunmuştur.

Şekil 3.28. Kanatlı eti satın alırken öncelikle dikkat etme noktaları

3.2.7. Kanatlı Eti Tüketim Sıklığı

Kanatlı eti tüketen katılımcıların tüketim sıklığı konusunda alınan bilgiler doğrultusunda %47'sinin (77 kişi) haftada birkaç defa, %30'unun (50 kişi) haftada bir defa, %14'ünün (23 kişi) 2 haftada bir defa, %7'sinin (12 kişi) ayda bir defa ve %2'sinin (3 kişi) her gün kanatlı eti tükettiği sonucuna ulaşılmıştır.

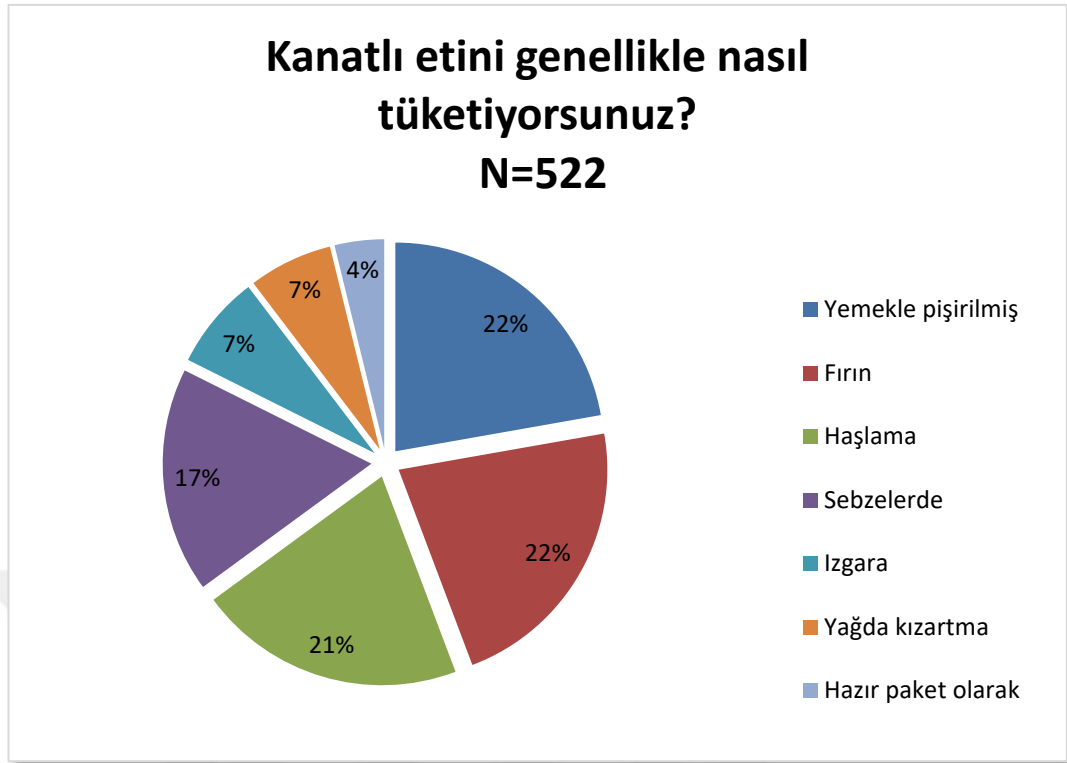

Şekil 3.29. Kanatlı eti tüketim sıklığı

3.2.8. Kanatlı Eti Pişirme Yöntemleri

Kanatlı eti tüketim şekilleri sorulan katılımcıların %22'si (116 kişi) diğer yemeklerle pişirerek, %22'si (115 kişi) fırınlayarak, %21'i (108 kişi) haşlayarak, %17'si (91 kişi) sebzelerle, %7'si (38 kişi) ızgarada, %7'si (34 kişi) yağda kızartarak ve %4'ü hazır paket olarak tükettiği bilgisini vermişlerdir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; kanatlı etini genellikle yemekle pişirerek tüketenler %70,3, fırınlayarak tüketenler %69,7, haşlayarak tüketenler %65,5, sebzelerde tüketenler %55,2, ızgara yaparak tüketenler %23,0, yağda kızartarak tüketenler %20,6, hazır paket olarak tüketenler %12,1 olarak bulunmuştur.

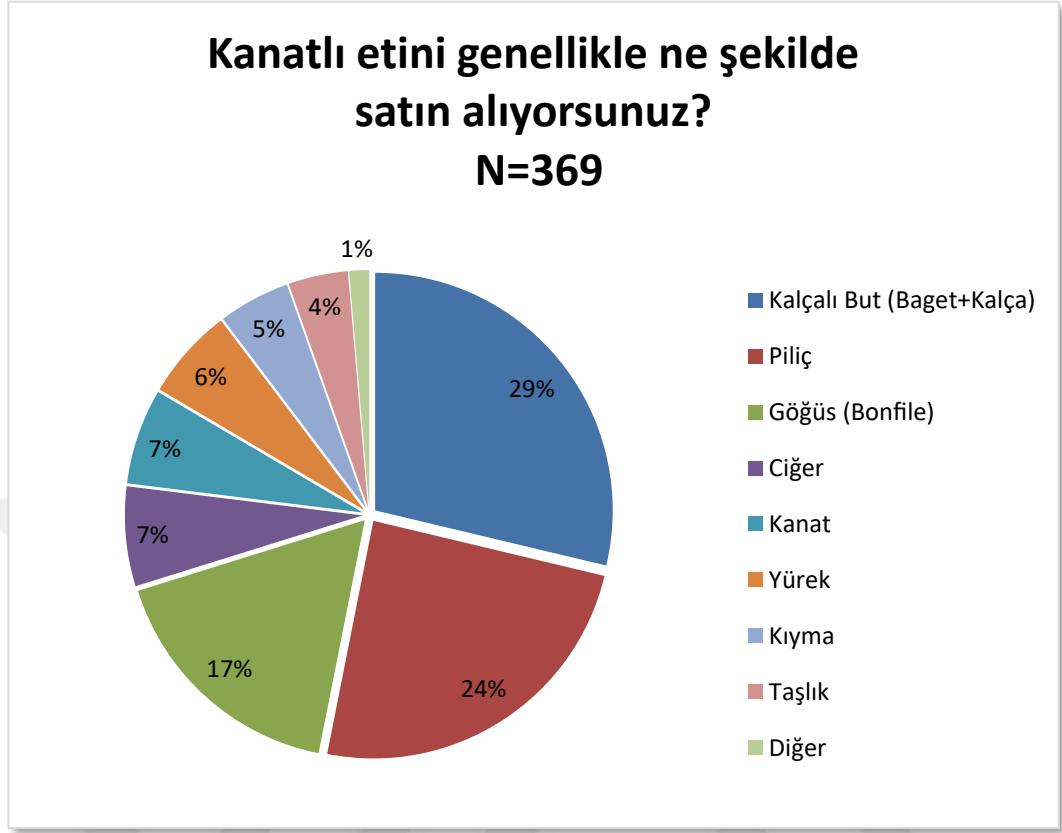

Şekil 3.30. Kanatlı eti tüketim şekli

3.2.9. Kanatlı Eti Satın Alma Şekilleri

Kanatlı etini ne şekilde satın almayı tercih ettikleri sorulan katılımcıların verdikleri cevaplardan %29'unun (106 kişi) kalçalı but (bagnet ve kalça) olarak, %24'ünün (90 kişi) bütün piliç olarak, %17'sinin (63 kişi) göğüs olarak, %7'sinin (25 kişi) ciğer olarak, %7'sinin (24 kişi) kanat olarak, %6'sının (23 kişi) yürek olarak, %5'inin (18 kişi) kıyma şeklinde, %4'ünün (15 kişi) taşlık olarak ve %1'inin (5 kişi) diğer şekillerde satın aldığı bilgileri edinilmiştir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; kanatlı etini genellikle kalçalı but (bagnet ve kalça) olarak satın alanlar %64,2, piliç olarak satın alanlar %54,5, göğüs(bonfile) olarak satın alanlar %38,2, ciğer olarak satın alanlar %15,2, kanat olarak satın alanlar %14,5, yürek olarak satın alanlar %13,9, kıyma olarak satın alanlar %10,9, taşlık olarak satın alanlar %9,1, diğer şekillerde satın alanlar %3,0 olarak hesaplanmıştır.

Şekil 3.31. Kanatlı eti satın alma şekli

Standart çoklu regresyon denklemini hesaplamak için aşağıdaki değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir.

Bağımlı değişken

Y= Hane halkı haftalık kanatlı eti tüketimi

Bağımsız değişkenler ise:

Ailede kişi sayısı= χ_1

Ailede çalışan sayısı= χ_2

Gelir +parasal yardım= χ_3

Ankara'da kalma süresi (yıl) = χ_4

Ev hanımının eğitim durumu= χ_5

Aylık ortalama gıda harcaması= χ_6

Çizelge 3.3. Hane halkı haftalık kanatlı eti tüketimi

Hane halkı haftalık kanatlı eti tüketimi Çoklu Doğrusal Regresyon Sonuçları ve %95 Güven Sınırları								
					A ve βj için %95 Güven Sınırları			
Bağımsız Değişkenler	bj	S(bj)	Beta	VIF	ALT S	ÜST S	t	p
Sabit	-1,368	0,721	-	-	-2,792	0,056	-1,898	0,060
χ ₁	0,284	0,081	0,308	1,602	0,125	0,443	3,530	0,001
χ ₂	0,578	0,248	0,196	1,480	0,089	1,067	2,335	0,021
χ ₃	0,000	0,000	-0,081	1,670	-0,001	0,000	-0,906	0,366
χ ₄	0,223	0,111	0,145	1,083	0,005	0,441	2,016	0,045
χ ₅	0,151	0,125	0,088	1,120	-0,096	0,398	1,210	0,228
χ ₆	0,001	0,000	0,136	1,496	0,000	0,001	1,618	0,108
n=167 s=1,89306 R=0,490 R ² =0,240 Adj.R ² = 0,211 (F= 8,407; p<0,001)								

Yukarıdaki tablo incelendiğinde;

F istatistiksel açıdan anlamlı ($p < 0,001$) olarak bulunmuştur. H_0 'ı reddedilmiştir. Modelde bağımsız değişkenlerden en az biri bağımlı değişken üzerinde etkilidir.

R^2 değeri 0,211 olarak hesaplanmıştır. Bağımsız değişkenler, bağımlı değişkendeki (hane halkı haftalık kanatlı eti tüketimi) değişimin %21,1'sini açıklayabilmektedir.

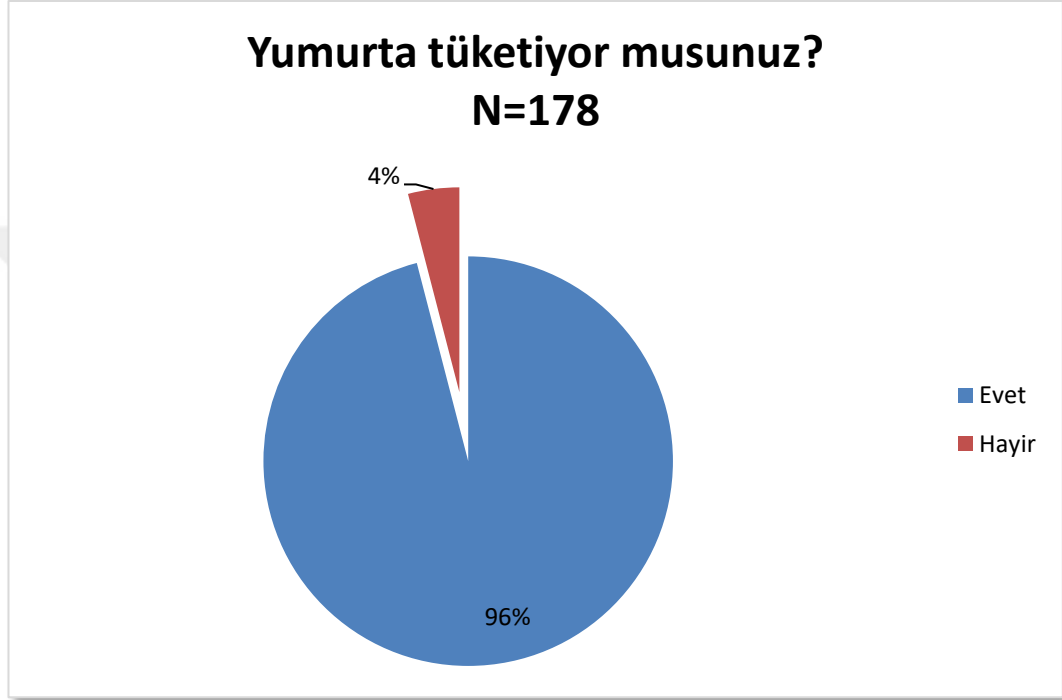
Yukardaki tabloda χ_1 (Ailede kişi sayısı) ve χ_2 (Ailede çalışan sayısı) değişkenlerinin anlamlılık değeri (p) 0,05'ten küçük olduğu için regresyon denkleminde yer almıştır.

Standart çoklu regresyon denklemi şu şekilde oluşmuştur:

$$Y = -1,368 + 0,284 \chi_1 + 0,578 \chi_2$$

3.2.10. Yumurta Tüketim Durumu

Çalışmaya katılan ailelerin yumurta tüketip tüketmedikleri sorulduğunda, %96'lık kısmı (170 aile) tükettiğini, %4'lük kısmı (8 aile) ise tüketmediğini belirtmiştir. Katılımcı ailelerden yumurta tüketen kısmının haftalık ortalama tüketim miktarı $25.35(\pm 1.36)$ tane olarak tespit edilmiştir.

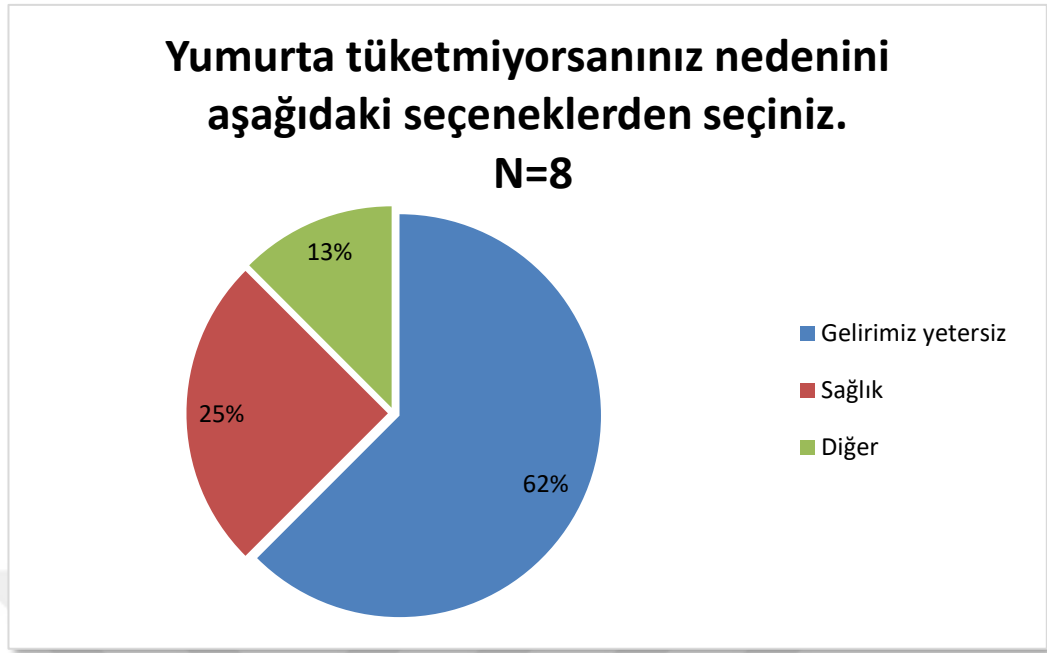

Şekil 3.32. Yumurta tüketim durumu

3.2.11. Yumurta Tüketmeme Nedenleri

Yumurta tüketmeme sebebi olarak katılımcı ailelerin %62'si (5) gelir yetersizliğini, %25'i (2 aile) sağlıkla alakalı nedenleri ve %13'ü (1 aile) diğer sebepleri gerekçe göstermiştir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; yumurta tüketmeme sebebi gelir yetersizliği olanlar %62,5, sağlıksal nedenler olanlar %25,0, diğer nedenler olanlar %12,5 olarak tespit edilmiştir.

Şekil 3.33. Yumurta tüketmeme nedenleri

3.2.12. Yumurta Tercih Etme Nedenleri

Yumurta tercih etmelerinin öncelikli sebepleri sorulduğunda alınan cevaplar doğrultusunda katılımcı ailelerin %36'sının (115 kişi) sağlık sebeplerinden, %19'unun (62 kişi) lezzetli olmasından, %15'inin (48 kişi) alışkanlık olmasından, %9'unun (29 kişi) ucuz olduğundan, %8'inin (25 kişi) hazırlamasının kolay olmasından, %8'inin (25 kişi) alternatif olarak iyi bir besleyici olmasından, %3'ünün (11 kişi) kolay bulunabildiğinden, %1'inin (5 kişi) çeşitli yemeklerle kullanılabilmesinden ve %1'inin (3 kişi) de diğer sebeplerden ötürü tercih ettiği sonuçlarına ulaşmıştır.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; yumurta tercih etmesinin öncelikli sebebi sağlıksal nedenler olanlar %67,6, lezzeti olanlar %36,5, alışkanlık olanlar %28,2, ucuzluğu olanlar %17,1, hazırlamasının kolaylığı olanlar %14,7, iyi bir alternatif besleyici olması olanlar %14,7, kolay bulunabilirliği olanlar %6,5, çeşitli yemeklerle kullanılabilirliği olanlar %2,9, diğer nedenler olanlar %1,8 olarak bulunmuştur.

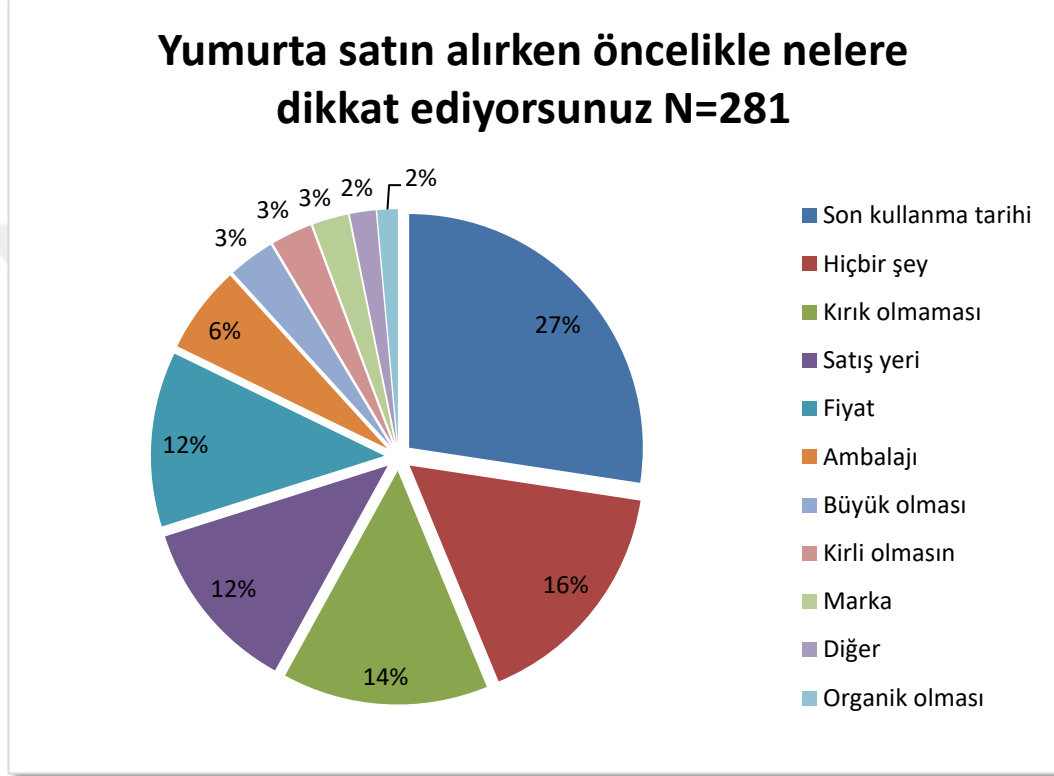
Şekil 3.34. Yumurta tercih etme nedeni

3.2.13. Yumurta Alımında Dikkate Alınan Ölçütler

Yumurta satın alırken dikkat ettikleri noktalar sorulduğunda, katılımcıların %27'lik kısmı (77 kişi) son kullanma tarihine, %14'lük kısmı (40 kişi) kırık olmamasına, %12'lik kısmı (34 kişi) satışı yapılan yere, %12'lik bir diğer kısmı (34 kişi) fiyatına, %6'lık kısmı (17 kişi) ambalajına, %3'lük kısmı (9 kişi) yumurtanın boyutunun büyük olmasına, %3'lük kısmı (8 kişi) yumurtaların kirli olmamasına, %3'lük kısmı (7 kişi) yumurtanın markasına, %2'lik kısmı (5 kişi) listede bulunmayan diğer kısımlara ve %2'lik bir diğer kısmı (4 kişi) yumurtanın organik olmasına dikkat ettiği görülmüştür. Katılımcıların %16'lık kısmınının (46 kişi) ise yumurta satın alırken hiçbir şeye dikkat etmediği görülmüştür.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; yumurta satın alırken öncelikle son kullanma tarihine dikkat edenler %45.3, hiçbir şeye dikkat etmeyenler %27.1, kırık olmamasına dikkat edenler %23.5, satış yerine

dikkat edenler %20.0, fiyatına dikkat edenler %20.0, ambalajına dikkat edenler %10.0, büyük olmasına dikkat edenler %5.3, kirli olmamasına dikkat edenler %4.7, markasına dikkat edenler %4.1, diğer şeylere dikkat edenler %2.9, organik olmasına dikkat edenler %2.4 olarak tespit edilmiştir.

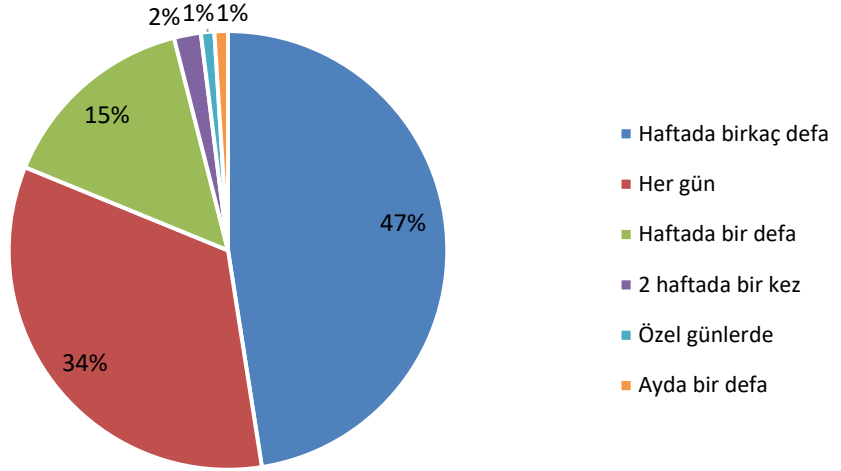
Şekil 3.35. Yumurta satın alımda dikkat alınan noktalar

3.2.14. Yumurta Tüketim Sıklığı

Yumurta tüketen katılımcıların tüketim sıklığı konusunda verdikleri bilgilere bakılarak; %48'inin (81 kişi) haftada birkaç defa, %34'ünün (58 kişi) her gün, %15'inin (25 kişi) haftada bir defa, %2'sinin (4 kişi) 2 haftada bir kez, %1'inin (1 kişi) özel günlerde ve %1'inin de (1 kişi) ayda bir defa yumurta tükettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yumurtayı hangi sıklıkla tüketiyorsunuz?

N=170

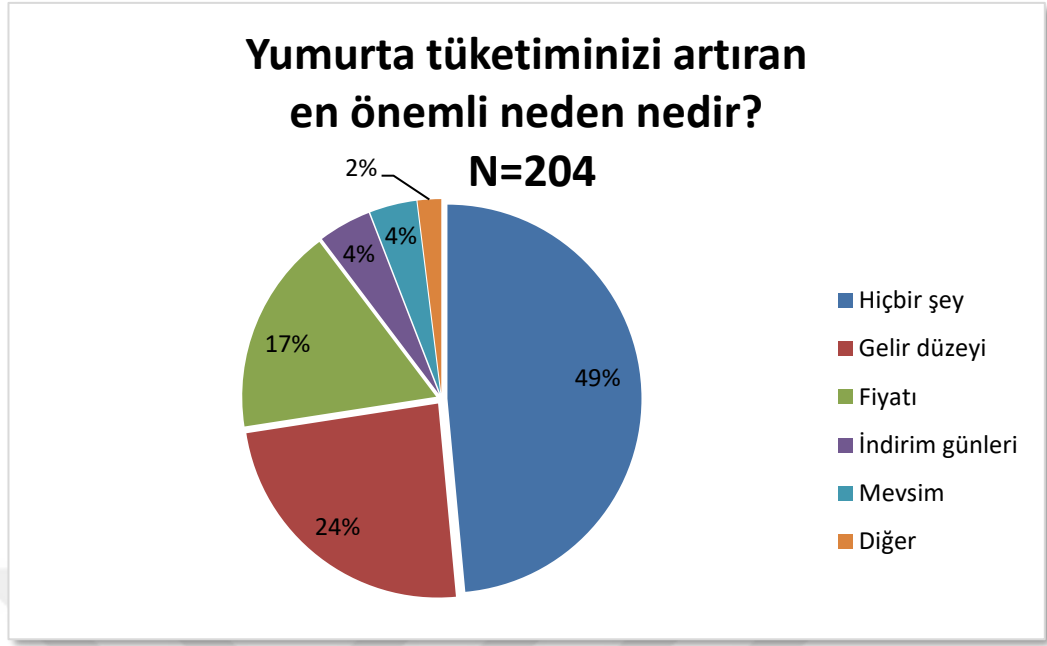

Şekil 3.36. Yumurtayı tüketim sıklığı

3.2.15. Yumurta Tüketimin Artıran Faktörleri

Katılımcıların yumurta tüketimlerini artıran etkenler sorulduğunda %49'unun (99 kişi) tüketiminin artmasını etkileyen hiçbir sebep olmadığı belirlenmiştir. Katılımcıların %24'ünün (49 kişi) tüketimini artırma sebebi olarak gelir düzeyini, %17'sinin (35 kişi) fiyatları, %4'ünün (9 kişi) indirim günlerini, %4'ünün (8 kişi) mevsimleri ve %2'sinin de (4 kişi) diğer sebepleri göz önüne aldığı bulunmuştur.

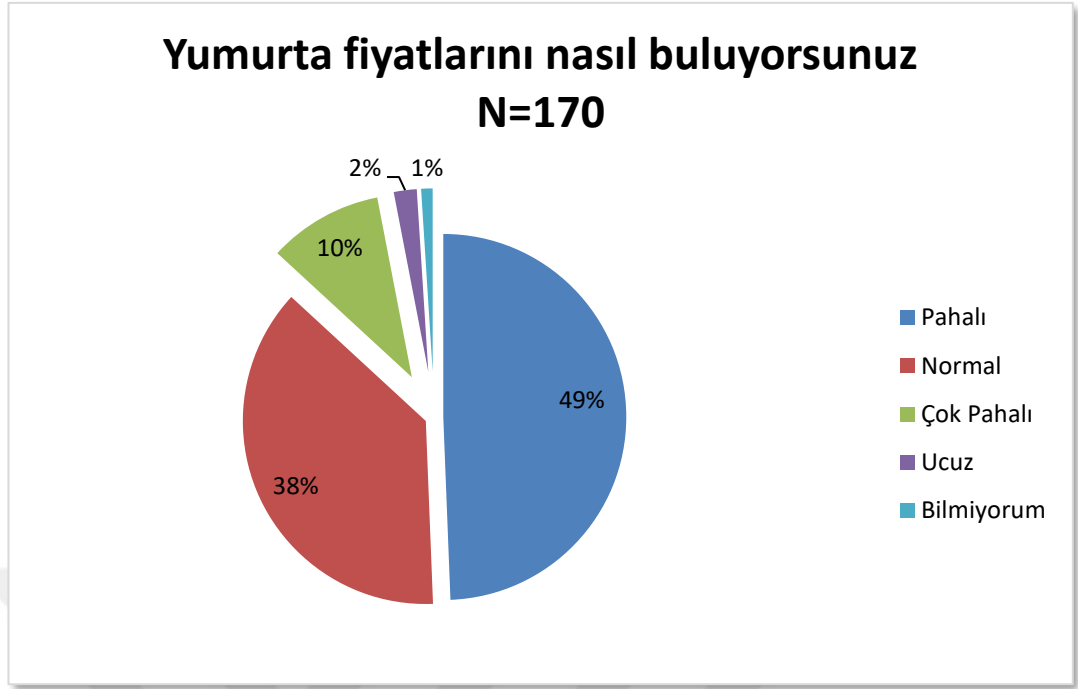
Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; yumurta tüketimini artıran hiçbir nedeni olmayanlar %58,2, en önemli nedeni gelir düzeyi olanlar %28,8, fiyatı olanlar %20,6, indirim günleri olanlar %5,3, mevsimsel sebepler olanlar %4,7, diğer sebepler olanlar %2,4 olarak belirlenmiştir.

Şekil 3.37. Yumurta tüketimi artıran faktörler

3.2.16. Yumurta Fiyatlarını Değerlendirme Durumları

Yumurta fiyatlarını nasıl buldukları sorulan katılımcıların %49'u (83 kişi) pahalı olduğunu, %37'si (63 kişi) normal bulunduğunu, %10'u (17 kişi) çok pahalı olduğunu, %3'ü (5 kişi) ucuz bulunduğunu ve %1'i (2 kişi) ise bilmediğini ifade etmiştir.

Şekil 3.38. Yumurta fiyatın durumu

3.2.17. Tüketicilerin Yumurta Yeterli Tüketip Tüketmedikleri Algısı

Çalışmaya katılan ailelerin %65'i (111 kişi) aile sağlıkları açısından yeterli miktarda yumurta tükettiklerini, %35'i (59 kişi) ise yeterli miktarda yumurta tüketmediklerini düşünmektedirler.

Şekil 3.39. Yumurta tüketme durumu

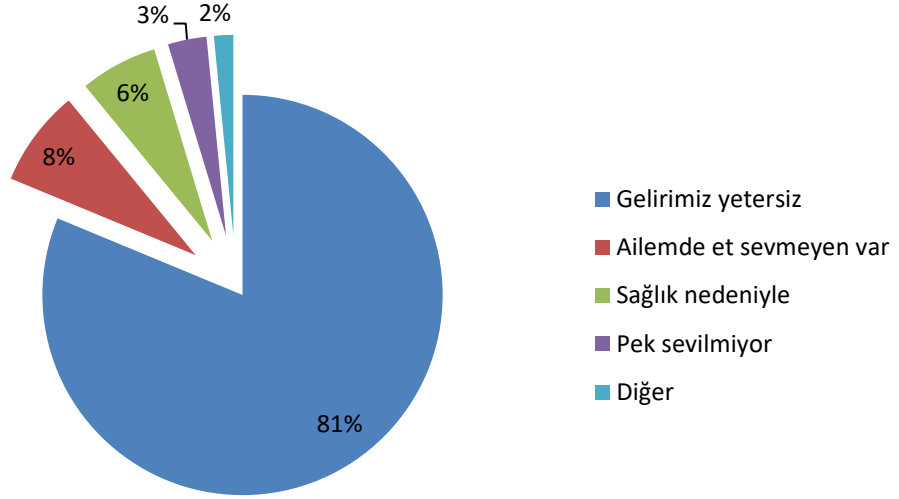
34. Ailenizin Sağlığı İçin Yeterli Miktarda Yumurta Tüketim durumu

Yeterli miktarda yumurta tüketmediğini düşünöenlerin %81'i (52 kişi) gelir yetersizliğinden, %8'i (5 kişi) ailede et sevmeyenler olduğundan, %6'sı (4 kişi) sağlık nedeniyle, %3'ü (2 kişi) yumurta pek sevilmediği için ve %2'si (1 kişi) diğer sebeplerden yeterli yumurta tüketmediklerini beyan etmişlerdir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; yeteri kadar yumurta tüketmeme sebebi gelir yetersizliği olanlar %88,1, ailesinde et sevmeyen kişi olanlar %8,5, sağlıksal nedenleri olanlar %6,8, pek sevilmemesi olanlar %3,4, diğer nedenler olanlar %1,7 olarak hesaplanmıştır.

**Ailenizin sağlığı için yeterli miktarda
yumurta tükettiğinizi düşünmüyorsanız
sebebi nedir ?**

N=64

Şekil 3.40. Yumurta tüketmeme durumu

Bağımlı değişken y_2 = **Hane halkı haftalık Yumurta tüketimi**

Bağımsız değişken ise:

Ailede kişi sayısı = χ_1

Ailede alışan sayısı= χ_2

Gelir +parasal yardım= χ_3

Ne zamaneden beri Ankara'dasınız (yıl)= χ_4

Ev hanımının eğitim durumu= χ_5

Aylık ortalama gıda harcaması= χ_6

Çizelge 3.4. Hane halkı haftalık yumurta tüketimi

Hane halkı Haftalık Yumurta Tüketimi Çoklu Doğrusal Regresyon Sonuçları ve %95 Güven Sınırları								
					A ve β_j için %95			
					Güven Sınırları			
Değişken	b_j	S(b_j)	Beta	VIF	ALT S	ÜST S	t	p
Sabit	-2,721	5,671	-	-	-13,920	8,478	-0,480	0,632
χ_1	2,258	0,634	0,303	1,602	0,007	3,510	3,564	0,000
χ_2	2,706	1,947	0,114	1,480	-1,139	6,551	1,390	0,167
χ_3	-,002	0,002	-0,105	1,670	-0,006	0,001	-1,207	0,229
χ_4	1,598	0,869	0,128	1,083	-0,119	3,315	1,838	0,068
χ_5	-,004	0,984	0,000	1,120	-1,947	1,939	-0,004	0,997
χ_6	0,011	0,003	0,267	1,496	0,004	0,017	3,255	0,001
n=167 s= 14,892, R= 0,528 R ² = 0,279 Adj.R ² = 0,252 (F= 10,314; p=<0,001)								

Çizelge 3.4 incelendiğinde;

F istatistiksel açıdan anlamlı ($p=<0,001$) bulunmuştur. H_0 reddedilmiştir. Modelde bağımsız değişkenlerden en az biri bağımlı değişken üzerinde etkilidir.

R² değeri 0,279 olarak hesaplanmıştır. Bağımsız değişkenler, bağımlı değişkendeki (Hane halkı haftalık yumurta tüketimi) değişimin %27,9'unu açıklayabilmektedirler.

Yukardaki tabloda χ_1 (Ailede kişi sayısı) ve χ_6 (Aylık ortalama gıda harcaması) değişkenlerinin anlamlılık değeri (p) 0,05'den küçük olduğu için regresyon denkleminde yer almıştır.

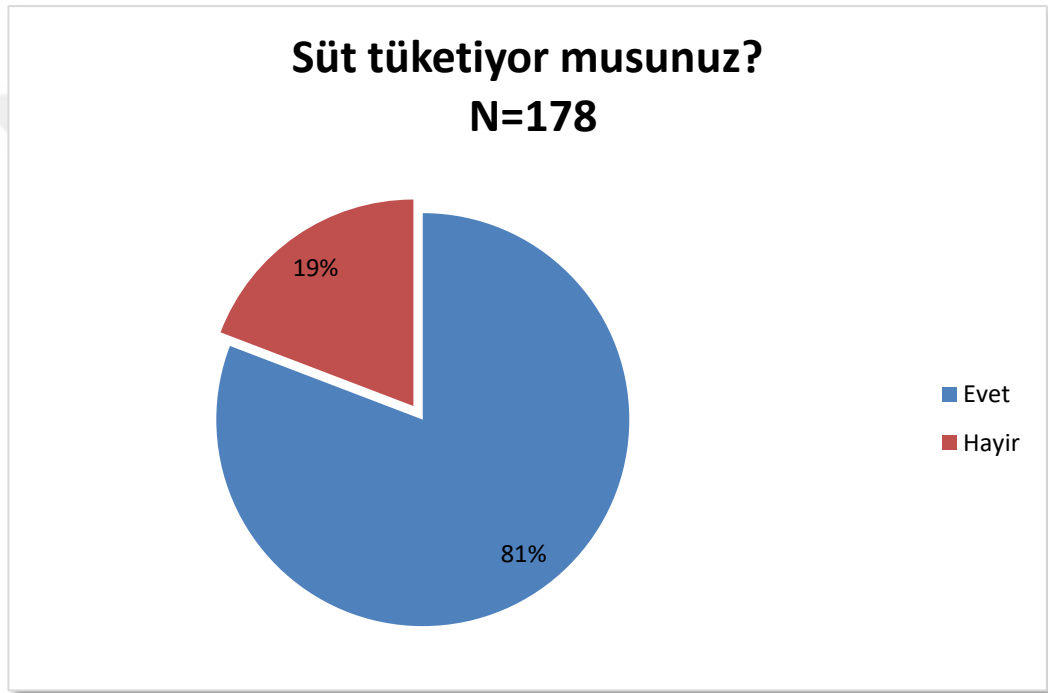
Standart çoklu regresyon denklemi şu şekilde yazılır:

$$\gamma_2 = -2,721 + 2,258 \chi_1 + 0,011 \chi_6$$

3.3. Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi

3.3.1. Süt Tüketim Durumu

Süt tüketimleri sorulduğunda araştırmaya katılan ailelerin %81'inin (144 kişi) süt tükettiği, %19'unun (34 kişi) ise süt tüketmediği verisi elde edilmiştir. Katılımcı ailelerin süt tüketen kesiminin haftalık süt tüketim miktarının, verilen bilgilere dayanarak ortalama olarak 4.58 (± 0.39) lt olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 3.41. Süt tüketim durumu

3.3.2. İçme Sütü Tüketmeme Nedenleri

Süt tüketmeyen katılımcıların %41'lik kısmının (18 kişi) ekonomik nedenlerle, %25'inin (11 kişi) süt tüketme alışkanlığı olmaması sebebiyle, %14'ünün (6 kişi) tadından ötürü, %11'inin (5 kişi) diğer sebeplerle, %5'inin (2 kişi) sağlıksal nedenlerle, %2'sinin (1 kişi) kokusundan dolayı ve %2'sinin (1 kişi) sindirim bozuklukları sebebiyle süt tüketmedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; süt tüketmeme sebebi ekonomik nedenler olanlar %52,9, alışkanlık olmaması olanlar %32,4, sütün tadı olanlar %17,6, diğer nedenler olanlar %14,7, sağlıksal nedenler olanlar %5,9, sütün kokusu olanlar %2,9, sindirim bozukluğu olanlar %2,9 olarak tespit edilmiştir.

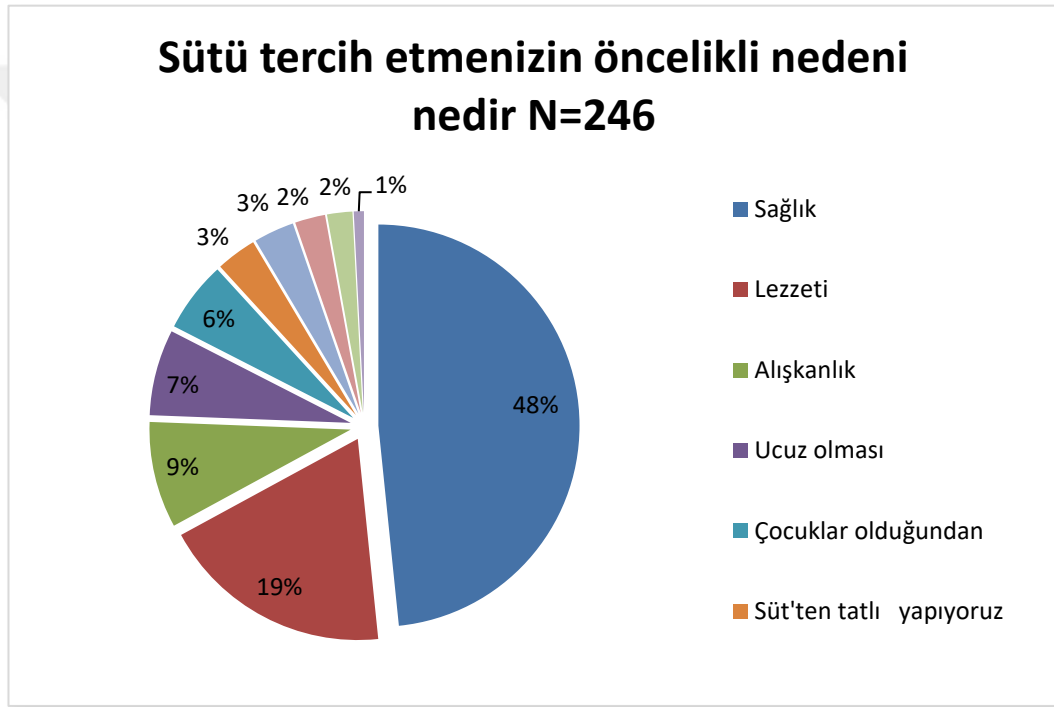

Şekil 3.42. Süt tüketmeme nedenleri

3.3.3. İçme Sütü Tercih Etme Nedenleri

Süt tüketen katılımcıların sütü tercih etme sebepleri sorulduğunda %48'inin (119 kişi) sağlık sebepleriyle, %19'unun (46 kişi) lezzeti nedeniyle, %9'unun (21 kişi) alışkanlık olduğundan, %7'sinin (17 kişi) ucuz bulduğundan, %6'sının (14 kişi) çocukları olduğu için, %3'ünün (8 kişi) tatlı yapımında kullandıkları için, %3'ünün (8 kişi) yoğurt yapımında kullandıkları için, %2'sinin (6 kişi) çeşitli yemeklerle kullanabildikleri için, %2'sinin (5 kişi) kolay bulabildikleri için ve %1'inin (2 kişi) diğer sebeplerden ötürü süt tükettikleri verileri elde edilmiştir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; sütü tercih etmelerinin öncelikli sebebi sağlıklı olması olanlar %82.6, lezzeti olanlar %31.9, alışkanlık olması olanlar %14.6, ucuzluğu olanlar %11.8, çocuklarının olması olanlar %9.7, tatlı yapımında kullanmaları olanlar %5.6, yoğurt yapımında kullanmaları olanlar %5.6, çeşitli yemeklerle kullanılabilirliği olanlar %4.2, kolay bulunabilmesi olanlar %3.5, diğer nedenler olanlar %1.4 olarak hesaplanmıştır.

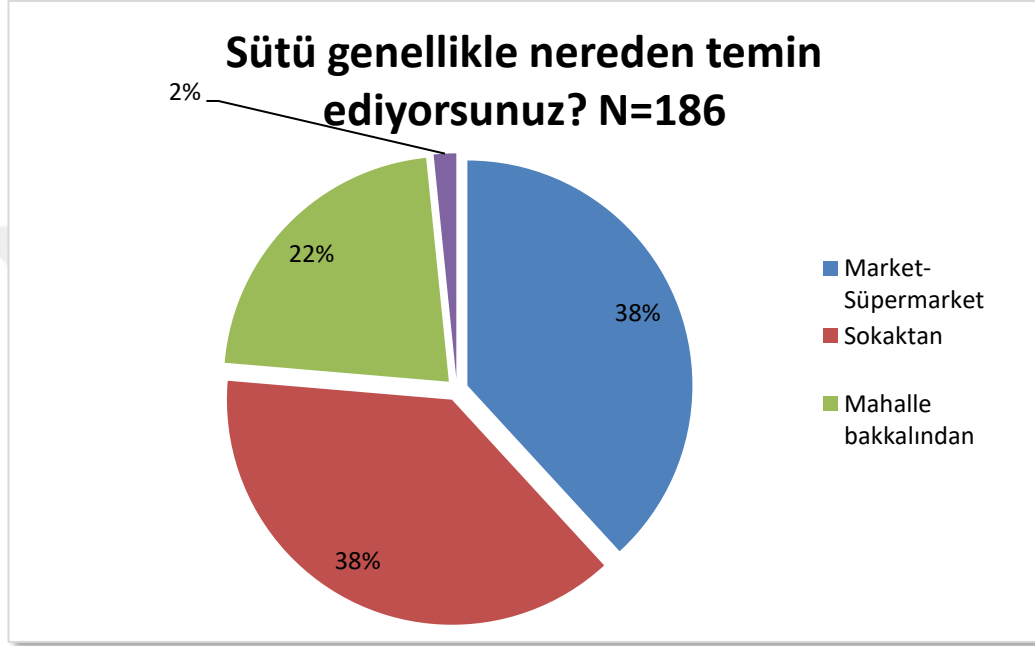

Şekil 3.43. Sütü tercihin nedenleri

3.3.4. İçme Sütü Temin Yeri

Süt tüketen katılımcıların %38'i (71 kişi) sütlerini market-süpermarketlerden, %38'i (71 kişi) sokaktan, %22'si (41 kişi) mahalle bakkalından ve %2'si (3 kişi) diğer kaynaklardan temin etmekte olduklarını belirtmişlerdir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; sütü genellikle market-süpermarketlerden temin edenler %49,3, sokak satıcılarından alanlar %49,3, mahalle bakkalından alanlar %28,5, diğer yerlerden temin edenler %2,1 olarak bulunmuştur.

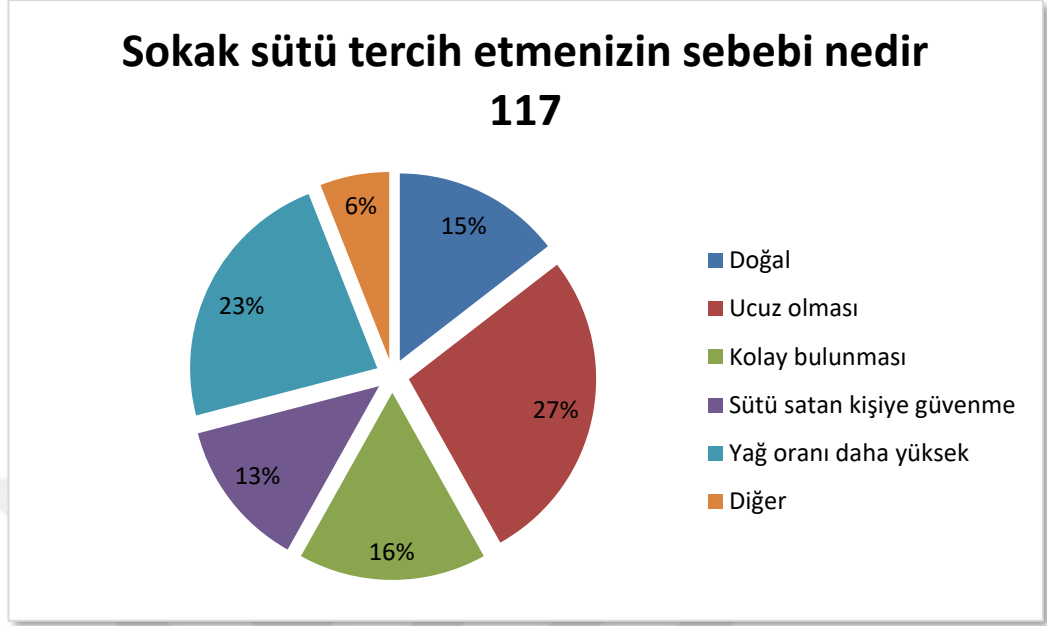

Şekil 3.44. Sütü temin etme yeri

3.3.5. Sokak Sütünü Tercih Etme Sebepleri

Sütü sokaktan temin eden katılımcıların %27'lik kısmı (32 kişi) ucuz olmasını, %23'lük kısmı (27 kişi) yağ oranının yüksek olmasını, %16'lık kısmı (19 kişi) kolay bulunabilmesini, %15'lik kısmı (17 kişi) doğal olmasını, %13'lük kısmı satıcının güvenilir olmasını ve %6'lık kısmı (7 kişi) ise diğer sebepleri gerekçe göstermişlerdir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; sokak sütünü tercih etme sebepleri ucuzluğu olanlar %45,7, yağ oranının yüksekliği olanlar %38,6, kolay bulunabilmesi olanlar %27,1, doğal olması olanlar %24,3, satıcının güvenilirliği olanlar %21,4, diğer nedenler olanlar %10,0 olarak tespit edilmiştir.

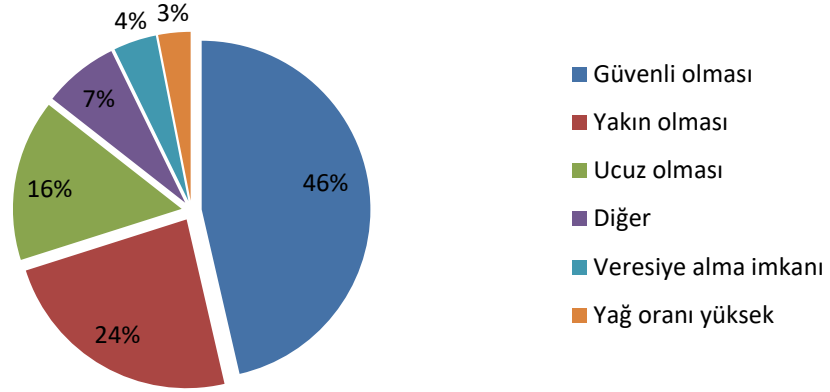
Şekil 3.45. Sokak sütünü tercih etme sebebi

3.3.6. İçme Sütü Temin Noktalarını Tercih Etme Nedenleri

Süt tüketen katılımcıların sütü temin ettikleri yerleri tercih etme sebepleri incelendiğinde; %46'sı (45 kişi) güvenilir olmasını, %24'ü (23 kişi) yakın olmasını, %16'sı (15 kişi) ucuz olmasını, %7'si (7 kişi) diğer sebepleri, %4'ü (4 kişi) borçla alınabilmesini ve %3'ü (3 kişi) yağ oranının yüksek olmasını sebep gösterdikleri görülmüştür.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; sütü temin ettikleri noktaları tercih nedenleri güvenilirliği olanlar %60,8, yakınlığı olanlar %31,1, ucuzluğu olanlar %20,3, diğer sebepler olanlar %9,5, borç alabilmeleri olanlar %5,4, yağ oranının yüksekliği olanlar %4,1 olarak belirlenmiştir.

Bu temin etme noktalarını tercih etme nedeniniz nedir N=97

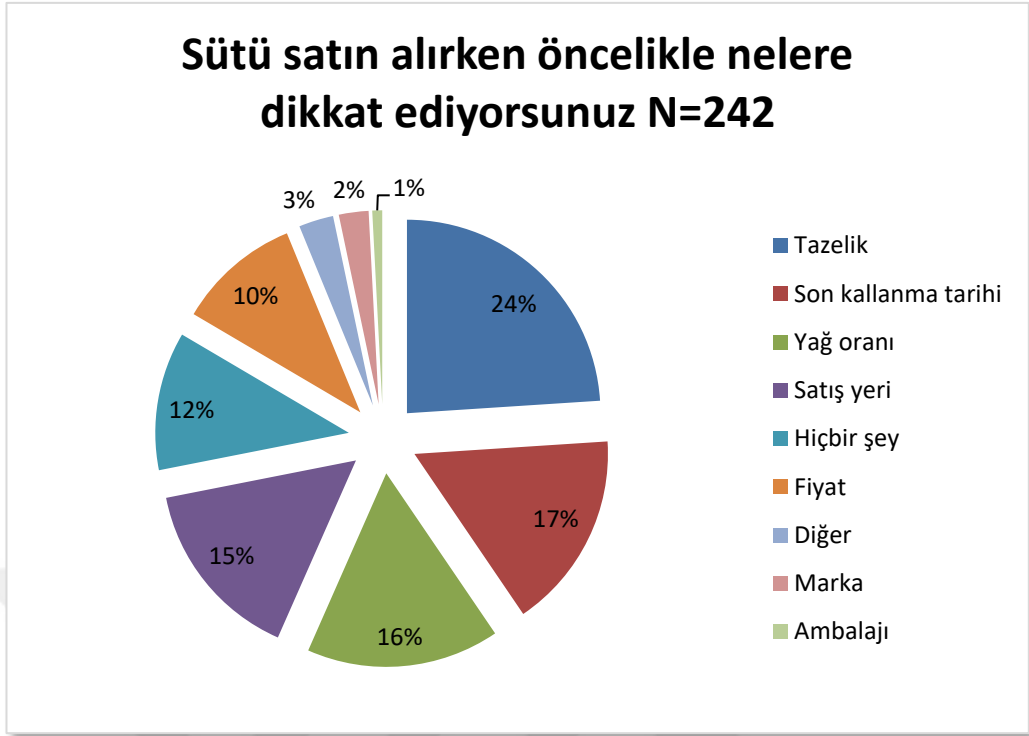

Şekil 3.46. Temin etme yerini tercih etme nedeni

3.3.7. Süt Satın Alımında Dikkate Alınan Ölçütler

Süt tüketen katılımcıların süt alırken öncelikle dikkat ettikleri faktörleri belirlemek amacıyla sorulan soruya cevap olarak katılımcıların %24'lük kısmı (58 kişi) sütün tazeliğini, %17'lik kısmı (40 kişi) son kullanma tarihini, %16'lık kısmı (39 kişi) yağ oranını, %15'lik kısmı (37 kişi) satış yapılan yeri, %12'lik kısmı (28 kişi) hiçbir şeyi, %10'luk kısmı (25 kişi) fiyatını, %3'lük kısmı (7 kişi) diğer etkenleri, %2'lik kısmı (6 kişi) markayı ve %1'lik kısmı ise (2 kişi) ambalajı önemseydiğini belirtmiştir.

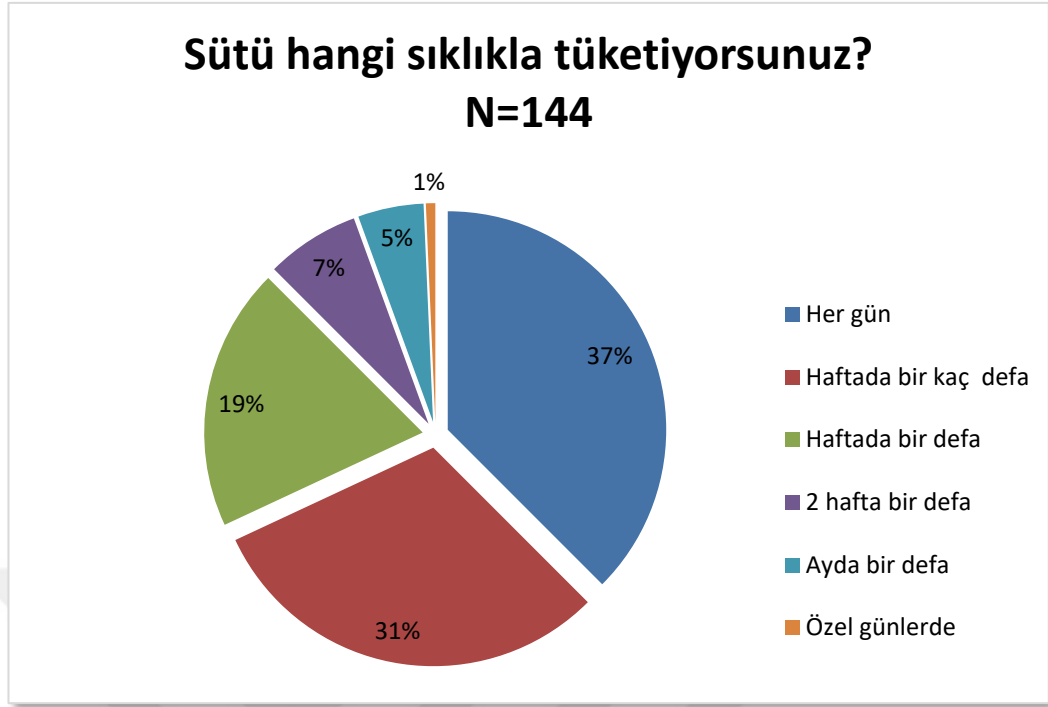
Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; süt satın alırken öncelikle tazeliğine dikkat edenler %40,3, son kullanma tarihine dikkat edenler %27,8, yağ oranına dikkat edenler %27,1, satıldığı yere dikkat edenler %25,7, hiçbir şeye dikkat etmeyenler %19,4, fiyatına dikkat edenler %17,4, diğer şeylere dikkat edenler %4,9, markasına dikkat edenler %4,2, ambalajına dikkat edenler %1,4 olarak bulunmuştur.

Şekil 3.47. Süt satın alımda dikkat etme noktaları

3.3.8. Süt Tüketim Sıklığı

Araştırma verilerine göre, süt tüketen katılımcıların %37'si (54 kişi) her gün, %31'i (44 kişi) haftada birkaç defa, %19'u (28 kişi) haftada bir defa, %7'si (10 kişi) 2 haftada bir defa, %5'i (7 kişi) ayda bir defa ve %1'i (1 kişi) ise özel günlerde süt tükettiklerini ifade etmiştir.

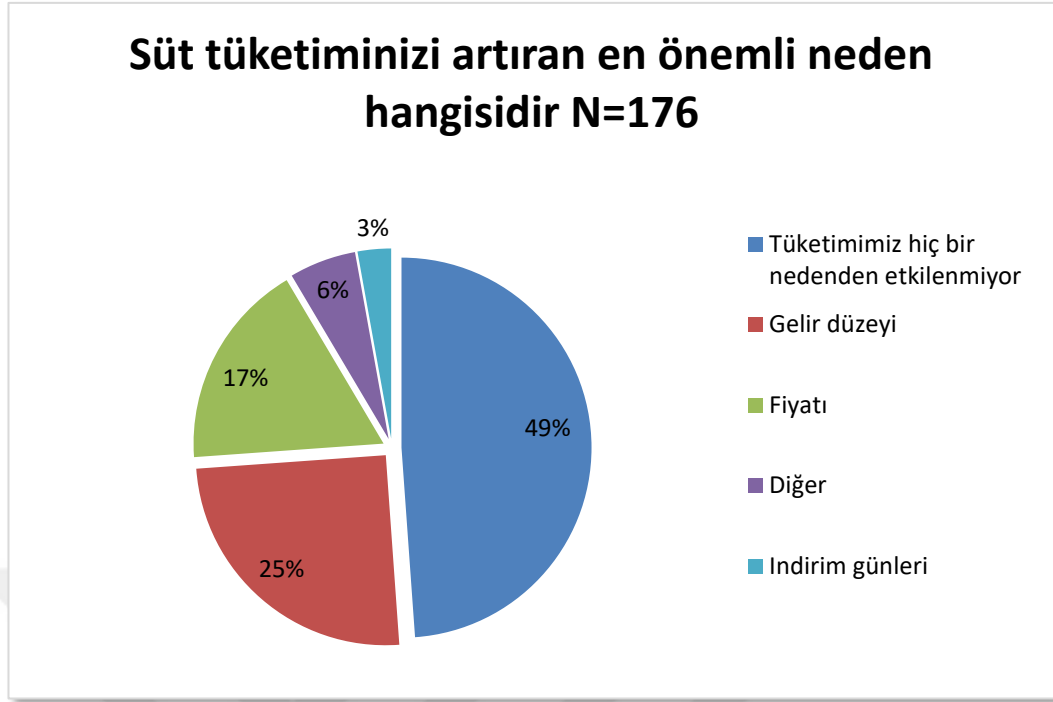

Şekil 3.48. Sütü tüketim sıklığı

3.3.9. Süt Tüketimin Artıran Faktörleri

Katılımcıların süt tüketim artışını etkileyen sebepler incelendiğinde; %49'unun (86 kişi) tüketimini etkileyen hiçbir neden olmadığı, %25'inin (44 kişi) tüketim artışında gelir düzeyinin etkisi olduğu, %17'sinin (31 kişi) fiyatları önemseydiği, %6'sının tüketiminde diğer sebepleri göz önüne aldığı ve %3'ünün ise (5 kişi) indirim günlerini takip ettiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; süt tüketimini artıran hiçbir nedeni olmayanlar %59,7, en önemli nedeni gelir düzeyi olanlar %30,6, fiyatı olanlar %21,5, diğer sebepler olanlar %6,9, indirim günleri olanlar %3,5 olarak tespit edilmiştir.

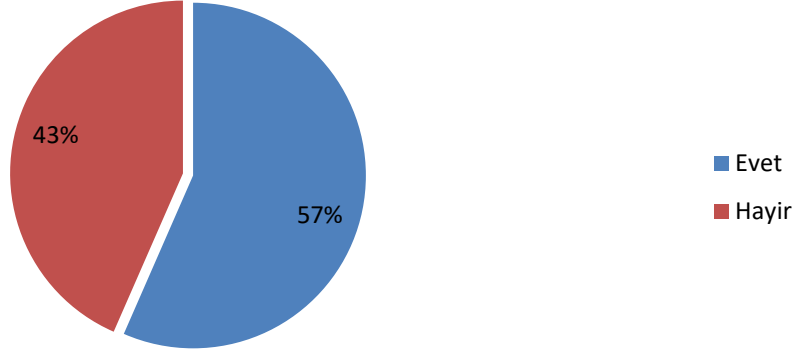
Şekil 3.49. Süt tüketimin artıran faktörleri

3.3.10. Tüketicilerin Süt Yeterli Tüketip Tüketmedikleri Algısı

Süt tüketimleri sorulan katılımcı ailelerin %57'sinin (82 kişi) yeterli miktarda süt tükettiği, %43'ünün (62 kişi) ise tüketmediği verisi elde edilmiştir.

Ailenizin sağlığı için yeterli miktarda süt tükettiğinizi düşünüyor musunuz?

N=144

şekil 3.50. Sütü tkete durumu

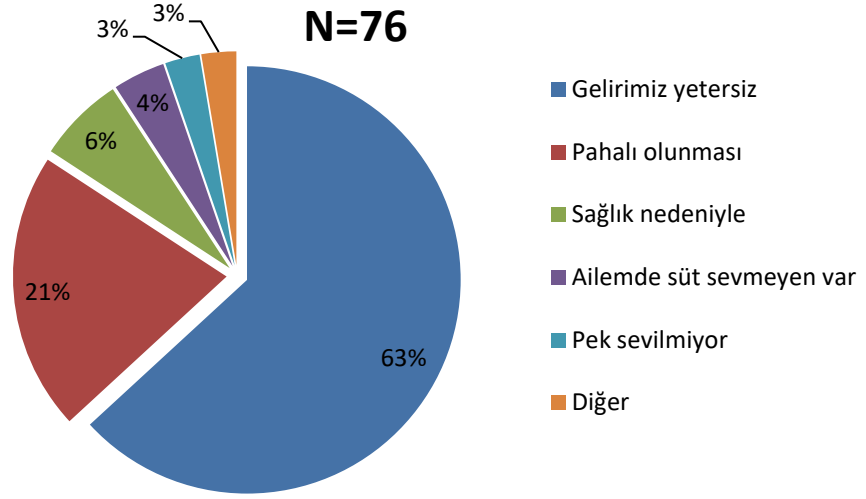
3.3.11. Ailenlerin Sağlığı İçin Süt Yeterli Tkemedikleri Algısı

Katılımcıların %63' (48 kişi) gelir yetersizliği nedeniyle, %21'i (16 kişi) pahalı bulması sebebiyle, %6'sı (5 kişi) sağlık nedeniyle, %4' (3 kişi) ailede süt sevmeyen olması sebebiyle, %3' (2 kişi) pek sevilmediğinden ve %3' ise (2 kişi) diğer sebeplerden süt tkemediklerini ifade etmişlerdir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; katılımcıların gelir yetersizliği nedeniyle %77,4, pahalı bulması sebebiyle %25,8, sağlık nedeniyle %8,1, ailede süt sevmeyen olması sebebiyle %4,8, pek sevilmediğinden %3,2 ve diğer sebeplerden %3,2 olarak hesaplanmıştır.

Ailenizin sağlığı için yeterli miktarda süt tükettiğinizi düşünmüyorsanız sebebi nedir?

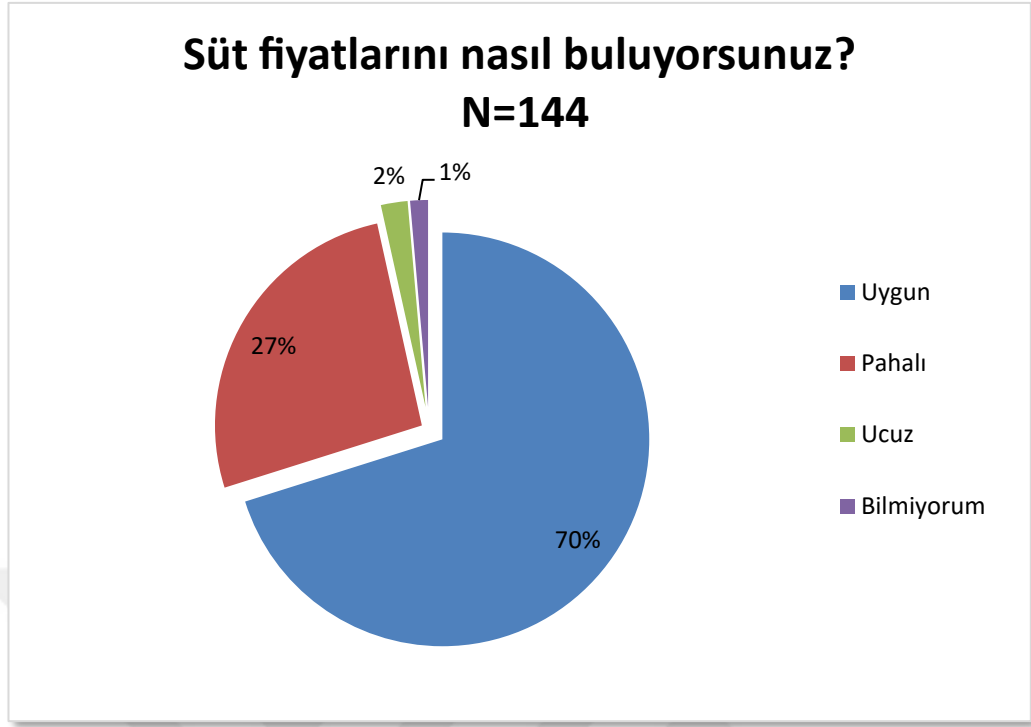
N=76

şekil 3.51. Sütü tkzetmeme durumu

3.3.12. Süt Fiyatlarını Değerlendirme Durumları

Süt fiyatlarını nasıl buldukları sorulduğunda, katılımcıların %70'i (101 kişi) uygun bulunduğunu, %27'si (38 kişi) pahalı olduğunu, %2'si (3 kişi) ucuz bulunduğunu, %1'i (2 kişi) bilmediğini belirtmiştir.

Şekil 3.52. Süt fiyatların durumu

Bağımlı değişken y_3 = **Hane halkı haftalık süt tüketimi**

Bağımsız değişken ise:

Ailede kişi sayısı = χ_1

Ailede çalışan sayısı= χ_2

Gelir +parasal yardım= χ_3

Ankara'da kalma süresi (yıl)= χ_4

Ev hanımının eğitim durumu= χ_5

Aylık ortalama gıda harcaması= χ_6

Çizelge 3.5. Hane halkı haftalık Süt tüketimi

Hane halkı haftalık Süt tüketimi Çoklu Doğrusal Regresyon Sonuçları ve %95 Güven Sınırları								
					A ve β_j için %95 Güven Sınırları			
Değişke n	b_j	S(b_j)	Beta	VIF	ALT S	ÜST S	t	p
Sabit	-2,402	1,306	-	-	-4,980	0,176	-1,840	0,068
χ_1	0,409	0,146	0,250	1,602	0,121	0,697	2,802	0,006
χ_2	0,883	0,448	0,169	1,480	-0,002	1,768	1,969	0,051
χ_3	-0,001	0,000	-0,127	1,670	-0,001	0,000	-1,390	0,167
χ_4	0,677	0,200	0,249	1,083	0,282	1,072	3,383	0,001
χ_5	0,099	0,227	0,033	1,120	-0,348	0,547	0,439	0,661
χ_6	0,001	0,001	0,105	1,496	-0,001	0,002	1,214	0,227
n=167 s=3,428 R=0,450 R ² =0,202 Adj.R ² = 0,172 (F= 6,766; p<0,001)								

Yukardaki Tablodan χ_1 (Ailede kişi sayısı) ve χ_4 (Ankara'da kalama süresi) değişkenlerinin anlamlılık değeri (p) 0,05'den küçük olduğu için regresyon denkleminde yer almıştır.

Buna göre standart çoklu regresyon denklemi şu şekilde oluşmuştur:

$$\gamma_3 = -2,402 + 0,409\chi_1 + 0,677\chi_4$$

3.3.13. Süt Ürünleri Tüketim Durumu

Süt ürünleri tüketimleri sorulan katılımcı ailelerin %94'ünün (167 kişi) süt ürünlerini tükettiği, %6'sının (11 kişi) ise süt ürünlerini tüketmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 3.53. Süt ürünleri tüketim durumu

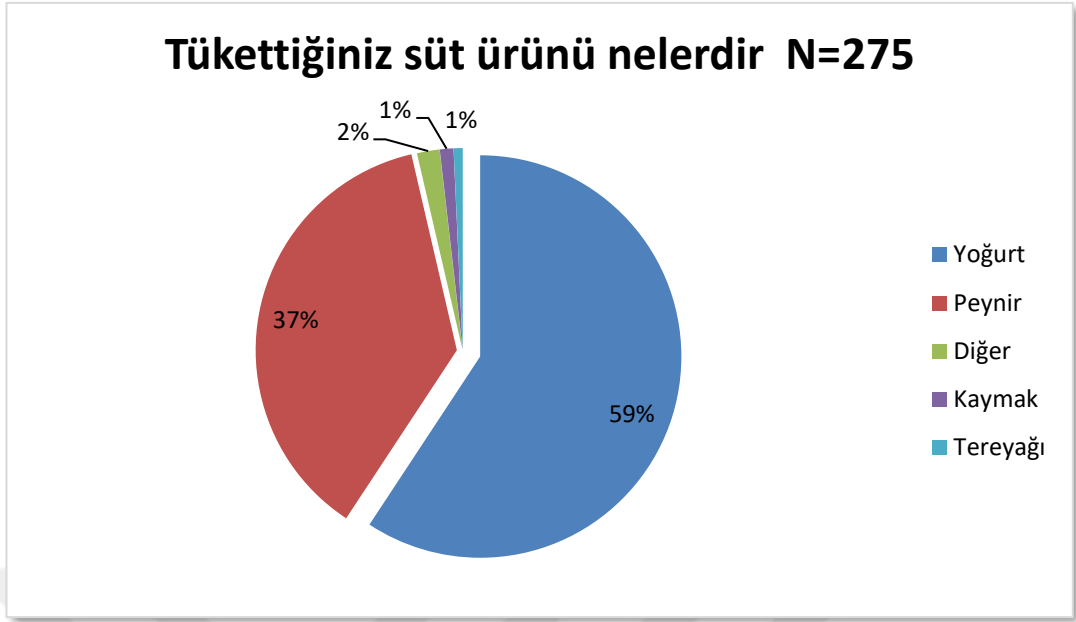
3.3.14. Tüketilen Süt Ürünleri Çeşitleri

Araştırma verileri; süt ürünleri tüketen katılımcıların %59'unun (163 kişi) yoğurt, %37'sinin (102 kişi) peynir, %2'sinin (5 kişi) diğer süt ürünleri, %1'inin (3 kişi) kaymak, %1'inin (2 kişi) tereyağı tükettiklerini göstermektedir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; süt ürünü olarak yoğurt tüketenler %98,2, peynir tüketenler %61,4, diğer süt ürünlerini tüketenler %3,0, kaymak tüketenler %1,8, tereyağı tüketenler %1,2 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ailelerin verdikleri bilgiler doğrultusunda haftalık peynir tüketiminin ortalama 1.35 (± 0.12) kg olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

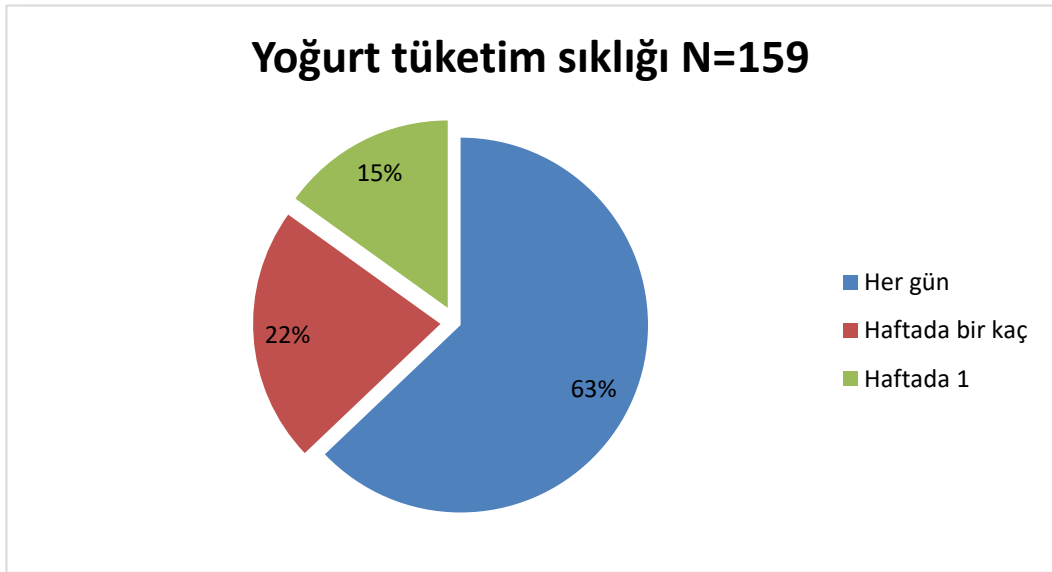
Katılımcı ailelerin verdikleri bilgilere dayanarak oluşturulan araştırma verilerinde ailelerin haftalık yoğurt tüketim miktarı 3.38 (± 0.21) kg. olarak saptanmıştır.

Şekil 3.54. Tüketilen süt ürününün türü

3.3.15. Yoğurt Tüketim Sıklığı

Anketlerden edinilen bilgilere göre, katılımcıların %63'ü (100 kişi) her gün, %22'si (35 kişi) haftada birkaç kez, %15'i ise (24 kişi) haftada bir kez yoğurt tüketmektedirler.

Şekil 3.55. Yoğurt tüketim sıklığı

Bağımlı değişken y_5 = **Hane halkı haftalık yoğurt tüketimi**

Bağımsız değişken ise:

Ailede kişi sayısı = χ_1

Ailede çalışan sayısı= χ_2

Gelir + parasal yardım= χ_3

Ankara'da kalma süresi(yıl)= χ_4

Ev hanımının eğitim durumu= χ_5

Aylık ortalama gıda harcaması= χ_6

Çizelge 3.6. Hane halkı haftalık yoğurt tüketimi

Hane Halkı Haftalık Yoğurt Tüketimi Çoklu Doğrusal Regresyon Sonuçları ve %95 Güven Sınırları								
					A ve β_j için %95			
					Güven Sınırları			
Değişken	b_j	S(b_j)	Beta	VIF	ALT S	ÜST S	t	p
Sabit	-0,905	0,919	-	-	-2,719	0,910	0,984	0,326
χ_1	0,442	0,103	0,370	1,602	0,240	0,645	4,308	0,000
χ_2	0,213	0,315	0,056	1,480	-0,410	0,836	0,677	0,500
χ_3	0,000	0,000	-0,067	1,670	-0,001	0,000	-0,770	0,442
χ_4	0,204	0,141	0,102	1,083	-0,074	0,482	1,448	0,150
χ_5	-0,014	0,159	-0,006	1,120	-0,329	0,300	-0,090	0,928
χ_6	0,001	0,001	0,191	1,496	0,000	0,002	2,301	0,023
n=167 s= 2,4131 R= 0,514 R ² = 0,264 Adj.R ² = 0,237 (F= 9,584; p=<0,001)								

Yukardaki tablo incelendiğinde F istatistiksel açıdan anlamlı ($p=<0,001$) bulunmuştur. H_0 reddedilmiştir. Modelde bağımsız değişkenlerden en az biri bağımlı değişken üzerinde etkilidir.

R^2 değeri 0,237 olarak hesaplanmıştır. Bağımsız değişkenler, bağımlı

değişkendeki (hane halkı haftalık yoğurt tüketimi) değişimin %23,7'sini açıklayabilmektedirler

Yukardaki tablodan χ_1 (Ailede kişi sayısı) ve χ_6 (Aylık ortalama gıda harcaması) değişkenlerinin anlamlılık değeri (p) 0,05'den küçük olduğu için regresyon denkleminde yer almıştır.

Standart çoklu regresyon denklemini şu şekilde yazılır:

$$\gamma_5 = -0,905 + 0,442 \chi_1 + 0,001 \chi_6$$

3.3.16. Peynir Tüketim Sıklığı

Peynir tüketim sıklığı sorulan katılımcıların verdikleri bilgiler doğrultusunda, %45'inin (48 kişi) her gün, %30'unun (32 kişi) haftada birkaç kez, %16'sının (17 kişi) haftada bir kere ve %9'unun ise (10 kişi) ayda bir kez peynir tükettikleri sonuçları elde edilmiştir.

Şekil 3.56. Peynir tüketim sıklığı

Bağımlı değişken y_4 = **Hane halkı haftalık peynir tüketimi**

Bağımsız değişken ise:

Ailede kişi sayısı = χ_1

Ailede çalışan sayısı= χ_2

Gelir +parasal yardım= χ_3

Ankara'da kalma süresi(yıl)= χ_4

Ev hanımının eğitim durumu= χ_5

Aylık ortalama gıda harcaması= χ_6

Çizelge 3.7. Hane halkı peynir tüketimi

Hane Halkı Peynir Tüketimi Çoklu Doğrusal Regresyon Sonuçları ve %95 Güven Sınırları								
					A ve β_j için %95 Güven Sınırları			
Değişken	b_j	S(b_j)	Beta	VIF	ALT S	ÜST S	t	p
Sabit	-0,317	0,352	-	-	-1,012	0,377	-0,903	0,368
χ_1	0,050	0,039	0,119	1,602	-,028	0,127	1,269	0,206
χ_2	-0,163	0,121	-0,121	1,480	-,401	0,076	-1,349	0,179
χ_3	0,000	0,000	0,236	1,670	0,000	0,000	2,477	0,014
χ_4	0,119	0,054	0,169	1,083	0,012	0,225	2,199	0,029
χ_5	0,013	0,061	0,016	1,120	-0,108	0,133	0,211	0,833
χ_6	0,000	0,000	0,058	1,496	0,000	0,001	0,642	0,522
n=167 s= 0,92357 R=0,358 R ² = 0,128 Adj.R ² =0,096 (F= 3,924; p=<0,001)								

Yukarıdaki Tablo incelendiğinde F istatistiksel açıdan anlamlı ($p<0,001$) bulunmuştur. H_0 reddedilmiştir. Modelde bağımsız değişkenlerden en az biri bağımlı değişken üzerinde etkilidir.

R^2 değeri 0,237 olarak hesaplanmıştır. Bağımsız değişkenler, bağımlı değişkendeki (Hane halkı haftalık peynir tüketimi) değişimin %23,7'sini açıklayabilmektedirler.

Yukardaki Tablodan χ_3 (Gelir +Parasal Yardım) ve χ_4 (Ne zamandan beri Ankara'dasınız) değişkenlerin anlamlık değeri (p) 0,05'den küçük olduğu için regresyon denklemin 'de yer alınmış.

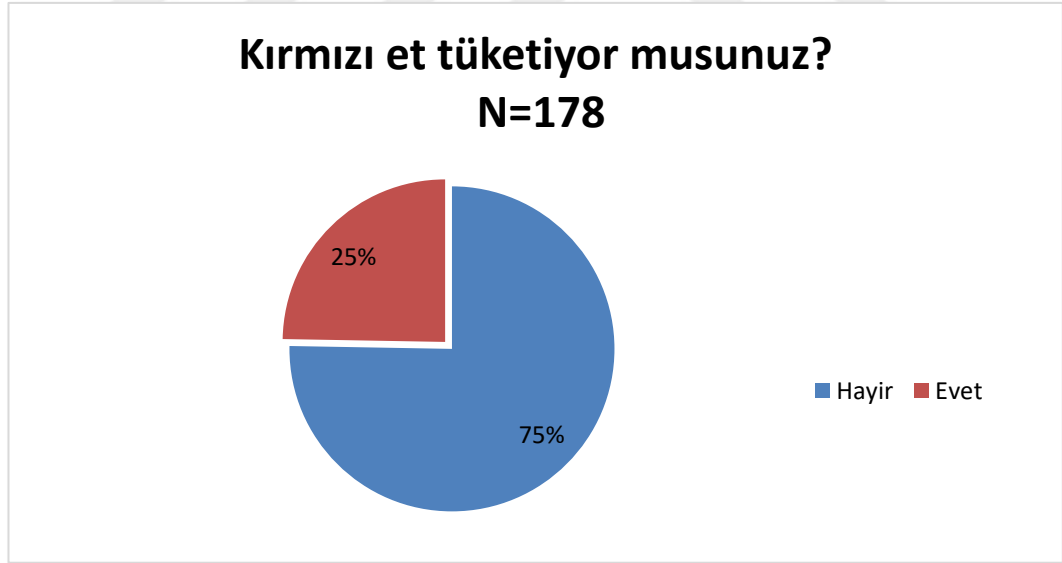
Standart çoklu regresyon denklemi şu şekilde yazılır:

$$\gamma_4 = -0,317 + 0,00027\chi_3 + 0,119\chi_4$$

3.4.Kırmızı Et Tüketimi

3.4.1. Kırmızı Et Tüketim Durumu

Araştırmaya katılan ailelerin %75'i (134 kişi) kırmızı et tüketmedikleri belirtirken, %25'i (44 kişi) kırmızı et tükettiklerini bilgisini vermişlerdir. Katılımcıların belirttiği haftalık kırmızı et tüketim miktarlarına göre, haftalık ortalama 0.716 (± 0.090) kg kırmızı et tüketmektedirler.

şekil 3.57. Kırmızı et tüketim durumu

3.4.2. Kırmızı Et Tüketmeme Nedenleri

Kırmızı et tüketmeyenlerin %94'ü (130 kişi) ekonomik sebeplerden,

%2,9'ü (4 kişi) kırmızı et sevmediği için, %1,4'u (2 kişi) vejetarjen olduğu için, %1,4'u (2 kişi) diğer sebeplerden ve %07'si (1 kişi) ise sağlık nedenleri ile kırmızı et tüketmediğini belirtmiştir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; ekonomik sebeplerden %97,01, kırmızı et sevmediği için %3, vejetarjen olduğu için %1,5, diğer sebeplerden %1,5 ve sağlıksal nedenlerle %0,7'dir.

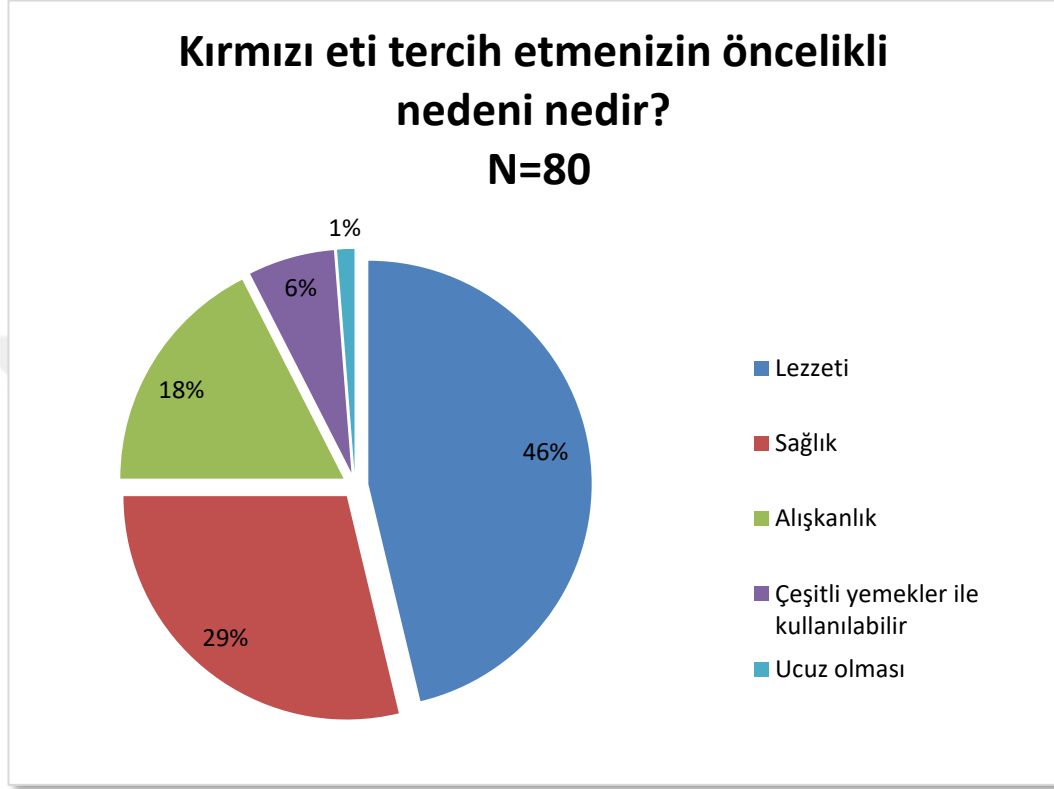
Şekil 3.58. Kırmızı et tüketmeme nedeni

3.4.3. Kırmızı Et Tercih Etme Nedenleri

Kırmızı eti tercih etme sebepleri sorulan katılımcıların cevaplarına göre; katılımcıların %46'sı (37 kişi) lezzeti için, %29'u (23 kişi) sağlık için, %18'i (14 kişi) alışkanlıktan, %6'sı (5 kişi) çeşitli yemeklerle kullanılabildiğinden ve %1'i (1 kişi) ucuz olduğu için kırmızı eti tercih etmektedir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; kırmızı eti tercih etmesinin öncelikli sebebi lezzeti olanlar %86,0, sağlıklı olması olanlar %53,5,

alışkanlık olanlar %32,6, çeşitli yemeklerle kullanılabilirliğ olanlar %11,6, ucuzluğu olanlar %2,3 olarak hesaplanmıştır.

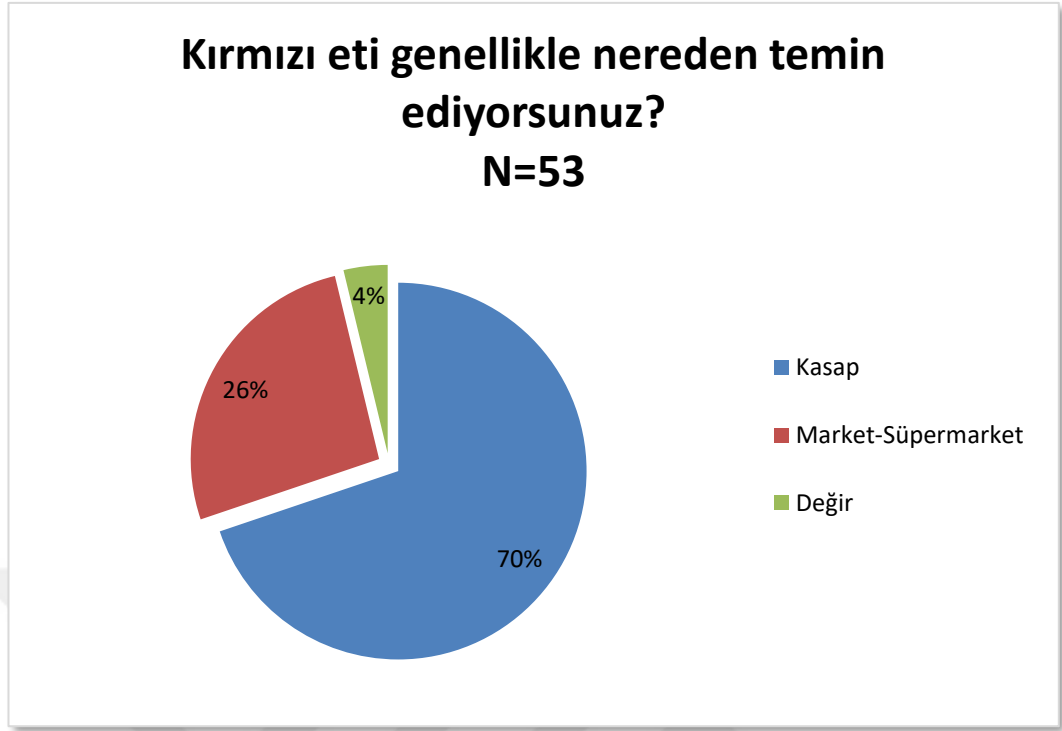

Şekil 3.59. Kırmızı eti tercih etme nedeni

3.4.4. Kırmızı Et Temin Yeri

Araştırma verilerine göre katılımcı ailelerin %70'i kırmızı eti (37 kişi) kasaplardan, %26'sı (14 kişi) market-süpermarketlerden ve %4'ü (2 kişi) ise diğer kaynaklardan etmektedir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; kırmızı eti kasaptan temin edenler %84,1, pazar-süpermarketten satın alanlar %31,8, diğer yerlerden temin edenler %4,5 olarak bulunmuştur.

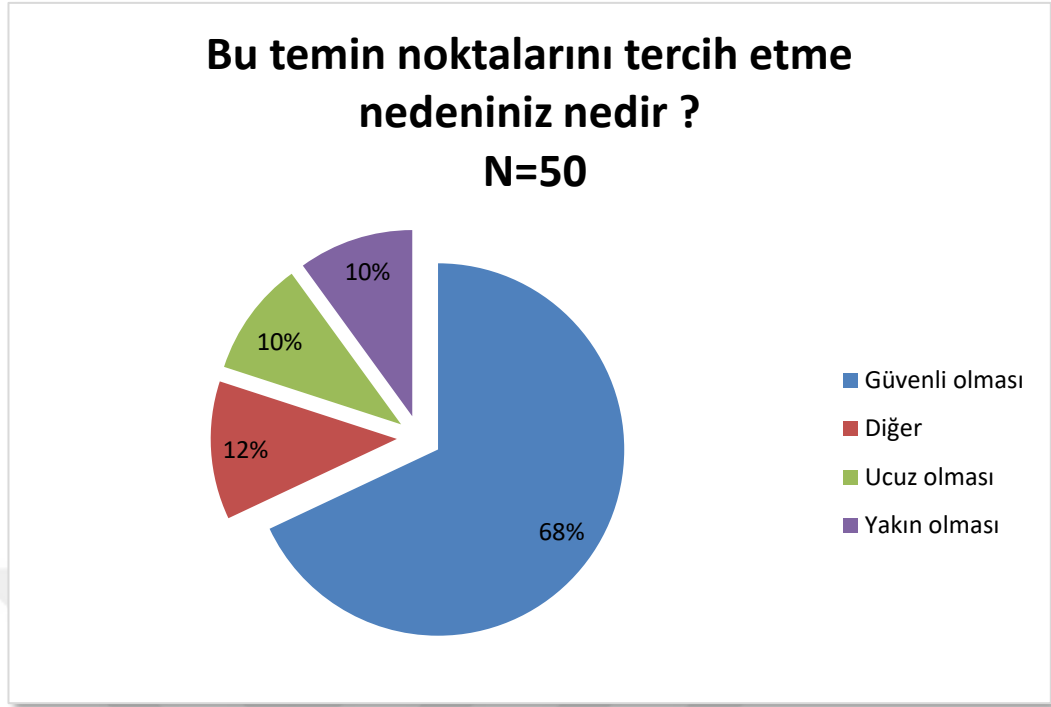

Şekil 3.60. Kırmızı eti temin etme noktaları

3.4.5. Kırmızı Et Temin Noktalarını Tercih Etme Nedenleri

Ankete katılan kırmızı et tüketicilerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda tüketicilerin %68'i (34 kişi) güvenilir olduğu için, %12'si (6 kişi) diğer sebeplerle, %10'u (5 kişi) ucuz olduğu için ve %10'u da (5 kişi) yakın olması sebepleriyle temin noktalarını tercih etmektedirler

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; kırmızı eti temin noktalarını seçme sebepleri güvenilirliği olanlar %77,3, diğer nedenler olanlar %13,6, ucuzluğu olanlar %11,4, yakınlığı olanlar %11,4 olarak tespit edilmiştir.

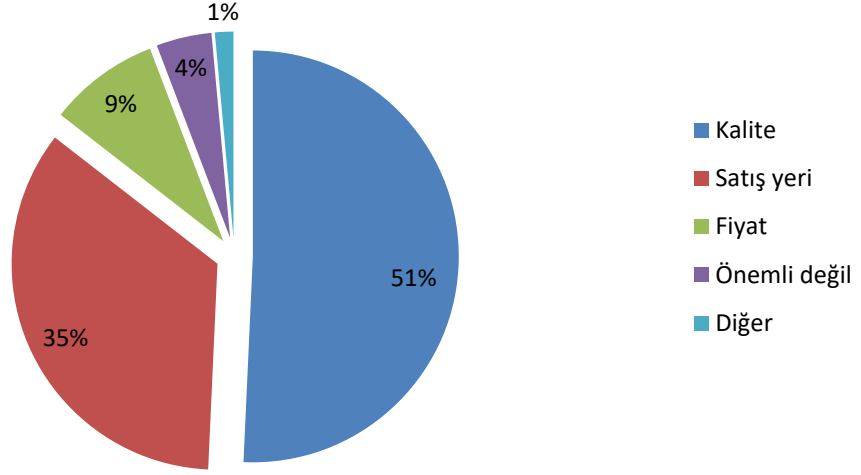
Şekil 3.61. Temin noktalarının tercih etme nedeni

3.4.6. Kırmızı Et Satın Alımında Dikkate Alınan Ölçütler

Kırmızı et satın alırken nelere önem verdikleri sorulduğunda, katılımcıların %51'i (35 kişi) kalitesine, %35'i (24 kişi) satış yerine, %9'u (6 kişi) fiyatına, %4'ü (3 kişi) hiçbir şeye ve %1'i (1 kişi) diğer etmenlere öncelikli olarak dikkat ettiklerini belirtmişlerdir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; kırmızı et satın alırken öncelikle kalitesine dikkat edenler %79,5, satıldığı yere dikkat edenler %54,5, fiyatına dikkat edenler %13,6, hiçbir şeye dikkat etmeyenler %6,8, diğer etmenlere dikkat edenler ise %2,3 olarak belirlenmiştir.

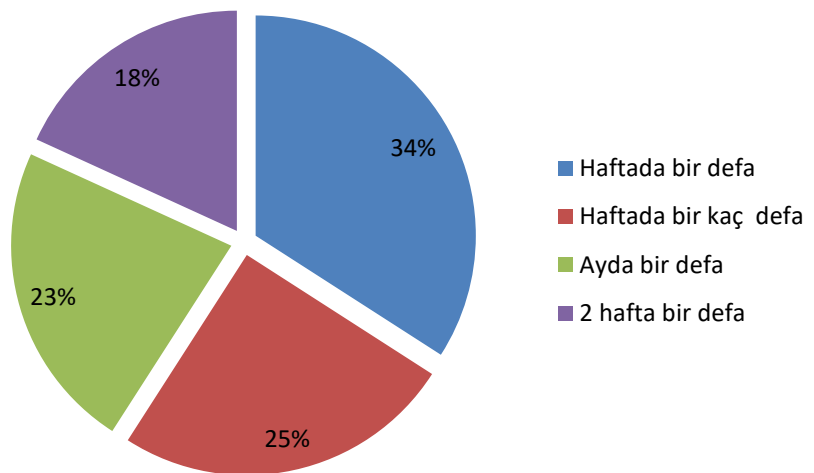
Kırmızı et satın alırken öncelikle nelere dikkat ediyorsunuz N=69

Şekil 3.62. Kırmızı eti satın alma faktörleri

3.4.7. Kırmızı Eti Tüketim Sıklığı

Kırmızı eti hangi sıklıkla tüketiyorsunuz? N=44

Şekil 3.63.. Kırmızı eti tüketim sıklığı

Araştırma verilerine göre katılımcıların %34'ü (15 kişi) haftada bir defa, %25'i (11 kişi) haftada birkaç defa, %23'ü (10 kişi) ayda bir kez ve %18'i (8 kişi) 2 haftada bir kez kırmızı et tüketmektedir.

3.4.8. Kırmızı et satın alma şekilleri

Kırmızı et satın alırken etin hangi bölümlerini tercih ettikleri sorulan katılımcıların verdikleri cevaplara göre %48'inin (33 kişi) kıyma, %12'sinin (8 kişi) kuşbaşı, %10'unun (7 kişi) parça et, %10'unun (7 kişi) yemek türüne göre, %9'unun (6 kişi) pirzola, %4'ünün (3 kişi) diğer, %3'ünün (2 kişi) bonfile, %2'sinin (1 kişi) karkas (tam veya yarım), %1'inin (1 kişi) kemikli ve %1'inin (1 kişi) biftek satın aldığı sonuçları elde edilmiştir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; kırmızı eti öncelikle kıyma olarak tercih edenler %75,0, kuşbaşı olarak tercih edenler %18,2, parça et olarak tercih edenler %15,9, yemek türüne göre tercih edenler %15,9, pirzola olarak tercih edenler %13,6, diğer şekillerde tercih edenler %6,8, bonfile olarak tercih edenler %4,5, karkas (tam veya yarım karkas) olarak tercih edenler %2,3, kemikli olarak tercih edenler %2,3, biftek olarak tercih edenler %2,3 olarak bulunmuştur.

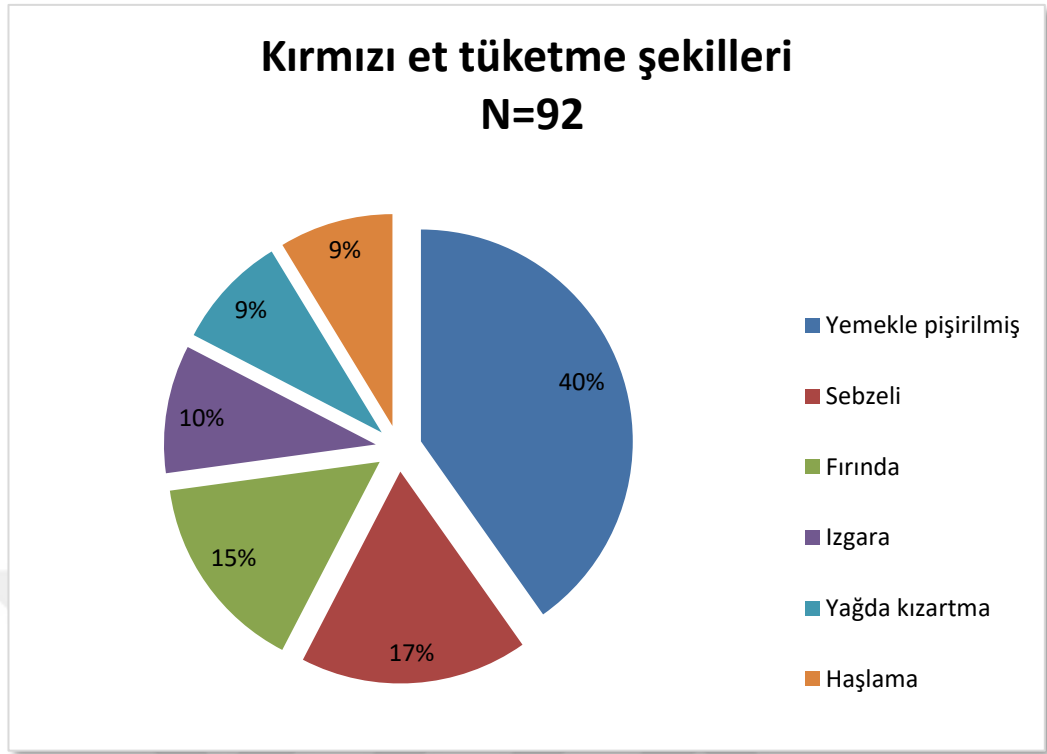

Şekil 3.64. Et satın alınırken tercih edilen bölümleri

3.4.9. Kırmızı Et Tüketme Şekilleri

Kırmızı et tüketim şekilleri sorulan katılımcıların cevaplarından %40'ının (37 kişi) yemeklerle pişirerek, %17'sinin (16 kişi) sebzeli olarak, %15'inin (14 kişi) fırınlayarak, %10'unun (9 kişi) ızgara yaparak, %9'unun (8 kişi) yağda kızartarak ve %9'unun (8 kişi) da haşlayarak tükettikleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; kırmızı eti genellikle yemekle pişirerek tüketenler %84,1, sebzeli olarak tüketenler %36,4, fırında pişirerek tüketenler %31,8, ızgara yaparak tüketenler %20,5, yağda kızartarak tüketenler %18,2, haşlayarak tüketenler %18,2 olarak hesaplanmıştır.

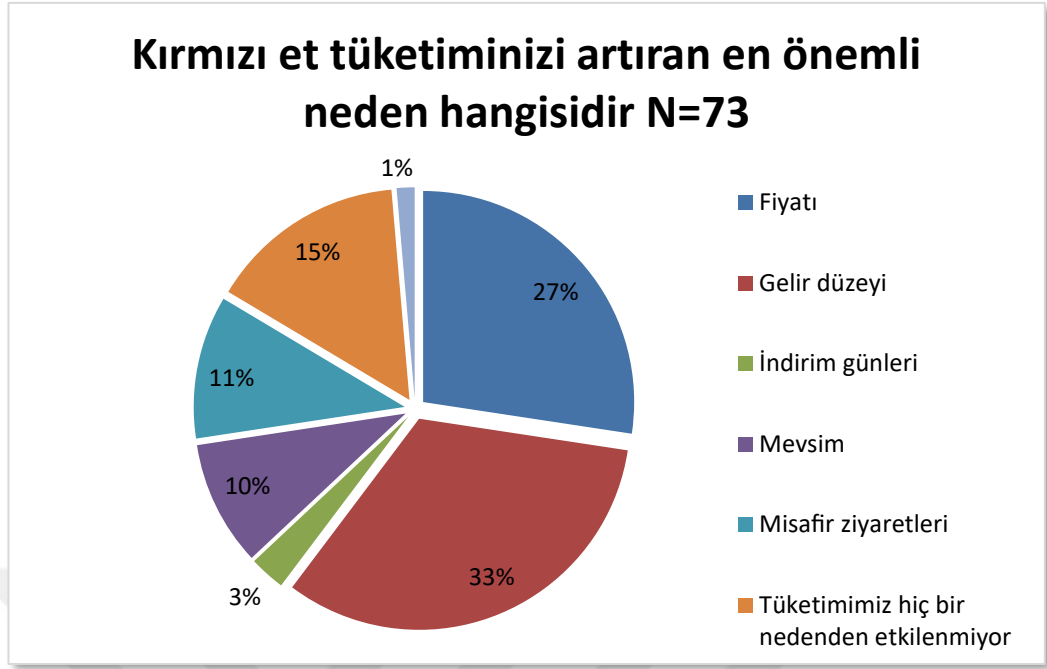

Şekil 3.65. Kırmızı et tüketim şekli

3.4.10. Kırmızı Et Tüketimin Artıran Faktörleri

Kırmızı et tüketimlerini artıran en önemli sebebin ne olduğu sorulan katılımcılarının %33'ü (24 kişi) gelir düzeyine, %27'si (20 kişi) kırmızı etin fiyatına, %11'i (8 kişi) misafir ziyaretlerine, %10'u (7 kişi) mevsimlere, %3'ü (2 kişi) indirim günlerine ve %1'i (1 kişi) diğer nedenlere bağlı olarak kırmızı et tüketim miktarını artırdıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %15'inin (11 kişi) ise kırmızı et tüketimi hiçbir şeyden etkilenmemektedir.

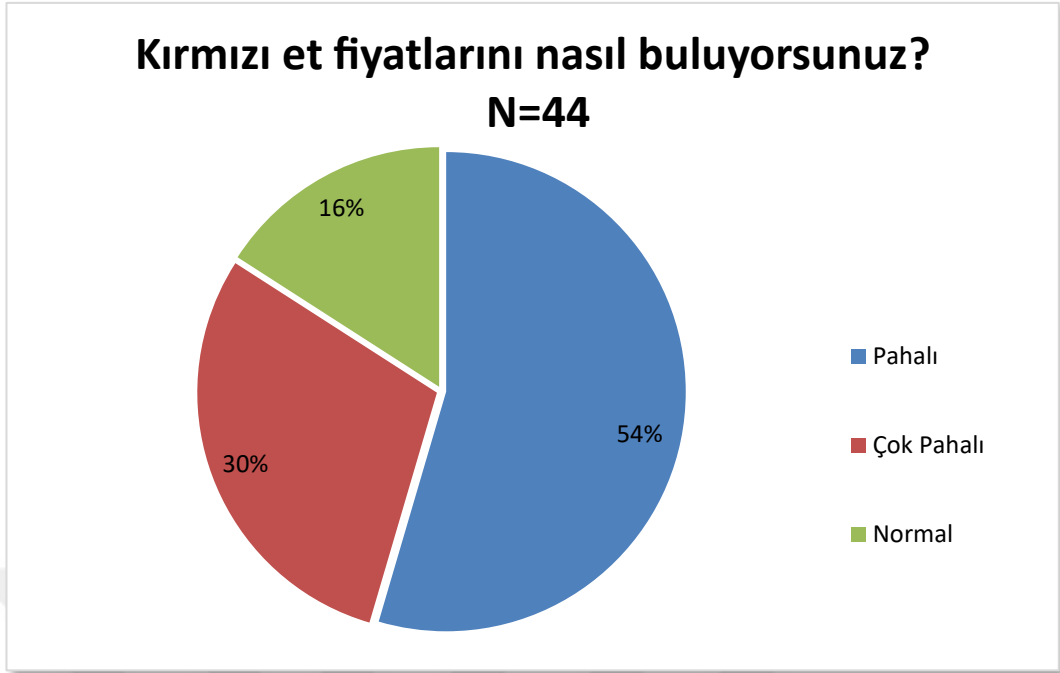
Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; kırmızı et tüketimini artıran en önemli nedeni gelir düzeyi olanlar %54,5, fiyatı olanlar %45,5, hiçbir nedeni olmayanlar %25,0, misafir ziyaretleri olanlar %18,2, mevsimsel sebepler olanlar %15,9, indirim günleri olanlar %4,5, diğer sebepler olanlar %2,3 olarak bulunmuştur.

Şekil 3.66. Kırmızı et tüketimi artıran faktörleri

3.4.11. Kırmızı Et Fiyatlarını Değerlendirme Durumları

Kırmızı et fiyatlarını nasıl buldukları sorulan katılımcıların %54'ü (24 kişi) pahalı olduğunu, %30'u (13 kişi) çok pahalı olduğunu, %16'sı (7 kişi) normal bulunduğunu ifade etmiştir.

Şekil 3.67. Kırmızı et fiyatların durumu

3.4.12. Tüketicilerin Kırmızı Et Yeterli Tüketip Tüketmedikleri Algısı

Çalışma verilerine göre katılımcı ailelerin %59'u (26 kişi) yeteri kadar kırmızı et tükettiklerini, %41'i (18 kişi) ise yeteri kadar tüketmediklerini düşünmektedir.

3.4.13. Tüketicilerin Kırmızı Et Yeterli Tüketmedikleri Algısı

Yeterli kırmızı et tüketmeyen katılımcıların %93'ü (25 kişi) gelir yetersizliğinden, %7'si ise çok sevmediklerinden kırmızı et tüketmediklerini ifade etmiştir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; yeteri kadar kırmızı et tüketmeme sebebi gelir yetersizliği olanlar %96,2 çok sevilmemesi olanlar ise %7,7 olarak belirlenmiştir.

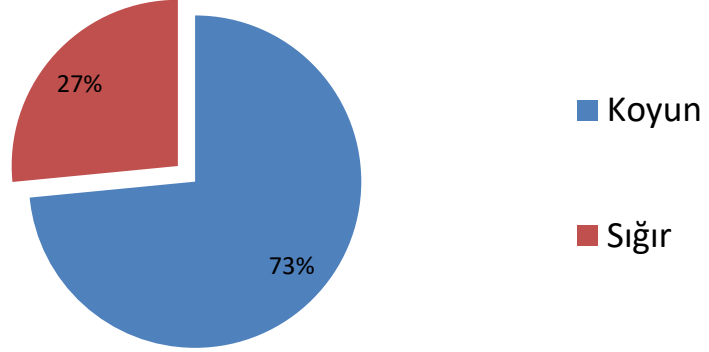

Şekil 3.68. Kırmızı et tüketim durumu

3.4.14. Tüketilen Kırmızı Et Çeşitleri

Katılımcıların cevaplarına göre kırmızı et tüketicilerinin %73'ü (36 kişi) genellikle koyun etini, %27'si ise (13 kişi) genellikle sığır etini tercih etmektedir. Bu verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; kırmızı eti genellikle koyun eti olarak tercih edenler %81,8, sığır eti olarak tercih edenler %29,5 olarak belirlenmiştir.

Genellikle hangi kırmızı eti tüketiyorsunuz? N=49

Şekil 3.69. Kırmızı etin tüketilen türü

Bağımlı değişken y_6 = **Hane halkı haftalık kırmızı et tüketimi**

Bağımsız değişken ise:

Ailede kişi sayısı = χ_1

Ailede çalışan sayısı= χ_2

Gelir +parasal yardım= χ_3

Ankara'da kalma süresi(yıl)= χ_4

Ev hanımının eğitim durumu= χ_5

Aylık ortalama gıda harcaması= χ_6

Çizelge 3.8. Hane halkı haftalık kırmızı et tüketimi

Hane halkı halkı haftalık kırmızı et tüketimi Çoklu Doğrusal Regresyon Sonuçları ve %95 Güven Sınırları								
					A ve β_j için %95 Güven Sınırları			
Değişken	b_j	S(b_j)	Beta	VIF	ALT S	ÜST S	t	p
Sabit	0,165	0,149	-	-	-0,130	0,460	1,103	0,272
χ_1	-0,032	0,017	-0,183	1,602	-0,065	0,001	-1,893	0,060
χ_2	-0,013	0,051	-0,023	1,480	-0,114	0,089	-0,244	0,807
χ_3	5,780E-05	0,000	0,123	1,670	0,000	0,000	1,239	0,217
χ_4	0,050	0,023	0,174	1,083	0,005	0,095	2,189	0,030
χ_5	-0,027	0,026	-0,084	1,120	-0,078	0,024	-1,033	0,303
χ_6	5,214E-05	0,000	0,057	1,496	0,000	0,000	0,610	0,543
n=167 s=1.834 R= 0,249 R ² = 0,062 Adj.R ² = 0,027 (F= 1,764; p= 0,110)								

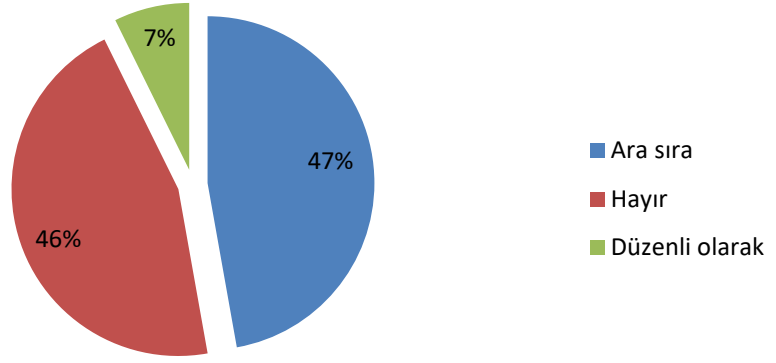
3.5. Şarküteri ve Sakatat

3.5.1. İşlenmiş Et Ürünlerinin Tüketim Durumu

Araştırmaya katılan ailelerin verdikleri bilgiler doğrultusunda, katılımcıların %47'sinin (84 kişi) kırmızı etten yapılan şarküteri ürünlerini (salam, sucuk, sosis vb.) ara sıra tükettiği, %46'sının hiç tüketmediği ve %7'sinin düzenli olarak tükettiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kırmızı etten yapılan salam, sucuk, sosis, pastirma, gibi urunlerden tuketir misiniz

N=178

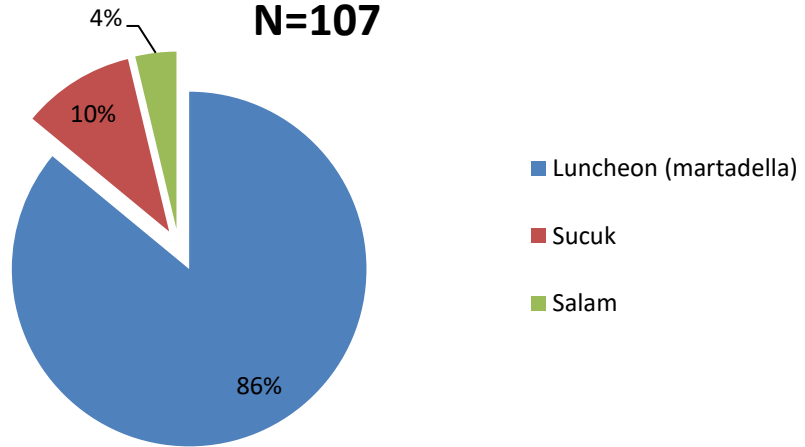
Şekil 3.70. İşlenmiş etin tüketim durumu

3.5.2. Tüketilen İşlenmiş Et Ürünleri Çeşitleri

Araştırmada elde edilen verilere göre, kırmızı etten yapılmış ürünleri katılımcıların %86'sı (92 kişi) luncheon (martadella) olarak, %10'u (11 kişi) sucuk olarak, %4'ü (4 kişi) de salam olarak tüketmektedirler. Bu verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; etten yapılan ürünlerden luncheon(martadella) tüketenler %94,8, sucuk tüketenler %11,3, salam tüketenler %4,1 olarak tespit edilmiştir.

Etten yapılan ürünlerin hangilerini tüketiyorsunuz?

N=107

Şekil 3.71. Tüketilen işlenmiş etin türü

3.5.3. Sakatat tüketim durumu

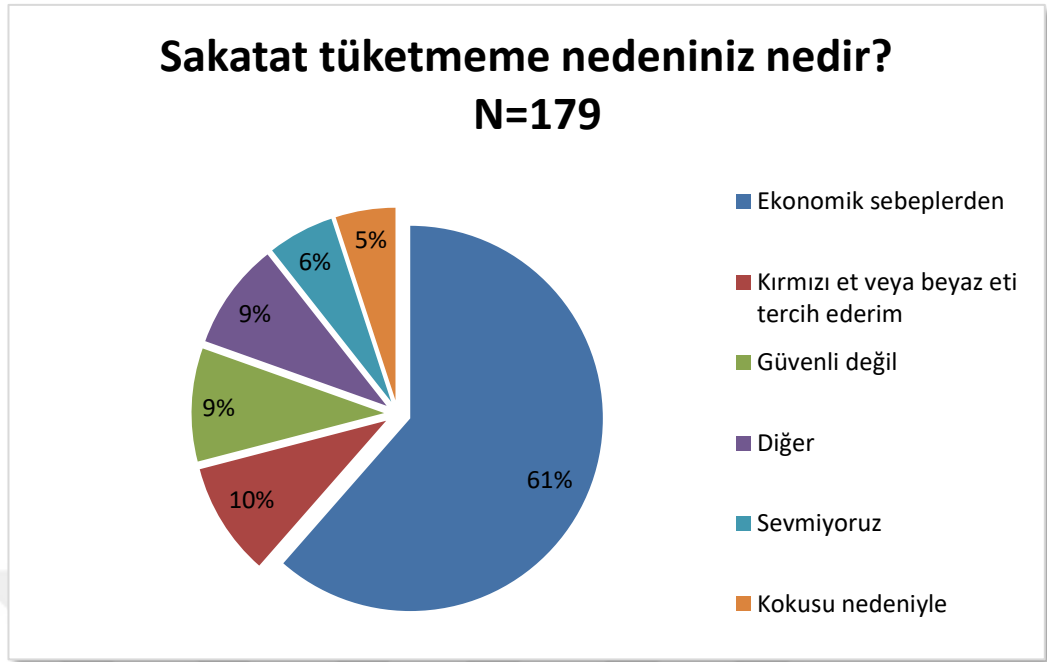
Katılımcı ailelerden alınan cevaplar doğrultusunda ailelerin %87'sinin (154 kişi) sakatat tüketmediği, %13'ünün (24 kişi) ise sakatat tükettiği belirlenmiştir.

Şekil 3.72. Sakatat tüketim durumu

3.5.4. Sakatat Tüketmeme Nedenleri

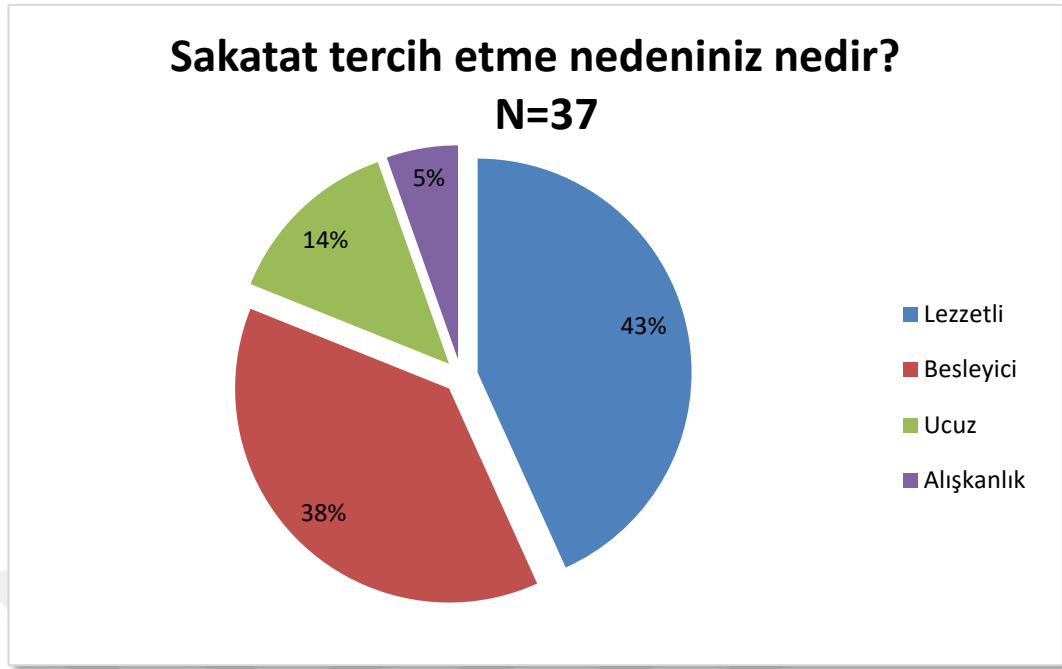
Katılımcıların %61'i (110 kişi) ekonomik sebeplerden, %10'u (17 kişi) kırmızı veya beyaz eti tercih ettikleri için, %9'u (17 kişi) güvenli olmadığını düşündükleri için, %9'u (16 kişi) diğer sebeplerden, %6'sı (10 kişi) sevmedikleri için, %5'i de (9 kişi) kokusu sebebiyle sakatat tüketmediklerini ifade etmişlerdir. Bu verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; sakatat tüketmeme sebebi ekonomik nedenler olanlar %71,4, kırmızı veya beyaz eti tercih etmeleri olanlar %11,0, güvenli bulmaması olanlar %11,0, diğer nedenler olanlar %10,4, sevmemeleri olanlar %6,5, sakatatların kokusu olanlar ise %5,8 olarak hesaplanmıştır.

Şekil 3.73. Sakatat tüketmeme nedeni

3.5.5. Sakatat Tercih Etme Nedenleri

Sakatatı tercih etme sebepleri sorulan katılımcıların %43'ü (16 kişi) lezzetli olduğu için, %38'i (14 kişi) besleyici olduğu için, %14'ü (5 kişi) ucuz olduğu için, %5'i de (2 kişi) alışkanlık olduğu için tükettiklerini ifade etmiştir. Bu verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; sakatatı tercih etme nedeni lezzetli bulması olanlar %66,7, sakatatın besleyiciliği olanlar %58,3, sakatatın ucuz olması olanlar %20,8, alışkanlık olanlar %8,3 olarak bulunmuştur.

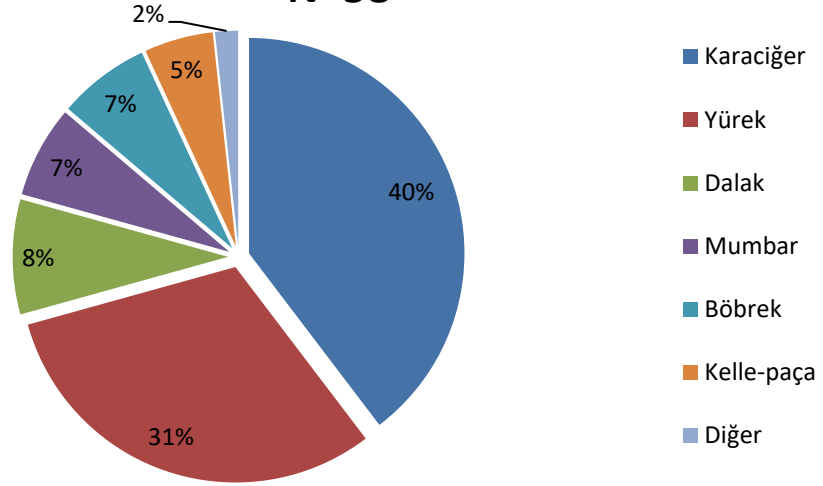
Şekil 3.74. Sakatat tercih etme nedeni

3.5.6. Tüketilen Sakatat Çeşitleri

Sakatat çeşitlerinden hangisini daha çok beğenerek tükettikleri sorulan katılımcıların %40'ı (23 kişi) karaciğeri, %31'i (18 kişi) yüreği, %8'i (5 kişi) dalağı, %7'si (4 kişi) mumbarı, %7'si (4 kişi) böbreği, %5'i (3 kişi) kelle-paçayı ve %2'si de (1 kişi) diğer sakatları beğenerek tükettiklerini ifade etmiştir. Bu verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; sakatatlardan karaciğeri beğenerek tüketenler %95,8, yüreği severek tüketenler %75,0, dalağı beğenerek tüketenler %20,8, mumbarı severek tüketenler %16,7, böbreği severek tüketenler %16,7, kelle-paçayı beğenerek tüketenler %12,5, diğer sakatları severek tüketenler ise %4,2 olarak tespit edilmiştir.

Aşağıdaki sakatatlardan hangisini daha çok beğenerek tüketirsiniz?

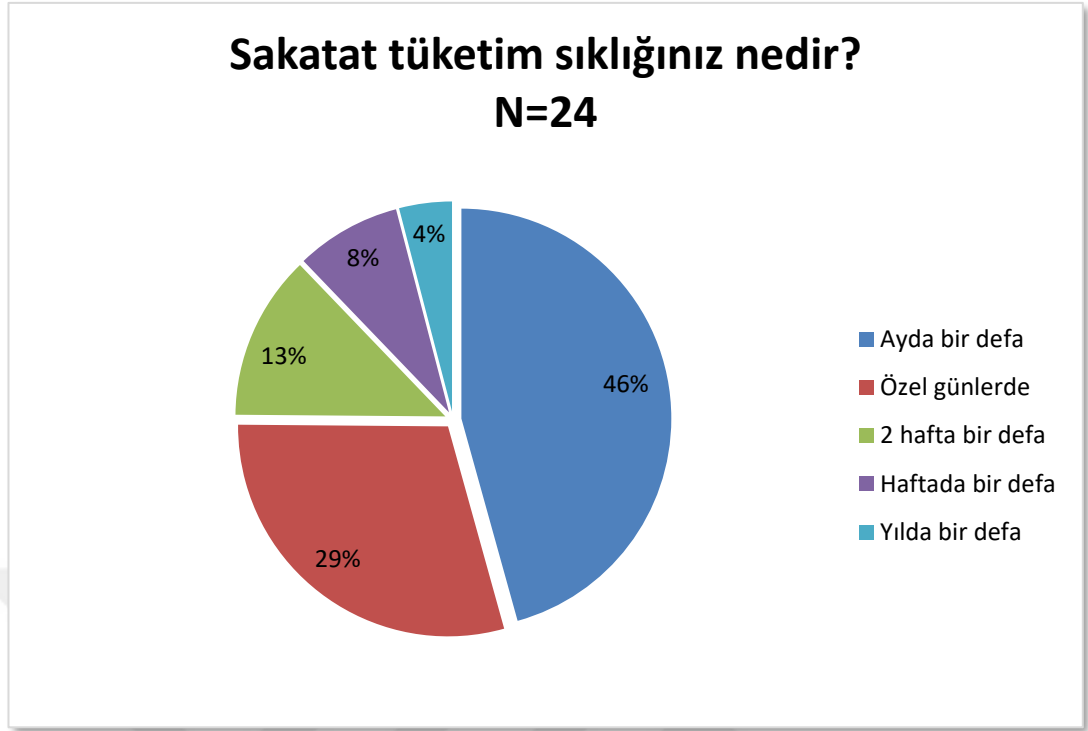
N=58

Şekil 3.75. Tüketilen sakatat türü

3.5.7. Sakatat Tüketim Sıklığı

Sakatat tüketim sıklığı sorulan katılımcıların %46'sının (11 kişi) ayda bir defa, %29'unun (7 kişi) özel günlerde, %13'ünün (3 kişi) 2 haftada bir defa, %8'inin (2 kişi) haftada bir defa ve %4'ünün (yilda bir defa sakatat tükettiği belirlenmiştir.

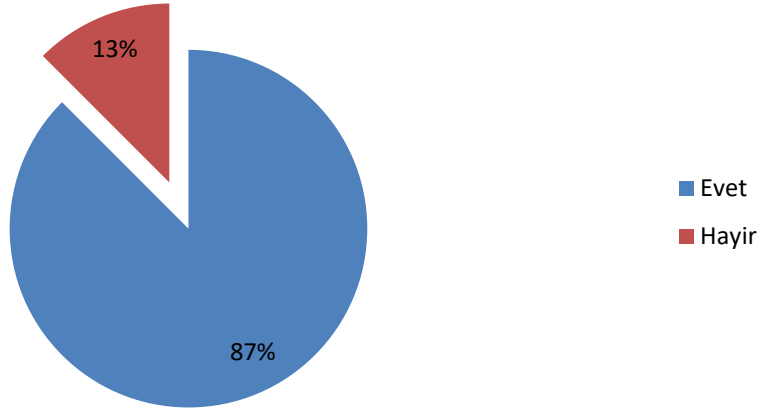
Şekil 3.76. Sakatat tüketim sıklığı

3.5.8. Sakatat Sağlıklı Koşullarda ve Yetkili Kişilerce Kesildiğine Güvenme Algısı

Sakatat tüketen katılımcıların %87'si (21 kişi) satın aldıkları sakatatların sağlıklı koşullarda ve yetkili kişilerce denetlendiğini düşünürken, %13'ü (3 kişi) ise satın aldıkları sakatatların sağlıklı koşullarda ve yetkili kişilerce denetlendiğini düşünmektedir.

Satın aldığınız sakatatların sağlıklı koşullarda ve yetkili kişilerce denetlendiğini düşünüyor musunuz?

N=24

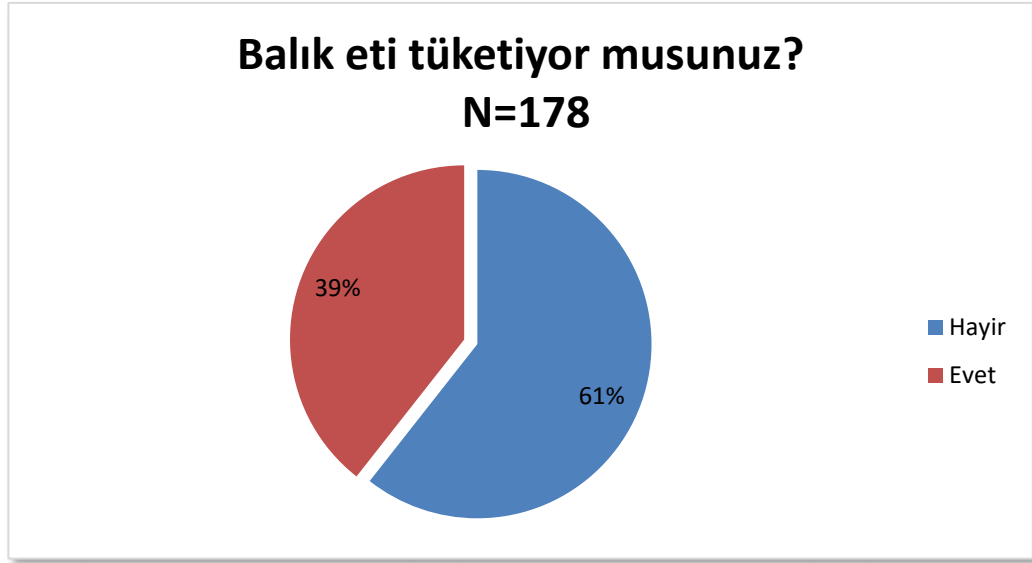

Şekil 3.77. Sakatatların sağlıkla ilgili düşünceleri

3.6. Balık Eti Tüketimi

3.6.1. Balık Eti Tüketim Durumu

Araştırma verilerine göre katılımcı ailelerin %61'i (108 kişi) balık tüketmekte, %39'u (70 kişi) balık tüketmemektedir.

Şekil 3.78. Balık eti tüketim durumu

3.6.2. Balık Eti Tüketmeme Nedenleri

Balık tüketmeyen katılımcıların %61'lik kısmının (77 kişi) ekonomik sebeplerden, %18'lik kısmının (23 kişi) balık sevmedikleri için, %11'lik kısmının (14 kişi) diğer nedenlerden, %5'lik kısmının (6 kişi) balığın kılçığından dolayı, %3'lük kısmının (4 kişi) sağlıkla alakalı sebeplerden, %2'lik kısmının (2 kişi) ise vejetaryen olduğu için balık tüketmedikleri görülmüştür. Bu verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; balık tüketmeme sebebi ekonomik nedenler olanlar %72,0, sevmemesi olanlar %21,5, diğer nedenler olanlar %13,1, balığın kılçıklı olması olanlar %5,6, sağlıksal nedenler olanlar %3,7, vejetaryen olması olanlar %1,9'dur.

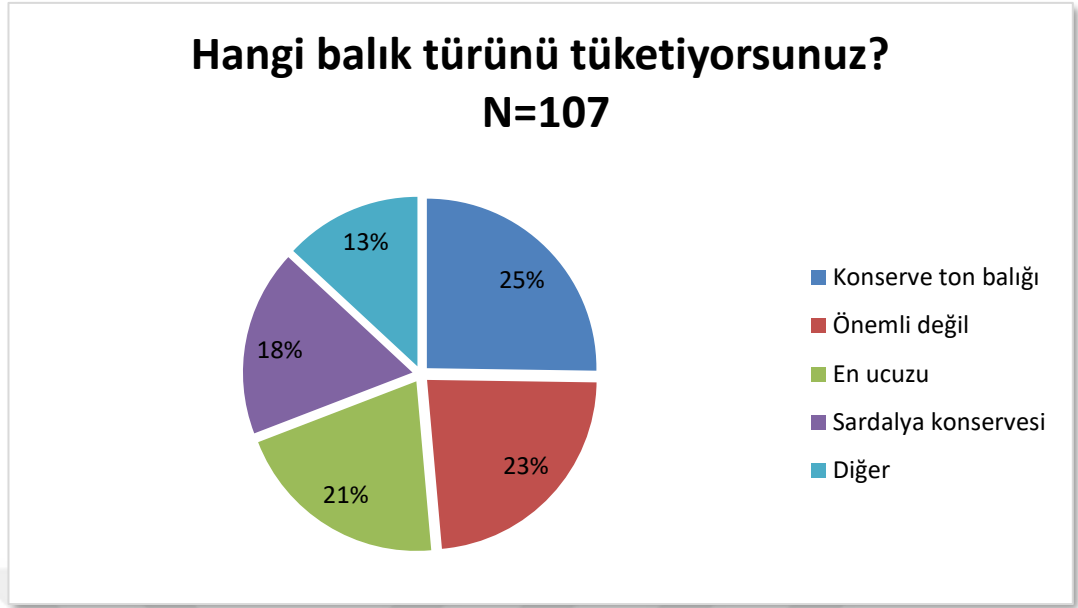

Şekil 3.79. Balık eti tüketmeme nedeni

3.6.3. Balık Türleri Tüketim Durumu

Katılımcıların hangi balık türünü tükettikleri sorulan %25'inin (27 kişi) konserve ton balığı tüketmekte olduğu, %23'ünün (25 kişi) tür ayrımı yapmadığı, %21'inin (22 kişi) en ucuz balık çeşidini seçtiği, %18'inin (19 kişi) sardalya konservesi tercih ettiği ve %13'ünün (14 kişi) diğer balık türlerini tüketmeyi tercih ettiği ortaya konmuştur.

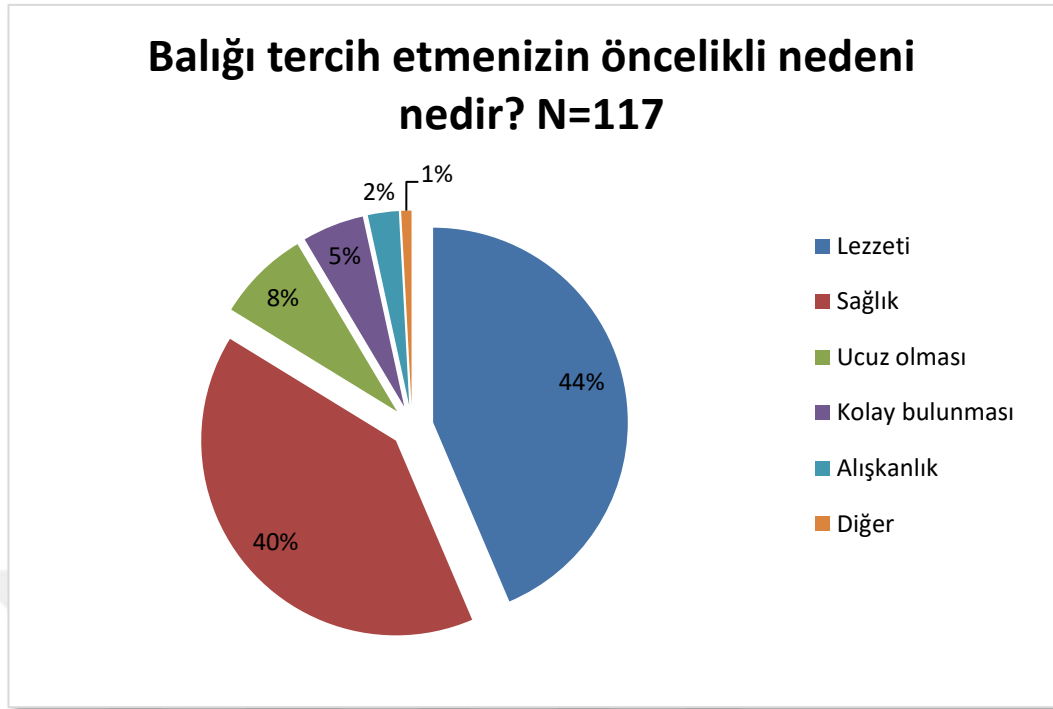
Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; balığı konserve ton balığı olarak tüketenler %38,6, türüne önem vermeyenler %35,7, en ucuzunu tercih edenler %31,4, sardalya konservesi olarak tüketenler %27,1, diğer türleri tercih edenler ise %20,0 olarak bulunmuştur.

Şekil 3.80. Tüketilen balık türü

3.6.4. Balığı Tercih Etme Nedenleri

Katılımcılara balığı tercih etme sebepleri sorulduğunda %44'ü (51 kişi) lezzetli olduğu için, %40'ı (47 kişi) sağlıklı olduğu için, %8'i (9 kişi) ucuz olduğu için, %5'i (6 kişi) kolay bulunduğu için, %2'si (3 kişi) alışkanlıktan, %1'i ise (1 kişi) diğer sebeplerden ötürü tercih yaptığını ifade etmiştir. Bu verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; balığı tercih etmesinin öncelikli sebebi lezzeti olanlar %72,9, sağlıklı olması olanlar %67,1%, ucuzluğu olanlar %12,9, kolay bulunabilirliği olanlar %8,6, alışkanlık olanlar %4,3, diğer nedenler olanlar %1,4 olarak tespit edilmiştir.

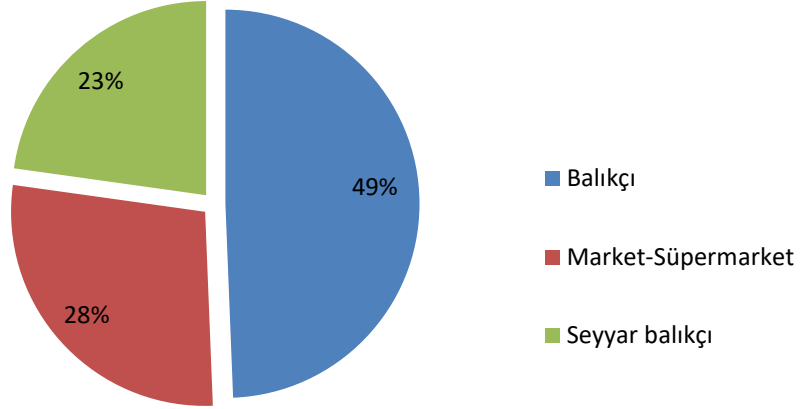

Şekil 3.81. Balığı tercih etme nedeni

3.6.5. Balığı Temin Yeri

Araştırma kapsamında, balığı nereden temin ettikleri sorulan balık tüketen katılımcıların %49'u (39 kişi) balıkçılardan, %28'i (22 kişi) market-süpermarketlerden, %23'ü (18 kişi) seyyar balıkçılardan balık temin ettiğini belirtmiştir. Bu verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; balığı genellikle balıkçıdan temin edenler %55,7, market-süpermarketlerden satın alanlar %31,4, seyyar balıkçılardan temin edenler %25,7 olarak tespit edilmiştir.

Balığı genellikle nereden temin ediyorsunuz? N=79

Şekil 3.82. Balığı temin etme yeri

3.6.6. Balık Temin Noktalarını Tercih Etme Nedenleri

Katılımcıların cevaplarından oluşan veriler doğrultusunda balık tüketicilerinin balığı temin ettikleri yerleri seçmelerinde %33'lük (28 kişi) bir oranla satış yerinin güvenli olması, %30'luk (25 kişi) bir oranla ucuz olması, %23'lük (19 kişi) bir oranla yakın olması, %14'lük (12 kişi) bir oranla ise diğer sebepler etkindir. Bu verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; balığı temin ettikleri yerleri seçme sebepleri güvenilirliği olanlar %40,0, ucuzluğu olanlar %35,7, yakınlığı olanlar %27,1, diğer nedenler olanlar %17,1'dir.

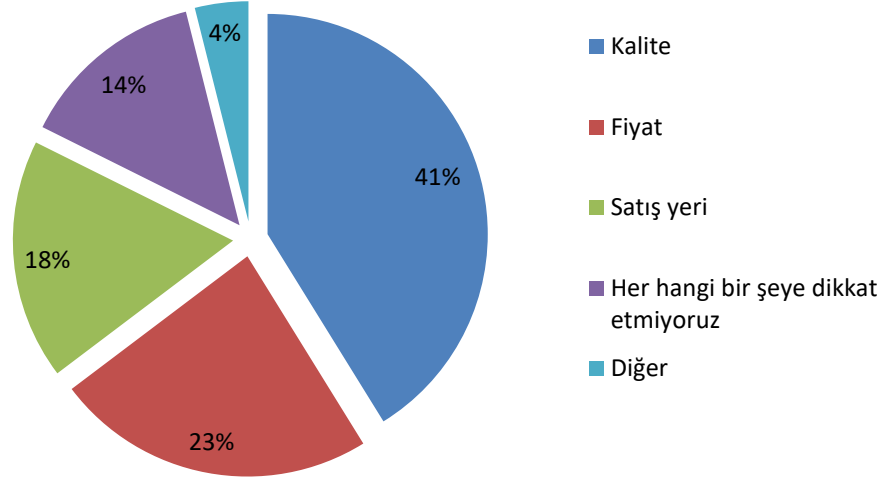

Şekil 3.83. Temin noktalarını tercih etme nedeni

3.6.7. Balık Satın Alımında Dikkate Alınan Ölçütler

Balık satın alırken öncelikli olarak nelere dikkat ettikleri sorulan deneklerin %41'lik kısmı (kişi) kalitesine, %23'lük kısmı (kişi) fiyatına, %18'lik kısmı için (kişi) satıldığı yere, %4'lük (kişi) kısmı ise diğer etmenlere dikkat ettiğini belirtmiştir. Katılımcıların %14'lük (kişi) kısmı ise balık satın alırken herhangi bir şeye dikkat etmemektedir. Bu verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; balık alırken öncelikle kalitesine dikkat edenler %60,0, fiyatına dikkat edenler %34,3, satıldığı yere dikkat edenler %25,7, hiçbir şeye dikkat etmeyenler %20,0, diğer etmenlere dikkat edenler %5,7'dir.

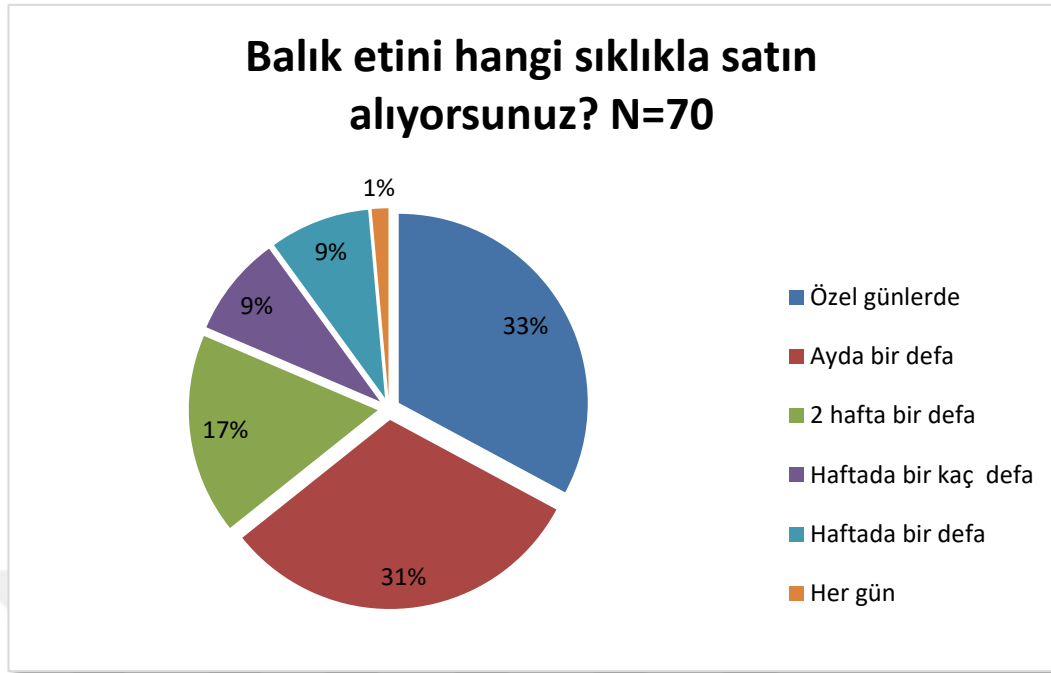
Balık satın alırken öncelikle nelere dikkat ediyorsunuz N=102

Şekil 3.84. Balık satın alırken dikkat alınan faktörleri

3.6.8. Balık Etini Tüketim Sıklığı

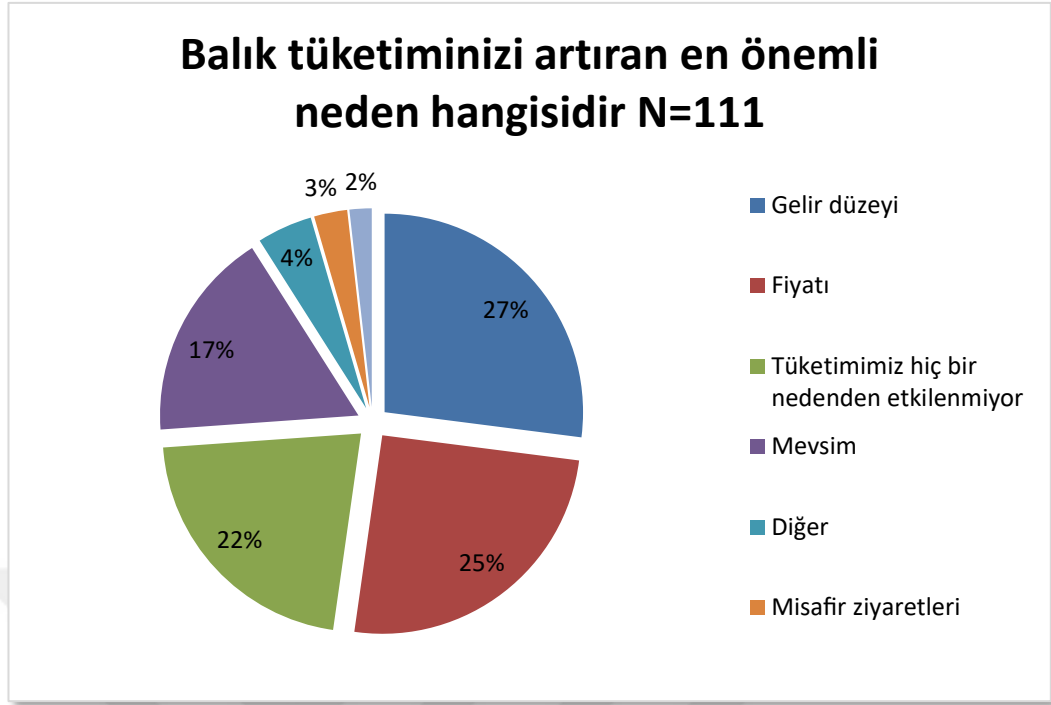
Balık tüketim sıklığı sorulan katılımcıların %33'ünün özel günlerde, %31'nin (7 kişi) ayda bir defa, %17'sinin 2 haftada bir defa, %9'unun haftada birkaç defa ve %9'unun haftada bir defa bir defa balık tükettiği belirlenmiştir.

Şekil 3.85. Balık etini satın alma sıklığı

3.6.9. Balık Tüketimin Artırabilen Faktörleri

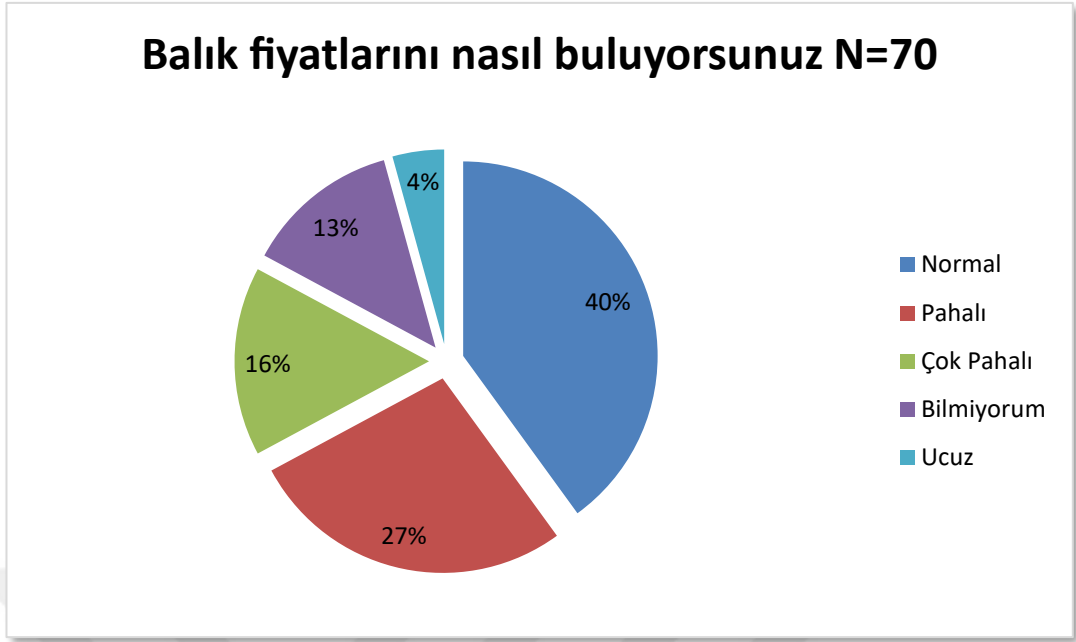
Katılımcıların balık tüketimlerini artıran sebepler sorulduğunda %27'si (30 kişi) gelir düzeyinin, %25'i (28 kişi) fiyatın, %17'si (19 kişi) mevsimlerin, %4'ü (5 kişi) diğer sebeplerin, %3'ü (3 kişi) misafir ziyaretlerinin ve %2'si (2 kişi) indirim günlerinin etken olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %22'si (24 kişi) ise balık tüketimlerini artıran hiçbir sebep olmadığını ifade etmiştir. Bu verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; balık tüketimini artıran en önemli nedeni gelir düzeyi olanlar %42,9, balığın fiyatı olanlar %40,0, hiçbir sebebi olmayanlar %34,3, mevsimsel etkenler olanlar %27,1, diğer sebepler olanlar %7,1, misafir ziyaretleri olanlar %4,3, indirim günleri olanlar %2,9'dur.

Şekil 3.86. Balık tüketimin artıran faktörleri

3.6.10. Balık Fiyatlarını Değerlendirme Durumları

Araştırmaya katılan katılımcıların %40'ı balık fiyatlarının (28 kişi) normal olduğunu düşünürken, %27'si (19 kişi) pahalı ve %16'sı (11 kişi) çok pahalı olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların %13'ü bu konuda (9 kişi) bir fikri olmadığını ifade etmiş, %4'ü (3 kişi) ise balık fiyatlarını ucuz bulduğunu belirtmiştir.

Şekil 3.87. Balık fiyatlarının durumu

3.6.11. Tüketicilerin Balık Yeterli Tüketip Tüketmedikleri Algısı

Sağlıkları için yeterli miktarda balık tüketip tüketmedikleri sorulan katılımcıların %53'ü yeterli miktarda balık tüketmediklerini, %47'si ise yeterli miktarda balık tükettiklerini düşündüklerini belirtmiştir.

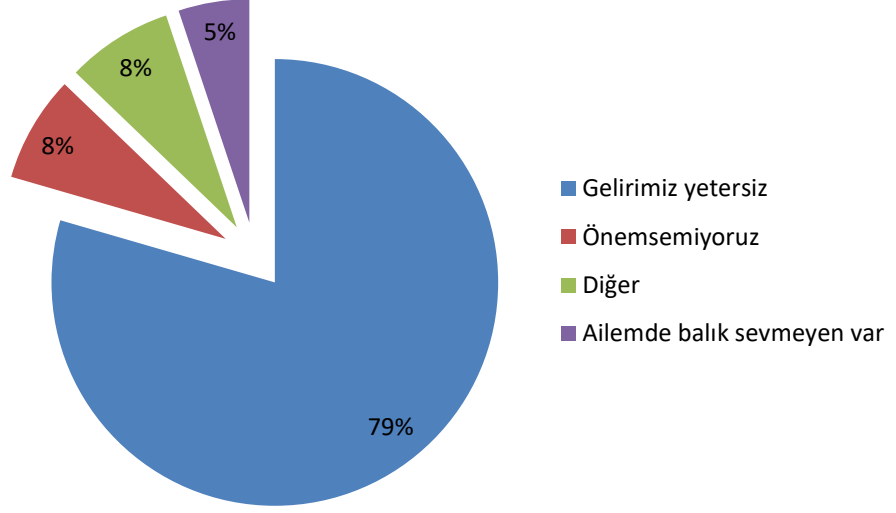
Şekil 3.88. Balık tüketim durumu

3.6.12. Tüketicilerin Balık Eti Yeterli Tüketmedikleri Algısı

Araştırma verilerine dayanarak, sağlıkları için yeterli miktarda balık tükettiklerini düşünmeyen katılımcıların %79'u (31 kişi) gelir yetersizliğinden, %8'i (3 kişi) önemsemediklerinden, %8'i (3 kişi) diğer sebeplerden ve %5'i (2 kişi) ailesinde et sevmeyen olduğu için balık tüketmediklerini ifade etmiştir.

Yukarıdaki verilere ek olarak vaka yüzdeleri sırasıyla; sağlıkları için yeteri kadar balık tüketmeme sebebi gelir yetersizliği olanlar %83,8, önemsememesi olanlar %8,1, diğer nedenler olanlar %8,1, ailede et sevmeyenlerin bulunması olanlar %5,4'tür.

Sağlığınız için yeterli miktarda balık tükettiğinizi düşünmüyorsanız , sebebi nedir N=39

Şekil 3.89. Sağlık için yeterli miktarda balık tüketmeme sebibi

4. TARTIŞMA

4.1. Sosyo-Ekonomik Nitelikler

Yapılan araştırmalar, hazırlanan rapor ve istatistikler Suriyeli mültecilerin sosyo-ekonomik durumlarını pek çok başlık altında incelenmeye imkân sunmaktadır. Dış etkenlerin de etkisinin azımsanamayacağı bu istatistikler detaylı bir şekilde incelenmektedir. Araştırma bizim tarafımızdan kaydedilen oranlar ve diğer araştırma sonuçlarının ortak bir sentezidir. Öncelikle yaptığımız araştırmada hedef örneklemede 1022 kişi ve hane bazında 178 hanede yaşaması bizleri ortalama aile üyeleri sayısının 5,8 olduğu sonucuna ulaştırmaktadır. Bu araştırma güncel olup, 2019 verileri ışığında değerlendirilmektedir.

Sönmez ve Mete'nin (2015) Gaziantep'te Suriyeli mültecilerle yaptıkları çalışmada 215 hanede 1327 kişinin yaşadığı belirtilmektedir. Bu ise hane başına düşen kişi sayısının 6,2 olduğunu kanıtlamaktadır. Benzer bir çalışma ise Şanlıurfa merkezinde yapılmış olup hane başına kişi sayısının ortalama 6 kişi olduğu sonucuna varılmıştır (Kaynak ve ark., 2016). Türkiye'nin batısında ise rakamlar çok değişmemektedir. Mersin Mezitli ilçesinde Suriyeli mülteci nüfus üzerinde yapılan araştırmaların %50'den fazlası, bir evde ortalama 4-6 kişinin yaşadığını ortaya koymaktadır (Aktaş ve Gülçür, 2016).

İstanbul'da yapılan araştırmanın sonuçlarına göre mülteci ailelerin ortalama büyüklüğü 5,4 olarak bulunmuştur (Kaya ve Kıraç, 2016, s: 18).

Bu araştırmalar dışında TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nde yer alan 2018 verilerine göre hane başına düşen kişi sayısının en yüksek olduğu iller 5,6 kişi ile Şırnak ve Şanlıurfa onu takiben 5,5 oranı ile Hakkâri ve Batman olmuştur. Bu oranın en düşük olduğu iller 2,7 kişilik oranla Çanakkale, Eskişehir ve Balıkesir olmuştur. Bu araştırmada Türkiye geneli, ortalama hane başına düşen kişi sayısı 3,4 olarak açıklanmıştır (TÜİK, 2018).

Tarafımızca yapılmış araştırma sonucu ve bu veriler karşılaştırdığında verilerde benzerlik olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen benzer sonuçların, farklı bölgelerde olan mülteci sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik durumlarının stabilitesine bağlı olduğu görülmektedir. Buna binaen pek çok mülteci çekirdek ailenin Türk ailelerine oranla daha kalabalık olduğu bilinmektedir. Yaptığımız çalışmada farklı sonuçlara da ulaşılmıştır; 178 aile üzerinde yapılan araştırmada bu ailelerin %33,14'nün (59) birinci ve ikinci derece akrabaları ile aynı haneyi paylaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç ortalama kişi sayısında artışında neden olmaktadır. Tüm bu durumlara ek olarak ev sahibi ülkede mevcut koşulların göz önünde bulundurulması, hane başına düşen kişi sayısının mülteci ailelere kıyasla düşük olması, mülteciler için bir adaptasyon stratejisinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Gaziantep ilinde 215 hane üzerinde yapılan araştırmada kişi sayısı 1327'dir. Araştırmada kişilerin yaş ortalaması ve dağılımları büyük önem arz etmektedir. Bu kişilerin %37,3 18 yaş altı kişilerdir, nicel olarak 1327 kişinin 496'sı 18 yaş altı, bebek çocuk ve ergenlerdir. %47,7'lik oranın ise 18-45 yaş aralığında olduğu tespit edilmiştir. Bu oran 634 kişiye denk gelmektedir. Topluluğun geri kalanını ise %15'lik oranla 45 yaş üstü mülteciler oluşturmaktadır (Sönmez ve Mete, 2015).

Mersinde 2016 yılında yapılan araştırma sonucuna göre, bu toplulukların %26,6'sı 25 yaş altı bebek çocuk ergen ve gençlerden oluşmaktadır. %23,8'ini 26-35 yaş arası mülteciler, %27,7 sini ise 36-45 yaş arası kişiler oluşturmaktadır. %15,2'sinin 46-55 yaş aralığında, %8,6'sının 56-65 yaş ve %5,1'lik oranın ise 66 yaş ve üstü olduğu sonucuna varılmıştır (Aktaş ve Gülçür, 2016). Bu durum yaşlı nüfus oranının düşük olduğunu, çalışan iş gücü potansiyelindeki yaş grubunun çoğunlukla olduğunu kanıtlar niteliktedir.

T.C. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yayınlamış olduğu istatistiklere göre Türkiye geneline bakıldığında 2016 yılında geçici koruma altında bulunan Suriyeli mültecilerin yaş grubuna göre sayıları, 0-4 yaş arası 393 bin (%14,1), 5-17 yaş arası 867 bin (%31,2), 15-65 yaş arası 1.657 milyon kişi (%59,5) 66 yaş üstünün 48 bin kişi (%1,7) olduğu kaydedilmiştir. Bu mültecilerin toplam sayısı ise 2.783 milyon kişidir (GİGM, 2016). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin açıklamış olduğu 2020 güncel verilerine göre Türkiye'de yaşayan

Suriyeli mülteci sayısı 3,585,209 kişidir. 0-4 yaş arası kişi sayısı bu nüfusun %13,5'ini oluşturmaktadır. 5-11 yaş arası çocukların oranı %17,3, 12-17 yaş arası kişilerin oranı %35 ve 18-59 yaş arası kişilerin oranı ise %52,6'dır. 66 yaş üstü kişilerin oranı ise %3,5 olarak kaydedilmiştir (UNHCR, 2020).

1022 kişi üzerinde elde ettiğimiz sonuçlarda ise 0-4 yaş arası çocukların oranı %18, okul çağındaki 5-17 yaş arası gençlerin oranı %35, çalışma çağında (15-65 yaş arası) kişilerin oranı %52 ve 66 yaş üstü kişilerin yalnızca %1'lik bir oranı olduğu görülmektedir. Elde edilen araştırma sonuçları Göç İdaresi Genel Müdürlüğü sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Çalışma için uygun yaşta olan kişiler topluluğun yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Eğitim çağındaki gençlerin oranı ise benzer şekilde nüfusun üçte birinden fazlasına denk gelmektedir. Tüm bu araştırma sonuçları Türkiye'de yaşayan mültecilerin genç baskın bir topluluk olduğunu, iş gücü potansiyellerinin yüksek olduğunu, ayrıca eğitim çağında olan nüfusun iyi bir eğitim almaları halinde gelecekte pek çok alanda etkin rol üstleneceğini kanıtlamaktadır.

Araştırmada bir diğer önemli husus, mülteci topluluklarındaki cinsiyet dağılımıdır. TÜİK 2020 verilerine göre, Türkiye'de cinsiyet dağılımı erkeklerde 41 721 136 kişi iken, kadınlarda bu oran 41 433 861 kişi şeklinde ölçülmüştür (TÜİK, 2020). Bu veriler ışığında erkek nüfusun açık ara önde olduğu görülmektedir, ancak cinsiyet dağılımında yüksek oranda bir fark söz konusu değildir.

Birleşmiş Milletlerin Türkiye'de yaşayan Suriyeli nüfusa yönelik yaptığı çalışmada, 2015 yılı cinsiyet dağılımının %50,8 ile erkek, %49,2 ile kadın olduğu tespit edilmiştir. Göç İdaresi genel Müdürlüğü'nün 2016 yılı istatistiklerine göre mülteci nüfusunun %53,3'ü erkek iken %46,7'si kadındır (GİGM, 2016). Yine Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği'nin yayınladığı 2020 raporlarına göre Suriyeli mültecilerin %53,6'nın erkek %46,4'ünün kadın olduğu saptanmıştır (UNHCR, 2020).

Suriyeli mültecilerin şehir özelinde cinsiyet dağılımları incelendiğinde, 2016 yılında Urfa'da yapılan çalışmada, kişilerin %54,3'ünün erkek olduğu %45,7'sinin ise kadın olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kaynak, Arslan, Alancıoğlu, & Koçakoğlu, 2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi: Göç, Yoksulluk ve İstihdam, 2016). 2015 yılında Gaziantep'te yapılan bir başka çalışmada mültecilerin %51,5'inin erkek

%48,5'inin ise kadınlardan oluştuğu gözlemlenmiştir (Sönmez ve Mete, 2015). Mersin'de 2016 yılında yapılan ankette ise %65'inin erkek, %32'lik oranın kadın olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aktaş ve Gülçür, 2016).

Yaptığımız araştırmada elde ettiğimiz sonuç %49,9 kadın, %50,1 ile erkek oranıdır. Önceki araştırmalar dikkate alındığında kadın nüfusunda artış olduğu gözlemlenmektedir. Elde ettiğimiz sonuç, Türkiye nüfusu cinsiyet dağılımına benzerlik göstermektedir.

Suriyeli mülteci topluluklar üzerinde yaş dağılımına baktığımızda eğitim ağındaki nüfusun genel nüfusun 3'te 1'ni oluşturması, nüfus üzerinde eğitim düzeyi çalışması yapılmasına neden olmuştur. 2013 yılında Kilis'te yapılan bir araştırmada, mültecilerin %14,8'inin yalnızca okur-yazar olduğu, %20,9'unun ilköğretim mezunu %28,4'ünün lise mezunu, %27,5'inin üniversite mezunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Paksoy M. , 2013).

Benzer bir çalışma Gaziantep'te yapıldığında ankete katılanların %45,1'i ilköğretim mezunu iken, %19,4'ü lise, %17,7'si üniversite, %14,5'i okur-yazar değil ve geriye kalan 3,3'ü lisansüstü diplomasına sahip olduğu kaydedilmiştir (Sönmez ve Mete, 2015). Bu anket dışında hane genelinde bireylerin eğitim durumları da değerlendirilmiştir. Hanelerin %66,2'sinde lisans mezunu kimse bulunmamaktadır. Kalan kısmı ise en az bir lisans mezunu bulunmaktadır. Tüm haneler bazında değerlendirildiğinde lisans ve lisansüstü diplomaya sahip 121 kişi olduğu bunun da oransal olarak %9,1'e denk geldiği tespit edilmiştir (Sönmez ve Mete, 2015).

2016 yılında Şanlıurfa'da yapılan araştırmada mültecilerin %41,4'ünün okur-yazar olmadığı, %8,6'sının sadece okur-yazar olduğu, %11,4'ünün ilkokul, %5,7'sinin ortaokul, %21,4'ünün lise, %11,4'ünün üniversite mezunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kaynak, Arslan, Alancıoğlu, & Koçakoğlu, 2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi: Göç, Yoksulluk ve İstihdam, 2016). Yine aynı yıl Mersin'de yapılan bir çalışmada her eğitim seviyesinden mülteciler ankete katılmışlardır. Çalışmada ilkokul mezunu %18,8, ortaokul mezunu %16,8, lise mezunu %25,4, üniversite mezunu %37,5, yüksek lisans mezunu %1,6 oranlarına ulaşılmıştır.

Böylelikle Mersin’de yaşayan mültecilerin büyük çoğunluğunun üniversite mezunu olduğu görülmektedir (Aktaş ve Gülçür, 2016).

İstanbul’da 2016’da yapılan bir araştırmada hane reislerinin, yalnızca %8,3’ünün üniversite mezunu olduğu saptanmıştır. Aynı çalışmada kişilerin %19,2’sinin ilkokul mezunu olduğu, %20,8’inin ortaokul, %17’sinin ise lise mezunu olduğu ancak %15,8’inin okur-yazar olmadığı belirtilmiştir (Kıraç ve Kaya, 2016).

Yaptığımız çalışmada 18 yaşın üzerindeki erkek ve kadınların yaklaşık %70’i temel öğretimden geçmiştir ve ortaokul eğitimini tamamlamış erkek oranında artış olmuştur. Okuma yazma bilmeyenlerin oranı %13’tür. Her iki cinsiyette ortaokul mezunlarının oranının %9, üniversite mezunları oranının ise %7 civarında olduğu tespit edilmiştir.

Ev hanımlarının eğitim durumu incelendiğinde, %48’inin ilkokul mezunu olduğu, %20’sinin ortaokul mezunu olduğu, %13’ünün ise okur-yazar olmadığı, %10’unun lise mezunu ve %6’sının üniversite mezunu olduğu belirtilmiştir. Ankete katılan aile reislerinin eğitim durumları incelendiğinde; %13’ünün okur-yazar olmadığı, %40’nın ilkokul ve %29’unun ortaokul mezunu, %8’inin lise ve %7’sinin üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Mültecilerin eğitim düzeyi ile ilgili olarak, çalışmanın sonuçlarının daha önce bahsedilen araştırmaların farklılıklar olmasına rağmen bazılarına benzer olduğu belirtilmektedir.

Eğitim düzeylerinin belirlendiği çalışmada mültecilerin hangi meslek alanlarında faaliyet gösterdiği de incelenmiştir. Gaziantep’te 2015 yılında yapılan çalışmada 18 yaş ve üstü kişilerin %71’inin vasıfsız işçi olduğu, %22,6’sının Arapça eğitim, tercümanlık ve sağlık sektörlerinde faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir. Kalan %6,4’lük oranın ise sanayi sektöründe çalıştığı belirlenmiştir. (Sönmez ve Mete, 2015). Şanlıurfa’da yapılan araştırmada katılımcıların, %26’sının işsiz, %30’unun işçi, %5,7’sinin öğrenci, %2,9’unun esnaf ve %1,4’ünün memur olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kalan %31,4’ü ise diğer sektörlerde faaliyet göstermektedir (Kaynak ve ark., 2016).

2014 yılında Hatay’da yapılan bir araştırmada, Suriyeli mültecilerin esnaf, ayakkabıcı, terzi, öğretmen gibi meslek gruplarında yoğunlaştıkları bildirilmektedir (Harunoğulları ve Cengiz, 2014).

2016 yılında yapılan çalışmada mültecilerin gelirlerini elde ediş biçimleri incelendiğinde, mültecilerin %52,2’sinin Türkiye’de çalışarak gelir elde ettiği, %41,8’inin Suriye’den getirmiş oldukları servetle yaşamlarını sürdürdüğü, %17,7’sinin ise Suriye’de yaşayan aile ferleri veya akrabalarından gelen destekle geçindiği saptanmıştır (Aktaş ve Gülçür, 2016, s: 204).

İstanbul sivil toplum kuruluşlarından Hayata Destek Derneği’nin yayınladığı raporda mülteci kişilerin yaklaşık %64’ünün geçimlerini ağırlıklı olarak tekstil, inşaat ve hizmet sektörlerinde düzenli maaşla çalıştıkları işlerden kazandıklarını, %23’ünün kendi becerilerine uygun hizmet sektöründe çalışarak günlük yevmiye kazandıkları belirtilmiştir. İstanbul’da yaşayan nüfusun çok küçük bir bölümünün resmi veya gayri resmi bir şekilde kendi işini kurduğu saptanmış; Bağcılar ilçesinde yapılan ankette, ilçede çok fazla üretim tesisi ve firmaların bulunması sebebiyle Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğunun bu bölgede faaliyet gösterdiği ve genellikle sanayi tekstil ve inşaat sektörlerinde çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Yüz yüze görüşülen firma temsilcilerinden biri, mültecilerin çoğunlukla düşük ücretle çalıştırıldıklarını belirtmiştir. Aynı çalışmada tekstil sektöründe Türklere 1.500 TL, Suriyelilere 750 TL; inşaat sektöründe ise Türklere 70-100 TL, Suriyelilere 30-40 TL yevmiye ödendiği açıklanmıştır (Kıraç ve Kaya, 2016).

Yaptığımız çalışmada ailelerin gelir kaynağının %41’inin yevmiyeli işçilikten, %24,2’sinin özel sektörden, %20,8’inin ise esnafıktan geldiği tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan 178 ailede çalışan kişi sayısı 1 olan 112 aile, (%63), 2 olan 34 aile (%19), 3 olan 9 aile (%5) ve hiç çalışanı olmayan %12 oranında 22 aile tespit edilmiştir.

Suriyeli mültecilerin Suriye'deyken mesleklerine ilişkin 2013 yılında yapılan ankette ise mültecilerin %19,6'sının işçi, %17,8'inin öğrenci, %12,4'ünün eğitimci, %11,9'unun memur, %11,3'ünün esnaf, %9,2'sinin ev hanımı ve %9'unun diğer meslek grubunda olduğu belirlenirken, %3,6'sının ise, meslek grubu ile ilgili soruyu cevaplandırmadığı görülmüştür (Paksoy M. , 2013).

İstanbul'da yapılan araştırmalar neticesinde Suriye'deyken mültecilerin %61'inin düzenli maaşla,%22'sinin ise günlük yevmiye olarak çalıştığı tespit edilmiştir (Kıraç ve Kaya, 2016). Ankara'da yaptığımız çalışmada ise katılımcı aile reislerinin Suriye'de sırasıyla esnaf, yevmiyeli işçi, özel sektörde ve memur olarak çalıştığı belirlenmiştir.

Mültecilerin yaşamlarını sürdürmeleri için en önemli unsurlardan olan meslek ve eğitim konularından sonra pek çok akademik çevrede merak konusu olan bir diğer husus mültecilerin Türkiye'de kaldığı süredir. 2015'te yapılan anket çalışmasında mültecilerinin %24,1'inin 1 yıldan daha az, %43,5'inin 1-2 yıl arasında, %29'unun 2-3 yıl arasında ve geriye kalan %3,4'ünün ise 3 yıldan daha fazla bir süredir Türkiye'de yaşadığı görülmüştür (Sönmez ve Mete, 2015).

Mersin Mezitli ilçesinde yapılan bir araştırmaya göre ise Suriyeli mültecilerin %43,8'inin 2 yıldır, %32,4'ünün ise Türkiye'de 1 veya daha az süredir yaşadığı tespit edilmiştir (Aktaş ve Gülçür, 2016). Diğer bir çalışmada mültecilerin yarısına yakın bir bölümünün (%46,4) İstanbul'a son bir ya da iki yıl içinde geldikleri belirtilmiştir. Yaklaşık üçte biri (%36) geçtiğimiz yıl içinde kısa bir süre önce İstanbul'a geldiklerini, beşte birinden azı ise (%17,6) son üç ya da dört yıldır İstanbul'da olduklarını belirtmiştir (Kaya ve Kıraç, 2016, s: 19).

Yaptığımız çalışmada katılımcılar ortalama olarak 3,43 yıldır Türkiye'de yaşamaktadır. Ankara'da yaşayan mültecilerin kaldıkları yıl ortalama olarak 2,88'dir. Mültecilerin %36'sı ise Ankara'ya gelmeden önce başka şehirlere yerleşmişlerdir.

Bu veriler ışığında Suriyeli mültecilerin gelir seviyeleri göz önünde bulundurularak detaylı araştırmalar yapılması gerekmektedir. Araştırmamıza ilham olacak verilerin pek çoğu Türkiye'nin sosyal devlet anlayışı altında farklı kurum ve

kuruluşlarla yaptığı yardımlar ve uluslararası organizasyonlarla kurduğu iş birlikleriyle mültecilere yardım faaliyetleri ile ilişkilendirilmiştir.

Gaziantep'te yapılan çalışmada Türkiye'de herhangi bir kurum veya kuruluştan yardım alanların oranı %17,5 iken büyük oranı (%82,5) toplam kazançları düşük olmasına karşın hiçbir kuruluştan yardım almamaktadır. Ailelerin %64,5'inin aylık geliri 375 dolardan az iken, %23,7'sinin aylık kazancı 375-750 dolar arasında seyretmektedir. Bu ailelerin %10,1'i 750-1000 dolar arasında kazanırken %1,7'si ise 1000 dolardan daha fazla kazanç elde etmektedir (Sönmez ve Mete, 2015). Ancak bu verilerin 2015 yılında yayımlandığı ve günümüz kur değerinden hesaplandığında bu rakamın 2,5 kat düştüğü göz ardı edilmemelidir.

Şanlıurfa'da yapılan araştırmada mültecilerin %27'sinin aylık ortalama gelirlerinin 100-250 TL arasında, %68,6'sının ise 251-500 TL arasında olduğu tespit edilmiştir. Yalnızca %5,7'sinin 501-750 TL arasında aylık kazancının olduğu görülmektedir (Kaynak ve ark., 2016). İzmir Mezitli'de ankete katılan ve Mezitli'de yaşayan Suriyelilerin kişi başı aylık gelirlerine bakıldığında birinci sırada %28,9 oranında aylık 401-1000 TL arasında gelire sahip olduğu ortaya çıkmıştır. İkinci sırada %27,7 oranında kişi başı aylık 201-400 TL arasında gelire sahip olduğu belirtilmiştir. Kişi başı aylık 1001 TL ve üzeri gelire sahip olanların oranı ise yalnızca %12,1'dir (Aktaş ve Gülçür, 2016, s: 204).

İstanbul'da yapılan anket çalışmasında mülteci hanelerin aylık toplam kazançları 500-2000TL arasında değişmektedir. (Kıraç ve Kaya, 2016). Başkent Ankara'da ise durum İstanbul'dan farksız olup, Ankara'da aylık mülteci kazancı %38 oranla 1000-1500 TL arasında seyretmektedir. Nüfusun %20'si 500-1000 TL arası ücrete sahipken %16 'sı 1500-2000 TL arasında kazanca sahiptir.

Bu bağlamda doğu illerinde iş bulma olanaklarının Türkiye'nin batısında kalan büyük şehirlere oranlara daha az olduğu göz ardı edilmemelidir. Ancak durumun böyle olması sonuçlara tam anlamıyla yansımamıştır. İş bulma olanakları fazla olan illerde de Suriyeli mültecilerin aylık kazancı fazlasıyla düşüktür. Özellikle farklı sektörlerde çalışmak zorunda olan mültecilerin büyük çoğunluğu her hangi bir çalışma izni ile

veya sigortalı şekilde çalışmamaktadır. Tüm bu veriler hiç bir sosyal güvencisi olmayan mültecilerin yaşadığı zor ekonomik koşulları özetlemektedir.

Suriyeli mülteciler yüz ölçümü açısından büyük olan Türkiye'nin farklı pek çok iline yerleşme imkânı bulmuşlardır. Bazı illerde yoğun olarak mülteciler yaşarken bazılarında çok azdır. Örneğin büyük şehirlerde iş bulma olanağının fazla olması o illerin tercih edilebilirliğini arttırmıştır. Ancak iş bulma olanağının fazla olmasıyla birlikte ödenen vergilerin daha fazla olması ve hayat pahalılığının etkisi maalesef büyük şehirlerin olumsuz etkisi olarak mültecilere yansımaktadır.

Mersin'in Mezitli ilçesinde yapılan araştırmaya göre, mültecilerin ilçeyi tercih etme sebebi Mersin ve Mezitli'ye önceden yerleşmiş akrabalarının olmasıdır. Yapılan ankette Mersin'i tercih etme sebebini akrabaları olarak tanımlayan mülteciler Mezitli için benzer bir anket yapıldığında ise Suriyeli nüfusun fazla olması ve akraba sebebiyle tercih ettiklerini dile getirmişlerdir (Aktaş ve Gülçür, 2016).

Aynı yıl İstanbul'da yapılan çalışmada yerleşme nedeni olarak %54,8 ile iş bulmak olduğu sonucuna varılmıştır. İkinci sebep olarak aile ve akraba varlığını işaretleyenlerin oranı %30 iken, %12,9 ile İstanbul'un güvenli bir şehir olarak görülmesi sebebiyle tercih edilmesi kaydedilmiştir (Kıraç ve Kaya, 2016).

Ankara'da yaptığımız araştırmada ise tercihlerinin akraba ve tanıdıklarının varlığı ilk sebep olarak kaydedilmiştir. İş fırsatlarının çokluğu ikinci, ev kiralalarının diğer illere oranla ucuz olması ve Suriyeli mülteci topluluklarının ve kuruluşların Ankara'da çok olması sebebi üçüncü sırada kaydedilmiştir.

İstanbul'da 2016 yılında yapılan araştırmalara göre mülteci ailelerin aylık harcamaların en büyük kısmını gıda ve kira bedelleri oluşturmaktadır. Bu rakam ortalama olarak 1695 TL olarak hesaplanmıştır (Kıraç ve Kaya, 2016). Türk-İş Sendikasının 2016 raporuna göre minimum düzeyde belirlenen mülteci ailelerin aylık giderler toplamı yoksulluk sınırının çok altında kalmaktadır. Türkiye vatandaşı ailelerle kıyaslandığında bu ortalama 667 TL olan gıda harcaması, Türkiye vatandaşı için açlık sınırı kabul edilen 1400 TL açlık sınırının yarısıdır (Türk-İş, 2016). Bunlara ek olarak 2013 yılında yapılan çalışmada Türkiye'de ortalama bir ailenin aylık gıda harcaması 426,96 TL olarak tespit edilmiştir (Akbaş ve ark., 2013). 2009 yılında

yapılan bir çalışmada ise bu rakam 401,61 TL olarak hesaplanmıştır (Tosun ve Hatirli, 2009). 2010 yılı rakamlarına göre ise ailenin ortalama gıda harcaması 492,63 TL olarak bildirilmektedir (Karakaş, 2010).

Yaptığımız araştırmada katılımcı ailelerin ortalama gelirleri 1282 TL'dir. Gıda için harcamaları ise ortalama 855 TL olarak hesaplanırken, hedef 82 aile tarafından alınan ortalama yardım miktarının ise 745 TL olduğu tespit edilmiştir. Bu yardım için sağlanan fon, Avrupa Birliği bütçesinden karşılanmaktadır. Bu tür yardımlar için gerekli olan bazı şartlar bulunmaktadır (Örneğin Kızılay kart gibi). Sosyal Uyum Yardımından faydalanmak için aşağıdaki koşullardan birini sağlamak gerekmektedir. Koşullar aşağıda listelenmiştir:

- Tek başına olan, kimsesi olmayan 18-59 yaş arası kadınlar.
- Tek başına olan, kimsesi olmayan 60 yaş ve üzeri yaşlılar.
- 18 yaşın altında en az bir çocuğu olan yalnız anne veya yalnız babalar.
- Engel düzeyi %40 ya da üzerinde bir ya da daha fazla engelli bireyi olan aileler (engel durumu, yetkili devlet hastanesinden alınacak engelli raporu ile belgelenmelidir).
- 4'ten fazla çocuğu olan aileler.
- Çok sayıda bakmakla yükümlü olunan bireyi (çocuk, yaşlı, engelli) olan aileler (bu ölçüt ailedeki sağlıklı yetişkin (18-59 yaş arası) birey başına 1.5 ya da daha yüksek oranda bakmakla yükümlü olunan birey düşmesiyle belirlenir (Türk Kızılayı, 2020).

Mültecilerin farklı ülkelerde yaşamak zorunda kalması, sosyolojik ve kültürel birtakım değişikliklere maruz kalmasına sebep olmuştur. Bu değişikliklere ek olarak çoğu araştırmacı tarafından göz ardı edilen gıda tüketimindeki değişiklikler de eklenebilir. Yaptığımız araştırmada Ankara'da bulunan mültecilerin önceki hayatlarına kıyasla mevcut sebze tüketimlerinin azaldığını söyleyenlerin oranı biraz daha

yüksektir ve çok fazla değişikliğe uğramamıştır. Her koşulda hatta her ülkede sebze fiyatları makul seviyelerde tutulur. Mülteciler için sebze çeşitleri birer temel besin kaynağıdır.

Araştırmaya katılan mültecilerin yarısı bakliyat tüketimlerinde herhangi bir değişikliğin olmadığı beyanında bulunmuşlardır. Yumurta için ise bakliyat ve sebzeyle kıyaslandığında talepte artış olduğu görülmektedir. Tavuk tüketimi için ise az tüketen ve fazla tüketenler arasındaki oranların yakın oluşu sonucu çeşitlendirmiştir. Karbonhidrat açısından bakıldığında tüketimin göç sonrası artmış olduğu görülmektedir. Bu duruma sebep olarak fiyatların düşük seviyede olması ve temel besin kaynakları arasında yer alması gösterilmektedir.

Kırmızı et tüketimi ile ilgili, Türkiye’de fiyatların yüksek olması ve mültecilerin finansal bağlamda karşılaştığı zorluklar bu besine olan talebi azaltmıştır “Katılımcıların %76’sı”, ancak buna rağmen tüketimi artan ailelerde gözlemlenmiştir. Süt ve süt ürünlerinde ise tüketim oranında hafif bir azalış “katılımcıların %40’ı” tespit edilmiştir. Öte yandan, mültecilerin yarısından fazlası meyve tüketimlerinde azalış olduğunu belirtmektedir. Bu durumun sebebi olarak sebze fiyatlarıyla kıyaslandığında meyve fiyatlarının yüksek kalması ve temel besin maddesi olmamasını gösterebiliriz.

4.2. Kanatlı Eti Tüketimi

Amasya’da 2013’de yapılan araştırmada kişi başı aylık kanatlı et tüketimi 1,33 kg olarak verilmektedir. (Nalinci ve Kızılasan, 2013). 2015 yılında yapılan diğer bir çalışmada Isparta’da kişi başı aylık kanatlı et tüketimi 0,85-0,89 kg olarak kaydedilmiştir. (Ağlarıcı, 2015, s: 50) Bu rakam Kahramanmaraş’ta ise 0,860 kg olarak tespit edilmiştir (Ercan , 2016).

Mücahit Paksoy’un 1998’de yaptığı çalışmada Kahramanmaraş kentsel alanında (dana, koyun, keçi, tavuk, balık) aylık ortalama et tüketimleri dana eti için 0,93 kg, koyun eti için 2,07 kg, keçi eti için 0,52 kg, tavuk eti için 1,97 kg ve balık eti için 1,17 kg olarak tespit edilmiştir (Paksoy M. , 1998). 2006 yılında Tokat’ta yapılan benzer

bir çalışmada aylık kırmızı et tüketiminin 0,87 kg, kanatlı hayvan etinin 0,98 kg ve balık tüketiminin 0,33 kg olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Gündüz ve ark., 2006).

Yaptığımız çalışmada ise Suriyeli mültecilerin aylık ortalama et tüketimi 1,72 kg olmakla birlikte yıllık bazda incelendiğinde bu rakam 20,64 kg olarak saptanmıştır. Dünyada kanatlı hayvan eti tüketimi yıllık ortalama 14,1 kg olduğu bilgisinden yola çıkarak Türkiye’de belirlenen 19,3 kg olan rakam dünya oranı ile kıyaslandığında ortalamanın üstünde seyretmektedir. Hali hazırda Türkiye ve dünya ile kıyaslandığında mültecilerin tüketim oranının yüksek olduğu görülmektedir. Bu oranda Türkiye’de kırmızı et fiyatlarındaki yüksek rakamların tüketicileri tavuk etine yöneltici etkisi de etkili olmaktadır. Buna ek olarak Suriyeli kasaplarındaki et fiyatları oldukça düşüktür. Öyle ki diğer kasaplar ile kıyaslandığında Suriyeli kasap fiyatların iki katına denk gelmektedir.

Elbette bu oranlara ek olarak tüketicilerin tercihleri de büyük önem arz etmektedir. 2015 yılında Isparta il merkezinde yapılan bir çalışmada kanatlı eti tüketenlerin oranı %91 iken kanatlı et tüketmeyenlerin oranı ise %9 olarak kayda geçmiştir (Ağlarıcı, 2015, s: 48). 2010 yılında Amasya’da kanatlı eti tüketim oranı %95’tir (Karakaş, 2010). 2014 yılında Kırşehir’de yapılan benzer çalışmada tüketim oranı %98 olarak kaydedilmiştir (Karadavut ve Taşkın, 2014). Tokat’ta yapıldığında ise %94 oranında kanatlı hayvan eti tüketiminin olduğu bildirilmektedir (Nalinci ve Kızılasan, 2013). Yaptığımız çalışmada ise kanatlı eti tüketim oranı %93 iken tüketmeyenlerin oranı % olmuşur.

Isparta’da yapılan çalışmada kanatlı hayvan eti tüketmeyenlerin %55’i kanatlı et üretiminin sağlıksız olduğunu düşünmektedir, %18’i vejetaryen olduğunu, %5’i ise ekonomik nedenlerden dolayı tüketmediğini bildirmiştir (Ağlarıcı, 2015, s: 49). Çalışmamızda kanatlı hayvan eti tüketmeyen aileler gerekçe olarak ekonomik sebepleri göstermiş olup, bu gerekçeyi sunan ailelerin diğer gerekçe sahiplerine oranı ise %70 olarak kaydedilmiştir.

Kanatlı eti tüketim tercihlerinde Isparta il merkezinde yapılan bir araştırmada tüketicilerin %28,8'i ekonomik sebepleri, tüketicilerin %22'si tadını, %16,8'i ise sağlık ve alışkanlıkları gerekçe olarak göstermiştir (Ağlarcı, 2015, s: 51). Kahramanmaraş'ta yapılan çalışmada ise tüketicilerin %43,2'si tavuk etinin sağlıklı olduğunu düşündükleri için, %22,4'ü ise ucuz olduğu için tercih ettiklerini belirtmişlerdir (Ercan , 2016). Yaptığımız çalışmada ise ailelerin %41'i ucuz, %18'i lezzetli ve sağlıklı, %10'u alışkanlıktan dolayı tavuk eti tükettiklerini ifade etmişlerdir.

Etin tüketimi kadar nereden temin edildiği de önem arz etmektedir. Isparta'da yapılan araştırmada kanatlı etini kasaptan temin eden ailelerin oranı %36,3, market ya da süpermarketten temin edenlerin oranı %52, kendi kesenlerin oranı ise %2,3 tür (Ağlarcı, 2015, s: 51). Türler bazında satın alınan yerler incelendiğinde genellikle kırmızı etin kasaplardan, kanatlı hayvan etinin ise market- süpermarketlerden temin edildiği sonucuna ulaşılmaktadır (Nalinci ve Kızılasan, 2013; Aygün ve ark., 2008; Atay ve ark., 2004). Bu araştırmalara ek olarak 2016 yılında yapılan araştırmada tüketicilerin %92,7'si kırmızı eti açık (paketsiz) alırken bu oran balık eti için %78,4'tür. Ancak kanatlı hayvan eti için tam tersi bir durum söz konusu olmakla birlikte paketli tercih edilen tavuk eti için bu oran %79,4'tür (Ercan , 2016).

Çalışmamızda katılımcıların %43'ü tavuk etini market-süpermarketleri satın almayı tercih ederken, %37'si sadece Suriyeli kasaplardan temin ettiklerini belirtmişlerdir. Bu araştırmaya ek olarak Suriyeli mültecilerin kendi milletlerinden olan kişilerle alışveriş yapmaya özen gösterdikleri anlaşılmaktadır. Mültecilerin, özellikle mültecilerin yoğun olduğu yerlerde, satın alma alışkanlıklarını devam ettirdikleri açıktır. Bu yerlerde kırmızı et ve kanatlı hayvan eti satan kasapların varlığı görülmektedir. Bu kasaplar, koyun yağı ile karıştırılmış kıyma, tavuk eti gibi bazı özel hizmetler de sunmaktadır.

Diğer bir araştırmada ise temin yerlerinin tercih edilme sebepleri işlenmektedir. Kişilerin %64,8' i güvenlik sebebiyle temin ettiklerini belirtirken %22'si eve olan yakınlığından ötürü tercih ettiklerini bildirmiştir. %8,5'i ise ucuz olan

yerlerden aldığını beyan etmiştir (Ağlarıcı, 2015, s: 51). Çalışmamızda katılımcıların %26'sı ucuz olmasını, %23'ü güvenilir, %20'si yakın olmasını, %21'i aynı kültüre ve aynı dili konuşmaları ve birbirlerini anlamalarını, %2'si ise borç alma imkânının olmasını göz önüne alarak tercihlerini yaptığını belirtmişlerdir. Mülteci tercihlerinin yerli halkın tercihlerinden farklı olmasında ekonomik faktörlerin öncelikli oluşu ve kültürel etkilerin varlığını sürdürmesi gerekçe olarak gösterilebilir.

Ağlarıcı 2015'te yaptığı çalışmada katılımcıların %46,8'i kanatlı et alırken öncelikle tazeliğine dikkat ederken; %20,3'ü satış yerine, %16,8'i markasına, %7'si ise fiyatına dikkat ettiğini belirtmiştir (Ağlarıcı, 2015). Çalışmamızda katılımcıların %34'ü tazeliğine, %26'sı satış yerine, %16'sı fiyatına, %15'i son kullanma tarihine, %4'ü ise piliç ağırlığına dikkat ettiğini belirtmektedir.

Kahramanmaraş'ta yapılan bir araştırmada tüketicilerin tavuk etini %36,7'si kanat, %20,6'sı but, %24,5'i ile bütün olarak aldıklarını belirtmişlerdir (Ercan, 2016). Şanlıurfa'da kentsel alanda yapılan çalışmalarda incelenen ailelerin %60,2'sinin tavuk etini bütün olarak, %39,8'inin parça olarak satın aldıkları saptanmıştır. (Şengül, İnci, Karakaya, & Söğüt, 2014) Benzer bir araştırmada kanatlı et genellikle bütün, göğüs veya baget şeklinde satın alınmıştır (Ağlarıcı, 2015, s: 53). Yaptığımız araştırmada katılımcıların %29'u kalçalı but (baget ve kalça), %24'ü bütün piliç, %17'si göğüs olarak satın aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu verilerden anlaşıldığı üzere mülteciler, Türklerden farklı olarak ilk sırada kalçalı but tüketimini tercih etmektedirler.

Ağlarıcı (2015, s: 54) yaptığı araştırmada kanatlı eti pişirme şekillerinden büyük çoğunluğunun fırında pişirme olduğu ikinci olarak tercih edilen pişirme şeklinin ise ızgara olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaptığımız çalışmada katılımcıların %22'si diğer yemeklerin yanında pişirerek, %22'si fırınlayarak, %21'i haşlayarak, %17'si sebzelerle birlikte tükettiklerini beyan etmektedir.

Ercan (2016), tarafından Kahramanmaraş'ta yapılan çalışmada tüketiciler en sık tavuk etini (%69), sonra dana etini (%60), sonra koyun etini (%51) ve keçi etini (%40) haftada birkaç kere tükettiklerini belirtmişlerdir. Balık etinin ise en seyrek (ayda

birkaç kez) olarak tüketildiği tespit edilmiştir. Şengül ve ark. (2014), Şanlıurfa kentsel alanda yaptıkları çalışmalarında, incelenen ailelerin %43,4'ünün haftada bir, %34,3'ünün iki haftada bir tavuk eti satın aldıklarını belirlemişlerdir. Yaptığımız çalışmada ise katılımcıların %47'si haftada birkaç defa, %30'u haftada bir defa, %14'ü 2 haftada bir defa tavuk eti tükettiklerini belirtmektedir.

4.3.Yumurta Tüketimi

Ordu'da yapılan bir çalışmada hane genişliği 3.33 kişi olan ailelerin, hane başına yumurta tüketimi aylık ortalama 74.72 adet olarak kaydedilmiştir. Bu rakam yıllık bazda değerlendirildiğinde kişi başı 271,7 adet olarak ölçülmüştür. Hanelerin ortalama aylık geliri 4296,50 TL olup ortalama aylık gıda harcaması ise 968,60 TL olarak tespit edilmiştir. Tüketicilerin %79,33'ü yumurta fiyatındaki artış ya da azalmanın tüketim miktarını etkilemediğini bildirmiştir (Alkan ve Derebaşı, 2018). Yapılan araştırmalarda yıllık kişi başı yumurta tüketim âdeti Adana'da ortalama 234.3 adettir (Yurdakul ve Akdemir, 1989). Bu rakam Şanlıurfa'da 126 adet olarak kaydedilmiştir (Çelik ve Şengül, 2001). Benzer çalışma başkent Ankara'da 171 adet olarak ölçülmüştür (Durmuş ve ark., 2007). Afyonkarahisar'da 129 adettir (Erdoğan N. , 2013). Tokatta ise bu rakam 171 adet olarak saptanmıştır (Çivi ve ark., 1993). Yaptığımız araştırmada ise katılımcıların %96'sı yumurta tükettiklerini ifade etmişlerdir. Aylık tüketim miktarı ortalama 17.28 adet olup, yıllık bazda değerlendirildiğinde kişi başı yumurta tüketim oranı 207.36 adettir.

Türkiye'de yumurta tüketim alışkanlıklarını belirlemek amacıyla TÜBİTAK bünyesinde yapılan bir çalışmada ailelerin %98'inin yumurta tükettiği ve kişi başına tüketilen yumurta sayısının yılda 158 adet olduğu belirlenmiştir. Tüketiciler yumurta alırken daha çok üretim tarihine dikkat ettiklerini bildirmişlerdir. Bu oran ise %62,40'dır. Tüketicilerin %70,28'i yumurtayı haşlama olarak tüketirken, tüketicilerin %67,46'sı yumurta ambalajının satın alma üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu orandan hareketle tüketicilerin %58,26'sının plastik jelatin kaplı ambalajı tercih ettikleri belirlenmiştir (Mızrak, ve diğerleri, 2012).

Yıllara göre yumurta tüketim oranlarının dağılımını ile ilgili diğer araştırmalar ile sıralamak mümkündür. Örneğin 2008 yılında Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesinde yapılan araştırmada katılımcıların %98,97'si yumurta tükettiklerini belirtmişlerdir (Cevger ve ark., 2008). 2012 yılında yapılan araştırmada bu oran %98 olarak tespit edilmiştir (Mızrak ve ark., 2012). Benzer bir araştırma 2014 yılında hanelerin %91,90'mın yumurta tükettiklerini belirtmiştir (İskender ve Kanbay, 2014). 2019 yılında Derebaşı tarafından hazırlanan çalışmada ise en güncel şekilde tüketicilerin %98,97'sinin yumurta tüketicisi oldukları saptanmıştır (Derebaşı, 2019).

Yumurta tüketim oranları kadar yumurta temin yerleri de tüketiciler için oldukça önem arz etmektedir. Pek çok mecrada satışa sunulan yumurtanın araştırmalar sonucunda büyük oranda marketlerden temin edildiği ortaya çıkmıştır. 2012 yılında yapılan araştırmada tüketicilerin %67,80'i yumurtayı marketlerden temin ettiklerini ifade etmişlerdir (Mızrak ve ark., 2012). 2013'te ise bu rakam %58 olarak saptanmıştır (Erdoğan N. , 2013). Artvin'de 2014'te yapılan çalışmada ise marketten yumurta alan tüketicilerin oranı %74,50 olarak kayda geçmiştir (İskender ve Kanbay, 2014). En güncel haliyle 2019 yılında yapılan çalışmada ise bu oranın %68,99 olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Derebaşı, 2019).

Bu çalışmalara ek olarak 1995'te yapılan bir araştırmada yumurta tüketicileri için en önemli unsurun büyüklük ve kabuk rengi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Güneş ve ark., 1995). Elbette yıllar geçtikçe tüketici alışkanlıkları da değişmektedir. 2019 yılında yapılan çalışmada ise tüketicilerin yumurtayı satın alırken dikkat ettikleri en önemli unsurlar üretim tarihi, marka, büyüklük, ambalaj, kabuk rengi ve en son olarak ürünün fiyatı olduğu tespit edilmiştir (Derebaşı, 2019).

Yaptığımız çalışmada ise mültecilerin yumurta tüketim terciheri sırayla sağlıklı olması, tüketim alışkanlığı, lezzeti, ucuzluğu, kolay hazırlanması ve iyi bir alternatif gıda olması olarak tespit edilmiştir. Mülteciler yumurtaları satın alırken öncelikle son kullanma tarihine ya da hiçbir şeye dikkat etmediklerini beyan etmişlerdir. Sonraki unsurlar olarak ise kırık olmaması, satış yeri ve fiyatının dikkate değer olduğunu ifade etmektedirler. Tüm bunlara ek olarak mültecilerin yarısının

yumurta tüketimlerini hiçbir unsur etkilememektedir. Mültecilerin dörtte biri ortalama gelirleri ve beşte biri yakın oranla yumurta fiyatının yumurta tüketimlerini etkilediğini beyan etmektedir. Araştırmaya katılan mültecilerin yarısı haftada birkaç kez, üçte biri her gün düzenli olarak, üçte birinden daha azı ise haftada bir kez ya da daha az tükettiklerini beyan etmektedirler. Sonuç olarak yapılan bu çalışma mültecilerin beslenmesinde yumurtanın temel bir gıda olduğu ve önemli olduğu anlaşılmıştır.

4.4. Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi

Türkiye’de süt ve süt ürünleri tüketimi incelendiğinde ise yöreden yöreye değişen önemli farkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin Erzincan’da 2011 yılında yapılan bir çalışmada bir ailenin yıllık ortalama süt tüketiminin 59,52 litre olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Erdal ve Tokgöz, 2011). Aynı yıl Isparta ilinde yapılan benzer bir araştırmada ise kişi başı tüketilen açık süt miktarı 6,08 litre olarak tespit edilirken aynı çalışmada paketlenmiş (ambalajlı) süt miktarı ise 24,47 litre şeklinde kaydedilmiştir (Örmeci ve ark., 2011). Yaptığımız çalışmada mültecilerin yıllık kişi başı süt tüketim oranı ortalama 22,08 litredir. Ulaşılan bu oran önceki çalışmalarda karşılaştırıldığında, mültecilerin süt tüketiminin önemli ölçüde azaldığını görmekteyiz.

Tüm bu çalışmalar ışığında katılımcıların süt tüketim tercihleri de önem arz etmektedir. Bu yaklaşımdan hareketle İzmir’de yapılan çalışmadan alınan verilere göre katılımcıların %74,9’unun süt tükettiği %25,1’inin ise süt tüketmediği sonucuna ulaşılmıştır (Kahraman, 2016). Aynı yıl Ankara, İstanbul ve İzmir ilinde yapılan çalışmada katılımcıların %89’unun süt ve süt ürünleri tükettiği, %11’inin bu ürünleri tüketmediği belirtilmiştir (Onurlubaş ve Çakırlar, 2016). Yaptığımız çalışmada ise ailelerin %81’i sağlıklı olduğu için süt tüketmektedir. Süt tüketicisi olmayan ailelerin büyük çoğunluğu ise ekonomik sebeplerden ötürü tüketmediğini belirtmiştir. Buna ek olarak sütü tüketen mülteci ailelerin üçte biri günlük olarak süt tüketirken, ailelerin

yarısı haftada bir veya birkaç kez süt tükettiklerini belirtmişlerdir. Mülteciler ve yerli ailelerle yapılan çalışmalar kıyaslandığında benzer bir sonuca ulaşmış olmaktadır.

Yapılan çalışmalarda paketli sütün temin edildiği yerler de konu edinilmektedir. Örneğin 2011 yılında yapılan bir araştırmada paketli süt tüketen tüketicilerin 68,7'sinin bu sütünleri marketlerden veya süper marketlerden temin ettiği, %17,3'ünün bakkallardan temin ettiği sonucuna ulaşılmıştır (Örmeci ve ark., 2011). Hazırladığımız çalışmada ise katılımcılar sütünlerini sırasıyla market-süpermarketlerden, sokak sütünçüsü ve mahalle bakkalından temin ettiklerini belirtmişlerdir.

Elâzığ ilinde 2012 yılında yapılan araştırmada; düzenli süt içenlerin oranı %21,4, pastörize ve UHT süt tüketenlerin oranı %59,8 olarak belirtilirken, açık süt tüketim oranının ise %10,3 olduğu saptanmıştır. Ayrıca bu çalışmada tüketicilerin %78'inin markaları ve fiyatı dikkate aldıkları belirtilmiştir (Şeker ve ark., 2012). 2013 yılında yapılan farklı bir çalışmada ise süt ve süt ürünlerin tüketicilerinin üretim ve son kullanma tarihi dışında önem verdiği unsurlar arasında ilk sırada marka olduğu, daha sonra ambalaj ve yağ oranlarının dikkate alındığı belirtilmiştir (Erdoğan N. , 2013). Yaptığımız çalışmada ise katılımcıların sütün tazeliğini, son tüketim tarihini, yağ oranını, satış yapılan yerini, hiçbir şeyin etki etmediği ve son olarak fiyatını önemseydiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kahramanmaraş ilinde açık süt ve paketli süt tüketim oranlarının incelendiği bir araştırmada tüketicilerin %57'sinin açık süt, %38'inin ise ambalajlı süt satın aldıkları belirlenmiştir. Ayrıca açık süt tüketicilerinin %64,4'ü, sütünü sokak sütünçüsünden temin ettiklerini belirtmişlerdir (Akbay ve Tiryaki , 2007). Yaptığımız çalışmada sokak sütünçüsünden süt temin eden katılımcıların sütünü temin nedeni olarak marketlere oranla ucuz olması, yağ oranının yüksek olması, kolay bulunabilmesi, doğal olması ve satıcının güvenilirliği şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca süt tüketicisi katılımcılara süt tüketimlerini arttıracak faktörler sorulduğunda ise yarısı tüketimlerinin değişmeyeceğini belirtmiştir. Bu yanıtlar ise sütün aileler için temel bir besin kaynağı olduğunu doğrulamaktadır.

4.5. Kırmızı Et Tüketimi

Türkiye’de kırmızı et tüketimi ile ilgili yapılan araştırmalar tüketici portföyünün oluşturulmasında büyük önem sağlamaktadır. Örneğin Isparta’da yapılan bir araştırma da kişi başı aylık kırmızı et tüketimi 0,86-0,77 kg olarak ölçülmüştür (Ağlarıcı, 2015, s: 50). Farklı il olarak Amasya’da yapılan bir araştırmada ise aylık kırmızı et tüketimi 0,58 kg olarak ölçülmüştür (Nalinci ve Kızılasan, 2013). Kahramanmaraş’ta yapılan benzer bir çalışmada bu rakamın 1,150 kg olduğu saptanmıştır (Ercan , 2016). Kocaeli’nde yapılan çalışmada kişi başı yıllık et tüketim miktarının 10,46 kg olduğu belirtilmiştir (Akçay ve Vatansver, 2010). Ayrıca yine Kahramanmaraş’ta yapılan araştırmada hane halkının ortalama kırmızı et tüketim miktarının aylık 3,68 kg olduğu, tavuk eti miktarının aylık 2,75 kg ve balık eti tüketim miktarının ise aylık 1,10 kg olduğu tespit edilmiştir (Ercan, 2016).

Tarafımızca yapılan çalışmada ise kişi başı yıllık tüketim oranının 1,68 kg olduğu belirlenirken, ailelerin aylık tüketiminin ise 2,864 kg olduğu tespit edilmiştir. OECD’nin 2018 yılında yayınlamış olduğu verilerde Türkiye’de kişi başına kırmızı et tüketimi 12,8 kg olarak belirlenmiştir. Dünya’da ise bu rakam 20,5’tir. Dolayısıyla Türkiye oranı düşüktür. (OECD, 2018) Tüm bunlara ek olarak yaptığımız çalışma baz alındığında mültecilerin tüketim oranı dünya bir kenara Türkiye bazında değerlendirildiğinde bile oldukça düşük kalmaktadır.

Yaptığımız araştırmanın bir başka kısmında ise tüketici tercihleri değerlendirilmiştir. Katılımcıların %75’si kırmızı et tüketmediklerini belirtmişlerdir. Isparta il merkezinde yapılan bir araştırmada ise kırmızı et tüketenlerin oranı 93,3%, tüketmeyenlerin oranı ise 6,7 olarak belirtildiği dikkat çekmektedir (Ağlarıcı, 2015, s: 48). Kahramanmaraş’ta yapılan çalışmada katılımcıların %34,4’ü et tüketimlerini sınırlayan hastalıklara sahip olduklarını beyan etmektedir (Ercan, 2016). Yaptığımız araştırmadakı kırmızı et tüketmeme sebebi ise %97,01 oranı ile ekonomik koşullardır.

Türk vatandaşlarıyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde kırmızı et tüketenlerin oranı Antalya’da %96’dır (Tosun ve Hatirli, 2009). Gaziantep’ te bu oran %98’dir (Aygün ve ark., 2008). Amasya’da yapılan çalışmada ulaşılan oran ise

%82'dir (Nalinci ve Kızılasan, 2013). Kırmızı et tüketim oranı İzmir Ödemiş'te %87 iken (Yaylak ve ark., 2010), Konya'da %96 olarak tespit edilmiştir (Tüzemen, 2012).

Bu verilere ek olarak, tüketim sebepleri incelemesinde Isparta'da öncelikli nedenin %48,5 oran ile lezzet olduğu tespit edilmiştir. İkinci nedenin ise %25'lik bir oranla sağlıklı olması, üçüncü nedenin ise %16,8'lik bir oranla alışkanlık olduğu görülmüştür (Ağlarıcı, 2015, s: 51). Yapılan pek çok araştırmada kırmızı eti tercih edenlerin öncelikli sebebinin lezzeti olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Karakuş ve ark., 2004; Yaylak ve ark., 2010; Atay ve ark., 2004). Yaptığımız çalışmada ise kırmızı et tüketen mültecilerin öncelikli nedeninin etin lezzeti (%46), ikinci nedeninin etin sağlıklı olması (%29) üçüncü nedeninin ise alışkanlık (%18) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Isparta il merkezinde yapılan araştırmada kırmızı et tüketmeyen katılımcıların öncelikli sebebi ekonomik koşullardır. Ekonomik koşulları sebep olarak gösteren katılımcıların oranı ise %46'dır. Sağlık durumlarının elverişsizliği sebebiyle et tüketmeyen katılımcıların oranı %7 iken; vejetaryen oldukları için et tüketmediklerini söyleyen katılımcıların oranı ise %32 olarak saptanmıştır (Ağlarıcı, 2015, s: 49).

Çalışmalar açısından ele alındığında tüketicilerin temin yerleri de oldukça önem arz etmektedir. Şöyle ki kırmızı eti kasaptan alan ailelerin oranı %51 iken, market ya da süpermarketten alan ailelerin oranı %25, kendisi kesenlerin oranı ise %16,5'tir (Ağlarıcı, 2015, s. 51). Yaptığımız çalışma da ise katılımcı ailelerin %70'i kırmızı eti kasaplardan, %26'sı market-süpermarketlerden temin etmektedir. Ercan (2016) yaptığı çalışmada tüketiciler ilk sırada alışveriş yaptıkları yerin etinin kaliteli ve taze olduğunu düşündükleri için tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Tarafımızca yapılan çalışmada ise tüketici katılımcıların büyük çoğunluğu güvenilir olması, ucuz olması ve hane mevkilerine yakınlığı gibi sebeplerle temin yerlerini tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Yapılan çalışmalarda kırmızı et tüketim oranları, temin yeri, tüketim sebepleri gibi pek çok faktör önem arz etmektedir. Buradan hareketle Isparta ilinde yapılan bir çalışmada tüketicilerin kırmızı et alırken öncelikli olarak tazeliğine (%52), sonrasında satış yerine (%28,8) ve fiyata (%9,0) dikkat ettikleri ifade edilmektedir (Ağlarıcı, 2015, s. 52). Yürüttüğümüz çalışmada ise kırmızı et tüketen katılımcıların yarısı kalitesine, üçte biri satış yerine ve ardından fiyatına dikkat ettiklerini beyan etmişlerdir.

Tüketim şekilleri bakımından değerlendirildiğinde Isparta ilinde kıyma ve kuşbaşı et yemeklerde daha çok kullanılmıştır (Ağlarıcı, 2015, s. 53). Diğer illerde yapılan araştırmalarda da kıyma en çok tercih edilen et olarak bulunmuştur (Atay ve ark., 2004; Yaylak ve ark., 2010; Ercan o. , 2016). Gaziantep'te yapılan bir çalışmada ise katılımcıların %56,2'sinin porsiyonluk et, %14,5'inin kemikli et ve %9,7'sinin karkas ve %9,3'ünün kıyma şeklinde kırmızı eti satın aldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Aygün ve ark., 2008). Benzer bir çalışma ise Van'da yürütülmüştür. Çalışmada katılımcıların %50'sinin porsiyonluk et, %35,1'inin kemikli et ve %12'sinin karkas şeklinde kırmızı et satın aldıkları tespit edilmiştir (Karakaş, 2010). Tarafımızca yapılan çalışmada ise kırmızı eti tüketen katılımcıların yarısı kıyma, ardından kuşbaşı %12'si, parça et %10'u, yemek türüne göre %10'u tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Kırmızı et daha çok yemeklerde tercih edilirken, ikinci olarak tercih edilen tüketim şekli ızgaradır (Nalinci ve Kızılaslan, 2013). Ancak pişirme şekilleri yöreden yöreye farklılık göstermekle birlikte pek çok uzak yörenin de tercihleri benzerdir. Örneğin, İzmir'de yürütülen bir çalışmada tüketicilerin kırmızı eti ilk sırada ızgara şeklinde tükettiklerini tespit ettikleri bildirilmiştir (Yaylak ve ark., 2010). Gaziantep'te ise tüketim şekli %38,4 oran ile ızgara/mangal olarak tespit edilmiştir (Aygün ve ark., 2008). Yaptığımız çalışmada ise katılımcıların kırmızı et tüketim şekilleri sırasıyla yemeklerle pişirerek, sebzeli olarak, fırınlayarak ve ızgara şeklinde belirlenmiştir.

Veriler et çeşitleri bakımından değerlendirildiğinde ise kırmızı et türleri arasında en çok sığır-dana eti (%66,8) daha sonra koyun-kuzu eti (%15,3), üçüncü

sırada ise keçi-oğlak eti (11,8) tercih edilmiştir (Ağlarcı, 2015, s. 55). Amasya, İzmir Ödemiş, Konya ve Tokat'ta yapılan araştırmalarda da sığır-dana eti ilk sırada tercih edilirken, Antalya, Van ve Gaziantep illerinde koyun eti ilk sırada tercih edilmiştir (Tosun ve Hatirli, 2009; Aygün ve ark., 2008; Atay ve ark., 2004; Nalinci ve Kızılasan, 2013; Tüzemen, 2012; Karakaş, 2010). Tüketiciler dana etini ilk sırada sulu yemeklerde, keçi ve koyun etini ise ilk sırada ızgara/mangal şeklinde tükettiklerini belirtmişlerdir (Ercan, 2016). Araştırmamızda kırmızı et tüketen tüketicilerin dörtte üçü koyun etini, dörtte biri ise sığır etini tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Tüketim alışkanlıkları nedenleri incelemesi açısından ise Ercan'ın. (2016), yaptığı çalışmada tüketicilerin %56,3'lük kesimi dana eti tercih ettikleri belirtirken; keçi etini %45,1, koyun etini ise %57,6'lık oranla lezzeti buldukları için tercih ettiklerini belirtmişlerdir. (Ercan, 2016)

Gelirde meydana gelen artış bütün tüketim tercihlerimizi etkilemektedir. Kırmızı et tüketimi ise özellikle Türkiye gibi et fiyatlarının yüksek olduğu ülkelerde doğru orantılı olarak artmaktadır. Ancak yapılan pek çok araştırma bu orantının kanatlı eti için doğru olmadığını göstermektedir. Bu olgudan hareketle kanatlı etinin kırmızı ete oranla daha düşük bir fiyatlandırmaya sahip olduğu sonucu çıkarılabilmektedir. Tüketicilerin; %51,3' ü kırmızı et fiyatlarını pahalı, %21,7'i çok pahalı, %25,3' ü de normal olduğunu ifade etmiştir (Ağlarcı, 2015, s. 56). Yaptığımız çalışmada ise kırmızı et tüketen katılımcıların %84'u pahalı ve çok pahalı bulunduğunu ifade etmiştir. Buna ek olarak katılımcılara tüketimi etkileyen faktörler sorulduğunda ise en önemli faktörlerin tüketicilerin gelir düzeyi ve kırmızı et fiyatları olduğunu belirtmişlerdir.

Kahramanmaraş'ta yapılan araştırmada tüketiciler %76,8'lik oranla kırmızı eti yeterli miktarda tükettiklerini belirtmişlerdir. (Ercan, 2016) İzmir'de hazırlanan ankette katılımcıların %91'4'ü tüketim miktarlarının yeterli olduğunu beyan etmişlerdir (Yaylak, Taşkın, Koyubenbe, & Konca, 2010). Benzer bir çalışma Isparta'da da yapılmıştır. Bu ankette kırmızı et tüketimini yeterli bulan katılımcıların oranı %61,5 iken tüketimini az bulan veya tüketemeyen kişilerin oranı ise %38,5 olarak kayda geçmiştir (Ağlarcı, 2015, s. 57). Yaptığımız çalışmada ise kırmızı et

tüketen katılımcı ailelerin %59'u yeteri kadar tükettiklerini, %41'i ise yeteri kadar tüketmediklerini beyan etmişlerdir.

Kırmızı et tüketimi sıklığı açısından değerlendirildiğinde ise katılımcıların %53,2'sinin haftada en az 1-3 defa kırmızı et tükettiği tespit edilmiştir (Karakuş ve ark., 2004). Tarafımızca yapılan çalışmada ise kırmızı et tüketen katılımcıların %34'ü haftada bir defa, %25'i haftada birkaç defa, %23'ü ayda bir kez ve %18'i iki haftada bir kez kırmızı et tükettiklerini beyan etmiştir.

4.6. Şarküteri ve Sakatat Tüketimi

Şarküteri ve sakatat tüketimi ile ilgili 2015'te yapılan bir çalışmada sakatat olarak en fazla karaciğer (%51,6), sonra sırasıyla, işkembe, yürek, böbrek en az dalak tercih edildiği belirtilmektedir (Ağlarcı, 2015, s. 60). Bu veriden hareketle yaptığımız çalışmada katılımcı ailelerin %87'si sakatat ürünleri tüketmemektedir. Bu duruma sebep olarak ekonomik sebebi sunanların oranı ise %61'dir. Bu nedeni takiben katılımcılar kırmızı ve beyaz et tükettikleri için ve güvenilir bulmadıkları için sakatat ürünleri tüketmediklerini belirtmişlerdir. Sakatat tüketen katılımcıların %40'ı karaciğeri, üçte birlik bir oranı yüreği, sonra dalağı, mumbar, böbreği, diğer sakatatları beğenerek tükettiklerini ifade etmişlerdir. Sakatat tüketen ailelerin dörtte üçü ayda bir defa ya da özel günlerde sakatat tükettiklerini beyan etmişlerdir.

Şarküteri alanında incelenen çalışmalarda; işlenmiş et ürünü tüketiminde en fazla sucuk (%63,8), sosis (%20,1) ve salam (%16,2) tüketildiği belirlenmiştir (Ağlarcı, 2015, s. 60). Yaptığımız araştırmada ise katılımcıların %47'sinin kırmızı etten yapılan şarküteri ürünlerini (salam, sucuk, sosis vb.) ara sıra tükettiği, %46'sının hiç tüketmediği ve %7'sinin düzenli olarak tükettiği tespit edilmiştir. Katılımcıların %86'sı işlenmiş et ürünü olarak Luncheon (mortadella)'yı tükettiklerini beyan etmişlerdir.

4.7. Balık Eti Tüketimi

Balık eti ile ilgili çalışmalar incelendiğinde ise Isparta’da kişi başı aylık balık eti tüketimi 0,71 kg olarak bulunmuştur (Ağlarıcı, 2015, s. 50). Bu oran Kahramanmaraş’ta 0,344 kg iken Amasya’da balık eti tüketimi 0,67 kg olarak bildirilmiştir (Nalinci ve Kızılaslan, 2013). Elazığ’da yapılan bir çalışmada ise kişi başı yıllık balık eti tüketimi 3,30 kg olarak kaydedilmiştir (Çiçek ve ark., 2013).

Bu veriler ışığında 2016 yılında yapılan bir çalışmada balık eti tüketmeyen katılımcıların oranı %15,4 olarak tespit edilmiştir (Ercan, 2016). Tarafımızca yapılan çalışmada ise katılımcı ailelerin %61’i balık tükettiği, %39’unun ise balık tüketmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ekonomik nedenler, balık eti tüketmeyen katılımcılar için en önemli faktördür.

Tüketici tercih sebeplerinin değerlendirildiği bir çalışmada tüketicilerin %44,5’i balık etini sağlıklı, %25’i ise besleyici olduğunu düşündükleri için satın aldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Ercan, 2016). Yine 2014’te yapılan benzer bir çalışmada tüketicilerin %66’sı sağlıklı bulduğu için %24,3’ü ise lezzetli buldukları için balık etini tükettiklerini belirtmiştir (Beyazbayrak, 2014). Yaptığımız çalışmada ise katılımcılara balığı tercih etme sebepleri sorulduğunda %44’ü lezzetli olduğu için, %40’ı sağlıklı olduğu için, sonra sırasıyla ucuz, kolay bulunduğu için, alışkanlıktan, diğer sebeplerden tercih ettiğini ifade etmişlerdir.

Tüketim sıklıkları incelendiğinde Elâzığ merkez ilçede yürütülen çalışmada, tüketicilerin balık eti tüketimini 15 günde bir yaptıkları belirtilmektedir (Çiçek ve ark., 2013). Yaptığımız çalışmada ise balık eti tüketen katılımcıların %66’sı ayda bir kez veya özel günlerde balık eti tükettiklerini belirtmişlerdir. Kahramanmaraş’ta yapılan anket sonucuna göre katılımcıların %52,9’u tüketimlerinin yeterli olduğunu düşünmektedir (Ercan, 2016). Buna binaen yaptığımız çalışmada katılımcıların yarısı yeterli miktarda balık tüketmediklerini belirtmişlerdir. Çalışmada sağlıkları için yeterli

miktarda balık tüketemeyen katılımcıların tamamına yakını ise ekonomik sebeplerden ötürü balık tüketemediğini beyan etmişlerdir.

Balık eti tüketicilerinin çeşit tercihleri incelendiğinde ise katılımcıların %26,0'sı hamsi, %25,8'i alabalık, %10,4'ü palamut, %9,9'u levrek, %6'sı somon, %4,9'u ise çipura tüketmektedir (Ercan, 2016). Yaptığımız çalışmada ise balık tüketen katılımcıların %25'inin konserve ton balığı, %23'ünün tür ayrımı yapmadığı, %21'inin en ucuz balık çeşidini seçtiği, %18'inin sardalye konservesi tercih ettiği ve %13'ünün diğer balık türlerini tüketmeyi tercih ettiği ortaya konmuştur.

Elâzığ merkezde 2013 yılında yapılan çalışmada katılımcıların %86'sının balık etini severek aldıkları ve %66,28'inin balık satın alırken fiyatını göz önünde bulundurduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada tüketicilerin %92,94'ünün balığı taze olarak satın almayı tercih ettikleri ortaya konulmuştur. Balık tüketim oranı mevsimler arasında değişmektedir. En çok tüketim %55,35 ile kış mevsiminde olmuştur. Kıştan sonra en çok tercih edilen mevsimler sırasıyla sonbahar, ilkbahar ve yazdır. Yine aynı çalışmada tüketicilerin balık tercihleri incelenmiş olup en çok tercih edilen çeşidin hamsi ve alabalık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ardından ise en çok sırayla istavrit, sazan, çipura, uskumru, levrek ve lüfer tüketildiği tespit edilmiştir (Çiçek ve ark., 2013).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ankara ilinde ikamet eden mültecilerin sosyo-ekonomik durumlarının, hayvansal ürün tüketim düzeylerinin, bu ürünlere ilişkin tüketim tercihlerine etki eden faktörlerin ve hayvansal ürün tüketimi ile ilgili sorunlarının tespit edilmesi amaçlanan bu tez projesinde ankete katılan mültecilerin aile ferdi ortalama 6 kişi olarak belirlenmiştir. Bu ailelerin %25'ine çekirdek aileye ek olarak birinci dereceden akrabalar (anne, baba, kardeşler), ikinci dereceden akrabalar (dede, nine, kardeş, torun) ve üçüncü dereceden akrabalar da (yeğen, kayınvalide, kayınbirader) dahildir.

Çalışmaya konu mültecilerin Türkiye’de kaldıkları süre ortalama olarak 3,4 yıl, Ankara’da kaldıkları süre ise ortalama olarak 2,9 yıl olarak hesaplanmıştır. Anketlerin değerlendirilmesi neticesinde mültecilerin üçte birinden fazlasının (%35) Ankara'ya yerleşmeden önce Türkiye'de farklı illerde buldukları görülmüştür. Yaşamak için Ankara'yı seçmelerinin temel nedenleri ise sırasıyla (çoktan aza doğru); akraba-arkadaş-tanıdıkları olması, iş fırsatlarının fazla olması ve ev kiralarının daha ucuz olması olarak tespit edilmiştir.

Mülteci ailelerde çalışan hane halkı sayısı ortalama 1 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu ailelerin %18,5'inde farklı işlerde çalışan bir veya iki çocuk (yevmiyeli işçi, özel sektör, esnaf) bulunduğu belirlenmiştir. Aile reislerinin çoğunluğu geldikleri ülkenin işçi sınıfına mensuptur. Bununla birlikte ankete katılan mülteci topluluğundaki aile reislerinin %40'ı, ev hanımlarının %48'i temel eğitim (ilkokul) almışlardır.

Ankete katılan mültecilerin Türkiye'ye gelmeden önceki meslekleri sırasıyla (çoktan aza doğru); esnaflık, yevmiyeli işçilik, özel sektör çalışanı, memurluk, ev hanımlığı, şoförlük, kendi özel projesinin sahibi, inşaat çalışanı ve öğretmenlik olmuştur. Ev hanımlarının oranı düştüğünde (%9), ankete

katılan aile reislerinin %70'i Türkiye'de kendi alanlarında çalışmamaktadır. Ayrıca öğrenciler ve ev hanımları hariç, işsiz oranı %2'dir.

Ankara ilinde ikamet eden anket katılımcısı mülteci ailelerin aylık ortalama geliri 1280 TL olarak hesaplanmıştır. Aile reislerinin %41'i özel sektörde çalışarak, %24,2'si yevmiyeli işçilik yaparak geçimlerini sağlamaktadır. Anket verilerinin değerlendirilmesi neticesinde belediyelerde kayıtlı olan ailelere her 6 ayda bir belediye tarafından aynı yardım yapıldığı görülmüştür. Ayrıca mülteci ailelerinin yarıya yakını Türk Kızılayı'ndan nakdi yardım almaktadır. Bu yardımın ortalaması ise aile başına aylık 745 TL olarak tespit edilmiştir.

Yapılan hesaplama sonucunda bu ailelerin aylık ortalama gıda harcamasının 855 TL olduğu bulunmuştur. Ankete katılan mültecilerin büyük bir çoğunluğu gıda malzemelerini pazar veya marketlerden satın alarak, yardımlarla veya borçlanarak temin ettikleri bilgisini vermişlerdir. Özellikle mültecilerin birçoğu gıda malzemelerini ödünç alabilecekleri yerleri seçtiklerini ifade etmişlerdir.

Mültecilerin güncel gıda tüketim durumları incelendiğinde ise sebze, meyve, et ve süt tüketimlerinin Türkiye'ye geldikten sonra genel olarak azaldığı; karbonhidrat (makarna, ekmek, pirinç, bulgur vb.) ve tavuk eti tüketimlerinin arttığı görülmüştür. Mültecilerde karbonhidrat tüketiminin (ekmek, makarna, pirinç, bulgur vb.) artışına gelir seviyelerinin düşüklüğünün sebep olduğu söylenebilir. Bununla birlikte bakliyat (mercimek, nohut, fasulye vb.) ve yumurta tüketimlerinin aynı kaldığı belirlenmiştir.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlardan, mülteci ailelerinin ekonomik gelirlerinin düşük olmasının kırmızı et yerine tavuk etinin daha çok tercih edilmesine sebep olduğu görülmektedir. Mültecilerin kırmızı et tüketimindeki eksikliklerini telafi etme yollarından biri, tavuk etini satın alırken koyun yağıyla karıştırarak elde edilen ve "kababeh" denilen köfte benzeri bir karışımı yemeklerle pişirerek ve mangalda kullanmak olmuştur.

Kanatlı eti tüketimine ilişkin olarak, ankete katılan mültecilerin çoğu; fiyatının düşük olması, lezzetli olması ve alışkanlıklara ek olarak sağlıklı olması ve kırmızı ete iyi bir alternatif olması nedeniyle kanatlı eti tükettiklerini ifade etmişlerdir. Mültecilerin çoğunun, haftada bir ila birkaç kez tavuk eti tükettikleri görülmüştür. Hane halkının haftalık ortalama kanatlı eti tüketimi ise 2,52 kg'dır.

Ankete katılan tavuk eti tüketicisi mülteciler, tavuk eti satın alırken ucuz olması, güvenilir olması ve yakın olmasından dolayı süper marketleri tercih ederken; bazı mültecilerin Suriyeli kasapları tercih etmeleri temin noktası seçimindeki kültürel boyutun önemini de yansıtmaktadır. Bu mültecilerin tavuk eti alırken göz önünde bulundurdıkları en önemli faktörler ise sırasıyla: tazeliği, satış yeri, fiyatı ve son kullanma tarihidir.

Mülteciler kanatlı etini daha çok yemek içinde ve sebzelerle pişirerek tüketmektedir. Buna örnek olarak, geldikleri ülkenin geleneğini yansıtan ve çoğunlukla tavuk ile pişirilen “*malukhya*” (Yahudi Ebegümece) bitkisinin kullanılması gösterilebilir. Ayrıca mültecilerin büyük çoğunluğunun tavuk etini sırasıyla kalçalı but, piliç ve göğüs eti şeklinde tükettikleri görülmüştür.

Hane halkı haftalık kanatlı eti tüketimi çoklu doğrusal regresyon tablosu incelendiğinde bağımsız değişkenlerolan χ_1 (Ailede kişi sayısı) ve χ_2 (Ailede çalışan sayısı) 'nin bağımlı değişken olan (Hane halkı haftalık kanatlı eti tüketimi) değeri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir. Düşük R^2 değerine, ankete dahil edilmeyen bazı bağımsız faktörlerin sebep olabileceği söylenebilir. Bu değer, bu tür marjinal toplulukların istikrarlı toplumlardan farklılığını ve kompozisyonunun karmaşıklığını göstermektedir. Buna ek olarak bazı psikolojik faktörlerin mülteci toplumu üzerindeki etkisinden kaynaklanabilecek gerçekçi olmayan cevapların elde edilmiş olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenlerden ötürü ankete dahil edilmeyen bazı soruların ve bu marjinal gruplarla ilgili sonraki araştırmalarda psikolojik faktör ve beklentilerin (ve insan davranışına dayalı faktörleri) dikkate alınmasını öneriyoruz.

Ankete katılan mültecilerin büyük çoğunluğu, sırasıyla; sağlık sebeplerinden, lezzetli olmasından, alışkanlıklardan ve ucuz olmasından dolayı yumurta tüketmektedirler.

Yumurta tüketimine ilişkin olarak ankete katılan mültecilerin çoğunluğunun (%65) günlük, geri kalan kısmının (%28) ise haftada en az 1 kez yumurta tükettiği hesaplanmıştır. Yumurta, mülteciler için temel bir gıda olduğundan; mültecilerin %60'ı, herhangi bir faktörün yumurta tüketimini etkilemediğini belirtirken; mültecilerin üçte biri, gelir düzeyinin ve yumurta fiyatlarının yumurta tüketimini etkilediğine inanmaktadır. Mültecilerin haftalık ortalama yumurta tüketimi ise 25 adet olarak bulunmuştur.

Yumurta tüketen mülteciler, yumurta satın alırken göz önünde bulundurdıkları başlıca noktaları sırasıyla: son kullanma tarihi, hiçbir şey, kırık olmaması, satış yeri ve fiyatı olarak ifade etmişlerdir. Ankete katılan mültecilerin yarısı, yumurta fiyatlarının pahalı olduğunu düşünürken, daha az bir kısmı fiyatları normal veya çok pahalı olarak görmektedir. Ayrıca, gelirlerinin düşük olması nedeniyle yumurta tüketimlerinin yetersiz olduğunu hissettiklerini belirtmişlerdir.

Hane halkı haftalık yumurta tüketimi çoklu doğrusal regresyon tablosu incelendiğinde bağımsız değişkenler olan χ_1 (Ailede kişi sayısı) ve χ_6 (Aylık ortalama gıda harcaması) 'nın bağımlı değişken olan (Hane halkı haftalık yumurta tüketimi) değeri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir. Adj.R² değeri 0,252 olarak bulunmuştur.

Mültecilerin süt tüketimine yönelik sorulara vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda, büyük bir çoğunluğunun günlük veya gün aşırı olarak süt tükettikleri görülmüştür. Bunun önemli bir sebebinin ailelerin yaklaşık üçte birinin sahip olduğu bir yaş ve altında olan bir veya daha fazla çocuk olduğu söylenebilir. Sütün birincil tüketicisinin çocuklar olduğu bilindiğinden bu durum, mülteci topluluğunun yarısının süt tüketiminin neden hiçbir faktör tarafından değiştirilemediğini açıklamaktadır. Mülteci ailelerin haftalık ortalama süt tüketimi ise 4,58 litredir. Süt tüketen mültecilerin yarısından fazlası, yeterli miktarda süt tükettiğine inandığını belirtmiştir.

Süt tüketen mültecilerin üçte biri, gelir seviyesinin süt tüketimini etkilediğini, süt fiyatının ise tüketimi daha düşük bir oranda etkilediğini ifade etmişlerdir. Mülteciler, sırasıyla: sağlıklı olması, lezzetli olması, alışkanlıklar, fiyatının ucuz olması ve çocuklarının olması sebebiyle sütü tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Mültecilerden büyük kısmının sütü sokak satıcılarından ve süpermarketlerdendaha az bir kısmının da mahalledeki dükkanlardan temin ettikleri görülmüştür. Mültecilerin büyük çoğunluğunun (%70) süt fiyatlarının uygun olduğunu düşündüğü ve daha az bir kısmının ise (%27) süt fiyatlarını yüksek bulduğu, çalışmada elde edilen bulgular arasındadır.

Ankara ilinde ikamet eden anket katılımcısı mülteci aileler daha ucuz olması, yağ oranının yüksek olması, kolay bulunabilmesi, doğal olması ve satıcının güvenilir olması gibi nedenlerden dolayı sütü sokak satıcılarından almayı tercih ettiklerini bildirmiştir. Bu durum, mültecilerin süt tüketimi tercihlerinde kültürel etkinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Göç eden mültecilerin büyük çoğunluğunun, kendi ülkelerinde doğal taze süt almaya alışkın olmasının bu tercihle bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

Hane halkı haftalık süt tüketimi çoklu doğrusal regresyon tablosu incelendiğinde bağımsız değişkenler olan χ_1 (Ailede kişi sayısı) ve χ_4 (Ankara'da geçirilen toplam süre) 'ün bağımlı değişken olan (Hane halkı haftalık süt tüketimi) değeri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir. $Adj.R^2$ olarak bulunmuştur.

Sütün yanısıra mültecilerin büyük bir çoğunluğu süt ürünlerini de tüketmektedir. Bu ürünler çoktan aza sırasıyla: yoğurt, peynir, kaymak ve tereyağı olarak belirtilmiştir. Mülteci hanelerinin haftalık ortalama yoğurt tüketiminin 3,4 kg, haftalık ortalama peynir tüketiminin ise 1,35 kg olduğu hesaplanmıştır. Ayrıca mülteciler günlük veya gün aşırı olarak yoğurt ve peynir tükettiklerini ifade etmişlerdir.

Hane halkı haftalık yoğurt tüketimi çoklu doğrusal regresyon tablosu incelendiğinde bağımsız değişken olan χ_1 (Ailede kişi sayısı) ve χ_6 (Aylık ortalama gıda harcaması) 'nın bağımlı değişken olan (Hane halkı haftalık yoğurt tüketimi)

değeri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir. $Adj.R^2 = 0,237$ olarak bulunmuştur.

Hane halkı haftalık peynir tüketimi çoklu doğrusal regresyon tablosu incelendiğinde bağımsız değişkenler olan χ_3 (Gelir +Parasal Yardım) ve χ_4 (Ankara'da geçirilen toplam süre)'ün bağımlı değişken olan (Hane halkı haftalık peynir tüketimi) değeri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmektedir. $Adj.R^2$ 0,096 olarak bulunmuştur.

Çalışmaya konu mülteciler kırmızı et tüketimi açısından incelendiğinde, önemli bir çoğunluğunun %94 temel ekonomik nedenlerden dolayı (%94) kırmızı et tüketmediği tespit edilmiştir, Mülteci tüketicilerinin önemli bir kısmının et fiyatlarının çok pahalı veya pahalı olduğunu düşünmesi de bu durumu destekler niteliktedir. Ayrıca kırmızı et tüketicilerinin büyük bir çoğunluğu, yetersiz tüketimin sebebinin düşük gelir olduğuna inandığını belirtmiştir.

Mülteci ailelerinin aylık ortalama kırmızı et tüketimi 0,7 kg olarak bulunmuştur. Sayıca az miktardaki kırmızı et tüketicileri sırasıyla: lezzetli olması, sağlıklı olması, alışkanlıklar ve farklı türde yiyeceklerle kullanılabilmesi gibi nedenlerle kırmızı eti tükettiklerini belirtmişlerdir. Bu tüketiciler kırmızı eti çoğunlukla kasaptan ve daha az bir oranda da süpermarketten temin etmektedir. Mülteciler bu satın alım yerlerini sırasıyla: güvenilir olması, ucuz olması, kendilerine yakın olması ve diğer nedenlerden (aynı dili konuşma, aynı kültürden olma, borç alma ve istedikleri karkas seçimine izin verilmesi vebazı ek hizmetler sağlanması gibi) tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Kırmızı et tüketicisi mülteciler, kırmızı et satın alırken çoktan aza sırasıyla: etin kalitesine, satış yerine ve fiyatına dikkat etmekte olduklarını bildirmişlerdir.

Mülteci ailelerin üçte birinde bir hafta, dörtte biri ayda bir kez, diğer dörtte biri haftada birkaç kez ve geri kalan kısım her 15 günde bir kez kırmızı et tükettiklerini belirtmiştir. Bununla birlikte kırmızı et tüketen mültecilerin büyük bir kısmı, kırmızı eti farklı yiyeceklerle sebzelerle ve fırında pişirerek tükettiklerini belirtmiştir.

Mülteciler, kırmızı et tüketimlerini artıran en önemli faktörlerin fiyat ve gelir düzeyi olduğuna inandıklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra kırmızı et tüketicilerinin çoğu, kırmızı et tüketimlerinin yetersiz olduğuna (%60) inandıklarını, kalan kısım ise kırmızı et tüketimlerinin yeterli olduğuna inandıklarını belirtmiştir.

Kırmızı et tüketen mültecilerin dörtte üçü koyun eti, neredeyse dörtte biri ise sığır eti tükettiklerini ifade etmiştir. Bu çalışma ile kırmızı et ürünlerinin tüketiminin mülteciler arasında pek yaygın olmadığı sonucuna varılmıştır. Çoğu mültecinin, kırmızı eti ara sıra tüketmekte veya hiçbir zaman tüketmemekte olduğu görülmüştür. Kırmızı et tüketen mültecilerin ise, genellikle işlenmiş etten yapılan, baharat ve karabiberle karıştırılmış, yağ parçalarıyla yapılan bir sosis olan **Mortadella**'yı tükettikleri belirlenmiştir. Mortadella, Bologna, İtalya'da menşei bir ürün olup mültecilerin bulunduğu yerel pazarda da bulunmaktadır.

Mültecilerin çoğunluğu, yüksek fiyatlar nedeniyle sakatat tüketmediklerini bildirmiştir. Sakatat tüketen mülteciler ise, lezzetli olması ve aynı zamanda besleyici olması nedenlerinden ötürü sakatat tükettiklerini ifade etmişlerdir. Sakatat tüketicileri çoğunlukla karaciğer ve kalbi tercih ettiklerini belirtmiştir. Mültecilerin sakatat tüketme sıklıkları sorulduğunda ise ayda bir veya özel günlerde olduğu cevabı alınmıştır.

Bir diğer hayvansal protein kaynağı olan balık eti tüketimi açısından mülteciler incelendiğinde %60'ının balık eti tüketmediği görülmüştür. Balık eti tüketiminin tercih edilmemesinin en büyük sebebinin ekonomik olduğu belirlenmiştir. Balık eti tüketicilerinin yarıya yakını tüketim miktarlarının sağlıkları için yetersiz olduğunu ve bunun temel nedeninin ise sınırlı ekonomik gelirleri olduğunu belirtmiştir.

Balık eti tüketen mülteciler balığı temelde lezzetli ve sağlıklı olması sebebiyle tercih ettiklerini belirtmiştir. Mülteciler çeşit açısından sırasıyla; konserve ton balığı, ayırım yapılmaksızın balık çeşitleri, en uygun olan balık çeşitleri ve sardalya konservesi tükettiklerini ifade etmişlerdir. Mülteciler ton balığı ve sardalya tüketimlerinin haftada 3 adet olduğunu belirtmişlerdir.

Balık tüketen mülteciler balığı sırasıyla balıkçılar, süpermarket ve seyyar balıkçılardan temin ettiklerini ve ayda bir kez veya sadece özel günlerde balık eti tükettiklerini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda balık eti tüketimlerini artıran en önemli etkenlerin gelir düzeyi ve fiyat olduğunu belirtmişlerdir.

Mültecilerin Ankara'da yıllarca ikamet etmelerine rağmen karşılaştıkları birçok sorun halihazırda çözülmemiştir. Bu sorunların başında mülteci aileleri gelirlerinin oldukça düşük olması gelmektedir. Düşük gelir sorun mültecilerin kırmızı et, süt ve balık gibi temel hayvansal gıda ürün tüketimlerinin düşük olmasına yol açmaktadır.

Kırmızı et, süt ve balık gibi hayvansal ürünlerinin tüketimi özellikle Ankara'da ikamet eden göçmen topluluğun en büyük kesimini oluşturan çocuk ve gençlerin sağlıklı gelişimi için oldukça önemlidir.

Mültecilerin yasal ve ekonomik hakları kapsamında düşük gelirlerinin artırılmasını sağlayacak iş fırsatlarının yaratılması, topluma entegrasyon süreçleri için gerekli ortamın hazırlanmasına katkı yapacaktır. Böylece ekonomik ve sosyal şartların iyileşmesiyle göçmenlerin gıda tüketim durumu da iyileşecektir.

Hayvansal ürünler gibi protein içeren temel gıda malzemelerinin sağlanmasını göz önüne alan ve göçmen toplumunun ihtiyaçlarını iyi bir şekilde analiz eden yardım programlarının tasarlanması gerekir.

Mülteci toplumunun ülke ekonomisine yük olmasını engellemek için göçmen nüfusunun büyük bir bölümünü oluşturan gençlerin yetenekleri değerlendirilebilir. Ayrıca göçmen nüfusunun ekonomik kalkınmaya katkıda bulunabilmesi için özel programlarının hazırlanması gerekir. Aksi halde büyük bir bölümünü gençlerin oluşturduğu mülteci toplumu, ekonomik yük olmanın yanı sıra sosyal sorunların artmasına da sebep olabilir.

ÖZET

Ankara'da İkamet Eden Mültecilerin Hayvansal Ürün Tüketim Yapısı ve Alışkanlıkları

Bu araştırma, Ankara ilinde ikamet eden mültecilerin hayvansal ürün (kanatlı eti, yumurta, süt, peynir, yoğurt, kırmızı eti, sakatat, balık eti) tüketim yapısı ve alışkanlıklarını incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca Ankara'daki mültecilerin sosyo-ekonomik durumlarını inceleme konusu edinmektedir.

6 bölümden oluşan veri temin formu 75 soru içermektedir.

Ankara'da mültecilerin yoğunlukla yaşadığı semtlerden 2018 yılının Temmuz-Ekim aylarında toplamda 178 anket toplanmıştır.

Ailelerde ortalama birey sayısı 5,78($\pm 0,18$) kişi, ortalama çalışan sayısı 1,19($\pm 0,05$) kişi, aile gelir ortalaması 1282,30 ($\pm 60,31$) TL/Ay, ailelere yapılan parasal yardım ise 745,30($\pm 28,64$) TL/Ay olarak tespit edilmiş olup katılımcılar bu parasal yardımın kaynağının Türk Kızılayı olduğunu belirtmiştir.

178 ailenin 165'i tavuk eti (%88,2), 170'i yumurta (%90,9), 133'ü süt (%71,1), 102'si peynir (%54,5), 164'ü yoğurt (%87,7), 40'ı kırmızı et (%21,4), 55'i balık (29,4) ve 32'si sardalya ve ton balığı konserveleleri (%17,1) tüketmektedir.

Yukarıda belirtilen ailelerin haftalık ortalama tüketim miktarları; tavuk eti 2,5 ($\pm 0,16$) kg, yumurta 25,35 ($\pm 1,36$) adet, süt 4,58 ($\pm 0,39$) lt, peynir 1,35 ($\pm 0,12$) kg., yoğurt 3,38 ($\pm 0,21$) lt, kırmızı et 0,716 ($\pm 0,090$) kg, sardalya ve ton balığı konserveleleri 2,80 ($\pm 0,50$) adet olarak tespit edilmiştir.

Araştırma konusu olan 178 ailede bireylerin haftalık ortalama tüketim miktarları ise; tavuk eti 0,43 ($\pm 0,03$) kg, yumurta 4,32 ($\pm 0,21$) adet, süt 0,64 ($\pm 0,07$) lt, peynir 0,15 ($\pm 0,02$) kg, yoğurt 0,55 ($\pm 0,03$) lt., kırmızı et 0,035 ($\pm 0,007$) kg ve sardalya ve ton balığı konserveleleri 0,09 ($\pm 0,02$) adettir.

Anahtar sözcükler: Suriyeli mülteciler, sosyo-ekonomi, gıda tüketimi.

SUMMARY

Animal Product Consumption Structure and Habits of Refugees in Ankara

The objective of the research is to study dietary habits and dietary structure related to the consumption of animal products (poultry, egg, milk, cheese, yoghurt, red meat, offal, fish meat) of the refugees in Ankara, in addition to studying the socio-economic characteristics of the refugees.

The questionnaire consisting of 6 chapters contains 75 questions.

A total of 178 questionnaires were collected in July and October 2018 in the neighborhoods where refugees live in Ankara. The average number of family members was $5.78 (\pm 0.18)$, and the average number of workers per household was $1.19 (\pm 0.05)$. With regard to the aid provided to 82 families from the target sample, it was to 745.30TL ($28.64 \pm$), which came from the Turkish Red Crescent card.

Of the 178 families, 165 family were consuming chicken (88.2%), 170 eggs (90.9%), 133 milk (71.1%), 102 cheese (54.5%), 164 yoghurt (87.7%), 40 red meat (21.4%), 55 fish (29.4) and 32 family were consuming Sardine and Tuna (17.1%).

Weekly average consumption of the above families from chicken meat was $0.16 (\pm 2.52)$ Kg, eggs $1.36 (\pm 25.35)$ egg, milk $0.39 (\pm 4.58)$ Liter, cheese $0.12 (\pm 1.35)$ Kg, yogurt $0.21 (\pm 3.38)$ Liter, red meat $0.090 (\pm 0.716)$ Kg, sardines and tuna canned food $0.50 (\pm 2.80)$. In addition, the average monthly fish consumption for families was $2.57 (\pm 0.36)$ kg.

The weekly average consumption of individuals of the 178 families from chicken meat was $0.43 (\pm 0.03)$ Kg, egg $4.32 (\pm 0.21)$ units, milk $0.64 (\pm 0.07)$ Liter, cheese $0.15 (\pm 0.02)$ Kg, yogurt $0.55 (\pm 0.03)$ Liter, red meat $0.035 (\pm 0,007)$ kg, Sardines and tuna canned $0.09 (\pm 0.02)$.

Key words: Syrian refugees, socio-economics, food consumption.

KAYNAKLAR

- AFAD. (2014). Syrian Women in Turkey. Disaster and emergency management authority. *AFAD*, 1-80.
- AĞLARCI, A. V. (2015). Isparta ilinde kanatlı ve kırmızı et tüketiminin log-linear analiz ile incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, *Süleyman Demirel Üniversitesi, Zootekni Anabilim Dalı*, Isparta.
- AKBAY , C., & TIRYAKI , G. Y. (2007). Tüketicilerin ambalajlı ve açık süt tüketim alışkanlıklarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi: Kahramanmaraş örneği. *KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi*, 10(1), 89-96.
- AKBAY, C., YILMAZ, H., MERAL , Y., & GÖZEK, S. (2013). Türkiye’de Ailelerin Su Ürünleri Tüketiminin Ekonomik Analizi. *KSÜ Doğa Bil. Derg.* 16(3).
- AKÇAY, Y., & VATANSEVER, Ö. (2010). Kırmızı Et Tüketimi Üzerine Bir Araştırma: Kocaeli İli Kentsel Alan Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1).
- AKŞİT, G., BOZOK, M., & BOZOK, N. (2015). Zorunlu Göç, Sorunlu Karşılaşmalar: Hisarköyü,. *TC. Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2): 1-176.
- AKTAŞ, E., & GÜLÇÜR, İ. (2016). Mezitli’de Suriyeli göçmenlerin sorunlarının sosyo-ekonomik açıdan analizi. 2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi: “Göç, Yoksulluk Ve İstihdam” . *Necmettin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu*. Mersin.
- ALKAN , S., & DEREBAŞI, S. (2018). Ordu ilinde yumurta tüketim bilincinin belirlenmesi. *Akademik Ziraat Dergisi*, 237-244.
- ATAY, O., AYGÜN, T., GÖKDAL, Ö., & ÜLKER, H. (2004). Aydın İli Çine İlçesinde Kırmızı Et Tüketim Alışkanlıkları. In T. Aygün, F. Karakuş, & A. Yılmaz (Ed.), 4. *Ulusal Zootekni Bilim Kongresi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi. 1: 348-354.
- ATEŞ, H., & BEKTAŞ, M. (2016). Suriyelilerin Toplumsal, Kültürel ve Ekonomik Entegrasyonu. *TESAM Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, 17-43.
- AYGÜN, T., KARAKUŞ, K., & ALARSLAN, E. (2008). Gaziantep ili merkez ilçede kırmızı et tüketim alışkanlıkları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 18(2): 113-120.
- BAHADIR , H., & UÇKU, R. (2016). İzmir’in Bir Mahallesinde Yaşayan 6-17 Yaş Arasındaki Suriyeli Çocukların Çalışma Durumları ve Çalışma Durumlarını Etkileyen Etmenler. *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3): 117-124.
- BALCIOĞLU , İ. (2007). Sosyal ve Psikolojik Açından Göç. *İstanbul.Elit Kültür Yayınları*.

- BEYAZBAYRAK, Z. (2014). Kahramanmaraş İli Merkez ilçede Balık Tüketim Alışkanlıkları. Fen Bilimleri Enstitüsü. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*. Kahramanmaraş.
- BOZ, D. (2016). Dış Göçler Olgusu ve Etkisi: Türkiye-Suriye Üzerine Bir İnceleme. *Sosyoekonomi*, 24(30): 147-153.
- BÜLBÜL, S., KÖSE, A. (2010). Türkiyede bölgelerarası iç göç hareketlerinin çok boyutlu ölçekleme yöntemi ile incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39(1): 75-94.
- CAGAPTAY, S., & MENEKSE, B. (2014). The 'Impact of Syria's Refugees on Southern Turkey. Washington Institute For Near East Policy. (*WINEP*). Washington .
- CALLOWAY, D., MURPHY, S., & BEATON, G. (1988). Food intake and human function: A crossproject perspective on the Collaborative Research Program in Egypt, Kenya and Mexico. Livestock sector development for poverty reduction:an economic and policy perspective. California, Berkeley, Usa: Food And Agriculture Organization Of The United Nations.*FAO*.
Erişim Adresi:<http://www.fao.org/docrep/015/i2744e/i2744e00.pdf>. Erişim Tarihi:10/10/2019
- CANBAY, T., & GÜLDEN, O. (2016). Göçün Mali Etkileri. In T. Press, Göçün Mali Etkileri Londra: *Transnational Press*. I:95-101.
- CBCSYR. (2009). Average of individual monthly consumption on food commodities / 2009. *Central Bureau of Statistics/Syrian Arab Republic Office of Prime Minister*, Erişim Adresi: <http://cbssyr.sy/family/family2009/Family27B-2009.htm> Erişim Tarihi: 1/11/ 2020.
- ÇELİK, Y., & ŞENGÜL, T. (2001). Şanlıurfa İli Kentsel Alanında Tüketicilerin Yumurta Tüketim Düzeyleri ve Tüketim Alışkanlıklarının Belirlenmesi. *Hayvansal Üretim*, 42(2), 53-62.
- CEVGER, Y., ARAL, Y., DEMİR, P., & SARIÖZKAN, S. (2008). Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi İntern Öğrencilerinde Hayvansal Ürünlerin Tüketim Durumu ve Tüketici Tercihleri. *Ankara Üniv Vet Fak Derg*, 55: 189-194.
- ÇİÇEK, E., AKGÜN, H., & ILHAN, S. (2013). Elazığ İli Balık Eti Tüketim Alışkanlığı ve Tercihinin Belirlenmesi. *Yunus Araştırma Bülteni*, (1), 3-11.
- ÇİVİ, H., GÜRLE, A., ESENGÜN, K., & KARKACIER, O. (1993). Tokat İl Merkezinde Yaşayan Hane halklarının Yumurta Tüketim Durumu Üzerine Bir Araştırma. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 10(1): 23-126.
- ÇİZEL, B., AYBAR, D. H., AKSOY, B., CİZEL, R. B., KOÇANCI, M., AJANOVIC, E., . . . GÜLMEZ, M. (2018). *Ortadoğu'dan Göçün Türkiye Üzerindeki Etkileri*. Akdeniz Üniversitesi.

- CÜCE, S. (2018). Suriyeli sığınmacıların gözünden Türkiye’de yaşam: Ankara örneği. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* , 228-245.
- DEMIRCAN , V., ÖRMECI , M. Ç., & KIZILYAR, G. (2011). Isparta ilinde ailelerin ambalajlı ve açık süt tüketim alışkanlıklarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 39-47.
- DENİZ, T. (2014). Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Tsa dergisi*, 18(1), 175-204.
- DEREBAŞI, S. (2019). Ordu ilinde yumurta tüketim bilincinin ve tüketici davranışlarının belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı. *Ordu Üniversitesi*.
- DIKEN, A., & DEMIREL, E. (2016). İşletmelerimizde Nitelikli İşgücü İhtiyacı ve Suriyeli Göçmen İşgörenlerin İşgücü Piyasasına Etkisi Üzerine Bir Araştırma. 2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi “Göç, Yoksulluk ve İstihdam ” Konya: *Necmettin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu*. 51-60.
- DİNÇER, O., FEDERICI, V. , FERRIS, E., KARACA, S., KIRIŞCI, K., & ÇARMIKLI, E. Ö. (2013). Suriyeli Mülteciler Krizi ve Türkiye: Sonu Gelmeyen Misafirlik. *Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK)*, 1-48.
- DREWNOWSKI , A. (2010). The Nutrient Rich Foods Index helps to identify healthy, affordable foods. *The American Journal of Clinical Nutrition*, 91(4).
- DÜNYA. (2015, 09 02). Erişim Tarihi 10 04, 2019, Suriyeli firma sayısı 10 bini aştı: Erişim Adresi : <https://www.dunya.com/gundem/suriyeli-firma-sayisi-10-bini-asti-haberi-290981>
- DURMUŞ, S., DEMIRTAŞ, Ş. E., CAN, M., & KALEBAŞI, S. (2007). Ankara İlinde Yumurta Tüketim Alışkanlığının Belirlenmesi. *Tavukçuluk Araştırma Dergisi*, 7(1), 42-45.
- EKONOMİSTLER PLATFORMU. (2017). *Ekonomistler Platformu*. Erişim Tarihi: 09 25, 2019, Erişim Adresi: <http://www.ekonomistler.org.tr/arsivler/7101>
- ERCAN , O. (2016). Kahramanmaraş kent merkezinde et tüketim analizi. Yüksek Lisans Tezi .Tarım Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*.
- ERDAL , G., & TOKGÖZ, K. (2011). Tüketicilerin ambalajlı ve açık süt tüketim tercihlerini etkileyen faktörler:Erzincan ili örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(20), 111-115.
- ERDOĞAN, M. (2015). Türkiye'deki Suriyeliler - Toplumsal Kabul ve Uyum (1 ed.). (C. Tüzün, Ed.) İstanbul: *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*.
- ERDOĞAN, M. M. (2014). Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması. Hacettepe Üniversitesi. Ankara: Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi, *HUGO yayınlı*.

- ERDOĞAN, M., ŞENER, B., SİPAHİOĞLU, E., KAVUKÇUER, Y., & BAŞÇERİ, E. Y. (2017). “Kopuş”tan “Uyum”a, Kent Mültecileri, Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi:İstanbul Örneği. İstanbul: *Marmara belediyeler birliği kültür yayınları*.
- ERDOĞAN, N. (2013). Hayvansal gıdaların tüketim düzeyi ve tüketici tercihlerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: Afyon kocatepe üniversitesi personeli örneği. Yüksek Lisans Tezi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Afyon: *Afyon Kocatepe Üniversitesi*.
- ESEN, O., & BINATLI, A. O. (2017). The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Economy: Regional Labour Market Effects. *social sciences*, 1-12.
- FAO. (2003). World agriculture: towards 2015/2030 An FAO perspective. Rome: *FAO* .
- FAO. (2014). Food Supply - Livestock and Fish Primary Equivalent. Erişim Trihi :05 12, 2019, Erişim Adresi: FAOSTAT: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/CL>
- FAO. (2018). *Food Supply - Livestock and Fish Primary Equivalent*. Erişim Trihi: 05 12, 2019, Erişim Adresi: FAOSTAT: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/CL>
- FOWLER, F. (1993). Survey research methods. Newbury Park, California, USA: Newbury Park : *Sage Publications*.
- FRAENKEL, J., WALLEN, N., & HYUN, H. (2012). How to Design and Evaluate Research in Education. *New York: McGraw-Hill*.
- GAZIANTEP KENT KONSEYİ. (2014). Suriyeli Misafirlerle İlişkin Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Gaziantep: *Gaziantep Kent Konseyi*.
- GAZIANTEP TICARET ODASI. (2015). İçimizdeki Suriye- Gaziantep Ortak Okul Raporu 2. Gaziantep : *Gaziantep Ticaret Odası*.
- GENÇLER, A. (2005). Avrupa Birliği'nin Göç Politikası. *Sosyal Siyaset Konferanslar Dergisi*(49): 173-197.
- GEORGIEV, N. (2011). Positive And Negative Effects Of Mass Non- European Immigration Into Selected EU Member States. Master's Thesis, Masaryk University, Faculty of Social Studies, International Relations and European, Brno.
- GİGM. (2016). Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler. Erişim Tarihi:12 12, 2016 .İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Erişim Adresi: https://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik
- GİGM. (2019). Geçici koruma kapsamındaki suriyelilerin illere göre dağılımı. Erişim Tarihi:Temmuz 24, 2019 İçişleri bakanlığı göç idaresi genel müdürlüğü, Erişim Adresi: [https://www.goc.gov.tr/files/files/24-gecici_koruma_kapsamindaki_suriyelilerin_illere_gore_dagilimi_07_02_2019\(34\).jpg](https://www.goc.gov.tr/files/files/24-gecici_koruma_kapsamindaki_suriyelilerin_illere_gore_dagilimi_07_02_2019(34).jpg)

- GÜMÜŞ, B., & UTKU, D. E. (2015). Partial integration of Syrian ‘escapees’ under the rule of Turkey's Justice and Development Party (JDP). *Contemporary Arab Affairs*, 8(4): 469-487.
- GÜNDOĞAR, S., & OYTUN, O. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri. Ankara: *ORSAM - TESEV*.
- GÜNDÜZ, O., ESENGÜN, K., & GÖKTOLGA, Z. (2006). Ailelerin et tüketimleri üzerine bir araştırma: Tokat ili örneği. *VII. Tarım Ekonomisi Kongresi*, Antalya. (2)1125 - 1160..
- GÜNEŞ, T., TÜRKOĞLU, M., ELIBOL, O., ALBAYRAK, M., & GIRAY, F. (1995). Değişik Sosyal Çevrelerde İlkokul Öğrencilerinin Yumurta Tüketim Durumları ve Eğitimin Tüketimin Arttırılması Üzerine Etkileri. *Uluslararası Tavukçuluk Kongresi YUTAV İstanbul*. 655-666.
- HARUNOĞULLARI, M., & CENGİZ, D. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Analizi: Hatay (Antakya) Örneği. VIII. Coğrafya sempozyumu. Ankara : Ankara üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi *TÜCAUM*.
- İÇDUYGU, A. (2009). International Migration and Human Development in Turkey. *Human Development Reports*, 45.
- IOM. (2013). Göç Terimleri Sözlüğü (2. Baskı ed.). (R. Perruchoud, & J. Redpath, Eds.) IOM. Erişim Adresi: https://publications.iom.int/system/files/pdf/im131_turkish_2ndedition.pdf
- IOM. (2015). Global Migration Trends Factsheet 2015. IOM''s Global Migration Data Analysis Centre. *GMDAC*.
- İSKENDER, H., & KANBAY, Y. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Yumurta Tüketim Alışkanlıklarının Belirlenmesi. *YYU Veteriner Fakültesi Dergisi*, 25(3): 57-62.
- KAHRAMAN, E. M. (2016). İçme sütü tüketim alışkanlıkları ve marka seçiciliğinde etkili faktörlerin analizi: izmir ili örneği." ,(Basılmamış) 166s . Doktora Tezi, *Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Süt Teknolojisi Anabilim Dalı, İzmir .
- KARADAVUT, U., & TAŞKIN, A. (2014). Kırşehir İlinde Kanatlı Eti Tüketimini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 11(1): 37-43.
- KARAKAŞ, G. (2010). Tokat ili Kentsel Alanda Et ve Et Ürünleri Tüketiminde Tüketici Kararlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Tokat: *Gaziosmanpaşa Üniversitesi*.
- KARAKUŞ, F., AYGÜN, T., ÜLKER, H., & YILMAZ, A. (2004). Van İli Merkez İlçede Kırmızı Et Tüketim Alışkanlığı. 4. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi. Isparta: *Süleyman Demirel Üniversitesi*, Ziraat Fakültesi.

- KARASU, M. A. (2016). Şanlıurfa’da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 995-1014.
- KAYA, A., & KIRAÇ, A. (2016). İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu. İstanbul: *Hayata Destek Derneği*.
- KAYNAK, S., ARSLAN, İ., ALANCIOĞLU, E., & KOÇAKOĞLU, M. (2016). Göçün sosyo-ekonomik sonuçları: Suriyeli göçmenler üzerine bir uygulama. 2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi: “Göç, Yoksulluk Ve İstihdam” Şanlıurfa: *Necmettin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu*: 1-659.
- KAYPAK, Ş., & BIMAY, M. B. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve SosyoKültürel Etkileri: Batman Örneği Yaşam Bilimleri Dergisi. *Batman Üniversitesi, Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84-110.
- KOBOTOOLBOX. (N.d.). Retrieved from <https://www.kobotoolbox.org/>
- M.MURAT, E., & ÜNİVER, C. (2015). Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri. *TİSK*. Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları.
- MILTON, K. (2003). The critical role played by animal source foods in human (Homo) evolution Erişim Adresi: <https://academic.oup.com/jn/article/133/11/3886S/4818038>. Erişim Tarihi:5/6/2019. 133(11): 3886-3892.
- MIZRAK, C., DURMUŞ, İ., KAMANLI, S., ERDOĞAN DEMİRTAŞ, Ş., KALEBAŞI, S., KARADEMİR, E., & DOĞU, M. (2012). Determination of Egg Consumption and Consumer Habits in Turkey. *Turk. J. Vet. Anim. Sci*, 36(6):592-601.
- MURPHY, S., & ALLEN, L. (2003). Nutritional Importance of Animal Source Foods1. *American Society for Nutritional Sciences*, 3932-3935.
- NALINCI, S., & KIZILASAN, H. (2013). Amasya ili merkez ilçedeki hanehalkının et tüketim alışkanlıkları ve et tüketimini etkileyen faktörler. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi* (3): 76-99.
- ONURLUBAŞ, E., & ÇAKIRLAR, H. (2016). Tüketicilerin süt ve süt ürünleri tüketimini etkileyen faktörlerin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1): 217-242.
- ORSAM, & ORHAN, O. (2014). Suriye’ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular Sonuçlar ve Öneriler. Ankara: Türkiye *ORSAM*.
- PAKSOY, H. (2013). İç Savaştan Kaçarak Kilis’te Yaşamını Sürdüren Suriyelilerin Sosyo-Ekonomik Sorunları Üzerine Bir Araştırma Raporu. Kilis: *Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi*.

- PAKSOY, M. (1998). Kahramanmaraş ili kentsel alanda hayvansal gıda maddeleri tüketimi ve gelir-harcama esneklikleri. Yüksek Lisans Tezi. Fen Bilimleri Enstitüsü , Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Kahramanmaraş: *Çukurova Üniversitesi*.
- RANDOLPH, T., SCHELLING, E., GRACE, D., NICHOLSON, C., LEROY, J., COLE, D., RUEL, M. (2007). Role of livestock in human nutrition and health for poverty. *American Society of Animal Science*, 85(11): 2788-2800.
- SANDIKLI, A., SEMİN, A., & ÜNAL, B. (2015). Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri. İstanbul: *Bilgesam Yayinlari*.
- ŞEKER , İ., ŞEKER , P., ŞAHİN , M., ÖZEN , V. S., AKDENİZ , A., ERKMEN , O., DOĞU, G. B. (2012). Elazığ ili merkez ilçede tüketicilerin süt tüketim alışkanlıkları ve bu alışkanlıkları etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *F.Ü. Sağlık Bilimleri Veteriner Dergisi*, 26(3):131-143.
- ŞENGÜL, T., İNCİ, H., KARAKAYA, E., & SÖĞÜT, B. (2014). Bingöl İlinde Kanatlı Eti Tüketiminin Yapısı. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 1(1), 17–24.
- SEZER, Ö., & BAYRAM, T. (2017). KKTC’de Uluslararası Göç Ve Mülteci Hakları. In A. Yatkin (Ed.), *Uluslararası Göç Ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü*. KAYSEM 11: 1247-1259.
- SÖNMEZ, M. E., & METE, M. (2015). Türkiye’deki suriyeli göçmenlerin profili ile insan kaynağının belirlenmesi ve türkiye ekonomisine olası etkileri. *Cografyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Ankara* . 234-241.
- SÖNMEZ, M. E., & METE, M. (2015). Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin Profili ile İnsan Kaynağının Belirlenmesi ve Türkiye Ekonomisine Olası Etkileri. *Cografyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı*. 234-241.
- AFAD. (2014). *Syrian Women in Turkey*. Prime Ministry Disaster and Emergency Management Authority.
- Ağlarıcı, A. V. (2015). *Isparta ilinde kanatlı ve kırmızı et tüketiminin log-linear analiz ile incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Zootekni Anabilim Dalı, Isparta.
- Akbay , C., & Tiryaki , G. Y. (2007). Tüketicilerin ambalajlı ve açık süt tüketim alışkanlıklarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi: Kahramanmaraş örneği. *KSÜ Fen ve Mühendislik Dergisi*, 10(1), 89-96.
- Akbay, C., Meral, Y., Yılmaz , H., & Gözek, S. (2013). Türkiye’de Ailelerin Su Ürünleri Tüketiminin Ekonomik Analizi.
- Akbay, C., yılmaz, h., Meral , Y., & Gözek, S. (2013). Türkiye’de Ailelerin Su Ürünleri Tüketiminin Ekonomik Analizi. *KSÜ Doğa Bil. Derg*, 16(3).

- Akçay, Y., & Vatansever, Ö. (2010). Kırmızı Et Tüketimi Üzerine Bir Araştırma: Kocaeli İli Kentsel Alan Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1).
- Akşit, G., Bozok, M., & Bozok, N. (2015). Zorunlu Göç, Sorunlu Karşılaşmalar: Hisarköyü. *TC. Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 1-176.
- Aktaş, E., & Gülçür, İ. (2016). Mezitli’de Suriyeli göçmenlerin sorunlarının sosyo-ekonomik açıdan analizi. 2. *ULUSLARARASI UYGULAMALI BİLİMLER KONGRESİ: “GÖÇ, YOKSULLUK VE İSTİHDAM”* (p. 659). Mersin: Necmettin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu.
- Aktaş, E., & Gülçür, İ. (2016). *Mezitli’de Suriyeli Göçmen Sorunlarının Sosyo-Ekonomik Açısından Analizi*. Mersin Üniversitesi.
- Alkan , S., & Derebaşı, S. (2018). Ordu ilinde yumurta tüketim bilincinin belirlenmesi. *Akademik Ziraat Dergisi*, 237-244.
- Atay, O., Aygün, T., Gökdal, Ö., & Ülker, H. (2004). Aydın İli Çine İlçesinde Kırmızı Et Tüketim Alışkanlıkları. In T. Aygün, F. Karakuş, & A. Yılmaz (Ed.), *4. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi. 1*, pp. 348-354. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi.
- Ateş, H., & Bektaş, M. (2016). Suriyelilerin Toplumsal, Kültürel ve Ekonomik Entegrasyonu. *TESAM Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu*, (pp. 17-43).
- Aygün, T., Karakuş, K., & Alarşlan, E. (2008). Gaziantep ili merkez ilçede kırmızı et tüketim alışkanlıkları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi*, 18(2), 113-120.
- Bahadır , H., & Uçku, R. (2016). İzmir’in Bir Mahallesinde Yaşayan 6-17 Yaş Arasındaki Suriyeli Çocukların Çalışma Durumları ve Çalışma Durumlarını Etkileyen Etmenler. *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 30(3), 117-124.
- Balcıoğlu , İ. (2007). *Sosyal ve Psikolojik Açısından Göç*. İstanbul.: Elit Kültür Yayınları.
- BBC. (2016). Retrieved from https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/06/160624_ingiliz_ab_vatandaslik
- Beyazbayrak, Z. (2014). *Kahramanmaraş İli Merkez ilçede Balık Tüketim Alışkanlıkları*. Fen Bilimleri Enstitüsü. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi. Kahramanmaraş.

- Boz, D. (2016). Dış Göçler Olgusu ve Etkisi: Türkiye-Suriye Üzerine Bir İnceleme. *Sosyoekonomi*, 24(30), 147-153.
- Bülbül, S., & Köse, A. (2010). Türkiyede bölgelerarası iç göç hareketlerinin çok boyutlu ölçekleme yöntemi ile incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39(1), 75-94.
- Çagaptay, S., & Menekşe, B. (2014). *The Impact of Syria's Refugees on Southern Turkey*. Washington : Washington: Washington Institute For Near East Policy.
- Calloway, D., Murphy, S., & Beaton, G. (1988). Food intake and human function: A crossproject perspective on the Collaborative Research Program in Egypt, Kenya and Mexico. *Livestock sector development for poverty reduction:an economic and policy perspective*. California, Berkeley, USA: FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS. Retrieved from <http://www.fao.org/docrep/015/i2744e/i2744e00.pdf>
- Canbay, T., & Gülden, O. (2016). Göçün Mali Etkileri. In T. Press, *Göçün Mali Etkileri I* (pp. 95-101). Londra: Transnational Press.
- CBCSYR. (2009). *Average of individual monthly consumption on food commodities / 2009*. Retrieved 11 1, 2020, from Central Bureau Of Statistics/Syrian Arab Republic Office Of Prime Minister: <http://cbssyr.sy/family/family2009/Family27B-2009.htm>
- Çelik, Y., & Şengül, T. (2001). Şanlıurfa İli Kentsel Alanında Tüketicilerin Yumurta Tüketim Düzeyleri ve Tüketim Alışkanlıklarının Belirlenmesi. *Hayvansal Üretim*, 42(2), 53-62.
- Cevger, Y., Aral, Y., Demir, P., & Sarıözkan, S. (2008). Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi İtern Öğrencilerinde Hayvansal Ürünlerin Tüketim Durumu ve Tüketici Tercihleri. *Ankara Üniv Vet Fak Derg*, 55, 189-194.
- Çiçek, E., Akgün, H., & İlhan, S. (2013). Elazığ İli Balık Eti Tüketim Alışkanlığı ve Tercihinin Belirlenmesi. *Yunus Araştırma Bülteni*(1), 3-11.
- Çivi, H., Gürle, A., Esengün, K., & Karkacıer, O. (1993). Tokat İl Merkezinde Yaşayan Hane halklarının Yumurta Tüketim Durumu Üzerine Bir Araştırma. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 23-126.
- Çizel, B., Aybar, D. H., Aksoy, B., Cizel, R. B., Koçancı, M., Ajanovic, E., . . . Gülmez, M. (2018). *Ortadoğu'dan Göçün Türkiye Üzerindeki Etkileri*. Akdeniz Üniversitesi.

- Cüce, S. (2018). Suriyeli sığınmacıların gözünden Türkiye’de yaşam: Ankara örneği. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* , 228-245.
- Demircan , V., Örmeci , M. Ç., & Kızılyar, G. (2011). Isparta ilinde ailelerin ambalajlı ve açık süt tüketim alışkanlıklarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 39-47.
- Deniz, T. (2014). Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Tsa dergisi*, 18(1), 175-204.
- Derebaşı, S. (2019). *Ordu ilinde yumurta tüketim bilincinin ve tüketici davranışlarının belirlenmesi*. Fen Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı. Ordu : Ordu Üniversitesi.
- Diken, A., & Demirel, E. (2016). İşletmelerimizde Nitelikli İşgücü İhtiyacı ve Suriyeli Göçmen İşgörenlerin İşgücü Piyasasına Etkisi Üzerine Bir Araştırma. 2. *Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi “Göç, Yoksulluk ve İstihdam”* (pp. 51-60). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu.
- Diken, A., & Demirel, E. (2016). İşletmelerimizde nitelikli işgücü ihtiyacı ve suriyeli göçmen işgörenlerin işgücü piyasasına etkisi üzerine bir araştırma. 2. *ULUSLARARASI UYGULAMALI BİLİMLER KONGRESİ: “GÖÇ, YOKSULLUK VE İSTİHDAM”* (p. 659). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu.
- Dinçer, O., Federici, V. , Ferris, E., Karaca, S., Kirişçi, K., & Çarmıklı, E. Ö. (2013). Suriyel iMülteciler Krizi ve Türkiye: Sonu Gelmeyen Misafirlik. *Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK)*, 1-48.
- Drewnowski , A. (2010). The Nutrient Rich Foods Index helps to identify healthy, affordable foods. *The American Journal of Clinical Nutrition*, 91(4).
- Dünya*. (2015, 09 02). Retrieved 10 04, 2019, from Suriyeli firma sayısı 10 bini aştı: <https://www.dunya.com/gundem/suriyeli-firma-sayisi-10-bini-asti-haberi-290981>
- Durmuş, S., Demirtaş, Ş. E., Can, M., & Kalebaşı, S. (2007). Ankara İlinde Yumurta Tüketim Alışkanlığının Belirlenmesi. *Tavukçuluk Araştırma Dergisi*, 7(1), 42-45.
- E S K. (2017). *Et ve Süt Kurumu*. <https://www.esk.gov.tr/>: <https://www.esk.gov.tr/> adresinden alındı

- Ekonomistler Platformu. (2017). *Ekonomistler Platformu*. Retrieved 09 25, 2019, from <http://www.ekonomistler.org.tr/arsivler/7101>
- Ercan , o. (2016). *Kahramanmaraş kent merkezinde et tüketim analizi*. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- ercan, o. (2016). *Kahramanmaraş kent merkezinde et tüketim analizi*. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Ercan, o. (2016). *Kahramanmaraş kent merkezinde et tüketim analizi*. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Erdal , G., & Tokgöz, K. (2011). Tüketicilerin ambalajlı ve açık süt tüketim tercihlerini etkileyen faktörler:Erzincan ili örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(20), 111-115.
- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler - Toplumsal Kabul ve Uyum* (1 ed.). (C. Tüzün, Ed.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler - Toplumsal Kabul ve Uyum* (1 b.). (C. Tüzün, Dü.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Hacettepe Üniversitesi. Ankara: Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi,HUGO yayınlı.
- Erdoğan, M., Şener, B., Sipahioğlu, E., Kavukçuer, Y., & Başçeri, E. Y. (2017). *"Kopuş"tan "Uyum"a, Kent Mültecileri, Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi:İstanbul Örneği*. İstanbul: Marmara belediyeler birliği kültür yayınları.
- Erdoğan, N. (2013). *Hayvansal gıdaların tüketim düzeyi ve tüketici tercihlerinin belirlenmesi üzerine bir araştırma: afyon kocatepe üniversitesi personeli örneği*. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Esen, O., & Binatlı, A. O. (2017). The Impact of Syrian Refugees on the Turkish Economy: Regional Labour Market Effects. *social sciences*, 1-12.
- FAO. (2003). *World agriculture: towards 2015/2030 An FAO perspective*. Rome: FAO .
- FAO. (2014). *Food Supply - Livestock and Fish Primary Equivalent*. Retrieved 05 12, 2019, from FAOSTAT: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/CL>

- FAO. (2018). *Food Supply - Livestock and Fish Primary Equivalent*. Retrieved 05 12, 2019, from FAOSTAT: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/CL>
- Fowler, F. (1993). *Survey research methods*. Newbury Park, California, USA: Newbury Park : Sage Publications.
- Fraenkel, J., Wallen, N., & Hyun, H. (2012). *How to Design and Evaluate Research in Education*. New York: McGraw-Hill.
- Gaziantep Kent Konseyi. (2014). *Suriyeli Misafirlerle İlişkin Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Gaziantep: Gaziantep Kent Konseyi.
- Gaziantep Ticaret Odası. (2015). *İçimizdeki Suriye- Gaziantep Ortak Okul Raporu 2*. Gaziantep : Gaziantep Ticaret Odası.
- Gençler, A. (2005). Avrupa Birliği'nin Göç Politikası. *Sosyal Siyaset Konferanslar Dergisi*(49), 173-197.
- Georgiev, N. (2011). *Positive and negative effects of mass non- European immigration into selected EU member states*. Master's Thesis, Masaryk University, Faculty of Social Studies, International Relations and European, Brno.
- GİGM. (2016). Ankara: T.C. İÇİŞLERİ BAKANLIĞI.
- GİGM. (2016). *Yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler*. 12 12, 2016 tarihinde İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü: https://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik adresinden alındı
- GİGM. (2019). *Geçici koruma kapsamındaki suriyelilerin illere göre dağılımı*. Temmuz 24, 2019 tarihinde İçişleri bakanlığı göç idaresi genel müdürlüğü: [https://www.goc.gov.tr/files/files/24-gecici_koruma_kapsamindaki_suriyelilerin_illere_gore_dagilimi_07_02_2019\(34\).jpg](https://www.goc.gov.tr/files/files/24-gecici_koruma_kapsamindaki_suriyelilerin_illere_gore_dagilimi_07_02_2019(34).jpg) adresinden alındı
- Gümüş, B., & Utku, D. E. (2015). Partial integration of Syrian 'escapees' under the rule of Turkey's Justice and Development Party (JDP). *Contemporary Arab Affairs*, 8(4), 469-487.
- Gündoğar, S., & Oytun, O. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. Ankara: ORSAM - TESEV.
- Gündüz, O., Esengün, K., & Göktolga, Z. (2006). Ailelerin et tüketimleri üzerine bir araştırma: Tokat ili örneği. *VII. Tarım Ekonomisi Kongresi*, 2, pp. 1125 - 1160. Antalya.

- Güneş, T., Türkoğlu, M., Elibol, O., Albayrak, M., & Giray, F. (1995). Değişik Sosyal Çevrelerde İlkokul Öğrencilerinin Yumurta Tüketim Durumları ve Eğitimin Tüketimin Arttırılması Üzerine Etkileri. *Uluslararası Tavukçuluk Kongresi YUTAV*, (pp. 655-666). İstanbul.
- Harunoğulları, M., & Cengiz, D. (2014). *Suriyeli Göçmenlerin Mekansal Analizi Hatay (Antakya) Örneği*. Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi.
- Harunoğulları, M., & Cengiz, D. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Analizi: Hatay (Antakya) Örneği. *VIII. Coğrafya sempozyumu*. Ankara : Ankara üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi TÜCAUM.
- İçduygu, A. (2009). International Migration and Human Development in Turkey. *Human Development Reports*, 45.
- IOM. (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü* (2. Baskı ed.). (R. Perruchoud, & J. Redpath, Eds.) IOM. Retrieved from https://publications.iom.int/system/files/pdf/im131_turkish_2ndedition.pdf
- IOM. (2015). *Global Migration Trends Factsheet 2015*. IOM's Global Migration Data Analysis Centre.GMDAC.
- İskender, H., & Kanbay, Y. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Yumurta Tüketim Alışkanlıklarının Belirlenmesi. *YYU Veteriner Fakültesi Dergisi*, 25(3), 57-62.
- Kahraman, E. M. (2016). *İçme sütü tüketim alışkanlıkları ve marka seçiciliğinde etkili faktörlerin analizi: izmir ili örneği.* , (Basılmamış) 166s . Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Süt Teknolojisi Anabilim Dalı, İzmir .
- Karadavut, U., & Taşkın, A. (2014). Kırşehir İlinde Kanatlı Eti Tüketimini Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 11(1), pp. 37-43.
- Karakaş, G. (2010). *Tokat ili Kentsel Alanda Et ve Et Ürünleri Tüketiminde Tüketici Kararlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma*. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Karakuş, F., Aygün, T., Ülker, H., & Yılmaz, A. (2004). Van İli Merkez İlçede Kırmızı Et Tüketim Alışkanlığı. *4. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Ziraat Fakültesi.
- Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 995-1014.

- Kaya, A., & Kır a , A. (2016). *İstanbul'daki Suriyeli Mültecilere İlişkin Zarar Görebilirlik Değerlendirme Raporu*. İstanbul: Hayata Destek Derneği.
- Kaynak, S., Arslan, İ., Alancıoğlu, E., & Koçakoğlu, A. (2016). 2. Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi: G , Yoksulluk ve İstihdam. 2. *Uluslararası Uygulamalı Bilimler Kongresi: G , Yoksulluk ve İstihdam*, 14.
- Kaynak, S., Arslan, İ., Alancıoğlu, E., & Koçakoğlu, M. (2016). Gücün sosyo-ekonomik sonuçları: Suriyeli g cmenler üzerine bir uygulama. 2. *ULUSLARARASI UYGULAMALI BİLİMLER KONGRESİ: "G , YOKSULLUK VE İSTİHDAM"* (pp. 1-659). Şanlıurfa: Necmettin Erbakan Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu.
- Kaypak, Ő., & Bimay, M. B. (2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Gücün Ekonomik ve SosyoKültürel Etkileri: Batman  rneği Yaşam Bilimleri Dergisi. *Batman Üniversitesi, Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1), 84-110.
- Kır a , A., & Kaya, A. (2016). *Vulnerability Assessment of Syrian Refugees in Istanbul*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- KoBoToolbox. (n.d.). Retrieved from <https://www.kobotoolbox.org/>
- M.Murat, E., &  niver, C. (2015). *Türk İŞ D nyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki G r Ő, Beklenti ve  nerileri*. TİSK. Ankara: Türkiye İŞveren Sendikaları.
- Milton, K. (2003). The critical role played by animal source foods in human (Homo) evolution. *133*(11), pp. 3886-3892. Retrieved from <https://academic.oup.com/jn/article/133/11/3886S/4818038>
- Mızrak, C., Durmuş, İ., Kamanlı, S., Erdoğan Demirtaş, Ő., Kalebaşı, S., Karademir, E., & Doğu, M. (2012). Determination of Egg Consumption and Consumer Habits in Turkey. *Turk. J. Vet. Anim. Sci*, 36(6), 592-601.
- Mızrak, C., Durmuş, İ., Kamanlı, S., Erdoğan Demirtaş, Ő., Kalebaşı, S., Karademir, E., & Doğu, M. (2012). Determination of Egg Consumption and Consumer Habits in Turkey. *Turk. J. Vet. Anim. Sci*, 36(6), 592-601.
- Murphy, S., & Allen, L. (2003). Nutritional Importance of Animal Source Foods1. *American Society for Nutritional Sciences*, 3932S-3935S.
- Nalinci, S., & Kızılasan, H. (2013). Amasya ili merkez ilçedeki hanehalkının et tüketim alışkanlıkları ve et tüketimini etkileyen faktörler. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*(3), 76-99.

- OECD. (2018). *Meat consumption*. Retrieved 06 19, 2020, from OECD data: <https://data.oecd.org/agroutput/meat-consumption.htm>
- Onurlubaş , E., & Çakırlar, H. (2016). Tüketicilerin süt ve süt ürünleri tüketimini etkileyen faktörlerin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 217-242.
- Örmeci , M. Ç., Demircan , V., & Kızılyar, G. (2011). Isparta ilinde ailelerin ambalajlı ve açık süt tüketim alışkanlıklarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 39-47.
- ORSAM, & Orhan, O. (2014). *Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular Sonuçlar ve Öneriler*. Ankara: Türkiye ORSAM.
- Paksoy, H. (2013). *İç Savaştan Kaçarak Kilis'te Yaşamını Sürdüren Suriyelilerin Sosyo-Ekonomik Sorunları Üzerine Bir Araştırma Raporu*. Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- Paksoy, M. (1998). *Kahramanmaraş ili kentsel alanda hayvansal gıda maddeleri tüketimi ve gelir-harcama esneklikleri*. Fen Bilimleri Enstitüsü , Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Kahramanmaraş: Çukurova Üniversitesi.
- Paksoy, M. (2013). Küreselleşmenin Sosyo-Politik Etkileri: Arap Baharı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*.
- Randolph, T., Schelling, E., Grace, D., Nicholson, C., Leroy, J., Cole, D., . . . Ruel, M. (2007, 11 11). Role of livestock in human nutrition and health for poverty. *American Society of Animal Science*, 85(11), pp. 2788-2800. Retrieved from <https://doi.org/10.2527/jas.2007-0467>
- Sandıklı, A., Semin, A., & Ünal, B. (2015). *Irak ve Suriye'deki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri*. İstanbul: BİLGESAM YAYINLARI.
- Şeker , İ., Şeker , P., Şahin , M., Özen , V. S., Akdeniz , A., Erkmen , O., . . . Doğu, G. B. (2012). Elazığ ili merkez ilçede tüketicilerin süt tüketim alışkanlıkları ve bu alışkanlıkları etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *F.Ü. Sağlık Bilimleri Veteriner Dergisi*, 26(3), 131-143.
- Şengül, T., İnci, H., Karakaya, E., & Söğüt, B. (2014). Bingöl İlinde Kanatlı Eti Tüketiminin Yapısı. *Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 1(1), 17-24.
- Sezer, Ö., & Bayram, T. (2017). KKTC'de Uluslararası Göç Ve Mülteci Hakları. In A. Yatkin (Ed.), *Uluslararası Göç Ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü.KAYSEM 11*, (pp. 1247-1259). Elazığ.

- Sönmez, M. E., & Mete, M. (2015). Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin profili ile insan kaynağının belirlenmesi ve Türkiye ekonomisine olası etkileri. *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi* (pp. 234-241). Ankara: COĞRAFYACILAR DERNEĞİ.
- Sönmez, M. E., & Mete, M. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Profili ile İnsan Kaynağının Belirlenmesi ve Türkiye Ekonomisine Olası Etkileri. *Coğrafyacılar Derneği Uluslararası Kongresi Bildiriler Kitabı*, 234-241.
- Sönmez, M. E., & Mete, M. (2015). *TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ GÖÇMENLERİN PROFİLİ İLE İNSAN KAYNAĞININ BELİRLENMESİ VE TÜRKİYE EKONOMİSİNE OLASI ETKİLERİ*. Gaziantep.
- Stanley, S. (1977). Community Mental Health Services To Minority groups : Some Optimism, Some Pessimism. *American Psychologist*, 32(8).
- Sümbüloğlu, V., & Sümbüloğlu, K. (2005). *Klinik ve saha araştırmalarda örnekleme yöntemleri örnekleme büyüklüğü*. Ankara: Hatiboğlu Yayınları.
- T.C. Ekonomi Bakanlığı. (2015).
- Tosun, Ö. O., & Hatirli, S. A. (2009). Antalya İlinde Tüketicilerin Kırmızı Et Satın Alım Yerleri Tercihlerinin Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 433-445.
- TÜİK. (2017). *Türkiye İstatistik Kurumu*.
<http://www.tuik.gov.tr/Start.do;jsessionid=WjHNpH8Q62ZhDFJQzcdqKJf1jMnQGFyzlK3h11YcvB9p6bg3kQLq!-24190040>:
<http://www.tuik.gov.tr/Start.do;jsessionid=WjHNpH8Q62ZhDFJQzcdqKJf1jMnQGFyzlK3h11YcvB9p6bg3kQLq!-24190040> adresinden alındı
- TÜİK. (2018). Retrieved from <http://www.tuik.gov.tr/Start.do>
- TÜİK. (2018). *Dış Ticaret Verileri - Ülkelere göre ihracat-ithalat*. Retrieved 02 02, 2020, from <http://tuik.gov.tr/Start.do>
- Tunç , A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- Türk İş. (2019, May 27). Mayıs 2019 açlık ve yoksulluk sınırı. *TÜRK-İŞ Haber Bülteni*, pp. 1-6.
- Türk Kızılayı. (2020).
- Türk-İş. (2016). *subat 2016 aclik ve yoksulluk sınırı*. Retrieved from <http://www.teksif.org.tr/>.

- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2018).
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2020). Ankara.
- Tüzemen, E. (2012). *Konya ili Selçuklu ilçesinde kırmızı et tüketim alışkanlığı ve buna etki eden faktörlerin belirlenmesi*. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Ünal, S. (2014). "Türkiye'nin Beklenmedik Konukları: 'Öteki' Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi". *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken, ZfWT*, 6(3), 65-98.
- UNESCO. (2010). *World Data on Education Syrian Arab Republic 7th edition*. International Bureau of Education of UNESCO- UNESCO-IBE.
- UNHCR. (2017). *Syria Regional Refugee Response*. Retrieved July 24, 2019, from Operational Data Portal by UNHCR:
<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>
- UNHCR. (2020). *Syria Regional Refugee Response - Turkey*. Retrieved 2 14 , 2020, from Operational portal refugee situations:
<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113>
- UNICEF. (2015). *Türkiye'deki Suriyeli Çocuklar*. Retrieved July 24, 2019, from UNICEF Türkiye:
http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Türkiyedeki%20Suriyeli%20Çocuklar_Bilgi%20Notu%20Kasim%202015.pdf
- Üstün, N. (2016). *Suriyelilerin Türk İşgücü Piyasasına Entegrasyonu Sorunlar Öneriler*. Konya Ticaret Odası. Konya: Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü.
- WHO. (2005). *Guiding Principles For Feeding Non-Breastfed Children 6-24 Months Of Age*. Department of Child and Adolescent Health and Development (CAH). Geneva: World Health Organization.
- Yalçın, S. (2016). Syrian child workers in Turkey. *Turkish Policy Quarterly*, 15(3), pp. 89-98.
- Yaylak, E., Taşkın, T., Koyubenbe, N., & Konca, Y. (2010). İzmir ili Ödemiş ilçesinde Kırmızı Et Tüketim Davranışlarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Hayvansal Üretim*, 51(1), 21-30.
- Yılmaz, H. (2013). *Türkiye'de Suriyeli Mülteciler-İstanbul Örneği-Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler*. MAZLUMDER. İstanbul : İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği.

- Yurdakul, O., & Akdemir, Ş. (1989). Adana’da yumurta tüketimi ve gelir-tüketim esnekliği. *Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6(4), 55-58.
- STANLEY, S. (1977). Community Mental Health Services To Minority groups : Some Optimism, Some Pessimism. *American Psychologist*, 32(8).
- TARI R (1999). Ekonometri. *Alfa Basım Dağıtım*.ISBN 975-316-264-2
- TOSUN, Ö. O., & HATIRLI, S. A. (2009). Antalya İlinde Tüketicilerin Kırmızı Et Satın Alım Yerleri Tercihlerinin Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2): 433-445.
- TÜİK. (2018). Erişim Adresi: <http://www.tuik.gov.tr/Start.do>. Erişim Tarihi: 05/09/2019
- TÜİK. (2018). Dış Ticaret Verileri - Ülkelere göre ihracat-ithalat., Erişim Adresi: <http://tuik.gov.tr/Start.do> . Erişim Tarihi: 02 02, 2020
- TUNÇ , A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2): 29-63.
- TÜRK-İŞ. (2016). subat 2016 aclik ve yoksulluk sınırı. Erişim Adresi :<http://www.teksif.org.tr/>. Erişim Tarihi: 08/11/2018.
- TÜRK İŞ. (2019, MAY 27). Mayıs 2019 açlık ve yoksulluk sınırı. *TÜRK-İŞ Haber Bülteni*. 1-6.
- TÜZEMEN, E. (2012). Konya ili Selçuklu ilçesinde kırmızı et tüketim alışkanlığı ve buna etki eden faktörlerin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Konya: *Selçuk Üniversitesi*.
- ÜNAL, S. (2014). “Türkiye’nin Beklenmedik Konukları: ‘Öteki’ Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi”. *Journal of World of Turks/Zeitschrift für die Welt der Türken, ZfWT*, 6(3): 65-98.
- UNESCO. (2010). World Data on Education Syrian Arab Republic 7th edition. International Bureau of Education of UNESCO- *UNESCO-IBE*.
- UNHCR. (2017). Syria Regional Refugee Response. Erişim Tarihi: July 24, 2019, from Operational Data Portal by UNHCR. Erişim Adresi: <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>
- UNHCR. (2020). Syria Regional Refugee Response - Turkey. Erişim Tarihi: 2 14 , 2020, from Operational portal refugee situations. Erişim Adresi: <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/113>
- UNICEF. (2015). Türkiye’deki Suriyeli Çocuklar. Erişim Tarihi: July 24, 2019, UNICEF Türkiye. Erişim Adresi:

http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Türkiyedeki%20Suriyeli%20Çocuklar_Bilgi%20Notu%20Kasim%202015.pdf

- ÜSTÜN, N. (2016). Suriyelilerin Türk İşgücü Piyasasına Entegrasyonu Sorunlar Öneriler. *Konya Ticaret Odası*. Konya: Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü.
- WHO. (2005). Guiding Principles For Feeding Non-Breastfed Children 6-24 Months Of Age. Department of Child and Adolescent Health and Development (CAH). Geneva: *World Health Organization*.
- YALÇIN, S. (2016). Syrian child workers in Turkey. *Turkish Policy Quarterly*, 15(3): 89-98.
- YAYLAK, E., TAŞKIN, T., KOYUBENBE, N., & KONCA, Y. (2010). İzmir ili Ödemiş ilçesinde Kırmızı Et Tüketim Davranışlarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma. *Hayvansal Üretim*, 51(1): 21-30.
- YILMAZ, H. (2013). Türkiye’de Suriyeli Mülteciler-İstanbul Örneği-Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler. MAZLUMDER. İstanbul : *İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği*.
- YURDAKUL, O., & AKDEMİR, Ş. (1989). Adana’da yumurta tüketimi ve gelir-tüketim esnekliği. *Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6(4): 55-58.